00021192

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
TOWN HALL, BOMBAY-1.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 15 June, 2016

HIERONYMUS CARDANUS MEDIOLANENSIS DE PROPRIA VITA LIBER.

Bibliotheca GAB. NAUDÆI.

Acceſſit hac ſecunda editione de Præ-ceptis ad filios libellus.

99.4.d
21192

AMSTELÆDAMI,
Apud JOANNEM RAVESTEINIUM.
CIƆ IƆ C LIV.

00021192

at ſaltem eo modo, quo præclaris aliorum in me amicorum officiis, grati quoddam animi mei monumentum reponere, huc uſque non deſtiti. Tu vero nihil aliud quærebas, quàm tot officiorum, quibus me ab annis ſeptem ſupra viginti cumulatum eſſe voluiſti, teſtem habere conſcientiam tuam, quæ, ſi bona ſua, & præclara omnia facinora, prodire in lucem vellet, haberent profecto homines virtutum exempla pulcherrimarum, ex quibus, vitam ſuam non minus componere, quàm ornare: & in omnem poſteritatem, ſumma cum laude tranſmittere poſſent. At enim quemadmodum iſtud ex officio viri optimi, ſapientiſſimique facere conſueviſti: ſic meum eſſe prorſus intellexi, non pati diutius ea in occulto latere, quæ indicio eſſe poſſent, mea non tantum juventutis ſtudia, ſed ætatis quoque jam provectæ negotia, ſimulque etiam ocia liberalia, tibi curæ fuiſſe, recta ſemper ut procederent. Nam præterquam quod hæc ingenua confeſſio, me ab omni ingratitudinis labe immunem præſtat, non levem præterea be[illegible] fore ut homines, meam ex arctiſſima neceſſitudine quæ mihi tecum inter-

ceſſit,

ceßit], vitam æſtiment; ſibique perſuadeant, eum quem optimus, eruditißimus, ſapientißimuſque bonorum omnium conteſtatione Elias Diodatus, ab ineunte quaſi ætate dilexerit, non poſſe ſe ab amore, & imitatione virtutis alienum. Vale.

Pariſiis IV. Kalend. Octob.
M. DC. XLII.

GABRIELIS NAUDÆI

DE CARDANO JUDICIUM.

NON eo fine judicium de Cardano meum literis consignare mihi viſum eſt, cæteris ut norma ſit ejus æſtimationis quam de Cardano facere debent. Neque enim ſum neſcius, quàm difficil[e] ſit, ad alterius Minervam aut ingenium, aut judicium ſuum accommodare: verum cùm homines eruditos videam, i[n] tantum Cardani libris evolvendis operam n[a]vaſſe, qui ſuo vitæ, ſtudiorumque inſtituto commodi aliquid afferre poſſunt, cæteros autem quos in omni fere diſciplinarum genere Cardanus elaboravit, vel ignorare penitus quales ſi[nt] vel in Bibliothecæ ſolum ornamenta penes reconditos habere, quod major pars iſtoru[m] inventu difficilis exiſtat; non putavi propte[rea]

quem

quemquam illorum ſatis idoneum fore, ut de Cardano ſententiam ferat; quoniam niſi diligenter exploratis ſingulis quibuſque rerum con[illegible]tionibus, pronuntiare de illis velle, hominis eſt nimium confidentis, & aliorum ocio, non ſecus atque ſuo, prorſus abutentis. Mihi vero licet non in[illegible] animi perſpicacia, iſque modus eruditionis [illegible], & re[illegible]æ, quem habere debet, qui mir[illegible] omnibus ſcientiis Cardani ingenium ex angulis, & Muſarum adytis, in quibus hactenus velut a ſeipſo diviſum latuit, totum ſimul, in apertam hominum lucem pertrahere ſatagit, non mentiar tamen ſi dixerim, me eo uſque omnibus ejus auctoris lucubrationibus, ab ineuntis ſtatim ætatis, & liberioris ingenij culturæ principio delectatum fuiſſe, ut nullas aliorum ardentius unquam habere concupierim, diligentius conquiſierim, frequentius evolverim: imo vero cùm illius libros de ſapientia, priuſquam denuo Typis committerentur, nec prece, nec pretio nanciſci à Bibliopolis poſſem, teſtes ſunt ex amicis meis quam plurimi, me non dicam inſuavem hunc laborem, ſed gratiſſimum potius exantlaſſe, qui in illis manu propria exſcribendis ferendus erat. Adeoque ſemper mihi arriſit varia illa, multiplexque Cardani doctrina, ut nihil intentatum reliquerim, [illegible] in ſuis, [illegible] in Camutij, Tartaleæ, Duni, Scaligeri, & aliorum libris inveſtigarem, [illegible]ica, ſive Moralis, Philoſophica, Mathematica, [illegible]orica, Politica, Philologica, al[illegible] [illegible] illis, explorata [illegible].

Ex eoque factum eſt, ut priuſquam in Italiam cum feliciſſimæ recordationis Domino meo Joanne Franciſco ex Comitibus Guidiis à Balneo S.R.E. Cardinali eminentiſſimo proficiſcerer, nihil penitus de Cardani vita, moribus, libris, opinionibuſve deſiderari à quoquam poſſet, quod ſicut ungues, & digitos non tenerem: ac etiam nunc, videntur hæc omnia, adeo non excidiſſe mihi ex animo, ut [illegible] eam, ne imparatus ad judicium iſtud aggrediar, quod non ulla diligentiæ meæ jactantia, non ingenii confidentia, nec aliorum ſententiis mea iſthac determinatione ut obſtruam, legeſve ſanciam, ſed potius ut nonnullorum deſideriis inſerviam, qui melioribus ſtudiis addicti, parciores in excutiendo Cardano fuerunt, omni odio, & affectu procul ſic inſtituo. In primis igitur quod ad hominis vitam, & mores ſpectat, ſi quæ de ſeipſo dixit in exemplo nativitatis ſuæ, & in libris de conſolatione, de ſapientia, de utilitate capienda ex adverſis, de libris ſuis, de Vita propria, & alibi paſſim attendamus, nemo fuit ortu vilior, natura imbecillior, inſtitutione neglectior; uxore, liberis, ſervis, infelicior; toto denique vitæ ſuæ tramite pauperior, miſerior, afflictior. Atque hæc corporis, & fortunæ ſuæ damna fuerunt; ingenium vero ſi quis inimicus tale illi affinxiſſet, quale ſuum eſſe in themate natalitio teſtatus eſt, potuiſſet in illũ agere merito ea lege,

Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi.

Nam ex Venere loci Lunæ, ac Mercurij domina, & Mercurio multùm, Saturno mediocriter commiſta, animum ſibi effictum ait, *in diem viventem, fugacem, religionis contemptorem, injuriæ illatæ memorem, invidum, triſtem, inſidiatorem, proditorem, magum, incantatorem, frequentibus calamitatibus obnoxium, ſuorum oſorem, turpi libidini deditum, ſolitarium, inamœnum, auſterum, ſponte etiam divinantem, zelotypum, obſcænum, laſcivum, maledicum, varium, ancipitem, impurum, calumniatorem, & omnino incognitum propter morum, & naturæ repugnantiam, etiam his cum quibus aſſidue verſabatur.* Neque profecto dubium eſt apud me, quin ipſe talis eſſet, qualem omnibus aliis ſe conſpiciendum præbuit: nam ejuſmodi mores ſibi à natura fuiſſe inditos, non hic modo, ſed alibi toties inculcat, nihil ut verius fuiſſe cenſeri poſſit; & qui penitiſſime Cardani indolem noverit, eum non multum ab hac Epithetorum farragine, remotum fuiſſe deprehendat; ut mittam aliorum etiam graviſſimorum virorum judicia, qui Cardanum miras de ſeipſo fabulas concitaſſe, & inſanienti proximum fuiſſe, non perperam aſſerunt. Et hercle non video quid aliud exiſtimari poſſit de homine, qui ſomniis, oſtentis, auguriiſque vaniſſimis, & maxime ridiculis fidem adhiberet; qui totus ex delirantium vetularum obſervationibus penderet; qui toties vellet, à ſenſibus per ecſtaſin peregrinari; qui ſpectra, & Lemures videret; qui Paredrum aliquem, & ſibi faventem Genium

adeſſe, vel ſtulte crederet, vel maligne [illegible]
retur: qui uxorem duxit ſinè dote; qui fi[illegible]
educationem neglexit: qui juniorem ex [illegible]
ricula avulſa, puerum vero nomine Guiliel[illegible]
verberibus licet immerentem, ſæpius multavit:
qui ſe jactatum à Patre pro ſpurio fuiſſe, & ab[illegible]
tivo medicamento, priuſquam naſceretur [illegible]
tatum refert: qui pannoſus aliquando [illegible]
patus in publicum prodiret: [illegible] inter amico-
rum colloquia lubentius nihil diceret, quam
quod illis ingratum fore cognoverat; qui Lu-
nam non ſecus in Cœlo de die, quam [illegible] vi-
deret: qui Romæ diverſo ab aliis cultu ſpectan-
dus incederet; qui Bononiæ ſuffultum tribus
tantum rotis currum aliquoties uſurparet: qui
juvenis rixas miſcebat, adultus meretrices ſe-
ctabatur, vir factus à ludis, & alea non tempe-
rabat, ſenex quoque carcerem vitare non potuit;
qui denique probra vitæ ſuæ, turpitudineſque
vel minimas, è privatæ domus ſecreto ubi non
ſecus ac aliorum hominum ſordes, & flagiti[illegible]
deliteſcere rectius potuiſſent, non evulgavit
modo, ſed nauſeanti ferme per tot ineptias, &
narrationes inconditas Lectori obtruſit: Nam
ſi facere iſthæc ſapientis eſt, neſcio ſane, cur
Oreſtes, Corœbus, Amphiſtides non ipſi quo-
que ſapientes inter, numerari poſſint. Enimvero
potuiſſet tamen Cardanus naturæ ſuæ, ut ab ip-
ſomet vocatur anomalæ, ſimulque nominis, &
perſonæ decori proſpicere, ſi in exem[illegible]na-
tis ſui natalitij (quandoquidem hic locus erat
convenientiſſimus) affectiones tantum, &c.
propen-

propenſiones illas denudaſſet, quæ ad indicandam artis ſuæ præſtantiam, detegi ſalvo pudore, & nominis integritate poterant: aliarum vero non magis quàm Eraſmus, Longolius, Campanus, meminiſſet, qui licet dubiis parentibus orti fuerint, maximaſque in vita paupere & debitoria difficultates tulerint, quoniam tamen illis velandis, obtegendique cautiores Cardano fuerunt, nullam hactenus, eo ſaltem nomine, laudum ſuarum imminutionem perpeſſi ſunt. Et Amabo quotus eſt hominum cui ut Satyricus monet promptum ſit

Murmurque, humileſque ſuſurros,
Tollere de templis, & aperto vivere voto?

Ego ſane non ſecus hoc tempore, quàm olim Juvenalis,

Egregium ſanctumque virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti jam ſub aratro,
Piſcibus inventis, & fœtæ comparo mulæ.

Omnes enim homines ſuapte natura mali, ſtulti, improbi ſunt, & ſi palam offendunt, quanto magis inter privatæ familiæ ſepta Cardano ſimiles exiſtunt? Unde qui eum odit, propter privatas illas turpitudines, nunc etiam reliquos homines oderit, convenit, ſi in eorum intima ſemel deſcendat. Singuli quippe ſuo modo peccant, inſaniunt, delirant, & in eis tantum ſapiunt,

quod peccatis, & fraudibus ſuis nubem injicere ex pulchræ Lavernæ inſtituto didicerunt: quod idem Cardanus ſeu naturæ liberioris impulſu, ſeu virtutum confidentia præſtantiſſimarum, quæ tot maculis longe præponderant, aut alia tandem de cauſa facere non potuit. Quamobrem ſi quis à me ſciſcitetur, quid tandem de vita, moribuſque Cardani ſtatuendum ſit, ego certe non immunem illum ab ineptiis præſtare vellem, quandoquidem vel ex eo talis fuiſſe deprehenditur, quòd tot inepta, & abſurda de ſe ipſo prodiderit, quæ reliquorum hominum more, æterno potius ſilentio obruere, & [illegible] debuerat. Cæterum cùm aſſerente graviſſimo cenſore Seneca, nullum unquam magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuerit; & ab ea non prorſus liberi vixerint Philoſophi illi magni nominis Porphyrius, Jamblichus, Ædeſius, Maximus, Chryſantius, & id genus ab Eunapio laudati, qui tantum ab eſt ut cum Ennio profeſſi ſint, ſe non curare

Marſum Augurem,
Non vicanos Aruſpices, non de circo Aſtrologos,
Non Iſiacos conjectores, non interpretes ſomnium.

Quòd potius magicæ vanitatis mancipia fuerint, nec ſomnia, terrores, portenta, Genios, Lemures, ſtultiſſimaſque ejuſmodi obſervationes, quarum genus eſt Eunapius, [illegible] fecerint. Poſſent iſta quidem Cardano Patrocinari, quo-

minus

minus ad Anticyras confeſtim amandaretur,
nam certum eſt, non eandem eſſe ingeniorum
apud omnes homines naturam, & in illorum
differentia, quædam per temporum viciſſitudi-
nes reperiri, quæ propter ignotam nobis cauſa-
rum ſyndromen, ſive corporis temperies mul-
tum adæquata, ſive bilis aduſtæ copia, aut or-
gana magis affabre compoſita, radiuſve præ-
ſtantior ab intellectus agentis ſplendore deliba-
tus, in illam concurrant, multa ſciunt, videntque
reliquis omnibus negata: atque velut ebria con-
tinuo fluunt, aut à ſenſibus ſejuncta, mores ob-
tinent inauditos, ſermonem turbidum, vitam
inæqualem, verum ex adverſo, diſſimilia quæque
celeriter apprehendunt, & facile retinent; per-
ſentiſcunt etiam, vaticinantur, incomperta lo-
quuntur, occulta detegunt, & pro ſectis aut re-
ligionibus quibus addicta ſunt, pro officiis qui-
bus mancipata, ſic rebus vanis, aut ſolidis inhæ-
rent: quemadmodum in Platonicis illis Philoſo-
phis, & Cardano videre eſt, qui ex Academiæ
Placitis, Spectra, Lemures, Portenta, & ex in-
variabilis Fati neceſſitate, auguria, ſomnia,
oſtenta, & ejuſmodi alia, quæ velut extremæ
dementiæ ſigna Peripatetici ſubſannant, diligen-
ter obſervare conſueverunt. Iſtis igitur & ſimi-
libus de cauſis, videri poſſet Cardanus, nihil ab
eorum conſuetudine diverſum egiſſe, qui talem
ingenii differentiam nacti ſunt; ſed cum veritatis
amore, nihil unquam antiquius ſibi fuiſſe con-
tendat, & conſequenti, frequenter in illas vo-
ces prorumpat, *Nunquam me mentitum eſſe
memini:*

memini: ergo jam ſecurus de mendacii ſuſpicione, ut qui in veritatis ſtudio conſenuerim, & ſimiles alias quæ in ejus libris paſſim occurrunt: ego contra mendaciſſimum illum fuiſſe deprehendi, & ab hoc vitio, reliqua demum velut è fonte promanaſſe, quæ à nonnullis deliramenta vocantur, non levibus de cauſis exiſtimo. Hoc autem ne quis à me dictum inconſulto fuiſſe, quoniam res eſt magni momenti, ſibi perſuadeat; en ſignatis tabulis ipſam confirmo, quarum fidem ne Cardanus ipſemet, ſi nunc vivat, elevare merito poſſit. Quippe cum capite XII. de propria Vita dixiſſet, *Grammaticam nunquam didici, ut neque Græcam, aut Gallicam, aut Hiſpanicam linguam, ſed uſum ſolum mihi neſcio quomodo tributum:* & antea cap. IX. aſſeruiſſet, *ſe miraculo adjutum fuiſſe, ad intelligendam linguam Latinam*, quale tandem fuerit miraculum iſtud capite XLI. ſic explicat: *Quis fuit ille qui mihi vendidit Apuleium, jam agenti ni fallor annum XX. Latinum, & ſtatim diſceſſit, ego vero qui eouſque, neque fueram in ludo literario niſi ſemel, qui nullam haberem linguæ Latinæ cognitionem, cum imprudens emiſſem, quòd eſſet auratus, poſtridie evaſi qualis nunc ſum in lingua Latina, nec non & Græcam quaſi ſimul, & Hiſpanicam, & Gallicam accepi, ſed dumtaxat ut libros intelligam, ignarus ſermonis, & narrationum & regularum Grammaticæ prorſus.* Hoc autem quàm ſit veritati conſentaneum, declarant verba illa ex opuſculo de libris propriis,

quod

quod ſub finem librorum de ſapientia, & de conſolatione reperitur: *Interim vero Grammaticæ & Dialecticæ operam dabam*, circa videlicet annum ætatis ſuæ XXIII. nam circa XXXV. addiſcendæ linguæ Græcæ ſedulò operam impendit, unde *præſenti*, inquit, *anno, nimia intentione ſtudij Græcarum literarum labefactatum, nihil edere molitus ſum*, ſubjungitque paulo poſt, *Librum Micylli in Epitomen redegi, quem conjunxi libro de Græcæ literaturæ inſtitutione*. Sed mendacium iſtud licet miraculo conjunctum, leviſſimum forſan videri poſſit, quoniam ex eo nihil ſequutum eſt, quod Cardano utilitatis quicquam attulerit. At non idem de codici poteſt, cujus nunc opportunum eſt hiſtoriam paucis contexere: Nam cum libro v. de Sapientia confidenter ſcripſiſſet, *Dum in hac urbe invidia laboraremus, nec lucrum ſuppeditaret impenſis, multa ut nova inveniremus tentavimus in arte: nam extra artem nihil non ceſſit: Tandem Phtiſis (quam Pthoe vocant) multis ſeculis curam deploratam excogitavi, ſanavique multos qui nunc ſupervivunt, nec difficilius quam Gallicum morbum*; & illuſtriſſimus Johannes Hamilthon Archiepiſcopus S. Andreæ, S. P. ſanctæque ſedis Apoſtolicæ Legatus, & Eccleſiæ Regnique Scotiæ Præſes, in ejuſmodi pollicitationem de curatione Phtiſis qua tunc miſere diſcruciabatur, neſcio quo caſu incidiſſet, putavit ſalutem ſuam in hoc Cardani ſecreto repoſitam eſſe. Quamobrem magnis pollicitationibus illum ad ſe in Scotiam

tiam pellexit, ejuſque conſilio, per aliquot menſes uſus, quamvis non adepta prorſus ſanitate, dimiſit, iis honoribus cumulatum, quos Cardanus inter vitæ ſuæ potiſſimos, merito poſtea recenſuit: ſed videamus nunc quomodo totum iſtud negotium ſolemni cuidam mendacio, quod nolens ſcilicet protulerit, acceptum refert, idem Cardanus, in editione Rovilliana opuſculi de libris propriis. *Iſtud*, inquit, *admiratione dignum, cùm nunquam mentitus ſim, iſtam qualemcumque bonam fortunam, tamen ex mendacio ortam fuiſſe: Nam neque verum erat me Ptboe laborantes ſanaſſe, neque tamen conſulto mentitus eram, aut ex toto, tunc enim ſanare illos poſſe ſperabam: ita fatum me impulit, quaſi Fortuna numquam veræ virtuti faveat, ut egregie nolens mentirer, hocque ſolum mendacium, quod me invito excidit, tantum mihi utilitatis & voluptatis afferret.* Iſtis autem duobus mendaciis, tertium adjungo, quod item celeberrimum fuit, quia de Genio illo toties decantato, cui Cardanus tum in natalitio themate, cum in hiſtoria vitæ & librorum, ac in opuſculis, & libris omnibus, ſeipſum curæ fuiſſe ad ravim & faſtidium inculcat. Unde res foret omnino longa, difficilis, & tædij pleniſſima, quæcunque variis in locis de hoc numine dixit, ad pleniorem ejus hiſtoriam colligere; verum quia non obſcure quale tandem iſtud fuerit, in dialogo de humanis conſiliis explicat, ſatis mihi erit colloquentes duo Thetim & Ram. huc adducere *RAM. tot tantaque ei*

mira

mina in vita acciderunt, ut ſuſpicari cogar & ipſe, qui illi intimus ſum, Genium ei eſſe, & magnum, & potentem, & rarum, ut non ſit ſuarum actionum Dominus, ſed quæ cupit non habet, quæ habet non concupiverit, ne dum ut ſperaverit: ille tamen hoc abhorret, ſed cum cogitat Deo omnia parere, acquieſcit. TET. ſed cujus naturæ? ferunt enim quoſdam eſſe Saturnios, alios Joviales, atque ita de aliis. RAM. ſuſpicatur eſſe Venereum, Saturno, Mercurioque mixtum. TET. tales omnes miſere vivunt, & pereunt, quamvis quorundam magnum ſit nomen. RAM. hoc neſcio cum neminem noverim præter hunc, & illius patrem ac Socratem qui hujuſmodi Geniorum familiaritate uſus fuerit. At Hercle ſi dæmon ille Socraticus, non multum diverſus fuerit ab eo, quem Cardanus ſibi comitem fuiſſe jactat, vereor ne pro fabula uterque deinceps habeatur. Nam quod ad poſtremum attinet, mirum eſt quam exæſis & debilibus fulcris innitatur, imo vero quam vanis & ridiculis notis ſe Cardano prodiderit, primum enim *per ſomnia & ſtrepitus monere eum conſueverat*: deinde vero magis adhuc innotuit cum Cardanus, quemadmodum ſubdit Thetim, *ſine ullo medicamento liberatus eſt hernia inteſtinorum in latere dextro, liberatusque etiam ab urigine urinæ*, demumque palpitationem cordis, & aurium tinnitum excitavit: ſed fruſtra, neque enim hæc omnia ſatis eſſe Cardano potuerunt, quominus capite XLVII. de vita ſua dixerit, *Mihi fuiſſe bonum & miſericordem ſpiritum*

ſpiritum diu perſuaſum eſt; ſed qua ratione me certiorem redderet de imminentibus, nonniſi exacto anno vitæ LXXIV. *deprehendere, dum vitam meam conſcribere adortus ſum, potui.* Enimvero ne tunc quidem iſtud reſcire ullo modo potuit, ſi tota illa narratio de Numinis faventia, non tantum vana, & ridicula, ſed plane commentitia eſt, eodemmet Cardano teſte, & arbitro etiam in propria cauſa: nam libro XVI. de varietate capite XCIII. negat ſe ullum unquam Genium habuiſſe, *Ego certe nullum Dæmonem aut Genium mihi adeſſe cognoſco:* ſubjungitque poſtea, *illud beneſcio, mihi pro bono Genio datam rationem, patientiamq; in laboribus magnam, bonam animam, pecuniæ honorumque contemptum, quæ omnia maximi facio, & Dæmonio Socratis, meliora atque ampliora dona exiſtimo.* Hac igitur libera, & ingenuo viro digna confeſſione, ruit acervus ille ineptiarum, quas Cardanus de ſpiritu ſuo familiari, de ſplendore, de ſpectris, & Luna viſa pleno meridie, ſimilibuſque nugis & mendaciis, cum non ita ſui compos erat, velut in publicum theatrum ridendas invexit. Enimvero non ſemper eum ſui compotem fuiſſe, ſed æſtu quodam raptum, indicio eſt omnium certiſſimo, varietas illa pugnantium inter ſe ſententiarum, quas non eſt quod aliquis oblivione eorum quæ jam dixerat; aut aſtu, vafricieque prolatas ab eo fuiſſe, ſibi perſuadeat, cum ſe in rebus aliis memorem ad miraculum uſque præſtiterit; & artis ac vafriciei ſuſpicionem omnem elevet,

quod

quod grandia quidem, ſed contraria ſemper, nunquam autem connexa, & ſibi mutuo cohærentia loqueretur. Æſtum autem, & calorem illum tam varium & inæqualem, quo magnæ mentes ſunt dum agitantur, & quo ſenſim refrigeſcente, ſua plerumque vel mirantur, vel ad eam rationem qua tunc dicta ſunt non amplius intelligunt, ſi quis ad alicujus tantum Genij præſentiam contingere velit, magnum profecto is aditum facit credulis, ſuperſtitioſiſque hominibus, ſimiles ut Genios concedant Socrati, Plotino, Ciceroni, Bruto, Caſſio, Cæſari, Syneſio, Porphyrio, Jamblicho, Chicco Aſculano, quin etiam Julio Scaligero, & innumeris aliis, qui vel ambitione ducti vel in Platonicorum & Cabaliſtarum ſcholis innutriti, illud acceptum Geniis ſuis ferunt, in quo naturæ ſuæ ſublimitatem mirari citius, & æſtimare deberent. Sed pauci vel quæ recta ſunt vident, vel non affectibus ſuis inſerviunt. Atque utinam ex eorum numero non eſſent, qui propter ſimiles nugas, & aſſanias, de miſerorum vita ſtatuunt, bene quidem & auſpicato, ſi deorum colloquiis, amicitiis, cœleſtibuſque oblectamentis interfuiſſe, male vero & ominoſe, ſi Dæmonum Choræis & comeſſationibus ſeſe immiſcuiſſe, ex læſæ imaginationis utrobique vitio, aſſerunt: Et ſane verſatus ſum eo lubentius in hoc Cardani circa Genium ſuum mendacio, aut, quod ego lubentius dicerem, deliramento explicando, quòd futurum ſpero, magna ut inde bonæ mentis acceſſio dæmonographis omnibus fiat,

ne tam

ne tam præcipiti ferantur in illos cenſuræ, quos rumor incertus, aut vanus, dæmonum addictos conſortio vixiſſe refert: cùm Hieronymus Cardanus, cujus præſertim exemplum adverſus talis flagitij poſtulatos adducitur, poſt ſolemnes illas ejurationes quas attulimus, nihil penitus habeat de Genio ſuo, quod miſeris illis, & plerumque fatuis homuncionibus, præjudicio eſſe. poſſit. Verum quia meam nolo facere iſtorum litem, huc tandem redeo, ut Cardanum ex intemperie quadam animi nuſquam æqualis & compoſiti, abſurda multa feciſſe, & minime ſibi in omnibus conſentanea loquutum fuiſſe, concludam. Scitum eſt enim melancholicos omnes, cujuſmodi eum fuiſſe in dubio apud me non eſt, ſuperbos eſſe, nimiumque ſibi blandientes, & elatos, quia melancholia cum halituoſa ſit, flatus illi, ventoſa faciunt ingenia, & magnarum rerum ut nominis, honorum, auctoritatis deſiderio flagrantia; ſunt præterea ſuſpicaces, moroſi, invidi, malevoli, ſimultatum tenaces, immites, ἄσπειστοι ut Timon, Cato, Diogenes, & velut in extremo confinio naturæ humanæ poſiti, ut Cœleſtem, vel Belluinam, aut mixtam interdum ex utraque leviſſimo impulſu ſuſcipiant.

Sequitur nunc, ut quanta, qualiſve Cardani doctrina fuerit, diſpiciamus; qua in re, non eorum more mihi faciendum eſſe intelligo, qui Cardanum nunquam integrum aſpiciunt, nec illum ex immenſis voluminibus, quæ nobis in omni ferme ſcientiarum genere reliquit, ſed ex Medicis tantum, aut Mathematicis æſtimant.

Nam

Nam cùm ſumma ingenia, quantum ad præſens inſtitutum ſpectat, duas in partes diſpertire conſueverim: prima & infima meo judicio eorum eſt, quæ Facultati cuidam ab aliis ſeparatæ, ac veluti ſolitariæ mancipata, ſic in ea excolenda ſe exercuerunt, ut idcirco digna habeantur, quæ cæteris omnibus præire ſuo merito poſſint: ſic Euclides, Pappus, Archimedes, Vieta, Galilæus in Mathematicis: Ptolomæus, Tycho, Copernicus, Gaſſendus in Aſtronomicis: Plato, Ariſtoteles, Albertus, Pomponatius, Cremoninus, Licetus in Philoſophicis: Hippocrates, Galenus, Avicenna, Fernelius, Duretus, Riolanus, Moræus in Medicis diſſertationibus, primum nullo non conſentiente locum obtinent, & niſi mea me fallit conjectura, eundem per ætatum conſequentium decurſus ſartum tectumque retinebunt: quia nihil difficilius eſt in ſcientiis, quam ſummos illos viros, qui laboribus ſuis viam ad illarum arcem ſibi muniverunt, velut olim effœtos, & victos ſenes de Ponte dejicere. Secunda vero & ſuprema ingeniorum differentia homines illos complectitur, qui benignioris naturæ majori quodam privilegio, non alicujus tantum ſcientiæ, tanquam Polypus ſaxo, infixi & addicti ſunt, ſed per illarum orbem plus minuſve exſpatiantur, quemadmodum ex illis,

Quos aliena juvant, propriis habitare moleſtum.

alij Germaniam & Italiam luſtrare, nonnulli præterea Hiſpaniam, & Angliam, ac univerſam Europam

Europam adire cæteri denique, velut Drackus, orbem univerſum circuire ſoliti ſunt: Et ſane quemadmodum hic, ejuſmodi Peregrinatorum triplex ordo ſtatuitur, haud ſecus, cùm maxima ſit ſupremæ claſſis illius latitudo, non inconveniens mihi viſum eſt, ſi eorum hominum quos ambitu ſuo complectitur, tres veluti gradus, ordineſve conſtituerem: Ita ut primus illis dicatus ſit, qui perluſtratis diligenter humanioribus literis, excurrere quoque in viciniores illis diſciplinas voluerunt, Agellio ſcilicet, Macrobio, Petrarchæ, Politiano, Vallæ, Caſtagnino, Giraldo, Campano, Foxio, Rodio Tomaſino, Gaudentio, & ſimilibus aliis: ſecundus autem eos complectatur, qui longius adhuc per ſcientiarum varietatem provecti ſunt, Ciceronem nempe, Plutarchum, Plinium, Vivem, Geſnerum, Bodinum, Patricium, Mazzonium, Allatium, Merſennium, Donium, & id genus alios: Tertius denique eorum ſit, qui nihil in diſciplinis non pervium ingenio ſuo, nihil intentatum eſſe voluerunt, cùm ad omnia erecti & parati, non minus etiam ad ſingula ſufficerent, quæ laus propria fuit olim Democriti, Theophraſti, Varronis, & hoc noſtro tempore Eraſmi, Budæi, Pici, Fracaſtorij, Scaligerorum, Caſauboni, Grotij, Salmaſij, Petavij, & præ cæteris omnibus Hieronymi Cardani: quem cùm ſinguli ſua quique in arte propria præſtantiſſimum fuiſſe non dubitent, ego certe primum eum, & unicum fuiſſe exiſtimo, qui ſimul in omnibus tam egregie verſatus ſit, ut videatur natura

exemplum

exemplum in eo oſtendere voluiſſe, majoris amplitudinis, & immenſitatis doctrinæ, quam homini huc uſque concedere potuerit. Nam ſi in reliquorum omnium dotes inquiramus, videbimus multos humanioribus ſtudiis Theologica tantum ſuperinduxiſſe, nonnullos Mathematica etiam: quoſdam medicinæ, & philoſophiæ cognitionem: alios linguarum Orientalium, vel Juris utriuſque notitiam: & rurſum aliquos paucis paginis ut Picum, & Fracaſtorium mirabilem ingenij ſui præſtantiam explicaſſe: ſed qui plures ſcientias in numerato habuerit, qui altius in illas deſcenderit, qui commentariis amplioribus illuſtrarit, alium profectò ab Hieron. Cardano inveniemus neminem. Ut miraculo proximum ſit, hominem hunc, plus ferme in omnibus ſcientiis vidiſſe, quam ſinguli in propria ſua requirerent, aut inveniri poſſe ſperarent. Certe in humanioribus literis, in Philoſophia, Medicina, Aſtronomicis, Mathematicis, Hiſtoria, Metaphyſicis, Politica, Morali, nec non remotioribus aliis diſciplinis, nihil eum latuit, quod operæ pretium fuerit, ad cumulatam earum cognitionem intellexiſſe. Et amabo, quis [illegible] librum de Porportionibus dignum eſſe, qui cum pulcherrimis antiquorum inventis conferatur? Quis in Arithmetica non ſtupet, cum tot difficultates ſuperaſſe, quibus explicandis Villafrancus, Lucas de Burgo, Stifelius, Tartalea, vix ac ne vix quidem pares eſſe potuiſſent? Quis in libris de ſubtilitate & varietate non expreſſam videt cum ſuis omnibus ornamentis, & oble-

C[illegible]amentis naturam? Quis commenta-tios in Ptolomæum, & Aphoriſmos Aſtronomicos, non Gauricis, Junctinis, Stoffleris, & ſimilibus aliis præferat? Quis in exiguo Neronis encomio, non cognitam illi fuiſſe omnium temporum, & locorum hiſtoriam, perſpiciat? Quis ex libris de ſapientia, ex Proxeneta, eum aliquid fugiſſe cenſeat, quod Machiavellus, Paruta, Bodinus, Septalius, quod ipſimet Ariſtoteles, Plato, Xenophon ſcire aut excogitare potuerint? Jam vero ſi morales libros attingamus ſi Medicos, ſi reliquos omnes quos certum in ordinem cogere non poſſis, quot opes, Deus bone, depromi, quot arcana erui, & haberi ex ipſis, in communem utilitatem poſſunt? Hæc autem melius adhuc intelligere poterit, qui Cardanum, cum Julio Cæſare Scaligero divini propemodum ingenij æmulo ſuo, compone[illegible] aggredietur: nam licet hic, majori cum orna[illegible] & ſplendore in ſcenam prodierit, mentemq[illegible] heroïcis plane cogitationibus fœtam, & reru[illegible] altiſſimarum capacem habuerit, attamen intra literarum humaniorum, & philoſophiæ medi-cinæque cancellos ſe continuit, libertatem[illegible] Cardano reliquit, quem in omnibus aliis [illegible] plinis locum magis ambiret, e[illegible]di. Nec propterea ſi nobiles illæ exerc[illegible]s, manibus quotidie teruntur, quicquam tamen dedecoris Cardano ab illis inuritur, quod ab æquis judicibus abſtergi, vel minimo negotio non poſſit. Nam primum quis ferat Scaligerum, exercitationes ſuas; triennio poſt ſecundam

librorum

librorum de ſubtilitate editionem, invulgaſſe, nec tamen illam videre voluiſſe, nec mendis illis pepercisse, quæ poſtrema hac diligentia ſublatæ à Cardano fuerant: ne videlicet laboris ſui quantumvis fruſtra impenſi, fructum amitteret: Præterea quis neſcit Cardanum, actione prima in Calumniatorem librorum de ſubtilitate, ſic omnes illius aculeos retudiſſe, objectiones diluiſſe, accuſationes infregiſſe, ut earum ratio haberi non debeat, quæ ſupereſſe fortaſſe ex tanto numero poſſent? [illegible] homo fuit Cardanus, & humani à ſe nihil alienum putavit: nec adeo mirum eſt illum erraſſe, quin multo magis admiratione dignum ſit, tam raro, & in tam paucis, ac minimis cæſpitaſſe. Imo vero auſim ego pignore depoſito contendere, multo plures nævos eſſe, quos Scaliger exercitationibus ſuis immixtos reliquit, quam eos, quibus adverſus Cardanum tam procaciter exagitandis, totos novem annos inſudavit, idque non tam eruendæ veritatis ſtudio, quam ut obtrectandi deſiderio ſuo ſatisfaceret, cum illis omnibus congrediendi, qui ſuo tempore, literarum, eruditionumque [illegible] haberi cognoverat. Sic enim in commentariis ad Ariſtotelem de animalibus, Theodorum Gazam hominem innocentiſſimum, & [illegible] efficit ut Græcas Latinè redderet, de literis omnibus bene meritum, quo jure, quave poteſt injuria ſugillat: ſic Eraſmum cum alio titulo laceſſere non poſſet, fingit ſe à pueris Academiæ Pariſienſis, eorumque moderatoribus exoratum, ut illud in ſe certa-

ce[illegible] reciperet; qui pueri, tantum abeſt, ut auctores illi ejus rei fuerint, quod primam orationem quam habuit in Eraſmum, luto, & quod pejus adhuc olet fœdatam, pedibus conculcarint: ſic denique Fernelium, non ap[illegible]o Marte, ſed occultis quibuſdam dicteriis, & diſ[illegible] mulato ejus nomine, provocavit, ne ex Quadrum Viris illis, quos obſtruere ſuis lumi[illegible] cenſebat, quemquam intactum relin[illegible] erat vir alioqui dignus, quem ætas noſtra, licet mullos alios quam ſeptem Poëtic[illegible] libros ediderit, maximis, & tantum non divinis honoribus cumulatũ poſteritati transmittat. Porro quo[illegible] major erat Cardani fama, quam ut ſoli Julio Scaligero moleſtiam faceſſeret, non erit forſan alienum ab inſtituto ſermone, eum parit[illegible] ab aliis defendere, quos multo levioribus de[illegible] moleſtos expertus eſt: Neque enim defu[illegible] quidam naſutuli, quibus putidum videretur eum vitæ, & actionum ſuarum hiſtoriam conſcripſiſſe, totque libros de propriis libris confeciſſe, ut quinque ad minimum, variis temporib[illegible] & locis editi reperiantur. Meminique non ita[illegible] dem, vitio datum fuiſſe clariſſimo noſtræ [illegible] peſtatis Philoſopho Fortunio Liceto, qu[illegible] ſuis quoque hiſtoriam contexuiſſet, quaſi [illegible] infamis & propudioſa foret ejuſmodi Philautia, ut his duobus ſcriptoribus exceptis, reliqui omnes eam devitare, Cane pejus & Angue ſtuduerint. Verumenimvero nihil aliud faciunt, quam ſupinam, & incredibilem ſuam ignorantiam prodere, qui fictis ejuſmodi criminibus Car-

danum

damnum onerant: Neque enim quod de vita primum dicebatur, culpari potius in eo debet, quam in Cornelio Sylla, Julio Cæſare, Octavio, Quinto Catulo, Adriano, Marco Antonino, Flavio Joſepho, D. Auguſtino, Monlucio, Thuano, Scaligero, Puteano, & non paucis aliis, quorum exemplo tantum abeſt ut peccare quis poſſit, quod illud modeſte imitari, cum præſertim res eſt inſignis, & factis vel eventis memorabilibus referta, laudem in ſe non minimam obtineat. Idemque dicendum eſt etiam de libris propriis, quorum ſeriem texere, cùm plures ſint, aut de rebus variis, non poteſt niſi honeſtum, & utile cenſeri. Etenim præter quam faciunt indices ejuſmodi, ne quid alicui auctori tribuatur, quod ſuum non ſit: oſtendunt præterea, an libri ſemel aut pluries editi fuerint, & quo loco, qua forma, quo tempore, qui ſeparatim, vel cum aliis conjuncti, qui auctiores, illuſtrati, correcti, & num extrema manus illis addita fuerit, aut alia deinceps expectanda ſit ab editionibus poſtremis, quæ cuncta, certum eſt plurimum commodi, & delectationis afferre, iis [illegible], qui librorum honeſtiſſima voluptate fruuntur. Hincque cum iſtud Galeno perſpectum foret, duos qui nunc etiam ſuperſunt, ad Baſſum, & Eugenium de propriis libris commentarios edidit; abſque quibus eſſet, vix haberemus nomina ducentorum & amplius librorum ſuorum, qui Romæ ſimul cum pacis templo conflagrarunt: ejuſque poſtea exemplum ſequuti ſunt D. Auguſtinus, Dionyſius Carthuſianus,

Eraſmus, Geſnerus, Federicus Nauſea, Joannes Cochlæus, Michael Neander, Nicolaus Nancellus, Joannes Cajus, Philippus Boſquierus, Henricus Stephanus, Jacobus Auzolius, Franciſcus Maurolycus, Laurenbergius, Genebrardus, Campanella, Schioppius, Federicus Cardinalis Borromæus, Annæus Rulmanus, Erycius Puteanus, & paucis ab hinc annis Fortunius Licetus, omnes enim iſti, libris ſeparatis, & ad id modo deſtinatis, propriarum lucubrationum hiſtoriam complexi ſunt, ut alios mittam, qui ſuorum quoque librorum rationem habuerunt, quamquam minori apparatu, & nudo ſæpius indice, aut epiſtola de hac re ad amicum ſcripta, quemadmodum fecere Porta, Taurellus, Bellaius, Tomaſinus, Champerius, Severtius, Novarinus Canevarius Duraſtantes, Franciſcus Mirandulanus, totque alij, ut Cardano, plus teſtium, & exemplorum ſuppetat, quàm invidorum telis, ab hac ſua lucubratione de propriorum operum hiſtoria propulſandis, opus eſſe poſſit. Quin potius ſuffundi illi pudore deberent, quod hominem accuſent, tot præclaris auctoribus innixum, quaſi nullum faventem oſtendere poſſet, & quàm ipſi tam ne, tam hic teſtibus, & auctoritate careret. Illud præterea magnam anſam præbuit æmulis Cardani, & Aſtrologiæ præſertim juratis hoſtibus, ut ei liberius inſultent, quòd, nec in ſuo themate natalitio, nec in Joannis Baptiſtæ filii, aut Aimari Ranconeti, vel Edoardi VI. Regis Angliæ, aliiſve ſchematibus propoſitis

quic-

quicquam ferme horum eventuum, qui poſtea conſecuti ſunt, obſervarit: Neque enim tibi carcerem, laqueum filio, mortem violentam Ranconeto, brevem ætatem Edoardo, prædixit, ſed ſucceſſus è directò potius contrarios; Qua de re cùm ludibrium jam debuerit Joſepho Scaligero, & poſtea etiam Alexandro de Angelis, qui hac gravifſimum ratione, divinationes Aſtrologicas, funditus convellere nititur, non eſt hic quod in eodem ſaxo rurſum volvendo, diutius immorer. Iſtud potius excutiendum eſt; qui fieri poſſit, ut Aſtrologi Principes tot inſtructi regulis, tot obſervationibus edocti, nihil ut in arte ſit tam obſcurum, difficile, abditum, quod ſibi pervium non fecerint, vix unquam in prædictionibus ſuis ea felicitate utantur, qua plerumque deliras anus, ſenes victos, homines ineptos, & fatuos, longe certius in res futuras, & abditas, penetraſſe videmus. Nam quòd Alexander de Angelis Cardano potiſſimum imputat, tanquam Aſtrologicæ vanitatis inſtauratori maximo, illud tanto magis de Medioxumis, & Sellariis Aſtrologis, dicendum eſt: & memini in Italia quaſdam Ephemerides annuas Lucæ Gaurici vidiſſe, in quibus cum pro libertate ſui belli quæ tunc vigebat, ſingulis Principibus Europæ is maximas felicitates, aut graviſſima damna minaretur, nihil poſtea perinde eccidit, ac ipſe futurum prædixerat: Atque utinam Henricus ſecundus, quem ille extrem[illegible] in-rum ſenectute, & morbo placidiſſimo fatis conceſſurum dixerat, non ætate potius florenti,

&

& tam acerbo, præcipitique ſato nobis erepta fuiſſet. At ex adverſo Plebei vates, Gallorum quidem Michaël Noſtradamus, Italorum Savonarola, Anglorum Merlinus Caledonius, Germanorum Lolhardus, & Joachimus, Luſitanorum denique Bandarra Calceolarius, imo vero multæ ubique gentium vetulæ, & homines, ut antea dicebam, non Aſtrologiæ modo, ſed literarum penitus ignari, tam certas de rebus futuris prænotiones habuerint, ut

Pythia quæ Tripode ex Phœbi Lauroque profatur,

pronuntiare de illis felicius, confidentiusque vix potuiſſet. Hoc vero cùm multis de cauſis contingere non dubium ſit, potiores tantum hic attingere mihi conſilium eſt; & illam in primis, quòd artis falſæ nulla poteſt eſſe prædictio vera, niſi caſu aliquo, aut induſtria, vel peculiari quadam ingenij temperatura, quæ tria præter artem ſunt, talis efficiatur: Aſtrologiam vero è falſis & futilibus ſcientiis, quæ ſæpius hominum animos infatuant, non poſtremam eſſe, tot jam præeuntis virorum omni laude doctrinæ [illegible] niique cumulatiſſimorum demonſtratum eſt, ut qui contrarium ſentit, non magnos hic in ſapientiæ, & bonæ mentis adeptione, progreſſu, feciſſe videatur. Hæc vero cum ita ſint, non eſt accuſandus Cardanus, quòd illuc prædicendo non attigerit, ubi artis ſuæ præſidio pertingere non poterat: maxime cùm ea ſagacitate [illegible] [illegible], quæ caſu, propriiſque animi temperie [illegible] [illegible]

ſuffulta, ipſum in pleriſque geniturls, non vanum, futilemque fecit. Verum quoniam vis illa mentis anomala, excedens, rara, quæ factus in homine ſe prodit magnis & admirandis, eo tantum impulit Cardanum, ut ſcientiarum omnium ſecreta penetraret, eaque majori facilitate, acriori judicio, præſtantiori modo, quam quivis alius unquam fecit, explicaret, eam ob rem non potuit ille, juxta cum aliis, qui ſola tantum ab illo mentis impetu, rerum futurarum præſentionem recipiunt, de morte filij ſui, aut Aymari Ranconeti, aliorumve, quemadmodum forſan Noſtradamus feciſſet, pronuntiare. Noſtradamum autem dico, quia nobis exemplo eſt, Aſtrologos, cum aliquid certi proferunt, id non artis ſuæ beneficio conſecutos fuiſſe. Sed illius humoris orgaſmo, quem ipſemet Noſtradamus divinum appellat, & ſibi potiſſimum faventem fuiſſe, hoc in centuriis tetraſticho, teſtatur.

Horrida naſcentur divino numine ole [illegible]
Bella, famem, turbas, fluida contagia, peſtes,
L[illegible]*, atque aſtra, terras, mare* [illegible]
cuncta.
[illegible]*itas, magnanimum & fata virorum.*

Sic enim illud è Gallico ſermone reddidit Joan. Amatus Chavigneus, quanquam expreſſius adhuc ea de re tetraſtichum aliud habeam, quod Latine reddi quoniam commode non poteſt, ſatius erit illud, iiſdem verbis quibus ab auctore ſub initium primæ Centuriæ prolatum fuit, conſulere, Secus enim, ſi Cha[illegible] o nam[illegible]

** 4 tabat

tribuatur, quòd Bartholomæus Cocles tabellam, ut inquit Cardanus, XLV. virorum moriens reliquerit, qui violenta morte, ut eventu poſtea contigit, perire debebant: ſi Neomantiæ, quòd Hannibal Raimundus, ex duobus ægris, aut ſingulari prælio decernentibus, primum qui moriturus eſſet, indicabat: ſi Geomantiæ, quòd Catanus, quo ſine negotium aliquod terminari deberet, ſtatuebat: ſi Scripturæ, quòd Proſper Aldoriſius, ex ejus diverſitate, illius cujus erat, varios animi mores, naturæque propenſiones eliciebat: ſi denique reliquis divinationibus, quòd Anus deliræ & merobibæ, res furto ſubreptas inveniunt, futuros conjuges deſignant, morbos denunciant; & non potius ad communem illarum divinationum omnium cauſam recurramus, ſequetur ab eventu minime fallaci, regulas ejuſmodi nugacium diſciplinarum, non minus quam Aſtrologiæ veras eſſe, quo ſane effato, neſcio quid magis fatuum, & abſurdum dici poſſit. Ultimum denique quod Cardano ſummam invidiam conflavit, & à bonis omnibus, quo quiſque religioni magis addictus erat, eo flagrantiori ſtudio exagitatum fuit, eſt Domini noſtri Jeſu Chriſti geneſis, ab eo non aliter quàm ſi hominis cujuſdam fuiſſet, ex artis ſuæ regulis explicata. Hoc enim Thuanus *extremæ dementiæ, imo impiæ audaciæ*; Scaliger vero *vanitatis cum impietate conjunctæ* teſtimonium eſſe dicit: ſed poſterioris iſtius verba ex præfatione in Manilium, tam expreſſa ſunt, ut riſum temperare non poſſim, quoties

oracula

oraculum iſtud noſtri temporis ſtatum pu[illegible]
loquutum fuiſſe, animadverto, ut iſthæc [illegible]
xit, *Aude ſubtilitatem noſtri ſæculi, [illegible]*
[illegible] XLIV. [illegible] *genethliacorum,*
[illegible] Domini noſtri [illegible] thema [illegible],
[illegible] quæ illi acciderunt, ex poſitu ſtella-
[illegible] neceſſario illi contigiſſe ratiocinatur: [illegible]
[illegible] magis, an ſingularem audaciam,
qua [illegible] ſtellarum ſtellis ſubjecerit,
[illegible] tempore putarit, quod adhuc in
[illegible] cum impietate
[illegible]. At ſic cape Scaliger ſubtilitatem noſtri
ſæculi vocas, quæ trecentis & amplius ante ſæ-
culum noſtrum annis; inter Aſtronomos obti-
nebat: videris profecto tam ſedulam operam
bonis libris evolvendis impendiſſe, ut multo-
rum notitia te fugerit, qui licet tanquam ſcele-
rati, & omnis bonæ frugis vacui, à tui ſimilibus
non attingantur, potuiſſent tamen ſi tibi vel
de titulo noti fuiſſent, inſignem à te incogitan-
tiæ, & ſupinitatis maculam avertere. Nam quis
ferat Cardanum, ejus impiæ vanitatis accuſari,
tanquam excogitatum à ſe thema natalitium Domini
mei Jeſu Chriſti, quod tamen Tyberius Ruſ-
ſilianus Sextus Calaber, ſeculo præcedente, tri-
bus variis ſchematibus propoſuerat, in *Apolo-*
gerico, ut illum vocavit, *adverſus Cucullatos*,
qui ex quadringentis propoſitionibus, quas
Bononiæ, Florentiæ, Patavij publice tuendas
ſuſceperat, duodecim velut Hæreticorum pla-
citis affines, damnaverant, & hanc in primis
[illegible]a dicebat, quòd *Chriſtum quoad Corporis*

ignem elementarium aſtris ſuppoſitum, ... genituram, & Prophetam magnum, & ea quæ circa corpus evenerunt, præſertim violentum ejus mortis genus nuntiaſſe, non inconvenit. Hanc enim concluſionem ſimul cum aliis ut Tyberius defenderet, librum edidit ſedente Leone X. eo titulo quem ſupra retulimus: *& tria Chriſti geneſeos themata, ſecundum tres rationabiles differentium Doctorum opiniones,* in eo tam luculenter enarravit, ut mirum potius ſit Cardanum habuiſſe, quod poſt ipſum racemationes & ſpicilegia colligeret. Verum nec ij ſe Tyberius Ruſſilianus, nullo alio auctore tam grande nefas molitus eſt, nam Petrus de Alliaco Cardinalis & Archiepiſcopus Cameracenſis, qui ſub Martino V. in vivis eſſe deſiit, præter quam contendit Chriſti nativitatem præcognoſci potuiſſe ex genethliacis obſervationibus, ejuſdem inſuper nativitatis ſchema cœleſte propoſuit, in elucidario Aſtronomicæ concordiæ cum Theologica & hiſtorica veritate; & ipſo Petro vetuſtior Albertus Magnus Ratiſbonenſis Epiſcopus, in ſpeculo ſuo aſtronomico, loquutus de ea hunc in modum fuerat. *Iam ſcimus quod ſub aſcendente ejuſdem parte cœli* (ſcilicet Virginis) *natus fuit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non quia ſubjaceat motui aut ejus ... natorum deſideratiſſimus, qui creavit ipſas ſtellas, ſed quia cùm extenderet cœlum ſicut pellem, Formans librum univerſitatis, noluit literis ejuſdem deeſſe, ex eis quæ ſecundum providentiam ſuam in libro æterni*

tatis ſicut ſcriptá, non quod Cœli ſignificatio eſſet quare naſceretur, ſed ſignificatio, illo vero verius ipſe erat cauſa, quare modus admiranda ſuæ nativitatis ſignificaretur per Cœlum. Quid plura? ſuperior adhuc Alberto Albumaſar, aut ſi mavis Alboaſar, quantumvis fœtet Mahumedanus, multa tamen de Chriſto dixit non protrita apud alios Arabes, & inter alia natum eum fuiſſe ſub prima facie *Virginis* contendit. Quanquam Rogerius Bacchonus dubium reliquerit, poſt allata verba Albumaſaris, ex interpretatione Latina Hermanni Dalmatæ, num Chriſti Domini, aut beatæ Virginis ejus matris natalitium thema, literis ſub hoc Arabe proditum fuerit, nam verba Bacchoni ſunt ex opere tertio quod ad Clementem V. dedit, *Inventio eſt quod Beata Virgo, habet figuram & imaginem infra decem primos gradus Virginis, & quod nata fuit quando ſol eſt in Virgine, & ita habetur ſignatum in Calendario, & quod nutriet filium ſuum Chriſtum Ieſum inter ritus Hebræorum*, cujus etiam opinionis videtur fuiſſe Chriſtianus auctor libri de vetula, quem Ovidio nonnulli perperam adſcribunt, ille ſiquidem numero quadrageſimo ſexto, & poſtremo, ſic virginem compellat,

O Virgo felix, ô Virgo ſignificata
Per ſtellas, ubi ſpica nitet, quis det mihi tantum
Vivere, quòd poſſim laudum fore præco tuarum.

Verum quicquid tandem de hac difficultate ſtatuendum ſit, certum eſt Salvatoris noſtri geneſim, à quatuor aliis auctoribus graviſſimis exaratam fuiſſe, priuſquam Cardano de ea pariter exaranda in mentem veniſſet, unde mirari ſatis non poſſum illos non viſos, nec auditos unquam fuiſſe duobus illis eruditorum Coryphæis Thuano, & Scaligero, qui ſaltem ex Bacchono Pico Mirandulano, aut commentariis Roberti Holkot in Sapientiam Salomonis diſcere potuiſſent, erratum à nonnullis ante Cardanum hunc errorem fuiſſe, ut Chriſtum falſis, & commenticiis aſtrorum imaginibus ſubmitterent: nec propterea æquum eſſe ut Cardanus, quaſi ſceleris iſtius primus opifex fuerit, tam acerbe ab illis vapulet: cum alioquin, vel eo tantum nomine culpandus ſit, quod iſtud, licet magnorum virorum, & omni ferme exceptione majorum exemplo fecerit. Cæterum patet inde quam vafer Cardanus fuerit, nam cum certo certius exploratum haberet, themata Chriſti natalitia ab Alliacenſi, & Tyberio Ruſſiliano exarata fuiſſe, nec illum latere poſſent quæ Picus, Albumaſar, & Bacchonus de illis dixerant, noluit tamen eorum unquam meminiſſe, ut vulgo literatorum, inventum illud ſuum fuiſſe, perſuaderet; quod ei poſtquam ex voto ceſſit, non ſecus ac in igne contigerat, quem nullum eſſe ſub concavo Lunæ, poſt Laurentium Vallam, ſed illius tamen ſuppreſſo nomine, primus aſſeruit, noluit deinceps quantumvis ab æmulis urgeretur, & in diſcrimen capitis veniret, vel minimam de illis

aucto-

auctoribus mentionem injicere; maluitque de ſua impietate tot rumores diſſeminari, quam ex opinione tam audacis facti, partam gloriam amittere. Atque hæc ſunt quibus tela calumniarum, quæ adverſus Cardani libros, effrænemque ejus audaciam, cùm ab Æmulo Scaligero, tum ab aliis diſſeminata fuerant, retundi poſſe mihi perſuaſi.

Supereſt nunc, ut qualis Cardanus in libris ſuis fuerit, & quo ſtilo, qua methodo, quanta cum facilitate, & doctrinæ varietate illos ſcripſerit, ex attenta ſingulorum inſpectione, diſquiram. Stilum igitur uſurpavit liberum, æqualem, apertum, non comptum nec elaboratum qualis in Fernelio, & Scaligero cernitur: ſed minime etiam neglectum, aut inquinatum, ut illum habuere Forolivienſis Conciliator, Niphus, Pomponatius, & id genus Philoſophi & Medici, qui ab impuro ſermone, Barbari vulgo nominantur: quin etiam cùm libet, aſſurgit, ludit, excurrit, delitiaſque ſectatur, & veneres amœniſſimas, in quarum ſpecimen illud tantum proferam, quod in libro 2. de Venenis capite VII. de ea re dixit, quam hic nominari non flagitio duceт, qui flagitioſe nunquam exercuit, *magna res eſt concubitus, quòd ad conſervationem generis ſit: ideoque multis modis à natura illius appetitus ornatus: & ubi finis nullus ad metam, ibi nec eſt invenire terminum voluptatis. Eſt in concubitu ipſo voluptas, eſt in illecebris dum exercetur, eſt dum abſolvitur; eſt in meditatione, in memoria: & dolor, & voluptas in*

patiente delectant: ſeu pudeat, ſeu ultro ſe offerat, paria fermè ſunt: ipſa forma, quæſtus, modus, tentigo, ſeminis effuſio, omnia ex æquo jucunda, juvat occurrentem ultro videre; juvat occurſum declinantem, juvat rimula aſpicere, ubique eſt quod præferas, nudam, ornatam, ſemicomptam, omnia libidinis ſtimulos accendunt, ſi in domo ſit, gaudes commodo, gaudes ludis: ſi extra gaudes furto, ſi humilis ſit conditionis, quòd omnia tibi liceant: ſi nobilis, quod deliciæ tuæ ab illa: ſi publica ſit res, quod cuncti tuæ felicitatis participes ſint: ſi occulta, quod plus habeas quàm exiſtiment: Nil mirum eſt igitur, ſi ob hoc ipſum, maria, terræque perturbentur: & in ipſo tot faſcina, philtra, veneficia, tot affectus, & corporis atque animæ paſſiones ſint conſtitutæ;

Cedo nunc in exercitationibus Scaligeri, in oratoribus & elegantiarum magiſtris, venuſtiorem ſermonis floſculum, & hunc proferenti, viciſſim herbam porrigam, concedamque Cardanum non quoties, & ubicumque voluit fuiſſe diſertiſſimum. Tantum igitur ab eloquentia non aberat Cardanus, quin omnibus in præfationibus ſuis, in encomiis rerum diverſarum, & ſimilibus libellis qui ſermonis ornatum deſiderabant, eum cumulatiſſime præſtiterit, & in aliis operibus, cùm uti cogeretur vocibus barbaris, & impuris, iſtud præfata ſemper venia fecerit, Hinc in Arithmetica, *Ne mireris*, inquit, *cand[illegible] Lector, quod opus hoc minimè Latinum, [illegible] dum elegans effecerim, cum & mihi fa[illegible]*

ſi

fuiſſet meo more ſcribere, quàm aliorum voluntati ſatisfacere, ſed ne ſermonis difficultas quæ puram excolentes Romanam linguam, in tam arduis commentis conſequi ſolet, artis peritos à lectione deterreret. Sic in commentariis ad Ptolemæum, *reverendiſſimi*, & aliarum vocum uſum reſpuit, quia non ſunt probæ germanæque latinitatis nota ſignatæ: Scaligero quoque, *peritiores intimæ barbariei* notas quaſdam inurit, in actione contra calumniatorem, & capite XXXIX. de vita ſua, non omnem ſe elocutionis curam depoſuiſſe ſignificat: majorem tamen attuliſſe, in tanta multitudine ſcriptorum non potuit, nec forſan debuit, vitandæ, ut ſupra dixit, confuſionis, & obſcuritatis gratia, quæ plus juſto, eloquentiæ ſtudiis addictos, ferme ſemper conſequitur. Et hæc ipſa cauſa fuit, cur Mercurialis in arte Gymnaſtica, & libris variorum, quos provectioribus ingeniis ſcribebat, eas caſtigati ſermonis delitias ſectatus eſt, quas poſtea certo conſilio neglexit, cùm in ſcholis doceret, & eos libros ſcriberet, quos politioribus ingeniis minime futuros uſui cognoverat: Quod inconveniens ut Cardanus vitaret, ſtilo inter ſublimem & infimum medio eſt uſus, eumque adeo ſibi domeſticum fecit, nihil ut doceret vellet, quod non maxima cum facilitate, & amœnitate diceret, ſive libera oratione, ſive metris adſtricta, quemadmodum in nænia de morte filij, & quibuſdam tetraſtichis, uteretur. Ab hoc igitur ſtilo minime ingrato, vaſto, confra- ſicco, ampullato, intorcito, ſed æquali potius

& pu-

& perſpicuo, doctrina etiam maxima parte clara, facilis, & jucunda defluxit: nec ab elocutione venit, quod Cardanus quibuſdam in libris obſcurus, impeditus, & nonnunquam etiam tædij plenus fuiſſe cenſeatur, ſed tribus aut quatuor aliis de cauſis, quas ſigillatim excutere, non erit forſan ab inſtituto noſtro alienum: quoniam omnes ab immenſa illa doctrina pendent, quam Cardano peculiarem fuiſſe, & antea quidem, & nunc etiam maxime contendo. Neque enim poterat ſibi temperare cum artium ſecreta, ſcientiarum principia, & rerum omnium naturam teneret, quin ad alicujus difficultatis explicationem, præſidiis multum ab illa ſæpe diverſis, & externis veluti militibus uteretur: ſicque Geometrica Phyſicis, Aſtronomica Medicis, Ethicis Metaphyſica, Politica hiſtoricis, humanis divina, ſupremiſque infima, quoties vel impetus urgebat, vel emendæ per tot ambages veritatis ratio poſtulabat, nullo diſcrimine permiſceret. Iſtudque cùm duplici modo facere poſſet, non eo tantum uſus fuit, qui Platoni, Galeno, Ariſtoteli familiaris eſt, ſcilicet dum numeris, aut Geometricis quibuſdam exemplis, Phyſicas, vel Medicas concluſiones ſtabiliunt; ſed παρεκβατικῶς multa dicit, & longas affert diſſertationes, non prorſus quidem ab illa re de qua tunc agitur diverſas, ſed quas, ne cogitatione tamen, quiſquam expectaret. Nam quis amabo in Arithmetica, præclaros illos diſcurſus requirat de proprietatibus numerorum mirificis, de motu Planetarum, de creatione rerum

turri Babilonica, de duratione mundi Platonica, ejuſque viciſſitudinibus, de gradibus, ut vocant, medicinarum, & ejuſmodi rebus aliis? Quis in Dialectica judicium de hiſtoricis, & epiſtolarum ſcriptoribus? Quis in commentariis de alimento explicationem trium rerum quæ ſunt diſficillimæ cognitu? Quis alibi paſſim tot excurſus graviſſimos de rebus variis? quos omnes ſi velim indicare, dies me potius quam oratio deficeret: nam quales illi, & quàm frequentes ſunt in libris de utilitate ex adverſis capienda? quot in libris Medicis? quot in hiſtoricis? quot vel in epiſtola ſola quam ſcripſit ad Thaddæum Dunum? ut miſſos faciam quos de rebus ſuis frequentiſſimos habet: eo tantum fine, quemadmodum alicubi fatetur, ut plura folia Typographis mitteret, quibuſcum antea de illorum pretio pepigerat; atque hoc modo famis, non ſecus ac famæ ſcriberet: & ſane cùm culpari ea de re non poſſit, quando modum honeſtiorem non habuit, quo paupertati ſuæ ſubveniret; eo adhuc Galeno commendatior eſt, quod is non pretio illectus, aut inopia compulſus, ſed innato ſibi & genti ſuæ vitio, lectoribus, Aſiatica ſua facundia, tædii non parum, ſæpius attulerit. Præterea illud Cardano familiare fuit, ut nonnunquam brevitatis ſtudio, multa ſibi cognita, & uſu ipſo trita ſupponeret: diviſionumque membra ſingula, non explicaret, aut longius petita, abſque intermediis, tanquam maxime neceſſaria, & tractationi opportuna jungeret, mente jam illius acris, & ad diſſerendum intenta.

ubique

ubique permeabat, & inquirebat argumenta, tranſiliendo per varia media, quæ non ut tunc decuit explicata, orationem poſtmodum longe difficillimam reddebant, ut præſertim in libris contradicentium medicorum videre eſt, & in commentariis etiam de alimento, qui hac de cauſa tyrones procul à lectione ſua ſummovent. Denique ipſa quoque rerum tractandarum difficultas, plerumque cauſa fuit ejus obſcuritatis quam in Cardano multi reprehendunt: ſed injuria tamen, cùm philoſophorum nullus, qui conatus fuerit multa ſimul complecti, variaque ſcribere, non Ariſtoteles, Theophraſtus, Alexander, Themiſtius, Averroes, Plotinus, vitium illud, ſi modo vitium dici debet, effugere potuerint, & qui facillimus exiſtimatur Plato; is Cardani judicio, cæteris omnibus obſcurior eſt. Verum minime tamen obſtant hæc omnia, quominus qui totum ſimul Cardanum aſpicit, qui libros ejus ſingulos explorat, qui mentem excutit tot fertam rerum pulcherrimarum notionibus, ut velut Emporium ſit ſcientiarum omnium nobiliſſimum, à quo res Mathematicas Germani; prædictiones aſtronomicas Angli: medicas commentationes Itali, morales Galli, naturales denique totius orbis populi reportare ſecum conſueverant, is non poterit in eo, tantam ſcriptorum copiam; tam variam multiplicemque lectionem: tam diligentem rerum indagationem, tantum ſermonis & ſententiarum ornatum non magni facere, & ex illis pariter non tenaciſſimam ejus memoriam, feliciſſimam ſaga-

tatem, judicium in tanta rerum diverſit[illegible] per rectum, æquale, firmiſſimum de[illegible] [illegible]e & mirari. Nam licet *in quibuſdam, [illegible]* doctiſſimus Thuanus animadvertit, *interdum plus homine ſapere, in pluribus minus pueris intelligere videatur*: ejuſmodi tamen inæqualitas, velut fæx eſt, & amurca, ſine quibus liquores præſtantiſſimi conſervari non poſſent, tantum abeſt ut propter illas, viliori pretio diſtrahantur. Et re vera non illa quicquam obfuit Cardano, cujus libros velut luxuriantis ingenij partus feliciſſimos, Typographi certatim Typis ſuis committunt: cum interim ipſe totius Europæ calculis, ſcriptorum omnium decus mira quadam ingenij volubilitate, & ad res diſſitas, obſcuras, penituſque inter ſe diſſidentes percipiendas, promptitudine, ſuperaſſe videatur.

Porro ne quis amplius dubitare poſſit, quot & quibuſnam libris Cardanus, tantum ſibi nominis, & famæ conciliarit: ſimulque ut illorum accurata recenſione, judicio iſti de Cardano coronidem imponam. Primi ordinis & indicis eos faciam, qui typis expreſſi reperiuntur, ſimulque modum editionis indicabo, quæ in inſtructiſſima, & ornatiſſima Bibliotheca cæteris omnibus præferenda ſit. Deinde vero eoſdem omnes in certas claſſes referam, ut Typographi quoties illorum editionem integram moliri voluerint, facere iſtud commodius, & majori cum elegantia poſſint. Ac tandem M. S. opera Cardani, quorum ad me notitia pervenit,

Cata-

Catalogum ſubjiciam, ut quemadmodum ego, mea bona fortuna, quoſdam ex illis nactus ſum, eoſque publici juris feci, & faciam ſi me Deus adjuvet, in poſterum, ſic omnibus aliis liberum ſit, ſuam in ſimilibus theſauris eruendis diligentiam, bonis omnibus teſtatam facere.

Primus igitur Catalogus qui operum editorum eſt, pro varia Chartæ complicatione, non unius etiam formæ libros continet; ita ut alij ſint in Charta expanſa, alij in complicata bis, aut pluries, & ab illa diverſitate majores aut minores, quos deinceps cum Bibliopolis brevitatis, & facilitatis de cauſa, in folio, in quarto, in octavo, & duodecimo, vel decimoſexto vocabimus, & quidem

Libri Cardani qui in majori forma haberi debent ſunt ſequentes.

Opus de proportionibus numerorum, motuum, ponderum, ſonorum, &c. cum duobus libris adjunctis, uno de arte magna ſeu regulis algebraicis, qui prius ſeparatim editus fuerat in folio Norimbergæ, ſcilicet anno 1545. *altero de Aſiza regula, Baſileæ ex officina Henric. Petrinæ anno* 1570. *menſe Martio.*

In Claudij Ptolemæi de Aſtrorum judiciis, aut ut vulgo appellant quadripartita conſtructionis libros IV. *commentaria, cum libellis de ſeptem Erraticarum ſtellarum qualitatibus, Ac* XII. *genituris, de interrogationibus, & Cunradi Daſypodij tabulis in libros* IV. *apoteleſmatum*

Ptole.

Ptolemai, ac deſcriptione Horologij Argentoratenſis. Baſileæ apud eundem 1578. menſe Septembri. Verum cùm in editione Lugdunenſi in octavo, & in alia quæ prius Baſileæ facta majori in charta fuerat, Servatoris noſtri geneſis, non ſine multorum indignatione legeretur; ex poſteriori iſta neſcio cujus conſilio, ſed optimo tamen, ſublata fuit. Neque enim pias mentes minus offendebat, quàm caſtas, locus ex 8. capite libri 2. Politicorum Ariſtotelis, quem idcirco Leonardus Aretinus Latinum reddere noluit; quamvis Perionius, Sepulveda, Giſanius, aliique interpretes, eum poſtea retinere non veriti ſint: & ſimilis alius ex poſteriori libro Hippocratis de morbis popularibus, qui cum Valeſio non probaretur, nec dignus etiam habitus eſt ea interpretatione, iiſque notis quibus libros omnes Epidemiòn illuſtravit.

De ſubtilitate libri XXI. *cum Apologia adverſus horum librorum calumniatorem, Baſileæ apud eundem Henric. Petrum* 1582. editi primum fuerant in octavo variis in locis, & poſtea etiam Baſileæ anno 1611. cum eadem Apologia in Scaligerum.

De rerum varietate libri XVII. *Baſileæ apud eundem* 1581. iique non ſecus ac alij de ſubtilitate, ſæpiſſime editi fuerunt in octavo.

In ſeptem aphoriſmorum Hippocratis particulas commentaria, item de venenorum, ac peſtis præſertim differentiis, præſervatione, & cura libri 3. *& de providentia temporum liber, Baſileæ apud eundem* 1564.

In ejuſdem Hippocratis prognoſtica, & libros de

de ſeptimeſtri, & octimeſtris partu, commentarij abſolutiſſimi: cum ſeptem conſiliis pro graviſſime diverſis morbis laborantibus. Baſileæ apud eundem anno 1586.

In ejuſdem libros de aëre, locis, & aquis commentarij, cum oratione de Medicorum inſcitia, & tribus conſiliis, necnon exiguo libello Ioan. Baptiſtæ Cardani de fulmine, Baſileæ apud eundem anno 1570.

Opuſcula quædam artem medicam exercentibus utiliſſima, ſcilicet de aqua, & æthere, de Cyna radice: Medicinæ encomium, & conſilia tria: itemque actio prima in calumniatorem librorum de ſubtilitate, Baſileæ apud eundem 1569. Verum quoniam Hæc omnia præter actionem in Scaligerum, quæ cum libris de ſubtilitate toties excuſa fuit, tranſlata poſtmodum à Cardano fuerunt, in opuſculorum Medicorum volumina duo, de quibus poſtea nobis dicendum eſt, ſi quis hoc volumine in folio carere velit, iſtud, me judice, nullo ſuo damno facere poterit.

De ſanitate tuenda, ac vita producenda libri IV. *editi à Rodulpho Sylveſtrio, Baſileæ apud eundem* 1582.

Reperiuntur autem in Quarto.

LIbelli V. *aſtronomici* 1. *de ſupplemento Almanach.* 2. *de reſtitutione temporum.* 3. *de judiciis geniturarum.* 4. *de revolutionibus* 5. *de exemplis centum geniturarum, et*

Aphoriſmorum aſtronomicorum ſegmentū v[illegible] *Norimbergæ apud Ioan. Petreium* 1574. duo priores cum quinto non integro, editi antea fuerant ab eodem Petreio 1543. & prius adhuc Mediolani, auctore ipſo ſumptum Typographo ſubminiſtrante, quoniam exiguæ tunc molis erant, & opus erat illos quàm emendatiſſimos in lucem prodire.

Contra dicentium Medicorum libri duo, quorum uterque centum, & octo contradictiones continet, in ſecundo vero habentur etiam libelli de Sarzaparilla, de Cyna radice, & conſilium pro dolore vago, Lugduni apud Sebaſtianum Gryphium anno 1548. Prodierunt etiam Pariſiis in octavo apud Jacobum Macæum 1546. & Marpurgi cum adjuncto utrobique libello contradictionum, quas Peletarius ex Lacuna collegit: certum eſt etiam Venetiis editos fuiſſe, ſed mihi illos hactenus vidiſſe non fuit conceſſum.

Theonoſton ſeu de vita producenda, atque incolumitate conſervanda Dialogus, ſtudio & opera Fabricii Coccanarij Tyburtis editus Romæ, apud Ioannem Baptiſtam Roblettum 1617.

Somniorum Syneſiorum omnis generis inſomnia explicantes libri IV. *quibus accedunt opuſcula de libris propriis: de curationibus & prædictionibus admirandis: Neronis encomiū: Geometriæ encomium: de uno: actio in Theſſalicum Medicum: de ſecretis: de gemmis & coloribus: Dialogi duo Gulielmus ſive de morte, Tetim ſeu de humanis conſiliis: de minimis &*

propin-

propinquis: de ſummo bono, Baſileæ per Henricum Petri anno 1562. Extiſtis encomia Neroni & Geometriæ, edita poſtea fuerunt in ſecunda parte Amphitheatri ſapientiæ Socraticæ Joco Seriæ Caſparis Dornavij, primum vero in notis etiam Lotichij ad Petronium tomo ſecundo, & ſeparatim Lugduni Batavorum in exiguo, & elegantiſſimo volumine.

De ſapientia libri v. quibus omnis humanæ vitæ curſus vivendique ratio explicatur: item de conſolatione libri tres, & Ephemerus ſive libellus de libellis propriis Norimbergæ, apud Ioannem Petreium 1544. & poſtea Genevæ in octavo, apud Petrum & Jacobum Chouet 1624. cum Petri Alcyonii viri doctiſſimi, & eloquentiſſimi duobus libris de Exilio: ſeparatim vero Hieronymus Scotus libros de conſolatione Venetiis ediderat in octavo, ſub annum 1542.

Sequentes haberi tantum poſſunt in octavo.

PRactica Arithmeticæ, & menſurandi ſingularis Medjolani opera Ioan. Ant. Caſtellionæi, pro Bernardino Caluſcio 1539.

De immortalitate Animorum liber, Lugduni apud Sebaſt. Gryphium 1545.

Commentaria in librum Hippocratis de Alimento, prælecta dum profiteretur Bononiæ ſupra ordinariam medicinam, Romæ apud Hæredes Antonij Bladij 1574. & Baſileæ apud Sebaſtian. Henric. Petri, anno 1582. menſe Martio.

Libellus

Libellus cui titulus eſt Examen XXII. *aegrorum Hippocratis, quem edidit Cardanus annum agens* LXXIV. *Romae apud eoſdem Haeredes impreſſores Camerales, anno* 1575.

De malo recentiorum medicorum medendi uſu, libellus centum errores illorum continens: Item alius de ſimplicium medicinarum noxa. Venetiis apud Hieronymum Scotum 1545. Priorem editionem jam antea molitus fuerat idem Scotus, ſed complectebatur tunc LXVI. tantum errores, adeoque mendis erat deformata, ut Cardanus in praefatione ſecundae iſtius editionis dicere non veritus fuerit, *Erubeſco cum ultra etiam trecentos errores meos in hoc libro, praeter etiam admiſſos à Librariis recognoſco*, & nihilominus à tam debili principio, Cardanus, adeo celebris, & pervagatae famae initium auſpicatus eſt: primus enim iſte fuit librorum ab ipſo editorum, ſed tertio demum recuſus iterum fuit Pariſiis, in aedibus Rovillij in octavo 1565. ut poſtea commodius dicetur.

De Cauſis, ſignis, ac locis morborum liber, Baſileae per Sebaſtianum Henric. Petri anno 1583.

Opuſcula Medica & Philoſophica in duos tomos diviſa, quorum primo continentur, Ars medendi parva. Conſilia pro difficultate ſpirandi, ventriculi dolore, ſurditate, ſanguinis fluxu, lepra, Medicinae & Podagrae encomia, & Apologia in Andream Camutium: ſecundo vero Dialectica, Hyperchen, de Socratis ſtudio, Antigorgias, de aqua, aethere, & Cynaradica.

*** *Baſi-*

Baſileæ tomis duobus ex officina Henric. Petrina anno 1566. Ex illis Conſilia, Medicinæ encomium, & libri de Aquâ & Æthere, quemadmodum ſupra diximus, editi prius fuerant in folio Baſileæ anno 1559. libellus quoque de Cynæ radice habetur in eodem volumine: nec non ſub finem libri ſecundi contradicentium, & in collectione auctorum de Lue Venerea. Denique Encomium Podagræ, una cum Loſelio de Podagra editum fuit, Lugduni Batavorum anno 1639.

Opuſcula Medica Senilia in IV. *libros tributa, quorum primus eſt de dentibus, 2. de rationali curandi ratione, 3. de facultatibus medicamentorum præcipue purgantium, 4. de morbo regio, Lugduni ſumptibus Laurentii Durand* 1638. qui M. S. copiam habuit à Leone Allatio viro doctiſſimo, & mihi amiciſſimo.

Methodi medendi ſectiones IV. *in quarum prima recentium medicamentorum errores refelluntur, in 2. de ſimplicium medicamentorum nocumentis agitur, 3. admirandas curationes, & prædictiones continet, 4. conſilia in diverſis morborum generibus complectitur, Pariſiis in ædibus Rovillij, via Iacobæa, ſub ſigno Concordiæ* 1565. fatetur ipſemet Rovillius, nihil in his ſectionibus contineri, quod non item in aliis operibus Cardani jam editis haberetur: nam 1. & 2. libellum de malo medendi uſu conſtituunt, 3. extat integra poſt librum de Inſomniis; quartam vero ſecundus opuſculorum Tomus ſubminiſtrat, unde qui ab ipſo libro ſibi compa-

comparando temperaverit; non propterea debitum aliquo carere ex Cardani libris, ſi reliquos omnes habuerit.

De utilitate capienda ex adverſis libri IV.

Defenſiones pro filio coram Preſide Provinciæ habitæ: & Ioan. Bapt. Cardani libellus de abſtinentia ab eſu ciborum fætidorum, Baſileæ per Henric. Petri anno 1561. *menſe Auguſto.*

De præceptis ad filios libellus, ex Bibliotheca Gabr. Naudæi, Pariſiis apud Thomam Blaſium 1635.

Lettera di Meſſer Girolamo Cardano, nella quale eſorta i Giovani alla virtu, & allo ſtudio delle piu Lodevoli diſcipline, mirabilmente eſorta, in Bologna per Aleſſandro Bonaccio.

Liber de libris propriis, Lugduni apud Gulielmum Rovillium ſub Scuto Veneto 1557. Videri poſſet hic non ab alio diverſus, qui in ſecunda parte libri de Inſomniis editus poſtea fuit, ſed cum non ita penitus ſeſe res habeat, & liber ſit exiguus, atque inventu facilis, rectius ille faciet, qui in reliquorum cenſu, eo ipſo carere noluerit.

De propria vita liber, ex Bibliotheca Gabrielis Naudæi, Pariſiis apud Iacobum Villery in Palatio 1643.

Denique in duodecimo habetur tantum

P*Roxeneta, ſeu de humana ſapientia liber recens in lucem protractus, Lugduni Batavorum ex officina Elzeviriana anno 1627.* prodiit etiam Genevæ eadem forma 1650. apud Paulum Marceau, & rurſum ex officina Elzeviriana anno 1633. ſed minori adhuc voluminis forma.

Tot igitur libris, aut potius voluminibus diverſis, opera omnia Cardani conſtant, Item quantum ego, post adhibitam hic & in Italia maximam ſemper in illis perquirendis diligentiam, hactenus obſervare potui: niſi forſan aliquis, amplioris oſtentatione ſtudij, iſtos etiam penes ſe habere velit; ſcilicet

Thaddæi Duni Locarnenſis epiſtolas medicinales, editas Tiguri in octavo an. 1592. propter unam bene longam Cardani, quæ cum reſponſione Thaddæi in eodem habetur volumine.

Andreæ Camutij diſputationes, quibus Hieronymi Cardani magni nominis viri XXX. *Concluſiones infirmantur, &c. Papiæ in octavo* 1563. nempe ut ſimul habeat ipſas concluſiones quas Cardanus Papiæ anno 1561. adverſus errores Galeni, in expoſitione Aphoriſmorum Hippocratis, propoſuit.

Quæſita, diſcurſus in Archimedem, & opera quædam alia Nicolai Tartagliæ, ſed vulgari Italorum ſermone conſcripta, edita Venetiis in

in quarto 1605. *& aliis temporibus*, quoniam habentur in illis multæ literæ Cardani, de rebus Geometricis, & Algebraicis, quas, non ſecus ac concluſiones illis in Galenum, fruſtra ſit qui alibi quàm in Carputij, & Tartagliæ libris requirat.

Quoniam verò non minimum refert *Iulij Cæſaris Scaligeri exercitationes*, una cum Cardani libris qui de ſubtilitate ſunt, evolvere, conſulo, ut cæteris præferatur ipſarum editio facta *in quarto Lutetiæ à Michaele Vaſco ſano* 1557. quoniam omnium eſt emendatiſſima, & elegantiſſima.

Poſſum quoque inter libros Cardani referre *interpretationem operis de ſubtilitate, factam propria Gallorum lingua, à Richardo le Blanc, & editam Pariſiis in Quarto apud Carolum Langelier* 1556. ac poſtea etiam in octavo. Verum quoniam plures aliæ, & horum librorum de ſubtilitate, & aliorum etiam interpretationes fieri potuerunt, quas omnes ob linguarum Europæ varietatem, & Provinciarum quibus illæ familiares ſunt, diſtantiam, videre non potui, & ſi vidiſſem magnum tamen operæ pretium fore non exiſtimavi, ut iſthuc afferrentur, propterea ſatius habui, ab illis omnibus inveſtigandis aut recenſendis, temperare.

Secundus index Typographorum potius, quàm literatorum hominum commodis, deſtinatus eſt, ut ſi velint omnia Cardani opera ſimul excudere, filum aliquod habeant, quod in illis probè, convenientérque diſponendis, ſequi poſſint.

poſſint: ſed poterit etiam diſpoſitio noſtra, ſtu-
diosis omnibus inſervire, quò ſaltem ex illa [illegible]-
cant, quæ Cardani opera, ad eam facultatem ſ[illegible]-
ctent, quam illis excolere certum eſt: ut eorum ſimul, vel ſeparatim editorum, copiam tibi parare, iiſque pro ſtudiorum ſuorum ordine, & neceſſitate, diligenter evolvendis incumbere poſſint. Verum quoniam res in præſentiâ mihi potius eſt cum Typographis, quàm cum iis qui ſuopte ingenio diſtributionem illam librorum Cardani facere poſſunt; admonendi primùm illos, tentatum anno 1624. à Petro, & Jacobo Chovet Bibliopolis Gebennenſibus negotium iſtud fuiſſe, ut Cardani opera quæ extant omnia, IV. in tomos diſtributa nobis exhiberent: quemadmodum indicio eſt titulus operis quem typis ſuis excuſum, per univerſam Europam invulgarunt: nec alia de cauſa conatus ipſorum tam præclarus, huc uſque retardatus fuit, quàm ex ſpe per illud tempus injecta, multos Cardani M.S. codices obtinendi: quæ ſpes cum poſtea decollaſſet, non mirum eſt, ſi votum iſtud Typographorum Gebennenſium, paulatim refrixit. Cæterum cùm tantæ molis opus, quatuor tomis abſoluere tentarent, & libris editis manuſcriptos admiſcerent, vana forſan quorundam pollicitatione deluſi: multos etiam ex editis omitterent, nec in aliorum diſpoſitione convenientem ſatis ordinem ſervaſſent, ego potius VIII. tomis negotium iſtud abſolverem, ea ſingulorum librorum diſpoſitione ſervata, ut haberentur.

In primo tomo introductorio, hiſtorico & Philologico.

De propria Vita liber.
Defenſio pro Ioanne Baptiſta filio ſuo, qualis habetur ſub finem librorum de utilitate, &c.
Privilegium Caroli V. ut habetur ſub finem Arithmeticæ.
Ephemerus ſive libellus de libris propriis, qui poſt libros de ſapientia, & de conſolatione reperitur.
Liber de libris propriis, editionis Rovillianæ.
Idem opus de libris propriis, eorumque uſu, editum Baſileæ 1562.
De Socratis ſtudio.
Encomium Neronis.
Encomium Geometriæ.
Encomium Aſtrologiæ, quod extat initio libri de ſupplemento Almanach.
Encomium Podagræ.
Encomium Medicinæ.
Canis Cerberi ſeu oratio de Medicorum inſcitia.
In Theſſalicum medicum, actio ſecunda.

In ſecundo tomo Ethico, & Politico.

Antigorgias ſeu de recta vivendi ratione, Dialogus.

De ſummo bono, Liber.

Tetim, ſeu de humanis conſiliis Dialogus.

De minimis & propinquis, liber unus.

De Præceptis ad filios.

Epiſtola paranetica ad uxorem, quæ Italico tantum ſermone reperitur.

De ſapientia libri V.

Proxeneta ſeu de prudentia civili.

De Conſolatione libri tres.

Gulielmus ſeu Dialogus de morte.

De utilitate capienda ex adverſis libri IV.

In tertio tomo Mathematico.

Practica Arithmetica & menſurandi ſingularis.

Opus novum de proportionibus motuum, numerorum, ſonorum, ponderum, &c.

Ars magna de regulis Algebraicis.

De Aliza regula liber.

Epiſtola & quæſita Algebraica, edita in opere Italico Nicolai Tartagliæ.

In Quato tomo Aſtronomico.

Commentarij in Quadripartitum opus Ptolemæi.

De ſeptem Erraticarum ſtellarum qualitatibus liber.

Geniturarum XII. *exempla.*

De interrogationibus libellus.

Aphoriſmorum Aſtronomicorum ſegmenta VII.

Libri

Libri quinque 1. de ſupplemento Almanach.
2. De reſtitutione temporum, & motuum cæleſtium.
3. De judicijs geniturarum.
4. De revolutionibus.
5. De exemplis centum geniturarum.

In ejuſdem Appendice.

Somniorum Syneſiorum libri IV.

In Quinto tomo Philoſophico.

Dialectica.
Liber de uno.
Hyperchen ſeu quod neceſſe eſt.
Ioan. Bapt. Cardani de fulgure liber unus.
De Animarum immortalitate liber.
De ſubtilitate libri XXI.
In Calumniatorem ejuſmodi librorum actio prima.
De Rerum varietate libri XVII.
De Gemmis & Coloribus liber unus.
De Secretis liber primus.

In ſexti tomi Medici parte prima.

Commentarij in Aphoriſmos Hippocratis.
Concluſiones XXX *de erroribus Galeni, in expoſitione Aphoriſmorum.*

Andreæ Camutij diſputationes, quibus prædicta concluſiones infirmantur.
Apologia ad Andream Camutium.
Commentarij in prognoſtica Hippocratis.
Commentarij in libros ejuſdem de ſeptimeſtri & octimeſtri partu.
Commentarij in libros ejuſdem de aëre, locis & aquis.

In ejuſdem tomi parte ſecunda.

Commentarij in librum Hippocratis de Alimento.
De ſanitate tuenda lib. . . IV.
Theonoſton ſeu de vita producenda.
De venenis & peſte libri tres.
De non edendis cibis fœtidis à medico.
Ioan. Bapt. Cardani libellus.
De providentia ex anni conſtitutione liber.
Contradicentium Medicorum lib. 2.

In tertia denique & ultima parte.

Ars curandi parva.
De cauſis, ſignis, ac locis morborum liber.
Examen XXII. *Ægrorum Hippocratis.*
Opuſcula ſenilia 4. de dentibus & podagra, de methodica curandi ratione, de facultatibus medicamentorum præcipue purgantium, & de morbo Regio.
De malo recentiorum medicorum uſu.
Quod nullum ſimplex medicamentum noxa careat.

De

[illegible]za parilla.
[illegible] & ejus uſu in medicina.
De A[illegible]a vitali, ſeu æthere.
Epiſtola ad Thaddæum Dunum.
Hiſtoria morbi [illegible]idiſſimi, prout extat ſub finem ſecundi contradicentium.

Conſilia XIX. 1. pro Archiepiſcopo. Andrea, laborante difficultate ſpirandi. 2. Ephemeris pro eodem. 3. pro Hieronymo Pallavicino eodem morbo laborante. 4. in ventriculi dolore & diſpoſitione ad luem veneream. 5. pro ſurditate civis Genuenſis. 6. pro fluxu ſanguinis cohibendo. [illegible] pro Mantuano Lepram patiente. Habentur hæc omnia in primo volumine opuſculorum. 8. & 9. pro Cardinali Morono. 10. pro Æmilio Malvetio. 11. pro Romulo Caſio. 12. in deſtillatione capitis cum præparatione ad tabem, & impotentia ad venerem. 13. pro ſpirandi difficultate in Cive Bononienſi. 14. pro Germano quodam, extant ſub finem commentariorum in prognoſtica. 15. pro Theologo quodam. 16. pro Fabri[illegible] Auſtriaco Corrigij Principe. 17. pro Cardinali S. Clementis. Sequuntur hæc, commentarii in Hippocratem de aere, aquis, & locis. 18. [illegible] Magiſtro, in exhibitione medici Cive [illegible] dolore vago. annectuntur ſecundo lib. contradicentium.

De curationibus & prædictionibus admirandis

Enim vero qui ſatis, ex præcedenti[illegible]
non intelligit quantus, & qualis vir fuer[illegible]
danus, quàm πολυμαθὴς extiterit, qu[illegible]
ſcripſerit, poſſet is rectius pro ſaxo, & [illegible]
cenſeri, quàm ut nobis de illo, ab h[illegible]mini in
ſupinitate liberando, valde laborandum ſit.
Veruntamen, quoniam Cardanus, non paucio-
res ab obitu libros reliquit, qui typis deman-
dari poſſent, quàm illi ſunt, qui priuſquam vita
decederet, publici juris facti fuerant; Exiſtimavi
propterea, nihil me facturum eſſe ab officio
meo diverſum, ſi paucis quæ[illegible] hactenus ma-
nuſcriptorum Cardani ſors fuerit, & penes quos
maxima parte nunc reper[illegible]dium
afferam. Primus igitur qui Cardani M. S. fidei
ſuæ ab autore commiſſos habuerit, fuit Rodol-
phus Sylveſtrius Medicus Bononienſis, cujus
diligentia factum eſt, *ut quatuor libri de ſani-
tate tuenda*, ſexto, aut ſeptimo poſt Cardanum
è vivis ſublatum anno, in lucem venerint: idem-
que cùm in ipſorum præfatione ad Gregorium
XIII. ſe multas aliàs Cardani lucubrationes edi-
turum receperit, neſcio ego qua poſtmodum de
cauſa, promiſſis ſuis ſtare non potuerit: ſed quic-
quid de illo fuerit, valde rationi conſentaneum
eſt, libros omnes Cardani quos habebat, in Fa-
britij Coccanarij Medici Tuburtis manus con-
ceſſiſſe. Nam præterquam ille *librum de vita
producenda*, ſub annum 1617. ex Theſauris illis
eruit, & Romæ in lucem protulit: memini me
XX. ferme M. S. codices operum Cardani,
penes fratrem ejus vidiſſe; quos hic, ex Fabritii
hære-

[illegible]ditate devolutos ad ſe contendebat. At enim cum literarum penitus eſſet ignarus, neſciebat [illegible]s à mutilis, aut jam editos à non editis diſtinguere; omneſque ſimul xx. ſeſtertiis, aut quemadmodum hodie dicunt, quingentis aureis commutare volebat, quamvis, tribus tantum, aut quatuor ad ſummum ſeſtertiis, æſtimari deberent. Mira enim erat ejuſmodi librorum confuſio, & maxima pars jam editorum erat, reliqui autem, vel aqua corrupti, vel mutili, vel à Fabritio Coccanario lituris, vulneribuſque, depravati fuerint. Ut ſtragem potius hanc librorum, quam collectionem diceres. Verum cum [illegible], multos ex M. S. ſuis, principibus viris, & amicis obtuliſſet; quoſdam etiam Sylveſter, & plures alios Fabritius variis modis, & locis, occaſionibuſque diſtraxiſſent: Factum ex eo eſt, ut ſegnior pars Tyburi, apud hunc Coccanarii fratrem relicta ſit, & quicquid ferme in M. S. Cardani boni fuit, iſtud potius penes alios reperiatur. Hincque *Proxenetam* Elzeviriis debemus, & *opuſcula 4. ſenilia*, ex Eminentiſſimi Cardinalis Biſciæ Muſæo, Leonis Allatii opera prodierunt: quemadmodum etiam ex mea, quantulacunque tandem ſit, Bibliotheca *librum de præceptis ad filios*, & alius *de propria vita*, quem poſtremum Vincentius Alzarius à Cruce celeberrimi nominis medicus, ab Eminentiſſimo Cardinali Bevilaqua acceptum, mihi, priuſquam Piſas ubi fatis conceſſit proficiſceretur, pro ea qua in me fuit incredibili benevolentia, obtulerat. Et quidem ſpes eſt non

 minima,

minima, prodituros eſſe brevi in lucem, plures alios ejuſdem Cardani libros, quandoquidem

Septem illi de arcanis æternitatis, qui [illegible]rum omnium vota tamdiu diſcruciant; præterquam doctiſſimo Antiſtiti Philippo Thomaſino viſi apud amicum fuerunt: habentur etiam Romæ, in Bibliotheca Eminentiſſimi quondam Cardinalis Pii de Sabaudia, cui Facius Cardanus Hieronymi Pronepos, ut ipſemet mihi retulit, eos anno ferme antequam ad plures abiret, videndos tradiderat; & ſecundum ex eodem opere decerptum, oſtendit mihi nonnumquam Marcus Antonius de Paliano, quamvis à Fabricio Coccanario iis omnibus locis expunctum, qui probari ab inquiſitoribus ſacræ fidei non potuiſſent.

Commentarij quoque *in* I V. *primas Principis primæ ſectionis doctrinas*, qui libri Floridorum inſcribuntur: necnon *in Artem medicam Galeni*; & *in libros de victu in acutis*, quos omnes Sylveſter pollicebatur, viſi à me & ſæpius attrectati fuerunt, in Bibliotheca Eminentiſſimi Cardinalis Biſciæ.

Liber de origine ventorum, habebatur, ut audivi, Venetiis, apud Dominicum à Molino.

Tractatus de optimo vitæ genere, ſervabatur etiam Romæ ante annos x. à M. Antonio de Paliano, apud quem vidi etiam alium ejuſdem auctoris librum, cui titulus erat *Norma vitæ conſarcinata*, in tres partes & 70. capitula diſtinctum.

Libros.

Libros de Musica, ſed non integros asser-vari in Bibliotheca Vaticana, imo viſos & perlectos ab eo fuiſſe, retulit mihi non ſemel doctiſſimus Joannes Baptiſta Doni Patricius Florentinus, cui veterum muſica, & omnis liberalior disciplina ſuam perfectionem debent.

•Mihi quoque *conſilia aliquot* Cardani quæ à Nicolao Maſſinio exſcripta fuerant, cùm agerem Caſenæ, Comes Maſſinius obtulit: Romæ etiam poſtea, doctiſſimus Abbas Ferdinandus Ughuellus, donavit me commentariis aliquot in Euclidem; Ibidemque nanciſci mihi contigit ex Bibliopola quodam, librum de Prudentia eximii, [illegible] extrema tantùm ſenectute inchoatum à Cardano fuiſſe, quandoquidem manu ejus propria totus exaratus eſt; teſtanturque lacunæ ingentes, Cardano non ſatis fuiſſe temporis, & vitæ, ut illas expleret.

Denique penes Coccanarium habebatur anno 1632. qua mutila, qua confuſa, M.S. ſequentium congeries.

Paralipomenon libri xx. quorum 1. eſt de civilibus converſationibus. 2. de humana perfectione. 3. de Portentis. 4. de dubiis naturalibus. 5. de rebus factis, raris & artificiis. 6. de humana compoſitione naturalium. 7. de mortalibus morbis, & ſymptomatis. 8. de interpretatione difficilium dictorum. 9. de Mathematicis quæſitis. 10. de Aſtrorum, ac temporum ratione, & diviſionibus. 11. Hiſtoriæ lapidum, & Metallorum. 12. Hiſtoriæ animalium. 13. Hiſtoriæ plantarum. 14. de anima. 15. de dubiis ex hiſtoria.

16. de

16. de hominum clarorum libris, & editis, & amiſſis. 17. de illuſtribus viris noſtri temporis. 18. de dubiis circa opinionem hominum, & de iis quæ videntur, & non ſunt. 19. de uſu hominum, & dignitate eorum cum cura. 20. de ſapiente.

De Natura, ubi de principiis rerum, de corporibus ſimplicibus, de anima & animatis, & pertinentibus ad illam.

Problematum ſectiones vii. 1. naturalium. 2. Medicorum. 3. moralium. 4. flagitiorum. 5. Mathematicorum. 6. Caſuum. 7. mixtorum quæ continet caſtigationes in libros ſuos, & quamplurimas additiones.

Liber de Orthographia, ſive de recte ſcribendi ratione in quo de literis, accentibus, ſyllabis, ac diviſione orationis.

Contradictionum medicarum libri XII. ex quibus duo priores editi ſunt, reliqui adeo ſunt exiles, & jejuni ut omnes vix ac ne vix quidem duobus illis prioribus æquari poſſint.

De ludo Aleæ liber.

Contradictiones Logicæ numero CXL. *per capita reſoluta.*

Dialogo ſe la qualita puol traſpaſſere di ſogetto in ſogetto.

Experimentorum ad omnes morbos, to. 2.

Opuſculorum volumina duo.

Fragmentorum volumina totidem.

Advertendum denique Patavij, Metopoſcopiam quandam ſub Cardani nomine circumferri

quæ

[illegible] facies in ære delineatas, abſque ullo [illegible] aut explicatione continet: unde Ma-gi[illegible] cujusvis potius, quàm Cardani eam eſſe [illegible]. Nam eorum de quibus Cardanus ſe in XIII libris *Metopoſcopiæ ſuæ* tractaſſe contendit, nihil prorſus ipſa continet, ſed figuras tantum & capita, quæ Cardano ne per ſomnium quidem veniſſe in mentem, mihi omnino perſuaſum eſt.

Atque hi ſunt fructus, quos Cardanus ex agro omnium fertiliſſimo, *labore ſcilicet*; per totum vitæ ſuæ tramitem, mira pertinacia continuato, nobis fruendos reliquit; ſcribit enim ipſemet in hiſtoria librorum ſuorum poſtrema, *tempus ſibi agrum fuiſſe*, in quo ut ſementem, ſic & meſſem hanc tot librorum uberrimam fecerit: & habemus præterea Franciſci Amboſij nobilis Galli, non diverſum ab hac re teſtimonium, dum in libro ſuo de ſymbolis Heroïcis aſſerit, viſum à ſe Cardanum Romæ in laxis ædibus fuiſſe, quarum parietes, non picturis elegantibus, aut variegatis aulæis tecti, ſed ingentibus teniis ornati ſpectarentur, in quarum medio, tria tantum iſthæc verba, literis uncialibus expreſſa legebantur TEMPUS MEA POSSESSIO.

Cæterum quoniam Straboni, Plutarcho, Athenæo, [illegible] fuit in texenda librorum Ariſtotelis hiſtoria, Theophraſtum, Neleum, Apelliconem nominaſſe, qui curam ipſorum, quaſi per manus traditam ſuſceperint: mihi etiam hoc de Cardano judicium meditanti, ſatis eſſe debet, quòd Rodulphum, Coccanarium, aliosque non

paucos

paucos indicarim, qui Cardani libris, quo[illegible] peſſum irent, diligentia ſua opitulati ſu[illegible] de eo ſi quis deſiderat, libros habet in [illegible] de vita, & libris propriis, in quibus tamen adeo varius, & inconſtans eſt Cardanus, ut quamvis de ſe nihil non dixiſſe videatur; locum tamen ei reliquerit non inglorium, qui vellet Cardani vitam, ex operibus ſuis, & aliunde collectam, ordine certo, ſermone claro, brevi & accurata methodo, qualem Moræus in Sylvio, aut ſaltem Melchior Adamus in Illuſtribus Germanis, ſequutus eſt, nobis exhibere. Mihi vero ſimile quicquam in præſentia facere, non eſt integrum, ſed cùm Eminentiſſimus, & [illegible] Cardinalis JULIUS MAZZARINUS, qui me nuper Domum ſuam recepit, amplioris etiam, & beatioris otij ſpem injiciat, quàm illud ſit, quod nunc moleſtiſſimis negotiis ſurripio; non invitus aliquando faciam, ut Cardanus, meo labore rurſum excultus, in publicum prodeat.

FINIS.

TA-

BULA LIBRI DE VITA PROPRIA
per Capita.

PRoœmium. 1

I. *Patria & parentes & 10. & 34.* 3

II. *Ortus.* 5

III. *Communia quædam majorum meorum.* 7

IV. *Vitæ curſus breviter explicatus uſque ad annum* LXXIV. 9

V. *Forma corporis.* 17

VI. *Valetudo.* 18

VII. *Exercitatio.* 23

VIII. *Victus ratio.* 24

IX. *Cogitatio de nomine perpetuando.* 28.

X. *Vitæ inſtitutum.* 31

XI. *Prudentia.* 36

XII. *Diſceptandi & profitendi peritia.* 37

XIII. *Mores & animi vitia & errores.* 40

XIV. *Virtus & conſtantia.* 46

XV. *Amici & Patroni.* 49

XVI. Ini-

XVI. *Inimici & æmuli.*
XVII. *Calumnia diſſamatio in accuſatoribus.*
XVIII. *Delectatio.*
XIX. *Ludus & alea.* 58
XX. *Veſtitus.* 59
XXI. *Inceſſus & cogitatio.* 60
XXII. *Religio & pietas.* 61
XXIII. *Obſervationes præcipuæ.* 63
XXIV. *Domus & habitationes.* 66
XXV. *Paupertas & detrimenta in patrimonio.* 67
XXVI. *Matrimonium & filij.* 68
XXVII. *Filiorum adverſa fortuna.* 70
XXVIII. *Lites.* 73
XXIX. *Peregrinationes.* 74
XXX. *Pericula & caſus, & de inſidiis lethalibus, multiplicibus, variis atque aſſiduis.* 78
XXXI. *Felicitas.* 91
XXXII. *Honores delati.* 95
XXXIII. *Dedecora, quis locus ſomniis & de hirundine in inſignibus.* 103
XXXIV. *Magiſtri & quos audivi.* 110
XXXV. *Alumni atque diſcipuli.* 111
XXXVI. *Teſtamenta & Codicilli.* 112

XXXVII. Pro-

XXXVII. *Proprietates naturales mirificæ inter quas inſomnia.* 113.
XXXVIII. *Proprietates quinque præcipuæ quæ mihi plurimum profuerunt.* 126
XXXIX. *Eruditio vel repræſentatio.* 129.
XL. *Fortuna bona in curando.* 133
XLI. *Oſtenta naturalia viſa rara tamen de propria vita & ultione filij.* 146
XLII. *Præcognitio in arte & in aliis.* 154.
XLIII. *Res ſupra naturam.* 157
XLIV. *Quæ admiranda in quibuſdam artibus adinvenerim.* 166.
XLV. *Libri quo tempore à me conſcripti, cur quinam editi.* 170.
XLVI. *De me ipſo.* 184
XLVII. *Spiritus bonus.* 186
XLVIII. *Teſtimonia clarorum virorum de me.* 192
XLIX. *Sententia de rebus mundi hujus.* 199
L. *Dicta*

L. *Dicta familiaria. Et ſunt obſcurationes in poſterum excludunt falſam opinionem; Nam [illegible] Dialogus.* 204
LI. *In quibus deficere me ſentiam.* 217
LII. *Commutatio ætatum.* 219
LIII. *Converſationis qualitas.* 223
LIV. *Epilogus.* 227
Teſtimonia præcipua de Cardano. 229

Finis Tabulæ.

HIERO-

HIERON. CARDANI
MEDIOLANENSIS
civiſque Bononienſis,

DE PROPRIA VITA,
LIBER UNUS.

CUM omnium rerũ quas indipiſci humano generi licet, nihil jucundius, nihil præſtantius, veritatis cognitione videatur: nec ulla mortalium ſtructura perfecta eſſe poſſit, quanto minus à calumnia tuta: Exemplo ſapientiſſimi & optimi, ut creditum eſt, viri Antonini Philoſophi librum de vita noſtra ſcribere aggredimur. Teſtati nihil adjectum jactantiæ, aut ornandæ rei cauſa. Sed quantum licuit collectis eventibus; quibus interfuerunt diſcipuli; præcipuè Hercules

Vicecomes, Paulus Euſomia, & [illegible] Sylveſter, tum à nobis conſcriptis hiſto[illegible] partibus, librum conflaſſe. Tentavera[illegible] jam paucis ante annis, ex agnatis & diſci-pulis meis Gaſpar Cardanus profeſſione me-dicus: ſed morte præventus abſolvere non potuit. Licuit & privato homini, & Iu-dæo hoc ipſum abſque reprehenſione agere, ut ſi mihi non res adeo magna obtigerint: admiratione digna certè plures. Nec nos Galenum idem tentaſſe latet: honeſtius ut ſibi viſum eſt; quaſi aliud agens ſparſim; ignavia tamen factum eſt ſtudioſorum, ut nullus claßicus illam ordinare tentaverit. Noſtra autem ſine fuco, & non doctura quemquam, ſed pura hiſtoria contenta, vi-tam non tumultus habet. Quales L. Sylla, & C. Cæſaris, nec non Auguſti, quos haud dubium eſt vitam ſuam ſcripſiſſe, ac geſta, ut fuerit hæc res exemplo veterum non nova, aut à nobis excogitata.

CAPUT PRIMUM.

Patria & Majores.

PATRIA mihi Mediolanum: oppidum, ex quo familia profluxit Cardanum, XXIIII. M.P. ab Urbe diſtans: à Gallareato M. P. tantum ſeptem. *Pater* Facius Juriſconſultus: avus Antonius: proavus alter Facius: Abavus Aldus. Facio primo fuere filij Joannes, Aldus ſecundus, & Antonius avus. Antonio Gotardus, Paulus Juriſconſultus & Antiſtes, & Facius pater, ac Nothus, & ipſe Pauli prænomine. Nunc extant ex eadem ſtirpe agnati mei XXX. prope. Seu ergo Cardanorum familia ipſa per ſe ſit, ſeu, ut quidam putant, ramus Caſtillioniorum, certum eſt nobilem & antiquam fuiſſe. Ab anno enim M.CLXXXIX. præfuit Urbi noſtræ Milo Cardanus, tam ſacris quàm profanis mentibus XCII. Et non ſolum civilibus cauſis, ſed ut cæteri Principes capitalibus judicijs: Et tum etiam alijs urbibus, quæ ſub ea ditione erant, & regioni illi toti. Inter illas autem fuit Comum. Sed hanc pote-

poteſtatem conſecutus eſt Milo ab Archiepiſco-
po Cribello, dum evaſiſſet in Pontificem Urba-
num Tertium. Sunt etiam qui velint, Francum
Cardanum militiæ, Mathæi Vicecomitis Ducem,
ad nos pertinere. Sed ſi Caſtillioniorum ex fami-
lia, ſumus adhuc nobiliores, Cæleſtino quarto
Pontifice Maximo, ex eadem familia oriundo.
Longævi autem fuere majores noſtri: Facij pri-
mi filij vixere XCIIII. LXXXVIII. LXXXVI.
Joanni duo fuere filij: Antonius qui vixit
LXXXVIII. annis, Angelus XCVI. hunc nos de-
crepitum pueri agnovimus. Aldo unicus Jaco-
bus, qui exceſſit LXXII. Gotardus Patruus meus
vixit LXXXIIII. hunc nos vidimus, pater meus
LXXX. annis. Cæterum Angelus ille fuit, qui
filios prope LXXX. annum procreavit decrepiti
ſimiles (quorum unus tamen adhuc vivit LXX.
major) & viſum poſt LXXX. recuperavit; audio,
& quoſdam vidi ex illis, procerioris fuiſſe ſtatu-
ræ. Cæterum materno ex genere fuere Miche-
rii, Clara mater, avus Jacobus, qui vixit LXXV.
annis, frater ejus Angelus cum eſſem puerulus,
ut ex ipſo audivi LXXXV. agebat. Communis
patri, & paterno patruo, & avo materno, eru-
ditio & ſingularis integritas. Sed patri & ma-
terno avo ſenectus magna, & mathematicarum
peritia. Idem maternus avus in carcere fuit pa-
rum differenti ætate, qua ego, cum uterque
LXX. anno. Fuerunt & quinque aliæ Carda-
rum ſtirpes ab Aldina noſtra, Antonioli an.
M. CCC. LXXXVIII. Gaſparini an. M. CCCCIX.

Raymundij

Rayneri M. cccxci. Henrici antiquiſſima M ccc. cujus deſcendentes Bertus & Joannes Facioli quaſi ætate pares: Et Gulielmus qui quando floruerit incertum eſt, ejus tamen filii Zolus, Martinus, & Joannes qui Gallareate habitavit.

CAPUT II.

Nativitas noſtra.

Tentatis, ut audivi, abortivis medicamentis fruſtra, ortus ſum an. M.D.VIII. Calend. Octobris, hora noctis prima non exacta, id paulo magis dimidia, & tamen beſſe minore. Erant autem figuræ loca principalia ejuſmodi, ut in genitura VIII poſt finem Quadripartiti Ptolemæi diximus. Conſideravi ergo quod luminaria ambo cadebant ſub angulis, & etiam nullum eorum aſpiciebat aſcendens, quia erant in VI. & XII. poterant etiam eſſe in VIII. cum hac conditione. Illa enim quia diſcendit, & non eſt angulus, dici poteſt cadens ab angulo, & licet maleficæ non eſſent in angulis, Mars tamen utrunque luminare damnabat ob locorum odium, & cum Luna quadratum: ideò poteram eſſe monſtroſus: ſed quia locus conjunctionis præcedentis fuit virgin. XXIX. cui præeſt Mercurius: Et neque hic, neque locus Lunæ, nec aſcendentis eſt idem, nec aſpicit virgin. penultimam partem, debui eſſe monſtroſus: imò facile

erat ut diſcerptus ex ventre matris prodirem; quo parum ab fui. Natus ergo, imò à matre extractus, tanquam mortuus, cum capillis nigris & criſpis recreatus balneo vini calidi, quod alteri potuit eſſe pernitioſum, mater conflictata tribus perpetuis diebus in partu, ſuperſtes evaſit tandem.

Cæterum ut ad rem redeamus, cùm Sol & maleficæ ambæ, & Venus & Mercurius eſſent in ſignis humanis, ideò non declinavi à forma humana: Sed cum Jupiter eſſet in aſcendente, & Venus totius figuræ domina, non fui oblæſus, niſi in genitalibus: ut à xxi. anno ad xxxi. non potuerim concumbere cum mulieribus, & ſæpius deflerem ſortem meam: cuique alteri propriam invidens. Et cùm Venus dominaretur, ut dixi, toti figuræ, & Jupiter eſſet in aſcendente, factus ſum abjectæ ſortis: lingua parum blæſus, & addita eſt propenſio (ut Ptolemæus ait) media inter frigidam & Harpocratiam, id eſt rapacem & inconſultam divinationem: in quo genere (præſenſionem honeſtiore vocabulo dicunt) non obſcurè aliquando valui: ſimiliter ac in aliis divinandi generibus. Et quoniam Venus & Mercurius erant ſub radiis Solis, illi vim univerſam tribuentes, poteram & hoc modo aliquis evadere, quamvis cum Geneſi adeò (ut Ptolemæus appellat) miſera & infortunata, n[illegible] Sol ipſe prorſus fuiſſet abjectus, cadens loc[illegible] ſexto, & à ſua altitudine. Remanſit ergo ſola quædam vafricies, & animus minimè liber:

verùm

verum omnia abrupta & interdicta conſilia: ut uno verbo dicam deſtitutus corporeis viribus, cum paucis amicis, parvo patrimonio, pluribus inimicis, quorum maximam partem neque nomine, neque vultu agnoſco, abſque humana ſapientia, nec memoria validus, ſed providentia aliquanto melior: ut neſciam cur conditio quæ ad familiam & majores contemptibilis cenſetur, glorioſa, imò invidioſa apud eoſdem ſit. Hac die ortus eſt olim Auguſtus. Toto Romano Imperio nova Indictio incipit, Ferrandus Hiſpaniarum Rex generoſiſſimus; uxorque ejus Elizabetha claſſem primum emiſerunt, quà totum occidentem adepti ſunt.

CAPUT III.

Communia quædam quæ parentibus meis contigere.

PAter purpura veſtiebatur, inſolito civitatis more, quamquam capitium nigrum retinuerit, eratque blæſus in loquendo; variorum ſtudiorum amator: ruber, oculis albis & quibus noctu videret; uſque ad extremum vitæ, uſu perſpiciliorum non opus habuit. In ore illud ſemper ei erat, *Omnis ſpiritus laudet Dominum, quia ipſe eſt fons omnium virtutum.* Juveni ex vulnere capitis detracta fuerunt oſſa aut abſque amictio diu manere non poſſet. Caruit dentibus

omnibus à LV. anno ſupra. Erat Euclidis ope-rum ſtudioſus, & humeris incurvis: & filius meus natu major ore, oculis, inceſſu, humeris, illi ſimillimus: ſed lingua forſan ob ætatem, expeditior. Utebatur amico unico & familiari, ſed ſatis diſparibus ſtudiis Galeazio Rubro (familiæ hoc nomen erat). qui illi præmortuus eſt: Et Jo. Angelo Salvatico Senatore, aliàs diſcipulo & contubernali. Similitudo morum & ſtudiorum fabrum illi amicum effecerat: is enim eſt qui Archimedis cochleam invenit nondum vulgatis Archimedis libris: Gladios qui plumbi inſtar flecterentur, & ferrum penè ut lignum ſcinderent: & quod majus fuit, thoraces ferreos (me ſpectante ſæpius experimentum, eram autem adoleſcentulus) qui ictibus igneorum tormentorum militum legionariorum reſiſterent; adeò ut quintuplici ictui, unus idem ſufficerit: vixque rimulam contraxit. Mater fuit iracunda, memoria & ingenio pollens, parvæ ſtaturæ, pinguis, pia. Ambobus parentibus commune fuit iracundos eſſe, parum conſtantes etiam in amore filii: indulgentes tamen, adeò ut pater ſineret, imò juberet, ne à lecto ante ſecundam diei horam abſolutam ſurgerem: quod mihi ad vitam & incolumitatem magno adjumento fuit. Melior etiam (ſi dicere licet), vitiis eſt fuiſſe & amantior pater, matre.

CAPUT IV.

Vitæ ab initio uſque ad præſentem diem (finem ſcilicet Octobris, an. 1575.) enarratio brevis.

FOrſan hoc Suetonius animadvertiſſet, addere ob commodum legentium poterat, neque enim, ut Philoſophi dicunt, quicquam eſt, quod unum non ſit. Ergo natus Papiæ, primo menſe, neutritium ipſa die qua ægrotavit (ut audivi) ex peſte amiſi: rediit mater; mihi carbunculi quinque in facie, crucis in effigiem, ſupervenerunt, ut unus foret in naſi apice; Quibus locis poſt triennium, totidem tubercula (variolas vocant) renovata ſunt. Menſe ſecundo nondum expleto, Iſidorus Reſta Ticinenſis patritius, me nudum balneo aceti calidi exceptum, tradidit nutrici: per illam delatus ſum Moiragum (villa eſt VII. M. paſſuum deſtans à Mediolano, in via recta ex Urbe noſtra Papiam per Binaſci oppidum:) ibi cùm venter obduruiſſet & intumeſceret, corpus contabeſceret, intellecta cauſa, quòd nutrix utero gereret, meliori nutrici traditus ſum, ſub qua tertio anno ablactatus ſum. Quarto delatus Mediolanum, mitius tractatus ſum à matre, & amita Margarita illius ſorore (mulier cui fel defuiſſe exiſtimo) quòd & à patre & à matre ſine cauſa verbe-

 ratus,

ratus, toties ægrotavi ad mortis periculum. Tandem ſeptennis cum factus eſſem, (non enim pater cum matre habitabat) tum primum cum meritò poſſem verberibus dignus haberi, à verberibus abſtinendum decreverunt. Sed mala ſors minimè me deſeruit, infortunium commutavit non ſuſtulit; conducta enim domo, pater me, & matrem, & materteram ſecum traxit in domum: atque ibi juſſus ſequi patrem, tam molli corpore, ea ætate, à ſumma quiete, ad ſummam & aſſiduam exercitationem retractus, meritò in capite octavi anni, laboravi dyſenteria cum febre: & erat morbus tum Epidemius, ſi non peſtilens urbi noſtræ, & ego clam multam uvam acerbam devoraveram. Itaque advocatis Bernabone crucejo, & Angelo Gyra, non prius in ſpem ſalutis redij, quàm cùm prorſus ut mortuum defleviſſent utrique parentes ſimul cum matertera. Ibi pater qui pio vir corde erat, divinam B. Hieronymi vim experiri potius voluit (ſalutem meam illi voto commendans) quàm à Dæmone, quem palam familiarem habere ſe profitebatur, cujus cauſam nunquam exquirere recordatus ſum: convalui dum Galli, devictis in Abduæ confiniis Venetis, celebrabant triumphum, quem à feneſtra ſpectare licuit. Tum remiſſa eſt cura comitandi patrem, & aſſiduus labor. Sed nondum ex ſatiata ira Junonis, non planè reſtitutus ex morbo, cecidi è ſcala (ha-
1 bitabam autem in via quæ Maynorum appellatur) cum malleo, à quo pertuſa fronti-

ſum

umnæ ſiniſtri lateris, vulnuſque acceptum non ne offenſa oſſis, ut cicatrix perpetua maneat, in hanc uſque diem. Vix convalueram ex hoc, c[illegible]nque in limine domus: cùm lapis à ver[illegible]e viciniæ altiſſimæ deſcendens, latus longuſ[illegible]ſe ut nux, ſed tenuis ut quaſi corticalis dici poſſet, verticem ſiniſtræ partis, ubi capilli frequentes aderant, vulneravit. Sub initio decimi [illegible]uſi domum quaſi infauſtam pater commutavit, è regione in eadem via: ubi triennio toto manſi: Sed non mutata ſors mea, nam rurſus pater me ut ſervum ducebat ſecum mira pertinacia, ne dicam ſævitia, ut divino potius conſilio factum, ex his quæ poſt ſequuta ſunt credas quàm patris culpa: tum maximè quòd mater, & matertera ſimul conſenſerint. Longè tamen mitius mecum egit, nam nepotes duos interim, unum poſt alium habuit, quorum ſervitute levior tanto mea facta eſt, ſi non irem ſecum, & minus moleſta ſi ſimul comitarer. Pòſt mutatis domibus, illi ſemper comes, tandem XVI. perfecto anno, juxta piſtrinum Boſſiorum, in domo Alexandri Cardani, habitare cœpimus. Erant autem patri meo duo ex ſorore filii, Euangeliſta ex ordine D. Franciſci ætatis prope LXX. annorum: & Otto Cantonus Publicanus, ac dives: qui prius moriens, voluerat me hæredem ex aſſe relinquere, ſed pater vetuit, dicens malè parta eſſe: Itaque arbitrio fratris ſui qui adhuc ſupererat, bona diſtributa ſunt. Anno exacto [illegible]XX. contuli me in Ticinenſem Academiam,

cum Joanne Ambroſio Targio, ubi ſequenti etiam anno manſi, ſed ſine ſocio. XXI. peracto cum eodem rurſum Papiam me contuli. Quo anno publicè diſputavi, & profeſſus ſum Euclidem in Gymnaſio: Dialecticam paucis diebus; tum & primam philoſophiam, primùm pro fratre Romulo Servita, poſt pluribus pro quodam medico Pandulfo. Exacto XXII. anno, manſi in patria, ob bella quibus regio noſtra graviter tenebatur. Poſt initium anni MD. XXIV. contuli me Paduam, unde forte fortuna ſub finem anni, id eſt menſe Auguſti, cum Jo. Angelo Corio Mediolanum me contuli, ubi patrem extremo morbo laborantem inveni, qui de me potius quam propria ſalute ſolicitus, juſſit redire Patavium: hoc ipſo etiam lætior, quòd me lauream Venetiis adeptum in Artibus, ut dicunt, intelligeret. Ubi rediiſſem accepi literas illum obiiſſe, nona die à qua à cibo prorſus abſtinuiſſet; mortuus eſt XXVIII. Auguſti, cœpit abſtinere XX. quæ fuit ſabbati. Sub anni XXIV. finem, factus ſum rector ejus Academiæ: in fine ſequentis Medicinæ Doctor. in priore uno ſuffragio bis repetita ſuffragratione victor, in ſecundo cum jam bis excidiſſem, XLVII. ſuffragiis contra me latis, nec eſſet ultra tertium experimentum locus, ſuperior evaſi IX. contra me latis, cùm totidem ſolum pro me fuiſſent antea XLVII. ante approbantibus. Hæc tam & ſi parva eſſe non ignorem, eo ordine quo evenerunt retuli: ut mihi legenti (neque enim aliis hæc ſcribo)

ſcribo) voluptati eſſent, & ſimul hi (ſi qui etiam legere dignentur) ſciant magnorum caſuum obſcura fore initia, & ſucceſſus, ſeu quòd aliis talia, ſed non animadvertentibus, accidere ſoleant.

Ergo mortuo patre, & peracto magiſtratu, ſub initio xxvi. anni, contuli me in Saccenſe oppidum (abeſt id à Patavio M.P.x. à Venetiis xxv.) hortatu auxilioque Franciſci Bonæfidei Medici Patavini: qui (cum nec illi beneficium contuliſſem, nec ejus fuiſſem auditor, quamquam publicè profiteretur,) ſummæ integritatis ſtudio tantum, mihi addictus fuit. Manſi ibi dum Patria omni malorum genere vaſtaretur. Peſte nempe atroci M.D.xxiv. & bis mutato domino: Anno M.D.xxvi. & M.D.xxvii, annonæ penuria exitiali, vix pecunia atramentum ſignatum, pro Cerere, redimi poterat: tributis intolerabilibus: Anno M.D.xxviii. morbis ac peſte: quæ ſolum aliquanto mitius ferri poterant, quòd univerſum depopulabantur: Anno M.D.xxix. redij in patriam bellicis infortuniis paululum remittentibus: tunc rejectus à Collegio, nil boni à Barbianis impetrare potens, matre etiam moroſa, redij in meum oppidulum: ſed non adeò integer ut abieram, moleſtia enim, laboribus, curis poſtmodum accedentibus tuſſi atque tabefactione, empyemate ex crudo humore fœtido, eo perductus ſum, unde nemo ad ſalutem redire ſoleat. Tum eo morbo ſolutus, voto B. Virginis: ſub finem

anni xxxi. duxi uxorem. Luciam Bandari-nam ex oppido Saccenſi. Quatuor autem ad hanc diem obſervavi actiones meas ante Plenilunium, non cogitando ſemper perfectas fuiſſe. Et tum in ſpem ingreſſum, unde alij excedere ſoleant; Et ut dixi extremo in limite conſtitiſſe fortunam. Et itinera fere omnia ad L x. uſque annum menſe Februario initium habuiſſe. Ea ergo poſt ſecundum abortum peperit mihi duos maſculos & unam medio tempore fœminam. Sequenti anno contuli me circa Aprilis finem Gallareatum, ubi manſi x i x. menſibus, quibus ſanitati reſtitutus ſum. Et deſij pauper eſſe, nam nil mihi relictum eſt. Mediolani ex humanitate Præfectorum Xenodochij magni, tum Philippi Archinti auxilio viri Illuſtris, & tum oratoris inſignis, profiteri cœpi publicè Mathematicas, xxxiii. annis jam perfectis; oblata eſt poſt biennium condicio medicinam publicè profitendi Papiæ, non accepi, nam ſpes non erat unde ſumerem ſtipendium. Eo anno ſcilicet M.D. xxxvi. Placentiam me contuli, advocatus litteris Anthiſtitis Archinti (ſed nondum factus erat Sacerdos) ad Pontificem nil peractum: Solicitabat & Prorex Gallorum inſtante, ut audivi poſt, Illuſtri viro Ludovico Birago Duce peditatus Regis Gallorum in Italia: multa & magna offerebat (erat enim Briſaccus Prorex ſingularis in ſtudioſos amoris & humanitatis) ſed nihil actum eſt. Sequenti anno M.D. xxxvi[illegible]. pactus ſum cum Collegio, & excluſus plu[illegible]

an[illegible]

anno autem M.D.XXXIX. tot non obſtantibus receptus, præter omnium ſpem, Sfondrati auxilio & Franciſci Cruceij viri optimi. Poſt anno M.D.XLIII. Medicinam Mediolani profeſſus ſum: ſequenti autem cùm domus mea ruiſſet, Papiæ medicinam profeſſus ſum, (nullo licet concurſore) ſed pecuniæ non numerabantur; ceſſavi ergo anno XLIV. peracto, manſique Mediolani cum filio natu majore, qui tum agebat annum XI. filia IX explebat: Aldus bimus erat, cùm Moronus Cardinalis quem honoris cauſa nomino) æſtate anni M.D.XLVI. conditiones non aſpernandas obtulit; at ego qui, ut dixi, Harpocraticus ſum, dicebam, ſummus Pont. decrepitus eſt: murus ruinoſus, certa pro incertis derelinquam? neque ego tum Moroni probitatem, nec Pharneſiorum ſplendorum intelligebam: eram etiam inſinuatus ab anno M.D. XLII. in amicitiam Principis Iſtonij, qui aliquid dedit, plura dabat quæ nolui accipere. Sed poſt æſtatem redij ad profitendi munus, & ſequenti anno inſtante Andrea Veſalio viro clariſſimo, & amico noſtro, oblata eſt conditio D. CCC. Coronatorum in ſingulos annos à Rege Daniæ, quam recipere nolui, cùm etiam victus impenſam ſuppeditaret, non ſolum ob regionis intemperiem, ſed quod alio ſacrorum modo [illegible]onſueviſſent: ut vel ibi malè acceptus futurus [illegible]ſem, vel patriam legem meam majorùmque [illegible]iquere coactus. Peracto L. anno quòd ſti[illegible]dium non numeraretur, manſi Mediolani.

Sequenti

Sequenti menſe Februarij M. D. L I I. oblata eſt occaſio eundi in Scotiam, accepique antequam diſcederem aureos coronatos Gallicos 500. & M. C C. in reditu, ab fui C C C X I. diebus, poteram ſi manere voluiſſem multo majorem ſummam recipere: ab anno M. D. L I I I. in Calendis Januariis uſque ad annum M. D. L I X. ad Calendas Octobris Mediolani moram traxi. Sed oblatas majores conditiones renui, unam Regis Gallorum, metui Cæſariano offendere cum inter eos Principes deſævirent bella: aliam paulo poſt cùm rediiſſem à Mantuæ Principe, patruo illius, intercedente D. Ferrando: aliam ante hanc locupletiorem, ſed nimis diſſitam, cum Scotorum Regina, cujus levirum curaveram; & tamen ſpe ſanitatis adipiſcendæ. Poſt cum ſanaſſem experimento, & gratia inductum. Anno igitur M. D. L I X. cùm Papiam acceſſiſſem, ibi paulo poſt occaſio nata eſt mortis filij: Duravi tamen uſque ad annum M. D. L X I I. Et tunc Bononiam vocatus adij, & munere continuato uſque ad annum M. D. L X X. Pridie Nonas Octobris detentus ſum in carcere: ubi præter libertatem amiſſam, omnia fuere civiliter adminiſtrata. XI. Calendas Januarii M. D. LXXI. hora & die ſimili qua detentus fueram, ſcilicet Veneris, & ſub crepuſculo nocturno, redij domum; ſed ita ut domus mihi carcer eſſet. Itaque ut prima mora fuit L X X V I I. dierum ita domo L X X X V I. univerſa C L X I I I. manſi dem anno, uſque ad exitum L X X. anni in Septem-

Septembris in fine: inde veni Romam die pugna contra Turcas celebratæ, Nonis Octobris. Nunc vero exactus eſt, ab ea die ingreſſus in Urbem annus Quartus; à carcere Quintus, ex quo ut privatus dego, niſi quod Collegium Romanum Idibus Septembris me recepit, & Summus Pont. penſionem exhibet.

CAPVT V.

Statura & forma corporis.

STatura mediocris; pedibus brevibus, latis prope digitos, dorſo eorum altiore, adeo ut vix calceos congruentes inveniam, cogererque antea illos inſtituere: pectore anguſto aliqualiter: brachiis admodum tenuibus, dextra manu craſſiore, digitiſque incompactis, ut chiromantici rudem eſſe pronunciarint ac ſtupidum: inde ubi norunt puduerit. In ea linea vitæ brevis, & Saturnina vocata longa & profunda: ſiniſtra autem pulchra, ob longis digitis, & teretibus ac compactis: unguibus ſplendidis: collo aliquantulum longiore, & tenuoire: mento diviſo, labro inferiore craſſo & pendulo: oculis valde parvis, ac quaſi conniventibus, ni quid intentius [illegible]ſpicio: ſuper palpebram ſiniſtri oculi macula [illegible]ti parvæ ſimilis, ut nec facile deprehendi [illegible]t: fronte latiore, & in lateribus ubi tempo[illegible] jungitur capillis nuda, quorum color & barbæ

barbæ flavus erat, detunſos ſoleo crines ferre, & barbam brevem, quæ ut mentum bifida erat: pars tota ſub mento pilis abundabat longis, ut ibi magis barbatus viderer. Senectus barbam mutavit, capillos parum: Sermo altior, adeò ut reprehenderer ab his qui ſe amicos mihi ſimulabant: vox aſpera, magna, & quæ tamen profitendo non procul audiretur: ſermo non admodum ſuavis & nimius: intuitus fixus quaſi cogitantis, dentes ſuperiores anteriores magni: color ex albo ruber: facies oblonga, non multum tamen: caput retro in anguſtum deſinit, tanquam in ſphærulam exiguam. Adeò verò nil rarum eſt in nobis ut pictores plures qui ex longinquis regionibus venerant, me delineandi cauſa, nihil invenire potuerint, quo exprimere ita poſſint, ut ex pictura dignoſcerer. In gutturis parte inferiore tumor velut ſphærula dura, non admodum conſpicua, à matre hæreditaria, & derivata.

CAPVT VI.

De Valetudine.

INfirmo ſtatu corporis plurifariam fui, natura, caſu, ſymptomatibus. Natura enim caput laboravit defluxionibus, modo ad ventriculum modo ad pectus, adeò ut tum maximè ſanum me exiſtimem, cùm tuſſi raucedinéque lab

nam cùm ad ventriculum defluit, fluxum ventris, abominationem cibi efficit: nec ſemel credidi veneno me tentatum, ſed poſt modum ex inſperato ſalus redibat. Alia deſtillatio fuit ad dentes, per quam ab anno M. D. LXIII. cœpi amittere illos confertim, antea non niſi unum aut duos. Nunc adſunt XIV. & unus infirmus: ſed qui diu durabit, ut reor, multum enim profuit auxilium. Cruditas præterea & ventriculi imbecillitas. At ab anno LXXII. ſupra, cœpi cum aliquid plus comederim, aut biberim, vel importunè aſſumpſerim, aut quod parum utile ventriculo, læſi: Auxilium ex ſecundo de Tuenda ſanitate docui. Ad fuit & palpitatio cordis in juventa, hæreditaria à qua prorſus liberatus fui arte medica. Hæmorrhoides etiam & podagra à qua firmiter adeò liberatus ſum, ut ſæpius quæſierim, non venientem revocare, quàm cum advenerit depellere. Enterocele item, hanc primùm contempſimus: poſtmodum à LXII. anno ſupra pœnituit ſatis non obviam iviſſe, tum maximè cum animadverti illam fore hæreditariam à patre: In qua illud contigit admiratione dignum, quod cùm ab utroque latere cœperit, neglecta in ſiniſtro, ſponte, ac plenè ſanata eſt: in dextro, diligentius per vincula & alia curata, invaluit. Vexatus quoque perpetuò morbis cutaneis ac pruritu: modo his, modo illis. Inde anno M. D. XXXVI. (quis crediderit?) correptus fluxu urinæ, & magno etiam, annis penè XL. laborem eodem, à LX. unciis

ad

ad centum in ſingulos dies, vivo, nec contabeſco (inditio annuli iidem) nec ſitio: & multi eodem anno hoc malo correpti adjutore nullo, longè plus perdurarunt, quàm qui medicorum opem quæſiere. Decimum vigilia anniverſaria penè octo dierum: vere, æſtate, autumno atque hyeme: ut penè totus menſis ſi quando minus, abſumatur in anno, & duo quandoque. Hanc cibi abſtinentia in qualitate & duritie, non in quantitate curare ſoleo, nec ullo anno intermiſit.

Morbi autem qui caſu ſupervenerunt, Peſtis ſecundo menſe à quo natus ſum; inde XVIII. anno ſeu peracto ſeu currente, non ſatis memini: niſi quod Auguſto menſe accidit, & quod tribus diebus fere ſine cibo permanſi: ſuburbia & hortos circundans, veſperi redibam domum, apud amicum paternum Auguſtinum Lanizarium, ediſſe, mentiens: quantum verò toto eo triduo aquarum hauſerim non dico: ultima cùm non poſſem dormire, cor maximè palpitabat, febris magna, videbar in lecto eſſe Aſclepiadis, in quo perpetuò aſcenderem impulſus, atque deſcenderem: tum exiſtimavi me ea nocte interiturum: interim ſomno deprehenſus, antracéque abrupto, qui ſuperiori dextri lateris ſpuriæ coſtæ incumbebat: materiáque ab initio pauca & nigra ejecta, forte ob impoſitum medicamentum patrium, quod etiam ſingulis diebus quater devorabam, ſudor fluxit tantus, ut lecto ſuperato, per tabulas in terram defluxerit. Vigeſi-

ſepti-

ſeptimo an. correptus ſum tertiana ſimplici: in quarta & ſeptima deliquio animi, eaque die liberatus ſum. Anno XLIV. Papiæ primum podagra LV. febre amphimerina, quæ duravit XL. diebus, criſi per urinam CXX. unciarum liberatus ſum, XIII. die Octobris anni M.D.LV. Anno M.D.LIX. quo Papiam reverſus ſum coli dolore per biduum.

At ſymptomata fuere varia, primùm à ſeptimo anno ad XII. penè uſque ſurgebam noctu, clamabam, ſed nil explicitè: & niſi mater & matertera inter quas dormiebam me apprehendiſſent, ſæpius præcipitatus eſſem: tamen cor ſaliebat, ex compreſſa manu brevi ſubſidebat, id enim flatus proprium eſt. Eodem tempore, ſed duravit ad annos fermè XVIII. ſi obviam iviſſem vento præſertim frigido, inſpirare non poteram, verùm retento ſpiritu ubi animadvertiſſem ceſſabat. Eodem tempore, ab hora qua me contuleram in lectum, uſque ad ſextam exactam, à genibus infra nunquam incaleſcebam: Unde mater præcipuè inter alias, negabat me ſuperfuturum diu. Præterea ſingulis noctibus, ubi incalveram, ſudabam totus ſudore copioſo & calidiſſimo, ut qui audiebant non crederent. XXVII. anno in duplicem tertianam incidi, quæ ſoluta eſt ſeptima die. Poſt in amphimerinam anno LIV. quæ duravit XL. diebus. Anno LVI. menſe Novembri, ex modici aceti ſcillitici [illegible]tu, correptus ſum dyſuria, valde acri, jeju[illegible]i primùm XXXIV. horis, poſt aliis XX. & ſumpſi

ſumpſi abjectis lachrymam, & evaſi. Fuit mihi mos (de quo plures admirabantur) ut cauſas doloris ſi non haberem, quærerem, ut dixi de podagra: Unde plerumque cauſis morbificis obviam ibam (ut ſolum devitarem quantum poſſem Vigilias) quòd arbitrarer voluptatem conſiſtere in dolore præcedenti ſedato: Si ergo voluntarius ſit dolor, facile ſedari poterit: Et quoniam experior me nunquam poſſe prorſus carere dolore, & ſi modo contingat, ſubit in animum impetus quidam adeò moleſtus, ut nihil poſſit eſſe gravius, ut multo minus malus ſit dolor, aut doloris cauſa, in qua nulla prorſus ineſt turpitudo, periculumve. Itaque ob hoc morſum labij, & digitorum diſtorſionem, & compreſſionem cutis, ac tenuis muſculi brachij ſiniſtri uſque ad lachrymas excogitavi; quo præſidio ſine calumnia adhuc vivo. Natura, alta loca timeo quanquam latiſſima: & ea ubi ſuſpitionem rabiei canis habuerim. Laboravi interdum etiam amore Heroico, ut me ipſum trucidare cogitarem; verùm talia etiam aliis accidere ſuſpicor: licet hi in libros non referant. Demum in adoleſcentia, tentatus ſum circiter ad biennium uſque, carcinomatis ſuſpitione: & forſan initium in mammilla ſiniſtra, erat tumor ruber, fuſcus, durities, morſus; hanc ſuſtulere prope juventam varices, quas in juventa ſubſecuta eſt, ut dixi, palpitatio cordis; à qua hæmorrhoides multo cum ſanguine, & pruritus ille ac ſorditities cutis, ac planè ita præter ſpem aut cu-

ul

ullam levatus ſum; quamvis quædam ex his auxilio ſuſtulerim: natura commutante malim mori.

CAPVT VII.

De Exercitatione.

AB initio, omni genere meditationis gladiatoriæ operam dedi, adeò ut apud illos præroces, in aliquo numero eſſem: ludebam gladio, & ſolo, & cum ſcuto oblongo, & rotundo magno, & paruo: & cum pugione ac gladio, ſariſſa, haſtis, tum vero gladio, & pallio ſatis commodè inſiliebam equum ligneum: Noram inermis eripere habenti pugionem evaginatum: urſu ſaltu me exercebam, ſatis validus in hoc, nam brachiis minus ob exilitatem. Equitandi, natandi, exonerandi machinas igneas parum confidens: adeo ut fulmina quaſi Deorum iram perhorreſcerem. Eram enim natura timidus, artis peritia fortis: unde & in numerum militum tumultuariorum aſcriptus ſum. Noctu etiam adverſus decreta Principum, armatus inambulabam urbes, in quibus degebam. Die armatus incedebam ſoleis plumbeis ponderis octo librarum, noctu velo laneo nigro facie tectus, calceis ex Endromide. Exercebar multis ...us à ſummo mane ad veſperam uſque arma... ſudoréque madidus operam dabam muliei...

multu-

inſtrumentis, nocte tota ſæpe ad diem uſque vagabar. Ubi medicinæ operam dedi, equis & mulis vectus ſum: ſed pedibus magis, at anno M.D.LXII. carpento vehi cœpi Bononiæ, Romæque, atque in hoc perſto: mane ex carpento, pedibus redeo: levioribus veſtibus à prandio, gravioribus perpetuo dum vehor.

CAPUT VIII.

Victus ratio.

DEcumbere horis decem, dormire ſi be[ne] valeo & rectè, octo, ſi malè quatuor aut quinque, ſurgere hora diei ſecunda: ſi vigilia torqueret, ſurgebam, & deambulabam circa lectum, cogitabam de Orochilia, abſtinebam a cibo, vel pluſquam dimidio: medicamenti parum, præterquam populeonis unguento uſus ſum, vel urſi adipe, aut oleo nymphearum quibus inungebantur loca XVII. femora, pedum plantæ, cervix, cubiti, carpi, tempora, jugulares, cor, jecur, ſuperius labium. Matutina vigilia diſtorquebar nimis, & prandium ſemper cœna minus fuit: cùm poſt L. annum, mane contentus fuerim pane ex jure, & ab initio etiam ex aqua, & uvis Creticis magnis Zibibis appellatis. Poſt variè egi: nil minus tamen quàm ... vitello ovi cum panis unciis 2. aut parum ... modicoque vini meri, aut ſine, pran...

exig...

exigerem. Vel ſi dies ſit Veneris aut Sabbati pa-
te ex jure chamarum, vel aſtacorum tentavi
nis modicum, nihil melius vitulina ſolida, in
illa cocta abſque liquore ullo, verum dorſo gla-
diorum diu verberata, inveni: huic acquievi,
deſtillare ſolet per ſe intinctum, quo nullus me-
lior, eſt enim multo humidior; pinguiorque
ipſa carne aſſata in veru. In Cœna ferculo utor
maximè ex beta, aliquando oriza, acetario ex
cichorea, ſed magis placet ſonchus ſpinoſus la-
tiore folio, ex cichorea candida radix. Piſci-
bus veſcor libentius quam carne, modo boni at-
que recentes. Carnes ſolidas amo (& ſumen vi-
tulinum & apri) aſſatas, & ſubtiliter detritas te-
nuiſſimis gladiis, placet ignis. In Cœna dulci vi-
no, & novo delector ad quantitatem ſemi libræ,
aquæ dupſum, & plus etiam: delector maxime
alis Gallinaceorum juvenum, jecoribus Galli-
narum, & Columborum turritorum, totaque
parte ſanguinea. Aſtacorum etiam fluvialium
uſu oblector, quòd mater dum eſſem in alvo tam
avidè comederit: item Chamis atque Oſtreis.
Præterea libentius & majore cum utilitate piſci-
bus, quàm carnibus veſcor: ſoleis, paſſeribus,
rhombis, gobiis, teſtudinibus terreſtribus, laſ-
chis, tum trigliis ſeu mullis: caponibus ſeu cu-
culis, corvis, merluciis, id eſt, aſellis: ſpigola, id
eſt, lupo, laterinis, atherinis: umbrina, umbra. Ex
dulcibus autem aquis Luciis, Cyprinis, Perſicis,
utriſque laſchis, id eſt, ſargonibus: Cavedenis,
ſquatis: Tarantela, Thymnis, Halecibus ſalſis,

 mollibus

mollibus, ac duris magis. Mirum quod Thelinas, id eſt, chamas ut ſuaves edamus, & ſana Gongolas ſeu Conchas ut venenoſas fugiam. Item limaces niſi purgatos: placent aſtaci dulcium aquarum, & cætera cruſtata: ſalſarum nimis dura ſunt. Anguillæ, Ranæ, fungi etiam maligna. Gaudeo dulcibus melle, ſaccharo, uvis penſilibus, maturis, peponibus poſtquam illorum intellexi Theriacam, Ficubus, Ceraſis, Perſicis, Sappa, nec ab ullo horum læſus uſque in præſentem diem. Oleo ſupra modum delector, & ſale mixto, ac mollibus Olivis: ab allio etiam juvor, ſed ruta alexipharmacum non ſolum ad cuſtodiam, ſed ad omnia veneficia, proprium mihi ſemper fuit juveni atque ſeni, utile etiam expertus ſum abſynthium Romanum. Veneri neque immoderatè incubui, nec ex ſuperfluo uſu multum læſus ſum: nunc tamen manifeſtè ventriculum labefactat; piſcibus in craticula vilioribus, modo recentibus, mollibus, carne alba delectatus, non ſine commodo ſum. Ovillum caſeum valde pinguem non aſpernor. Cyprinum à III. libris ad VII. ſed ſelectis paſtibus, omnibus præfero eduliis. Ex piſcibus magnis ſumo caput & ventrem, ex parvis dorſum & caudam. caput ſemper elixum, & in magnis partes reliquas, aut in patina: in parvis frixa, ſiccos elixos aut in craticula: molles frixos aut non multum elixatos. In quadrupedibus alba meliora, ſanguine duriora cor, jecur, renes: pulmo mollior: extrema parum nutriunt. In quibus rubra præter cor,

mollia:

mollia : alba mediocria , præter teſtes , qui ſunt molles : liventia duriora. Summa rei genera ſeptem , aër , ſomnus, exercitatio, cibus, potus, medicamenta, medium, ſpecies, Quindecim: Ex aëre , ſomno , exercitio , pane , carnibus , lacte, ovis , piſcibus , oleo., ſale , aqua , ficubus , ruta, uvis aut acri cœpa. Præparatoria Quindecim ..nis , Cinis , Balneum, Aqua, Patina, Sartago, ..ru , Crates , Piſtillus , Gladij acies , Dorſum: ..yrocneſtis, Petroſelinum, Roſmarinus, & Laurus. Exercitationes Rota Molettina , Deambulatio, Equitatio, Pila parva, carpentum, ſpataria ..o.. armorum fabris , Equitatio , ſella , Navigatio, Politura Chartarum , Frictio ſeu lotio, Quindecim. Verum ut intelligeris , rem ad pauca, profunda cogitatione , & ſplendida ratione redegi : nam ſine ſplendore quædam tibi minus aperta videbuntur , quæ ſunt clariſſima. Quinque ſunt quæ modice non niſi ſeni ſumenda ſunt: Panis, piſces, caſeus, vinum & aqua : duo ut medicamenta maſtix , & coriandrum , ſed ex multo ſaccharo: condimenta duo crocus & ſal , hoc & elementum : Quatuor mediocriter : ſunt enim alimenta caro , vitelli ovorum , zibibum , & oleum: quod & elementum abſconditum, & proportione reſpondens ſtellarum elemento ignitum.

CAPUT IX.

Cogitatio de nomine perpetuando.

PErpetuandi nominis rationem, & votum, tam cito inij quàm ſerò ſpectare potui: namque haud dubiè duplicem eſſe intelligebam. tam, ſolidam, & communem animalibus ac ſti. pibus: Et propriam homini gloriæ atque actorum ſtudioſo. Verùm in prima naturam defuiſſe, votum reliquiſſe; in altera nihil forè quo ſperare deberem, non opes, potentiam, firmam valetudinem, robur, familiam, induſtriam aliquam propriam: non ſaltem vel linguæ Latinæ peritiam, non amicos, non quicquam in parentibus niſi miſerum & abjectum. Poſt aliquot annos, ſomnio in ſpem hujus ſecundæ injectus ſum: modum tamen non videbam, niſi quantum miraculo ad intelligendum Latinam linguam adjutus fui. Verùm revocatus ratione ab hujuſmodi deſiderio, ut nihil inanius ea ſpe, nedum voto ſolo animadverterem. Scribes, inquam, quo modo legenda: Et de qua re præclara, & adeò tibi nota ut deſiderare legentes poſſint? quo ſtylo, qua ſermonis elegantia, ut legere ſuſtineant? ſit ut legant? non ne ævo præterlabente, in ſingulos dies fiet auctio, ut prius ſcripta contemnantur, nedum negligantur? At durabunt aliquot annis? quot? centum? mille? decies mille?

ostend

oſtende exemplum, vel unum inter tot millia? Atque omnino cum deſitura ſint etiam, ſi per reditus Mundus renovaretur, ut Academici volunt non minus quam, ſi ut initium habuit, & finem accepturus eſt, nil intereſt, an poſt decimam diem, an decem millia myriadum annorum? Nihil utrunque, & ex æquo ad æternitatis ſpatium. Interim tu diſcruciaberis ſpe, metu torqueberis, laboribus enervaberis: quicquid vitæ eſt reliquum ſuavis amittes.. O egregium inventum! Sed tamen Cæſar, Alexander, Annibal, Scipio, Curtius, Heroſtratus etiam cum vitæ diſpendio, cum ſumma infamia, cum cruciatu maximo, hanc ſpem cunctis prætulerunt? ſit ita: cùm nihil ſit: tamen ad metam jam prope acceſſerant: rationem illam Philoſophorum non viderant: multo minus inierant. jam multa ad hoc parata habuerant: Et tamen quis negat ſtultos prorſus fuiſſe? ut etiam ex illa Ode 29. lib. 3. *Tyrrhena regum progenies*, ipſius Horatij judicio dignoſcitur. Placet illud

Ille potens ſui
Lætuſque deget: cui licet in diem
Dixiſſe, vixi, cras vel atra
Nube polum, pater occupato,
Vel ſole puro; non tamen irritum
Quodcunque retro eſt efficiet, neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.

Concluſerat autem rem prius paucis, dicens: Quod adeſt memento componere æquus. Id eſt præſentibus rectius quam potes diſpoſitis uti. At Cæſari, atque Annibali, & Alexandro hoc fuit conſilium, proprium nomen pro vita producere: ſimulque familiæ, & ſuorum tum etiam Urbis, aut Provinciæ, atque interim gaudere partis: Fac ut inde potiti ſint. At qualis finis? Sylla veterum omnium labores, & quæcumque ante ſe, ac miracula perdidit: unuſquiſque ſequentium familias ac ſuos: namque Juliorum familia, prorſus à Commodo Imperatore ſublata eſt, dum adulterinus tot modis Princeps, ſuſpectum habet quodcunque legitimum germen. Similiter & patriam perdidit. Ubi nunc enim Romanorum Imperium? ridicula res & inaudita, in Germania. Quanto igitur melius fuiſſet ſupereſſe Julios adeò claros, Æneæ ſtirpem? Romanos orbis Dominos eſſe, quàm vanis iſtis nominibus, larvas ſtuppeoſque homines decorari? Itaque ſi perpetua eſt anima, quid opus eſt vanis nominibus? ſi interit: quid proſunt? ſi Generatio finem habitura eſt, finientur hæc omnia, ſupereruntque eo modo quo lepores & cuniculi? Ergo nil mirum eſt, me illo amore coactum flagrare; at nunc mirum eſt, his intellectis poſſe, & tamen manſit hæc ſtolida cupiditas. Nam Cæſaris & illorum ſtultum fuit conſilium: at cupiditas mea gloriæ, inter tot & adverſa, & impedimenta, ſtolida non tantum ſtulta. Non tamen unquam concupivi gloriam aut honorem:

imò

imò ſprevi, cuperem notum eſſe quod ſim, non opto ut ſciatur, qualis ſim. De ſtirpe ſcio quam involuta ſit res, & quam parum proſpicere illi poſſimus. Itaque quam licuit vixi mihi: & in aliquam ſpem futurorum, præſentia ſprevi. Ergo ſi aliqua eſt excuſatio propoſiti noſtri, ea eſſet, ut intermedio tempore, qualicunque modo poſſem, ſupereſſem. Hæc enim videtur honeſta, quæ & ſi nos fallat ſpes, votum tamen naturale cum ſit laude dignum eſt.

CAPVT X.

De Vitæ inſtituto.

IUxta hoc igitur, vitæ genus mihi inſtitui, non quale volui, ſed quale licuit: neque quod debui elegi, ſed quale opinabar fore melius: nec unum & conſtans cum omnia ſint periculoſa, dura, & imperfecta: ſed quale opportunum unoquoque tempore viſum eſt: unde factum eſt ut aliena metientibus, varius habitus ſim, imò ut dixi inconſtans; ubi enim nulla eſt certa vitæ ratio, neceſſe eſt illos, multas tentare, & per varios anfractus procedere. Finis fuit perpetuitas qualiſcunque, ut dixi, haberi poſſet: non opes, non deſidia, honores, magiſtratus, potentia, verùm hoc votum; & ſucceſſus, & caſus, & æmuli, & temporum conditio, & ignorantia mea interpellant, & mihi ſanè nullus apparatus ad

has res: Et aſtrologiæ cognitio quam tum habebam, & ut mihi videbatur, & omnes ajebant, me non exceſſurum XL. vitæ annum, certè non ad XLV. perventurum, multum obfuit. Ego interim partim neceſſitate, partim offerentibus ſe voluptatibus quotidie, cùm rectè vivere deliberarem, delinquebam. Negligens ob malam ſpem res ipſas: in deliberando aberrabam, & frequentius in opere peccabam. Donec eo deventum eſt, ut qui finis vitæ futurus credebatur, vivendi initium fecerit XLIII. ſcilicet annus.

Itaque à voluptate initium ſumpſi ætate, natura, curis præteritis, & occaſione ſuadentibus. Mane ſi profitendum eſſet, ut Mediolani primùm, poſt Papiæ longè ſæpius profitebar: Inde deambulabam in umbra extra urbis mænia: prandebam, muſicæ poſt operam dabam: inde piſcatum ibam juxta lucos, & ſylvas paulum ab Urbe diſtantes: ſtudebam, ſcribebam, veſperi domum me recipiebam: perduravit hoc tempus annis ſex, ſed hei: *Fulſere quondam candidi tibi ſoles.* Dixit ille: Ingreſſus poſt longum illud iter atque honorificum: ſed valeant lucra, honores, ambitus illi, intempeſtivæ voluptates: perdidi me, perij, creverunt difficultates atque moleſtiæ: velut umbra taxi, ut ferunt: nullum jam reſtabat ſolatium, niſi exitiale: ſed in hoc genere beatitudo eſſe non poteſt, nam ſecus tyranni qui à beatitudine plurimum abſunt, forent beatiſſimi. Itaque ut taurus junctis oculis furens, dum majore impetu fertur, neceſſe eſt ut

impingat

impingat, & ruat. Impegi igitur ac rui: Interim & ante hæc, calamitas illa de filio natu majore accidit. Confeſſi ſunt quidam è Senatu (ſed puto non de ſeipſis intelligi voluiſſe) ea ſpe damnaſſe illum, ut dolore interirem, aut inſanirem, ab unoque quam parum abfuerim, ſuperi norunt (& ego ſuo loco enarrabo) ſed non acceſſit: Volo ut intelligas (nam parerga adjunctum eſt) quæ tempora, qui mores! nam certus ſum me neminem ex illis offendiſſe, ne umbra quidem. Meditatus ergo ſum defenſionem qualemcumque pro filio illo: ſed quid valere poterat, tam exulceratis quorumdam animis? Ego memoria doloris filij perculſus, imminentium attonitus, præteritorum enervatus, futurorum anxius; ſic tamen exorſus, ut commemorarem Senatus humanitatem, æquitatem, miſericordiæ exempla; laudabatur ejus benignitas ac ſimul factum Jo. Petri Solarij tabellionis, qui cum filium ſpurium convictum haberet de veneficio, in duas ſorores legitimas, ſolum hæreditatis conſequendæ cauſa, ſatis habuit damnaſſe illum ad triremes. Laudatur Auguſtus in interrogatione, non tu patrem occidiſti? Deinde quæ ſævitia occidere patrem innoxium, & decrepitum in filio? ſi dignus habitus eſt pater beneficio damnati ad beſtias, quanto magis in alterius facto? Quid poſſunt merita humani generis, ſi ſingularis virtus innocentia, tam crudeliter plectatur? An non majus eſt plectere patrem ſupplicio filij, quàm proprio? ſi occidar unus perit:

paulo poſt ſine alio fructu moriturus: ſi filium occiditis, ſpem ſucceſſionis amputatis. Fingite totum humanum genus vobis ſupplicare pro filio ejus, cui omnes debent: adoleſcente irato, tot incommodis laborante, dedecore ſummo affecto, decepto, propter uxorem ſine dote: mulierem corruptam ſine pudore, patre invito & inſcio conductam, quid facturi eſtis? At non ſupplicant, non norunt? nemo eſt tam acerbus meus aut illius hoſtis, qui non ultro ſit condonaturus vitam illi, cujus mors, etiam inferos ad commiſerationem ſit provocatura. Hæc & alia hujuſmodi cùm protuliſſem, non valuere tamen niſi eouſque, ut decretum ſit, ſi impetrare pacem potuiſſent, vitæ parceretur. Sed non potuit filij ſtultitia, qui dum jactat opes quæ non ſunt, illi quod non erat exigunt. Sed mittamus hæc: in eo inſtituto à prima ætate manſi, ut vitæ conſulerem: ſtudia autem medicinæ, magis huic propoſito conducebant, quam legum: & ut propiora fini, & ut orbi communia toti: Et omnibus ſæculis: tamen ut candidiora, ac quæ rationi (æternæ naturæ legi) non hominum opinionibus inniterentur: ideò hæc ipſa amplexatus ſum, non juris prudentiam. Tum præcipuè, quòd, ut dixi, amicorum hujuſmodi amplexus, opes, item potentiam, atque honores, non ſolum aſpernarer, ſed refugerem. Verùm pater cùm deſeri ſtudia à me Juriſprudentiæ, ut Philoſophiam ſequerer, animadvertit: flevit me præſente, indoluit quod non eiſdem ſtudiis incumberē: nam nobiliorem

diſci-

diſciplinam (& id ſæpe ex Ariſtotele jactabat) arbitrabatur, quæ eſſet ad opes & potentiam aptior: tum etiam ad totam familiam evehendam: Quod munus profitendi inſtitutiones in urbe ipſa cum honorario centum coronatorum, quo jam tot annis gaudebat, non in me (ut ſperaverat) tranſiturum intelligebat: ſed alium hac in cauſa ſucceſſurum videret. Nec ejus commentaria perventura eſſent, nec à me illuſtranda forent. Illuxerat. n. paulo ante ſpes quædam gloriæ, quòd cum emendaſſet commentaria Joannis Cantuarienſis Epiſcopi in opticam ſeu perſpectivam, carmen typis evulgatum ſit hujuſmodi:

Hoc Cardana viro gaudet domus: omnia novit
Unus: Habent nullum ſæcula noſtra parem.

Quod potius augurio quodam fuit illis, qui laboribus ſuis profecturi eſſent, quam ipſi, qui ultra Juriſprudentiam, quam ſatis ut audivi inſigniter excoluit, in Mathematicis ſolum rudimenta tenuit, nihil novi excogitavit, nil ex Græca lingua tranſtulit: Quod ei potius ex varietate ſtudiorum, & inconſtantia propoſiti accidit, quàm quòd naturæ muneribus deſtitueretur: aut ignaviæ, vel judicij defectu, quorum vitiorum nullo laboravit. Ego autem tum voto firmo propoſito, tum rationibus adductis, tum quòd parum illum etiam abſque impedimento profeciſſe viderem, & alias etiam ob cauſas, immotus ad illius adhortationes manſi.

CAPUT XI.

Prudentia.

MElius eſt nonnunquam, etſi non tam bene eligas, in propoſito perſiſtere, quàm a timè eligendo poſtmodum variare: Et ſi ali non eſſet quam alacritas ſtudiorum & humanarum rerum inconſtantia, fluxus atque inanitas: Itaque conſtituta mihi difficillimæ rei ratione, ut ſimul de meipſo, & de prudentia agerem intellexi non ſolum alia, ſed & hoc ipſum facillimum eſſe. Primùm quòd cum ſint varij rerum fines, variique eligant quæ magis placent, tot ſint modi, caſus, ſubjecta, occaſiones, ut ne quis meritò me reprehendere audeat, niſi qui ſe melius noſtra tenere quàm ego, atque propoſitum (quod omnino eſſe non poteſt) profiteatur. Eo adhuc ſuppoſito, quis modus melior adipiſcendi, & ſi liceat. Et hoc majus eſt cogitatione noſtra: inde quis commodior? Poſt quis retinendi adeptum? Demum quomodo adeptò uti liceat? Jam ab initio teſtatus ſum, quàm parum valuerim in ἐυβουλία ſeu φρόνησει: nam & ſi hæc prudentiam ſolum ſignificent, idem tamen eſt ac ſi dicamus (humana prudentia) quòd nulla res ſit quam ſciamus, prudentiam quæ habeat, præter homines ſolos. Divi enim aliquod melius habent, ſcilicet intuitum, animalium cæterorum nullum:

De

De Harpocratica cum aliud genus ſit, ſermo non eſt: igitur res prudentiæ ita ſe habuit. Speciem autem aliis aliud viſum eſt, omnia ab ingenio ſuo metientibus: verè humanæ illius manſuetudinis atque ſagacitatis parum habere, habuiſſeque me intelligo; quod parum etiam, propoſita à nobis ſupra, vitiarunt,

CAPUT XII.

Diſceptandi & profitendi ſtudium.

TAnto ardentior & efficacior in hoc fui: Bononiæ ferme ſemper extemporaneè profeſſus. Inde quibus cum diſputaturus eſſem, non audebant, & triduana illa diſceptatio Papiæ cum Camutio inſtituta, publicata apud Senatum: ipſe primo argumento primæ diei ſiluit: vel judicio etiam omnium æmulorum qui intererant: Habentur ejuſdem imagines quædam typis excuſæ in Camutij monumentis? Adeò verò hoc notum fuit omnibus, ut non jam de argumenti ſubjecto, ſed de vi quæ inexpugnabilis videbatur diſputarent: & adhuc credo vivat ea diſceptatio: Branda ut dixi præceptor meus arti & ingenio tribuebat: æmuli Dæmoni: alij magis veriſimili conjectura, meliori cuidam cauſæ ac perfectiori. Neque enim Mediolani, aut Papiæ, vel Bononiæ, neque in Gallia, nec Germania ab annis XXIII. citra, aut contra

dictorem, aut diſputatorem inveni: nec ego glorior de hoc; nam puto ſi lapis eſſem, idem facturi eſſent. Non hoc enim eſt naturæ meæ vel excellentiæ privilegium, ſed illorum qui congredi debent, tenebrarum, nec ſi delphinem ſæpia involuat, & fugere cogat, glorioſum ſæpiæ eſſe debet: ſed conditio natalium. Augelus Candianus coram multis eruditis, cùm argumentatus eſſet, & ego reſpondiſſem: inde vellem vicem ei reddere, non erubuit dicere. *Ego me velle argumentari reſtatus ſum, non tibi reſpondere.* Et erat medicus eruditiſſimus, qui primas apud Principem noſtrum in patria, & apud Pannoniæ Reginam in Belgio obtinuerat partes: vir maximæ authoritatis, & ſi quid ad rem facit, opulentus. Unde cùm profiterer ſimplicitatem, & imperitiam, multi dicebant de uno ſcimus te mentiri, & eſſe peritiſſimum, de altero dubitamus, cùm non videamus, quorſum tendat verbum illud de imperitia? & maximè ab homine qui profeſſus ſit toties, nunquam mentiri. De profitendi exemplo inimitabili, jam deſiit eſſe mirum, quod in poſitivo eſt (ut Grammatici dicunt) cum in ſuperlativo factum ſit familiare. Nec experimentum videre velle tentarunt, nec deſiit eſſe Sol cum obducta eſt nubes profunda. Nec diſcruciari debes, cùm tibi tot egregia lumina ſint in cubiculo, ſi qui foris ſunt nolint videri: neque enim timendum ut res divina intereat; nam & flores exorientem Solem adorant, Garamantes execrantur: ubique enim non ſolum

divina

[illegible] providentia eſt, ſed vis æterna lucet. Por- [illegible] profitendi munere extemporaneo non ſo- [illegible]per præſtiti, ſed alios etiam docui: Et [illegible]s in his videri potuerim; neque in ſer- [illegible]tia, nec in perorando facultas, ut quic- [illegible]itum ex una parte putes, tantundem ex altera ademptum videas. Namque in diſputando adeò acris fui, ut omnes mirarentur exemplum, devitarent experimentum: itaque vacuus ab hoc onere diu vixi, ſed non magis, quàm cum duos vidiſſent præter ſpem caſus: unum Papiæ, inſeructa ſe Branda Porrus præceptor olim meus in Philoſophia, diſputationi ordinariæ, quàm cum Camutio habebam in Philoſophia; namque ut dixi ſæpius ad eam me trahebant, exiſtimantes in Medicina nullam ſupereſſe Gloriæ ſpem, adducebatque Ariſtotelis authoritatem: tum ego, cùm referret verba, dixi, *cave, quia deeſt (non) poſt album, & eſt contrarie*, exclamavit Branda, non profecto, ego meo more pituitam qua abundo exercens, lentè contradicebam, donec ipſe iratus mittit pro Codice, poſtulo ipſum, dari jubet: lego ut jacet, ille ſuſpicatus me ſublinire os, arripit librum è manibus, exclamans velle fallere auditores, incipitque legere, ut advenit ad verbum illud, legit, ſiluit, obſtupuerunt omnes: qui aderant conjectis in me oculis, mirabantur: Accidit autem per eos dies ut Branda Mediolanum [illegible]t, res ſcripta erat Senatui: interrogant an verum eſſet; vir ſincerus & probus, certè reſpondit

nimis

nimis verum eſt, credo quod ea die eſſem Senatus conticuit labris diſtentis. Alterum nonię cum Fracantiano primo profeſſ praxi medicæ artis: cum venisset in c nem de meatu fellis ad ventriculum, & Græcè coram tota Academia (diſſectio anatomica exercebatur) dixi *deficis*, tum ille non profecto, cum ego quietius affirmarem, exclamant diſcipuli, mittatur pro Codice: mittit ille lætus, ſtatim affertur, legit; invenit ut dixeram ad unguem, ſiluit, obſtupuit, admirabatur, ſed magis etiam diſcipuli, qui eo me per vim traxerant; ex illa die, adeò congreſſum meum fugiebat, ut monuerit famulos, ut me venientem oſtenderent, atque ita devitabat ne in via occurreret. Cumque ſemel per dolum aſſidenti Anatomiæ ſuperinduxiſſent, aufugit, & togæ implicitus pronus cecidit, ex quo omnes qui aderant obſtupebant, & ipſe paulo poſt diſceſſit, cum eſſet conductus ad plures annos.

CAPVT XIII.

Mores, & animi vitia, & errores.

DIfficillimum cùm per ſe ſit omnium hoc argumenti genus, tum multo magis cogitantibus nobis, illos qui legere ſunt aſſueti propriam vitam ſcribentium Libros, non ſinceram narrationem ab illis traditam videre, ut nos hic

hic narramus: ſed alios qualis eſſe debuerat literis mandaſſe, ut Antoninus: alios vera tradidiſſe quidem, ſed erroribus ſuis ſuppreſſis, ut Joſephus; at nos maluimus veritati in hoc inſervire, haud ignari, non habere excuſationem ullam, qui peccat in moribus, quemadmodum in cæteris: Quis cogere potuit? an ergò unus ero ille leproſus, qui ex decem ſanatis ſolus ad dominum rediit, ea ratione Medici, & Aſtrologi morum naturalium cauſas in primas qualitates, voluntariorum in educationem, ſtudia, converſationem, referunt. Hæc omnia omnibus inſunt, ſed proprie congruentibus ætatibus, perturbationes quoque ex iiſdem tamen caſibus: itaque delectum in his habere oportet: præcipue ergo de his dicendum eſt, mihi, & eatenus quatenus convenit illud γνῶθι σεαυτὸν. Me ergo natura mea non latuit, iracundus, ſimplex, veneri deditus: ex quibus tanquam principiis etiam profluxere ſævitia, pertinacia contentioſa, aſperitas, imprudentia, iracundia, ultionis deſiderium etiam ultra vires, nedum prona voluntas: ut illud placeat quod multi damnant, verbo ſaltem. *At vindicta bonum vita jucundius ipſa.* In univerſum nolui aberrare in me, quod dici ſolet, *Natura noſtra prona eſt ad malum.* Et ſi verax, memor beneficiorum, amans Juſtitiæ, & meorum, contemptor pecuniæ: Gloriæ poſt obitum cultor: mediocria etiam nedum parva omnia ſpernere ſolitus: cùm tamen ſciam quantum minima afferant momenti ab initio, occaſiones nullas con-

temnere

temnere ſoleo. Natura ad omne vitium, & malum pronus, præter ambitionem aguoſco imperitiam meam ſi quis alius. Ceterum Dei ob venerationem, & quod omnia hæc vana quantum ſint dignoſco, occaſiones oblatas ultionum etiam conſulto negligo. Frigidi ſum cordis timidus, & cerebri calidi, addictus cogitationi perpetuò; multa ac maxima, & etiam quæ eſſe non poſſunt revolvens: duobus etiam ſimul negotiis mentem adhibere poſſum. qui garrulitatem & immoderantiam in laudes meas objiciunt, non de meis vitiis, ſed alienis me accuſant; repugno, non oppugno quenquam. Quid enim eſt ut laborem propter hoc, cùm inanitatem hujus vitæ toties teſtatus ſim? quæ eſt excuſatio, laus ab eis dicitur, tam magnum putant non eſſe ſcèleſtum. Aſſuevi vultum in contrarium ſemper efformare; ideo ſimulare poſſum, diſſimulare neſcio: ſed hoc facile, ſi ad habitum nihil ſperandi conferatur, cui adipiſcendo xv. perpetuis annis, maximo labore incubui, & obtinui. Itaque propter hæc pannoſus quandoque incedo, alias ornatus, tacitus, verboſus, lætus, triſtis: omnia enim reduplicant his ex cauſis. In juventa parum, & raro caput curabam, ob aviditatem incumbendi potioribus: in eundo inæqualis, celeriter, tarde: Domi cruribus ad talos uſque nudus: Parum pius, & lingua incontinens: maxime iratus, ut pudeat & tædeat mei. Et licet pœnitentia ducerer, lui tamen graves, ut dixi, omnium pœnas: ut vitæ Sardanapalæ, quam anno quo præfui gymnaſio

Patavino

Patavino egi, flagitia purgaverim : ut laus ſit in probro, & virtus in crimine ſapienter, & patienter tuliſſe atque emendaſſe. Excuſet dicentem me neceſſitas, nam ſi dona Dei præterire voluero, ingratus ero : ſi jacturam quam acceperi[illegible]rrare abſque vitæ genere, & tum magis : Tum verò maximè, quòd, ut dixi, noſtra hæc non tanti ſunt æſtimanda, quanti vulgus facit, inania, vacua, & ſtatim velut umbræ illæ in occaſu ſolis adeò grandes, ſed nulli uſui, brevi deſituræ. Hæc ſi quis non invidioſè æſtimare voluerit, & meditari quod modum non licet opponere : Quo animo, neceſſitate, occaſione, quantum doloris ex his contraxerim. Quod alij nullo impedimento affecti, admittunt deteriora etiam multo his; non confitentes vel privatim, nedum publicè, non beneficia accepta commemorantes ; imò nec eorum vix memores : forſan æquiores mihi in judicio erunt. Sed pergamus : illud inter vitia mea ſingulare & magnum agnoſco, & ſequor, ut libentius nil dicam, quàm quod audientibus diſpliceat : atque in hoc ſciens, ac volens perſevero : neque ignoro quantum mihi inimicorum, vel hoc ſolum conciliet : tantum poteſt natura longæ conſuetudini conjuncta! Hoc autem in meis benefactoribus devito, atque potentibus : ſufficeret non adulari, ſaltem non blandiri. Sed & non minus incontinens in vita, cùm noſcerem optime quæ ſequi expediret, & oporteret : vix alius in hujuſmodi errore, adeò pertinax

facile

facile inventus eſſet. Sum etiam ſolitarius quantum poſſum, quamvis hoc genus vitæ ab Ariſtotele damnatum intelligam: inquit enim, *homo ſolitarius, aut beſtia, aut Deus*; at hujus cauſam reddidi. Simili vecordia, nec leviore damno, eos retineo domeſticos, quos mihi non ſolum inutiles, ſed etiam opprobrio eſſe intelligo: adeò ut etiam animalia dono accepta hædos, agnos, lepores, cuniculos, ciconias, ut totam dè-fædarent domum. Amicorum etiam penuria, & maxime fidorum laboravi:. Et multa, imò plurima admiſi errata, quòd quæcunque ſciebam, ſeu parva, ſeu magna, ſeu opportunè, ſeu importune, ubicunque intermiſcere volui; tum etiam adeo, ut quos laudare propoſueram læſerim, inter quos Præſes Lutetianus vir eruditiſſimus Æmarus Ranconetus natione Gallus: atque in hoc, præcipiti non ſolum conſilio, & rerum atque occaſionum alienarum ignorantia (quas certè difficile vitare fuiſſet) actus ſum: ſed quod certis illis rationibus quas poſtmodum adinveni, & civiles homines magna ex parte norunt, non innixus ſim. In deliberando celer nimis, & pene præcipitis ob hoc conſilij, & in quovis negotio impatiens moræ: Id vero obſervantes æmuli ut difficilem captu, ſi tempus habeam, non aliud magis agunt, quàm quod urgent, & ego illos manifeſte deprehendo, ac ut æmulos caveo, & ut hoſtes mihi habendos (qui ſint) cenſeo. Quod ſi non conſuevíſſem, ne pœnitere, ullius rei quam voluntarie effecerim

etiam

etiam quæ malè ceſſiſſet, prorſus vixiſſem infœlix: verumtamen cauſa plerunque malorum fuit filiorum ſtultitia ſumma, non ſine flagitio, & agnatorum ſocordia, atque invidia in ſuos, peculiare vitium familiæ: licet municipalibus plerunque commune. Deditus fui etiam immodicè ab ipſa adoleſcentia ludo latrunculorum: quo etiam Franciſco Sfortiæ Mediolani Principi innotui, & nobilium amicitiam multorum mihi comparavi. Sed cùm multis annis, ac penè xl. aſſiduè illi incubuerim, quantum, familiaris rei jacturam paſſus ſim, compendio nullo, non eſt facile dictu. Sed alea etiam longè deterius ceſſit, filiis ad aleam inſtructis, & domo aleatoribus ſæpe patefacta. Nec ulla mihi niſi levis hujus facti excuſatio relinquitur, natalium paupertas, cùm ego ad hujuſmodi ſolertiam, non prorſus ineptus eſſem. Hic mos mortalium, ſed alij nolunt dici: alij etiam non patiuntur, utrum ne meliores aut ſapientiores? Quid ſi quis alloquatur Reges, & dicat, nemo eſt veſtrum qui non pediculos, muſcas, crimices, vermiculos, pulices ederit, & fœdiora etiam ſtercora miniſtrorum? quo animo accepturi ſunt, quanquam veriſſima? Quid eſt hoc, niſi ignorantia conditionis, nolle ſcire quæ ſcimus, & rem vi velle comprimere? ita de peccatis, & reliquis omnia fœda, vana, confuſa, inconſtantia: & ut in arbore mala putrida, caduca: non ergo quidquam novi attuli, ſed nudavi veritatem.

CAPVT

CAPUT XIV.

Virtutes & Conſtantia.

CUm multa ſint in quibus homines aberrant, nulla tamen in re magis, quam in conſtantiæ nomine hallucinantur. Primùm quidem, quòd quæ vera eſt divini muneris ſit, altera potius ſtupidorum aut amentium: Quam quis ut inanem, & prorſus ſtultam irriſerit in Diogene, cum æſtate in Sole, arenæ ferventi ſe involveret: hyeme gelidas columnas nudus amplecteretur. Virtus contra fuit egregia Bragadini patritij Veneti, pati ea, quorum nec inſolentium victorum quiſquam miniſter eſſe voluit: Ea immortali gloria digna vivum decoriari, & ſi divinum munus fuit potuiſſe ferre, humanum certè voluiſſe. Et quamvis circa adverſa clarior emineat, non rarius tamen in ſecundis occaſionem ſortitur, ut digna ſit admiratione. Et rurſus ſi etiam quibuſdam occaſio deſit, non tamen ob hoc illi minus conſtantes haberi debent. Tot modis igitur, cùm in hac virtute errare contingat, nec gloriæ quòd pertulerimus, nec vituperationi quod occaſio defuerit tribui debet, nec noſtrum cenſere quod natura negatum eſt. Neque id nos defendimus, quòd occaſiones aliqua in parte defuerint, cùm nemo tam nobis infenſus, tam Judex iniquus fuerit, qui non magis patientiam

in adverſis, continentiam in proſperis admiratus ſit, quàm crimini dederit, ſeu jucunda aſpernando, ſeu difficilia tolerando: Dico voluptates, ſpectacula, morbos, imbecillitatem virium, æmulorum obtrectationes, ſucceſſus parum felices, lites, oppugnationes, minas potentium, ſuſpicionem quorundam, confuſionem familiæ, defectum multarum rerum, denique diſſuaſiones quorundam, ſeu amicorum verè, ſeu ſub ſpecie illorum, tum pericula ob tot hæreſes quæ ingruebant: inde vero quavis bona fortuna, aut tot felicibus ſucceſſibus, numquam mutavi mores, nec aſperior factus, nec ambitioſior, nec magis impatiens, nec contemptor pauperum, nec oblitus veterum amicorum, nec durior in converſatione, nec elatior in verbis: nec veſtibus uſus præcioſioribus, niſi quantum ex perſona quam gerebam coactus fui, vel quia ut dixi ab initio nimis obſoletis ob paupertatem uſus eſſem. In adverſis tamen non adeò natura conſtans, quippe quædam imparia viribus ferre coactus ſum, ad quæ arte naturam vici: nam in maximis animi doloribus crura verberabam virga, ſiniſtrum brachium mordebam acriter, jejunabam, levabar fletu multùm, ubi contigiſſet flere, ſed perſæpè non poteram; ratione autem pugnabam, dicens, nihil novum advenit, ſed ſolum tempus mutatum eſt, & anticipavit: numquid poteram non carere illius aſpectu, & conſuetudine perpetuo tempore? at peracti ſunt aliquot anni? quota pars hæc

temporis

temporis ſi ad æternitatem conferatur? Dequ que ſi paucis annis ſupervixero, parum amiſi:. pluribus longior vita videbitur mihi, & plur forſan evenient per quæ levabo dolorem, & illius æternam gloriam reddam: Quid tandem, is natus non fuiſſet. Verùm impar dolori, ut infra dicemus, divina benignitate, & manifeſ miraculo levatus ſum. In actionibus etiam conſtantior, & maximè in ſcribendis libris, adeò u oblatis occaſionibus optimis ab inſtituto no recesserim, ſed in priori negotio perſeverabam quod mutationem propoſiti in patre plurimum ei obfuiſſe animadverterem. Non puto quenquam improbaturum, quòd cùm eſſem receptu in Academia Ticinenſi Affidatorum, in qua erat non pauci Principes & Cardinales primarij, quam etiam ob timorem receperam, nec abſens tamen rejeci, nec ab ea me exemi: Verum Regi cum inſignibus dum exhiberentur, me ſubtraxi: dicens hujuſmodi pompam mihi haud convenire. De virtute autem non eſt, ut aliud dicam quàm quod Horatius:

Virtus eſt vitium fugere.

Amicitiam nunquam abrupi: neque ſi contigerit abrumpi, eorum quæ in amicitia contigerunt, vel arcanum pateſeci, aut illis objeci; quin etiam nihil alienum mihi aſcripſi: in quo genere Ariſtoteles aliquantulum, Galenus ad turpem uſque contentionem peccaverunt: adeò ut Platoni ſoli hac in parte cedam; teſtimonium Veſalio modeſto viro, qui parvis contentionibus

à Curtio

à Curtio exagitatus, nullibi ejus mentionem facere voluit: cùm nos bonarum literarum tantum amore (quamvis ab eodem Curtio de furto accuſati, quòd pignus retineam pro ſponſione pecuniarum quam ſine teſte fecerat) non eruditioni ejus invidi; quo factum eſt, ut eo Piis ſe conferente, Senatus cum interrogaret, an ego illius loco ſubſtitui poſſem, reſpondit nullus melior: cùmque illi ſcirent nos haud reconciliatos eſſe, profitendi munus mihi tribuerunt. Illud ad virtutem pertinere haud dubiè exiſtimo, numquam à juventa mendacium dixiſſe; paupertatem, calumnias, tot adverſa patienter tuliſſe, numquam potuiſſe meritò ingratitudinis vel inſimulari: ſed hæc nimis.

CAPVT XV.

De amicis atque Patronis.

AMicorum ex adoleſcentia primus Ambroſius Varadeus Latrunculorum ludi, & muſicæ & ſimilitudinis morum: poſt Proſper Marinonus Papienſis; Octavianus Scottus Mediolanenſis, à quo ſæpè pecunia mutuò accepta adjutus ſum: inde Gaſpar Gallareatus, in Sacenſi autem oppido, arcta amicitia cum Joanne Maria Mauroceno patritio Veneto, & Paulo Illyrico Pharmacopola: Poſt reditum cum Philippo Archinto Mediolanenſi Archiepiſcopo,

 per

per quem Ludovico Madio, cujus ope & indigui, & adjutus ſum. Præter cæteros Hieronymi Guerrini Gemmarij Mediolanenſis, a quo multa didici arcana, quæ in libros, non ut qui a libris ſubripiunt contuli: & per eum Franciſco Belloto, Florentino inſinuatus ſum: poſt Franciſci Crucei Juriſconſulti egregij viri probi, & Mathematicarum periti, à quo multum adjutus ſum in cauſa Collegij: per Donatum etiam Lanzam Pharmacopolam, amicitiæ Franciſci, Sfondrati Senatoris Cremonenſis, qui poſtmodum Cardinalis evaſit: per hunc autem Præfecto criminum, & ipſi Cremonenſi Jo. Baptiſtæ Speciario, viro erudito, & virtutis ſingularis: per quem innotui etiam Alfonſo Davalo Provinciæ Proconſuli, & militiæ Cæſareæ Duci. Per Sfondratum quoque munus profitendi Papiæ medicinam adeptus ſum. Inde in amicitiam receptus Andræ Alciati, illius admirabilis Juriſconſulti & Rhetoris: tum in ejus agnati Franciſci, qui nunc Cardinalis eſt: poſt duorum Cardinalium Jo. Moroni viri magnæ ſapientiæ, ac Petri Donati Cæſij, quorum trium Mæcenatum patrocinio res mea ſtat. Et cum his Quartus eſt Chriſtophorus Madrutius Cardinalis Tridentinus, è Principum Illuſtriſſimo genere, beneficiis erga nos, & liberalitate in cunctos nemini ſecundus. Poſt quos ut ad pares etiam amicos redeam, Panætij Beneventi Aretini viri optimi familiaritas, mihi omni auro dignior viſa aſſiluit, ipſa per ſe propria virtute conſtans.

Tum Thadæi Maſſæ venerabilis Antiſtitis Romæ, ac ſingularis prudentiæ & integritatis: Antea verò Jo. Meonæ à ſecretis Gubernatoris Provinciæ Dom. Ferrandi Gonzaghæ, ſimiliter militiæ Cæſaris Ducis. Sed & cum Carolo Bonromeo, & Marco Antonio Amulio Veneto Cardinalibus ſingularis virtutis, totque aliis ut referre longum eſſet: quippe ubi opera, & authoritate Bonromei, & Alciati Bononiam veni medicinam profeſſurus, cum Senatu illo toto illuſtriſſimo amicitiam contraxi. Sunt enim nobiles illi mirum in modum officioſi, humani, atque prudentes ſplendidique. Ex medicis duos inculpatæ vitæ eruditionis haud mediocris, & ambos Mutinenſes Camillum Montagnanum, & Aurelium Stagnum: Melchiorem præterea de Valle Mediolanenſem, & Thomam Iſeum Brixienſem, ſingulari benevolentia proſequutus ſum, gravibus etiam ex hoc ſuſceptis inimicitiis. Ex Anglis purpuratis Joannem Checum inſtitutorem tenerioris ætatis Regis Odoardi ſexti, & Claudium Lavalum Gallum Legatum Regis ſui apud Anglos, Principemque Badolſiæ. E noſtris etiam civibus, non parum debeo ſingulari virtuti Ludovici Tabernæ Præfecti Urbis ſapientiſſimi. Ex profeſſoribus Franciſcum Vico mercatum Mediolanenſem Philoſophum, & ſuſpexi Andream Veſalium in Anatomica arte primarium: duos quoque ami- [illegible]ternos in pueritia colui, Auguſtinum [illegible]nium à libellis Senatus Comenſem, &

C 2 Galea-

Galeazium de Rubeis fabrum, cujus mentionem ſæpius fecimus: ſed & Franciſcum Bonafidem medicum Patavinum de quo etiam alias: multorum quoque eruditorum virorum, & amicorum mentionem prætereo, quod ſine hac noti ſint orbi, eruditione ſua: ut quod teſtatus ſum de gratia experimento videatis, non oblitum eorum, quibus quantum in me eſt [illegible] nomini ſuo, præſenti teſtimonio daturus ſum. Subjiciam ergo, & Guilielmum Choul Præfectum Montium Provinciæ Narbonenſis ſeu Alobrogum: virum doctum, & Bonifacium Rhodiginum Juriſconſultum Aſtrologumque egregium: velut & Georgium PorrumRheticum, & Lucam Juſtinianum Genuenſem: Gabrielem Aratorem Caravogienſem Arithmeticum inſignem. Verùm ſingularem cum Joanne Petro Albutio Medico & Profeſſore Mediolanenſi, ac M. Antonio Majoragio, item Mario Geſſio Bononienſi amicitiam contraxi: Laurentium quoque Zehener Carinthiæ medicum, ſed & Adriani Belgæ ſingularis fuit fides erga me, & multiplex officium, ac beneficium. Patrocinium autem Principis Matellicæ divinius fuit, eſtque majus, quàm ut humano argumento partum videri poſſit: Omitto nunc animi illius ſingulares virtutes Rege dignas: peritiàm omnium rerum, ac diſciplinarum, amœnitatem ingenij, benignitatem, quid incrementa fortunæ, ſplendorem patris ac ſapientiam humano faſtigio majorem memorem in utroque animum & beneficio[illegible]

&conjunctionis priſtinæ? quid in me erat, quod allicere potuerit ad ejuſmodi manſuetudinem? non beneficia collata, non ſpes ex me concepta, ſenex, fortuna deſpectus, jacens, non ego vir gratioſus: ſi quid eſſe potuit, ſola opinio probitatis. Hos quales exiſtimetis viros an Deos potius, qui tantum amori ſtudiorum, ſimplicitati morum, grato animo atque fideli: æternis laboribus, laude dignis conatibus ac cœptis tribuerunt, quantum quiſque alius potentiæ, ſpei, beneficiis, conſuetudini diuturnæ, atque blanditiis impertiri ſolet.

CAPVT XVI.

De inimicis & æmulis.

NON eandem inibo, rationem, in enarrandis nominibus inimicorum aut æmulorum, tam ſtudioſè ut amicorum: quippe Galenum *non parum* erraſſe puto, qui Theſſalum *dum nomen ejus proterit*, aliquem eſſe docuerit: & cujus rationem haberet. Et *ſi* non ignavus ſit, *melius* eſt reconciliari ſi injuriam accepiſti: aut *non ulciſci: aut* potius factis quàm verbis: ergo *æmulos non* ſolum ſpernere didici, ſed eorum *vanitatis miſereri.* Eos qui clam egerunt ſuo facto ſe *miſeriores* teſtantur, qui aperte ſi jus ſuum eſt, accuſandi.

CAPUT XVII.

Calumniæ, diffamatio, inſidiæ accuſatoribus.

INſidiarum duo genera ſunt, unum quod ad famam pertinet, & honores de quibus nunc agere inſtitui, aliud de quo infra: nunc cum de inſidiis, & maximè occultis agere decreverim, ſi modo paterent, non adeò occultæ fuiſſent, ſi magnæ, difficilè fuiſſet occultare eas; parvarum ſtulta eſt curioſa obſervatio: quapropter quatuor tantum narratione contentus ero. Primæ quæ accidit dum Bononiæ accerſendus eſſem, miſerunt hoſtes nominis mei quendam à libellis, Papiam, qui neque auditorium vidit, nec diſcipulos conſuluit, ſed neſcio unde, in hæc verba reſcripſit, ſeu potius ſententiam, cum quædam de alio mirifica enarraſſet, puto, quòd non ſperaret illum venturum: *De Hieronymo Cardano intellexi illum ſine ſcholaribus profiteri, ſed ſedilibus: hominem malorum morum, & ingratum omnibus, qui à ſtultitia non abſit: moribus ſanè deformem; quin etiam artis medicæ parum peritum, & opiniones quaſdam in ea ſectantem: ut in urbe ſua nemini acceptus ſit, nec artem exerceat.* Legebantur hæc à Nuncio Bononienſium, coram illuſtriſſimo Borromeo urbis ejus Legato Pontifici[...]

Jam ſu[...]

[illegible]ique deliberaverat negocio finem imponere, [illegible]rum inter legendum, verbum illud audiſ-[illegible]it, quod artem non exercerem, unus ex his [illegible], Hui, inquit, ego novi hæc non eſſe vera, namque ſummos viros vidi opera ſua uti, & ego quanquam non ſummus vir uſus ſum; arripuit verbum Legatus, & ego ſanè teſtari poſſum, matrem meam judicio omnium aliorum [illegible]ploratam ſanaſſe; Tum alter ſubdidit, profectò, & [illegible]a tam vera eſſe debent, quàm hoc ipſum, aſſenſus eſt Legatus, nuncius ille obmutuit, & erubuit: Concluſum igitur eſt in hanc ſententiam, ut uno tantum anno, poſtquam de hoc actum eſt, jam munus profitendi ſubirem, ſi ejuſmodi erit qualem ſcripſit is, aut aliter parum utilis Academiæ & Urbi, ſinamus eum ſibi conditionem quærere, ſin ſecus poterit in poſterum firmari pactum, & ſtatui de ſtipendio, de quo eſt contentio, aſſenſus eſt Legatus, atque ita concluſum eſt. Non eo contenti delegatum à Senatu impulerunt, ut conditionibus in quibus conveneramus, alias adderet quas cum obtuliſſet nolui recipere: ſumma ſtipendij minor, non locus promiſſus in profitendo, nullæ pecuniæ pro viatico, quibus cum non aſſentirer, coactus eſt redire, atque reverti cum omnibus conditionibus propoſitis. Et quanquam talia impedimenta videant plurimum obeſſe, hoc opinione falſa hominum accidit: Cum enim fines mortalium actionum brevem ad interitum ſpectent, nedum ut perpetui ſint: ſatis ſapiens ſi

ad ea ſpectet, nedum ut curet: media verò pro-
ſus nihil: ne ſomnij quidem umbra. ut cuivis
ſuis actionibus ſpectare ac clare videre licet: &
ideo penitus, contemnenda, cum ad fines eor-
parantur, ad unguem ſimilia ludis puerilibus
cum nucibus unicuique, ut ſi eorum exitum, ad
lauream, vel magiſtratum, aut etiam regnum
quod ei obvenerit homine jam facto, pertinere
putet connexu aliquo, aut cauſa, aut ſimilitudi-
ne, nonne ſtultus planè erit? Poſt hæc dum pro-
fiterer, hac arte auditorium ſubtraxerunt, ho-
ram conſtituere penè prandij, ſcholam ea hora
vel paulo ante alteri dederunt, & de tribus quas
ego offerebam conditionibus, ut vel celerius
vellet incipere, atque ante abſolvere: aut muta-
ret ſcholam, ut in aſſignata ego liberè poſſem
profiteri: aut viciſſim ipſe profiteretur in illa,
ego aliam deligerem; cùm vidiſſem in omnibus
reluctantem, jam impetraveram in nova electio-
ne, ut ipſe alicubi profiteretur; hinc dolor, hinc
lachrymæ, interrupit caſus accuſationis ſucce-
dens, ut neque ego tot conſpirationibus ſuccu-
buerim, neque illi profitentem quem oderant vi-
dere cogerentur. Demum ſub conductionis fine,
voces ſparſerunt, & maximè apud Moronum
Cardinalem, me exiguo cum auditorio profite-
ri, quod quanquam non omnino verum eſſet,
quinimo ab initio Academiæ multos, & uſque ad
dies jejunij haberem auditores, tot tamen op-
pugnatus æmulis, tot inſidiis, demum vi ut dictu
eſt cedebat fortunæ virtus: ergo cū Cardinalem

ſpecte

[illegible]ie honoris mei perſuaſiſſent, ut ſponte cede-
[illegible] muneri: effecerunt ut ille hoc ageret; itaque
[illegible]a res eſt, illorum qui tantum concupie-
[illegible]io majore, quàm felici eventu.

Porrò de calumniis, de falſa infamia, non eſt quod dicam: tanta, tam aſſidua, tam ſtulta & abſurda, ut non niſi quæſitos rumores, non intentatas accuſationes conſtet: palamque ſit, de[illegible]ius illos propria conſcientia, excruciatos eſſe, quàm m[illegible]ſuiſſe: quin imò & majus tempus condendis libris reliquerunt, & nomen ampliarunt, & vitam produxerunt, dum nimios illos labores ſubtraxere, & voluptatem, & ſcientiam multorum arcanorum peperere: Idque ſoleo dicere, & ſemper in ore habere, non odiſſe illos, neque etiam dignos aliqua pœna quòd obfuerint, ſed obeſſe voluerint. Quæ autem acerbiora, antequam Bononiæ conducerer aggreſſi ſunt, inferius etiam exponam cap. 33.

CAPUT XVIII.

Delectatio.

DElectant me gladij parvi, ſeu ſtyli ſcriptorij, in quos plus viginti coronatis aureis impendi: multas etiam pecunias in varia pennarum genera, audeo dicere apparatum ad ſcribendum, ducentis coronatis non potuiſſe emi. Præterea gemmis, vaſculis, caniſtris æreis, & argenteis,

vitreis quoque ſphærulis depictis, libris raris, n[illegible] tatione parum, piſcatione plurimum, cui q[illegible] diu Papiæ manſi opus dedi, atque utinam no[illegible] mutato propoſito. Hiſtoriarum præterea [illegible] ne præcipuè, & in Philoſophia Ariſtotele & Plo-tino, Myſticiſque illis inventionibus, necnon medicina: Poëtis quoque Italicis Petrarcha & Aloyſio Pulcio; ſolitudine potius quàm ſociis, quoniam paucillimi non improbi, nulli verè do-cti: non hæc dico quod doctrinam requiram, (admodum enim parva eſt tota) ſed quis cogit ut jacturam temporis faciamus? Hoc eſt quod abominor.

CAPUT XIX.

Ludus & Alea.

IN nulla forſan re dignus laude haberi poſſum: an non tam certè, quàm quod latrunculis, & alea tam immodicè operam dedi, ut me dignum reprehenſione fore intelligam. Luſi per plures annos utroque modo, ſed latrunculis ſupra quadraginta: Alea circa vigintiquinque, nec ſolum tot annis, ſed totis diebus, turpe dictu. Itaque jacturam ſimul exiſtimationis feci, & rei & temporis: nec angulus defenſioni relictus eſt, præterquam ſi quis velit me defendere, ut dicat non amaſſe ludum, ſed odiſſe ea, propter quæ ludere cogebar: calumnias, injurias, paupertatem,

quorundam inſolentiam, confuſionem ordinum, contemptum, & morboſam naturam, atque ex his indignum ocium: cujus indicio fuit, cùm primùm licuit me exercere digna perſona, illa reliquiſſe. ergo non amor ludi, non luxuria hæc fuit, ſed odium atque fuga. Multa & præclara quamquam invenerim in libro de latrunculis, quædam tamen ob occupationes exciderunt: octo aut decem quæ nunquam licuit recuperare, ea omnino humanam ſolertiam excedere, & impoſſibilia inventu eſſe videbantur. Ob id hæc adjeci, ut monerem (quod ſpero venturum) ſi quando occurrant curioſis, ut coronidem, ſeu apicem adjiciant.

CAPUT XX.

Veſtitus.

NOn aliter de me ego ſentio quàm Horatius de ſuo Tigellio: Quinimo Horatium dixerim, tum de me ſub illius perſona locutum.

Nil æquale homini fuit illi: ſæpe velut qui
Currebat, fugiens hoſtem: perſæpe velut qui
Iunonis ſacra ferret; habebat ſæpe ducentos,
Sæpe decem ſervos: modo Reges atque Tetrarchas,
Omnia magna loquens: modo ſit mihi menſa tripes, &
Concha ſalis puri, & toga, defendere frigus,
Quamvis craſſa queat.

Quæras cauſam, imò cauſas, in promptu ſunt varietas primo cogitationum & morum: dein ut ſaluti prorſus conſulerem corporis: & quia cùm mutaverim ſæpius patriam ſeu habitationis locum, coactus ſum etiam mutare veſtes, quas neque ob jacturam vendere, nec fruſtra ſervare conveniebat, ob id neceſſitas intulit legem. Alia eſt cauſa non minor hac, aut quæ minus urgeat, è ſtudiis neglectus familiæ, ex neglectu domeſticorum, negligitur [illegible] veſtium, ideo ex multis numero in paucas uſu rediguntur. Quamobrem minimè aſpernor Galeni ſententiam, qui quatuor veſtibus, aut binis tantum, ſi ſubuculam connumerare nolis, contentum hominem eſſe debere docet. Quare cum talia pro præſenti occaſione ſervato fine, & congruo propoſito, variari poſſint, imò debeant: ſatis eſſe puto quaternis veſtibus, ut binas feramus, graviore, graviſſima, levi, leviſſimaque, fient enim quatuordecim conjugationes, pereunte ſolum illa quæ omnes complectitur.

CAPUT XXI.

Inceſſus & cogitatio.

INceſſus inæqualis cauſa fuit cogitatio, niſi quis enim adhibeat mentem, pedes moventur, imò & pluribus manus ad exemplum ſoliciti animi; tum verò negociorum varietas, & occaſiones:

occaſiones: quin etiam & corporis diſpoſitio: nam valemus cùm leves ſumus, cum non delaſſati, cùm vacui properamus & læti: cætera retardant greſſum. Itaque abire in proverbium poſſet inceſſus meus, nam eſt inconſideratus, dum aliena ab his quæ præ oculis ſunt meditor: in univerſum omnia inæqualia, quæ neceſſitas dura agit, cuique impetus animi dominatur, qui nec continuare bona poteſt, nec ſuſtinere velit mala: ſed cogitatio perpetua, ut dixi, ſed non perpetuo in eiſdem: nihilominus tam intentè id eſt, ut neque comedere, neque voluptatibus operam dare, imò nec dolorem ſentire, aut dormire ſine illis conceſſum ſit. Hoc igitur unum bonum, quod malum arceſſat, & requiem præbeat, ut neſciam an commodo, an incommodo majore juncta ſit aut deſineret. Cæterum ambulatio modo celer, modo tarda, modo capite & humeris erectis, modo inclinatis, parum diſtans, ab ea quæ in juventa ſpecie, re magis.

CAPUT XXII.

Religio & Pietas.

Temporibus adeo turbulentis natus, tot occaſionibus objectus, atque pauperie gravis, tot itineribus obviam factus viris non ſolum à religione alienis, ſed etiam hoſtibus, nec fuiſſe

commotum, potius miraculo quam ſapientiæ, &, divino auxilio, quam virtuti tribuendum eſt: quippe ab ipſa ſtatim infantia, mihi hanc ſupplicationem inſtitui. *Domine Deus infinitæ tuæ bonitate dona mihi vitam longam, & ſapientiam ſanitatemque mentis & corporis:* Unde nil mirum, ſi religionis, & Dei cultus fuerim obſervantiſſimus. Alia etiam munera videor accepiſſe, ſed ita ut conſtet alterius fuiſſe, non propria: ſanus perpetuo, æger, & doc[illegible] ita dicam plus in his quibus non ſtudui, & quæ ab alio nullo didici, quàm in quibus ad magiſtros me contuli. Circa pietatem etiam diligentior, contra filij mortem ac dolorem pugnavi: moriturus erat, & eodem anno, ni fallor, parum abfuit quin interiret ſine ſobole: nunc ſupereſt ex illo nepos. Sed quid plura? cur conferas mortales miſerias, & dolores, immortalium voluptati? ſanè dicam ingenuè ſi nil ſupereſſet, & ſi non tum mortuus eſſet, ſemper ſupervicturus erat? quid ergo mihi? ſi aliquid, quid amiſi? ô ſtultam cogitationem hominum! ô Delyna nefanda! nec ſolum divinæ Majeſtatis memor ſum, ſed & B. Virginis Mariæ, B. q. Martini, ſomnio monitus futurum, ut ſub ejus patrocinio aliquando quietiorem vitam, & perennem ducerem. Longa olim diſſertatio à me conſcripta eſt, quam hic contraxi, non poſſe eſſe pares ullo modo moleſtias hujus vitæ, ei felicitati, quam de ſequenti ſperamus, neque obſtat quod ejuſmodi ſupra naturam cum adſunt, ita movent, ut nihil majus eſſe poſſe

puras

putes, nec queas ambigere, ſed ubi receſſerint quaſi ſomnium res ipſa videatur. Utinam ſi Deo placuiſſet hæc Charybdis tanto muneri ſublata fuiſſet, nam & intentius monita cœleſtia obſervarent, & obſervatorum meminiſſent, & eorum quæ meminiſſent voluptate largius fruerentur, & eo magis piè viverent, ac exemplo aliis forent: ſed jam gravi infamia laborare me intelligo, qui legem ſapientiæ inſtituere mortalibus volui: rapuit m[illegible]cas: & dolor miſerorum, quia etiam de immortalitate animi naturaliter, Platoni & Ariſtoteli, atque Plotino conſentanea, & rationi, & inſtitutioni me dixiſſe reor, inter eos qui ſimpliciter locuti ſunt: In Platone enim gravitas, in Ariſtotele diviſio, in Plotino finis, & præmia deſiderantur, quanquam hoc inventum non meum ſit, ſed Avicennæ cujus opinioni, ut veriſimiliori inter Philoſophos, libentius ſubſcribo.

CAPUT XXIII.

Obſervationes noſtræ præcipuæ.

NUlla in parte melior mihi viſus ſum quam in obſervationibus, propter longitudinem vitæ, & adverſorum multitudinem. Ergo primum præter preces illas pueriles, ubi proficere mente cœpi; gratias reddere ſolitus ſum Deo, de his quæ mihi contigerunt, propitia quidem, de quibus turpe etiam homini ingratum fuiſſe, vel etiam belluæ exiſtimarem: in adverſis autem quæ

levia

levia erant, pro admonitione ut caverem accepi; & ò quoties ejuſmodi monitis, maximas vitavi calamitates; quæ verò mediocria etiam de his debere me ſentiebam, tum quòd [illegible] ex his quæ tempus obliterare ſolet, magnum eſſe crederem; tum quia omnium adverſorum Deum diſpenſatorem eſſe intelligebam: & licet mihi infenſa videri poſſent, ad ordinem tamen univerſi optima fuiſſe non dubito, quid quod mors omnino inevitabilis eſt, quam leviorem reddunt multitudo adverſorum, & ut Ægineta dicebat: qui lapidem magnum è veſica eximunt, minus patiuntur ob labores præcedentes, quàm qui exiguum, & ob id etiam rarius moriuntur. In extremis verò malis, Deum, ut ita dicam, mei meminiſſe perſuaſus ſum: quo conſilio (mira res dictu!) mortem morte depuli. Secunda obſervatio ſpecialis, fuit ut Dei numem imploratem: ex ſcriptis etiam invocarem Dei ſummi vitam, & ut doceret me facere voluntatem ſuam, quia Deus meus eſt; ecce quàm bonum, & quàm jucundum, ita triplici levatus ſum infortunio: dedit antequam auferret, tutatus eſt adverſus currentes maris undas: vitam quietam permiſit. Tertia, ut in jacturis non ſuffecerit redimiſſe damna, ſed aliquid plus ſemper occupavi: adeò, ut ſolus ferme mortalium ea, non ſolum conſilio, ſed experientia non oderim. Quarta, ut temporis ſummam haberem rationem: nam equitando, edendo, in lecto, vigilando, colloquendo, ſemper aliquid meditabar, aliquid rep[illegible] meminera[illegible]

illius vulgaris adagij, *multa modica faciunt unum ſatis.* Id eſt efficiunt cumulum; dicam brevi fabellam, imo hiſtoriam, dum habitarem in domibus Ranutij Bononiæ, duo erant loca, unus obſcurus, ſed tutus: alter ſplendidus, ſed cuj immineret tectorium ad momenta ruinoſum, & cujus partes dum inhabitarem, decidebant certo vitæ diſcrimine, modo ſubeſſem, vix ex multis ſemel ad tutum me contuli. Quinta, ut ſenes colerem, ac cum illis eſſem. Sexta ut omnia obſervarem, nec exiſtimarem fortuitò quicquam à natura fieri, qua ratione arcanis magis ditatus ſum, quàm pecuniis. Septima ut certa fermè ſemper incertis antêponerem, in qua cauſa adeo fortunatus fui, ut pleraque ex his quæ mihi feliciter contigerunt, huic mentis propoſito me debere perſuadeam. Octava ut in nulla re quæ mihi malè cederet, perſuaſus ratione, voluerim perſiſtere, imò plus tribui experimento, quàm ſapientiæ meæ, aut confidentiæ de arte, idque *præſertim in ægrorum curatione*, in ceteris *volui ſorti me committere, nec de præteritis cogitavi ut plerique: Quid ſi ſic feciſſem? cui enim bono hæc? lucrum quo majus aufertur, non eſt lucrum, maximè ob temporis diſpendium.* Actum nunquam poſtpoſueris potentiæ in curandis ægris, ut ænemata inani fiſtulæ: lactis aquam in hydrope. Ubi cum potentiori, aut cum uno ex ordinibus, & maximè benè merito iniquè tractaris, tu tanto mitius age: æqua enim dixi oportere eſſe omnia. Niſi vacuus, recipio negocium,

non

non contentioſum ſolum quia melius, ſed ut temporis compendium faciam. Amicitiam etiam ſubdolam non lacerabo, ſed diſſuam. Paulo poſt LXXV. annum nolui intereſſe lucri cauſa congregationi, niſi ſcirem quot & qui ſocij? fuge [illegible] familiaritas contemptum parit. Quantum potui minus memoriæ reliqui? ſed ſcriptis.

CAPUT XX[illegible]

Domus.

INfans Mediolani in porta Ticinenſi loco qui dicitur via arenæ, poſt in via Mayni è regione arcis, & in propinquo in domo Lazari Soncini Medici, dum eſſem puer parvulus: adoleſcentulus in via Rovellorum in domo Hieronymi Hermenulſi, poſt, in domo Cuſanorum, adoleſcens & uſque ad XIX. annum in domo Alexandri Cardani; Papiæ ad ſanctum Joannem in Burgo, ad ſanctam Mariam, ad venerem in domo Cataneorum, & ad ſanctum Georgium in Monfalcono in Burgoliate, inde prope ſcholas prope Ceranovam procuratorem, & [illegible] in domo mea, quam emi juxta templum B. Mariæ in Pertica. Bononiæ autem [illegible] via Gombru, inde in Galera in domo Ranutij, poſt in domo [illegible] quam emi prope ſanctum Joannem in Monte. Romæ ad Populum, in area B. Hieronymi, propè Curiam Sabellam: inde in via Julia prope

B. Mariam Montis Serrati: antea verò Mediolani in domo quam emerat mater, *juxta* templum B. Michaëlis ad Cluſiam: inde in P. Orientali; poſt ad Quinque vias: inde exædificata domo quæ corruerat, redij ad B. Michaëlem.

CAPVT XXV.

Paupertas & detrimenta in patrimonio.

PAuper neque lucri cupidus, neque diligens dignitate ornatus vana & ambitioſa caſus domus, bello in patria & tributis intollerandis, quaſi perpetuò, familia multa, ab æmulis laceratus, à Collegio diu rejectus, ego quandoque prodigus, & inconſideratus: corpore infirmus, furtis dilapidatus, profuſus in emendis libris, mutata toties neſcio an dicam ſæpius Urbe, an in Urbe habitatione: mora Gallarateæ infructuoſa, ut in XIX. menſibus ne XXV. coronatos precium conductæ domus lucratus ſim: alea adverſa oppigneratis ornamentis uxoris, & ſupellectile, ut mirum ſit potuiſſe omnibus carere præſidiis: magis, non mendicare carentem: magis adhuc nil admiſiſſe ne cogitaſſe quidem indignum, aut majoribus meis, aut virtute, aut honoribus, quibus antea decoratus eram, & in poſterũ florui, ſed æquo animo tuliſſe omnia: hæc quindecim annis perpetuis, nec interim munere aſſidentis Medici perfrui voluiſſe. Verùm dices, qua ratione? an

docuiſti

docuiſti privatim? non, an mutuò accepiſti ſine pignore? non: An rogaſti quenquam ut dono daret? neque inveniſſem puto, & puduiſſet me, an forſan victum attenuaſti? neque illud. Quid ergo? ephemerides ſcribebam in ſcholis à Platinis publicè docebam: medendo aliquid colligebam, domeſtici fermè ſinguli, muneri quæſtuoſo addicti erant. Archinti domus munuſculis aliquot adjuvabat, conſulta vendebam: fortuitâ obſervabam, & ſpicilegium imitabar, à ſumptu veſtiario prorſus abſtinebam, ita pertuli adverſam fortunam, ut etiam in ſecunda melius partis fruerer.

CAPUT XXVI.

Matrimonium & filij.

ANtea vero habitabam in Saccenſi oppido lætus & hilaris, quaſi expers omnium malorum, (refero autem importunè, ſed nimis propoſito huic conveniens ſomnium) ac quaſi mortalis in immortali ſede collocatus, aut ut melius dicam, jucunditate: cùm ecce nocte quadam video me in horto quodam amœno, nimiſque pulchro, floribus ornato, fructibus diverſi generis referto, ſpirabat aura ſuavis, ut nihil jucundius non pictor, non Pulcius Poëta, non cogitatio ſimile quicquam confingere poſſet, cùm in veſtibulo horti, oſtium apertum patebat, [illegible]

de exadverſo: cùm ecce video puellam candida veſte indutam, eam adeo amplector, exoſculor, ſtatim à primo oſculo hortulanus clauſit oſtium, enixè cœpi rogare ut apertum dimitteret, numquam potui obtinere: mœſtus itaque, & puellæ hærens, excluſus manere viſus ſum: paucis poſt diebus arſit domus: nocte ſuſcitati ſumus ad incendium, intellexi cujus domus eſſet quæ ardebat, ſcilicet Altobelli Bandareni, qui Tribunus erat collectitiæ militiæ Venetæ in agro Patavino: nihil egi, vix enim facie mihi cognitus erat, ſed forte fortuna conducit domum quæ meæ contigua erat, ægrè tuli: non enim tales vicinos habere deſiderabam, ſed quid facere poteram: interim poſt pauculos dies, è via, conſpicor puellam facie ad unguem, & veſtibus ſimilem ei, quam nocte illa videram: verùm dicebam, quid mihi cum hac puella? ſi uxorem ducere voluero pauper, nihil habentem, & fratrum ac ſororum multitudine oppreſſam, perij, cùm vix, vel ſic ſumptum ſuſtinere queam; ſi tentem abducere, aut occultè eam comprimere, cum ipſe ſit Oppidanus, non deerunt exploratores, tribunus militum non injuriam patietur, & in utroque caſu quid mihi agendum erit? O miſer, ſi optimè cedat, fuga opus eſt: hæc & talia volutanti ſubiit in mentem, melius eſſe mori quam ſic vitam agere: ab ea die cœpi non amare, ſed ardere: intellexi quantum conjectura excipere poteram, me ſolutum eo vinculo, duco volentem volens parentibus etiam rogantibus,

& offerentibus auxilium ſi quo opus eſſet: neque enim parum poterat. Verùm ſomnij interpretatio non in puella deſiit, ſed in filiis vim ſuam oſtendit. Vixit mecum annis x v. ſed tamen hoc incommodum, omnium malorum, quæ mihi, in tota vita acciderunt, cauſa fuit. Utrum hæc divino conſilio, aut mihi, mei majorumve pro erratis debebantur. Ipſe enim ſectus ferreus natura, ac omnibus futurus eram adverſis ſuperior.

CAPUT XXVII.

Filiorum adverſa fortuna.

AT in filiis non dubiè vis ſomnij explicata eſt; primùm duplici abortu duorum maſculorum quadrimeſtrium, adeò ut deſperarem de ſobole, aliquando ſuſpicarer de maleficio: tandem protulit primogenitum prorſus patri meo ſimilem facie, ut in juventa patuit, bonum, benignum, ſimplicem, dextra tamen aure ſurdum, oculis parvis, albis, & qui nunquam quieſcebant: duobus etiam digitis in ſiniſtro pede, ni fallor, ſcilicet tertio & quarto à pollice numerando ſimul junctis: dorſo prominentiu[illegible] non ad deformitatem: hic uſque ad XXIII [illegible]num fermè quietus vixit, poſt amore captus, ubi lauream conſecutus eſt, Brandoniam [illegible]rono, abſque dote uxorem accepit: [illegible]

dixi jam diu obierat, & multo ante matris pater, quippe qui a nuptiis paucis menſibus ſuperfuerit, vivebat tantum matris mater Thadea: tum vero cœpere dolores, & lachrymæ: nam antea multa perpeſſus vivente matre ſua, finem tandem habuerunt, tempus enim id fuit in quo oppugnabar. Interim accuſatus filius, quod uxorem veneno tentaſſet, & in puerperio, decimaſeptima die Februarij captus, poſt quinquagesimum tertiũ diem Idibus Aprilis, ſecuri percuſſus eſt in carcere. Atque hoc primum & maximum infortunium, per quod, neque retineri honeſte poteram, neque ſine cauſa dimitti, nec tutò habitare in patria, nec eam ſecure relinquere poteram; deſpectus obambulabam Urbem, contemptus converſabar, ingratus devitabam amicos, quid agerem non occurrebat, quo me conferrem non habebam, neſcio an infœlicior, an odioſior. Subiere poſt filij minoris ſtultitia, flagitia, vexationes ut nihil addi poſſit: coactuſque ſim eum in carcerem non ſemel trudere, & exilio condemnare, & hæreditate paterna privare, cùm maternæ nihil eſſet. A ſola filia, præter dotis ſumptum, nihil moleſti perpeſſus ſum, hoc illi ut gratè debui ita perſolui. Ex filio igitur nato majore, duos ſuſcepi nepotes, at- ... domus, paucis in diebus, tria funera vi- ... nurus, & neptis Diareginæ: parum ab- ... quin & nepos interierit. In univerſum tota ... filiorum peſſime ſe habuit, nam filia ex qua duntaxat ſpes aliqua boni ſupererat, nupta diviti,

& egre-

& egregio adoleſcenti Bartolomeō Sacchone [illegible] tritio Mediolanenſi, ſterilis evaſit, ut unica ſpes in nepote ſuperſit. Haud me latet hæc inania videri poſſe temporibus futuris, & præcipuè alienis: ſed nihil, ut dixi, in hac mortalitate, niſi inane, vacuum, & ſomnij umbra: præcipuè quod ſolum eſt, quo omnia mortalium facta, res, vita, caſuſque conſtant? ſed ut apud Crantorem pater ipſius eloquentiæ Cicero didicit, quo conſolaretur in morte filiæ, ita ejuſmodi in maximis adverſitatibus, modo hic, modo illic reviviſcunt, & non contemnendo uſui atque utilitati ſunt. Cæterum haud me latet, ſolum digna videri, quæ in libris referantur, velut magnarum rerum ſeries ex minimis ortæ initiis, atque in his vel properandum, vel maximè ordinatim unumquodque explicandum, ut fiat hiſtoriæ pictura perſimilis: vel ingentium operum exempla, virtute, vel flagitio nata, aut caſu quàm breviſſimè, niſi ad artem pertineant aut ſapientiam. At nunc ô tempora! & ô mores! non ſcribimus niſi turpes adulationes, licet laudibus efferre virtute, & innocentia dignos, Plinius Trajanum, Horatius Mœcenatem. At ſi [illegible] cimus docentes quid facere debeant, [illegible]: ſed ſi modo fac ut ſperare poſſis, [illegible] non laudabilis ita fœdiſſima in [illegible] bunt, verum ſi merita? uno verbo [illegible] nam, & ut de re notiſſima, velut Plinij [illegible] cum Martiale. At in ſapientia, & arte perfe[illegible] ſit oportet liber, quem [illegible]

perfectus eſt qui uno filo ab initio rei ad finem pervenit, nil relinquit, nil extra finem adjicit, diviſionis normam ſervat, abſtruſa docet, fundamenta demonſtrat, vel ſi artis Principem exactè delineaverit, velut Vitruvium Philander.

C A P V T XXVIII.

Lites juges.

Ab obitu patris ad annum uſque XLVI. ſcilicet XXXIII. annis, perpetuò fermè litigavi; & primum cum Alexandro Caſtillioneo Gatico vocato, pro quibuſdam nemoribus: poſt cum agnatis: deinde cum Barbianis Comitibus: poſt cum Collegio: inde cum hæredibus Dominici de Tortis, qui me ſacro fonte levaverat: cum omnibus ſuperior evaſi. Illud mirum, quòd Alexandrum Caſtillioneum judicio, & patruo ſuo Judice, everterim, quamvis ſententiam obtinuiſſet adverſus me, quæ in judicatum (ut Juriſconſulti vocant) tranſierat: coëgique illū pecunias omnes perſolvere. Simili bona fortuna judicatus à rectoribus Collegii, atque excluſus pluribus ſententiis, inde etiam pactione confirmata ultima ſententia, ut ſocius eſſem, & Collegio ſubjectus, non [illegible] ex his unus, tot adverſantibus planè re[illegible]. Cum Barbianis etiam, poſt longas [illegible], aliaque impedimenta conveni, & accepta pecunia pacta, planè liberatus ſum à lite.

CAPVT XXIX.

Peregrinationes.

INviſi Italiam pluribus itineribus penè totam, præterquam Neapolim, & Apuliam, regionéſque illis conterminas; item Germaniam maximè inferiorem Helvetios, Rhetos: præterea Galliam, Angliam, ut dicunt, & Scotos, ſed libet enarrare quid acciderit. Erat Amultho Archiepiſcopus beati Andreæ in Scotia civita principalis, frater Proregis Nothus, idemque Pontificius legatus, & primas: is laborabat difficultate ſpirandi per circuitus, primum longiores, demum cùm annum XL. ſuperaſſet, ſingulis octo diebus, adeò ut planè moriturus videretur: Verum intra XXIV. horas, nullo vel planè levi auxilio liberabatur. Fatigaverat fruſtrà Caroli V. tum Cæſaris, & Henrici Gallorum Regis medicos: itaque audito nomine noſtro, mittit per medicum ſuum, primum ducen tos coronatos Mediolanum, ut Lugdun me conferrem, aut ad ſummum Lutetiam, qu ibi venturus: ego qui tum vacuus eram à profi tendi munere, ut ſuperius enarravi, libenter c ditionem amplexatus ſum. Itaque anno M LII. Octavo Calendas Martij, me itineri xi, tranſiens Dondoſola, Sione, Geneva, Montem Sempronium, lacu Lemano relict

rtio

tertio Idus Martias, Lugdunum me contuli. Erat dies bacchanalium Mediolanenſium, qui ſextus numeratur à communi: ibi moram traxi XLVI. diebus, nullum videns Archiepiſcopum, neque ipſum Medicum quem expectabam: ſumptum tamen lucro vici, aderat Ludovicus Biragus Illuſtris vir Mediolanenſis, peditum regiorum Dux, cum quo amicitiam ego arctam contraxi, adeò ut ſi vellem Proregi Briſacco inſervire, ſtipendium offerebat mille coronatorum in ſingulos annos. Advenit interim Gulielmus Caſanatus Medicus Archiepiſcopi, attulitque trecentos alios coronatos, quos mihi dedit, ut in Scotiam me conferrem: impenſas pro viatico eò uſque offerens, tum alia multa dona pollicitus: ergo per Ligerim fluvium, Lutetiam traductus ſum, ubi Orontium videre contigit, ſed ille ad nos venire recuſavit: vidi Duce Magnieno Theſaurum Regis Gallorum in templo B. Dionyſij, rem fama minorem, exiſtimatione mea majorem, tum maximè ob integrum Monocerotis cornu; ex hoc congreſſus cum Regiis medicis, unà pranſi ſumus, ſed non obtinuerunt, ut me audirent à prandio, quoniam ante prandium volebant me priorem dicere. Proſecutus igitur iter, amicè ſatis cum Pharnelio, & Silvio, alioque Regis medico quos ibi reliqueram, Bononiam Galliæ me contuli, ubi, quatuordecim equitibus armatis, & viginti peditibus comitatus, ita volente Sareponti Principe, perveni Caletem, vidique Cæſaris turrim

adhuc ſtantem: inde ſuperato maris ſinu, Londi-num ingreſſus, tandem tertio Calendas Julij, ad Archiepiſcopum Edimburgum veni: manſique ibi uſque ad Idus Septembris, acceptiſque quadringentis aliis aureis coronatis, torque uno, centum vigintiquinque coronatorum, aſturcone præſtantiſſimo, multiſque aliis donis, ut ne unus quidem vacuus redierit: veni in Brabantiam, atque in Tangarorum regione vidi Gravelingam, Antverpiam, Brugiam Gandaum, Bruxellem, Lovanium, Mallinem, Liram, Aquiſgranum, Coloniam, Confluentiam, Clevem, Andernacum, Maguntiam, Vormatiam, Spiram, Argentinam, Baſileam, Neuſtat, Bernam, Biſanzonum, Rhetos interiores, Corium, Clavenam urbes illorum: demum per lacum Larium tranſiens, Mediolanum redij tertio Calendas Januarij M.D.LIII. Ex his omnibus locis, Antverpiæ, Baſileæ, & Vexuntij ſolum moram traxi: cupiebant enim Antverpiani omni ſtudio me retinere: Londini Regem allocutus ſum, accepique dono centum coronatos, renui quingentos, certè aliqui dicunt mille (veritatem ſcire n[illegible] potui) quod titulo ipſius Regis, in Pontifi[illegible] judicium ſubſcribere noluerim: in Scoti[illegible] liaris factus ſum Proregi Gallorum [illegible] cipi: Baſileæ parum abſuit, niſi a do[illegible] Gulielmo Gratarolo, ne in peſtifero [illegible] reciperer: Vexuntij ab Antiſtite Lexovienſi [illegible] acceptus, ut alia commemoravi, & d[illegible] tum aliis in locis. Itaque Romæ [illegible]

nomæ novem, Patavij III. Papiæ XII. Moi-
bi IV. primis, Gallaratæ uno: In oppido
enſi VI. prope annis: Mediolani XXXII. penè
tribus vicibus, tribus annis, ut ita dicam,
vagatus ſum. Præter hoc iter, vidi Venetias,
Genuam, & Romam, & Urbes quæ ſunt in iti-
neribus his, velut Bergamum, Cremam, Bri-
xiam, & reliquas: item Ferrariam, atque Flo-
rentiam: ultraque Vogheram atque Derthonam:
Et ut breviter dicam, penè totam Italiam, ex-
cepto Regno Neapolitano, & conjunctis regio-
nibus, ut Apulia, Latio, Piceno, Umbria, Bru-
tiis, magna Græcia, atque Lucania, & Abbruzo.
Sed quæres cui bono tot urbium commemora-
tio? magno, modo una die ſpectaveris juxta do-
ctrinam Hippocratis, nam natura loci intelliges
qualis ſit, & mores habitantium, & quam partem
præſtet eligere, qui morbi regnent: Et ex his
quæ commodior, nam tota illa pars olim & ob
frigus, & nunc magis ob diſſidia, parum eſt uti-
lis: tum vero ad hiſtoriarum intellectum, &
præcipuè auxilio Mathematicorum talia deſcri-
bentium: naturam quoque & proventum plan-
tarum, atque animalium, & iter peregrinanti-
bus, unde libri etiam in hoc genere impreſſi ha-
bentur lingua Italica, hoc docentes etiam addita
[illegible]ia.

CAPVT XXX.

Pericula & caſus, & de inſidiis multiplicibus, variis, & aſſiduis.

CAſus autem quos referam incurri, habitabam in domo Cataneorum, mane ibam ad ſcholas, erat nix in terra, ego propè murum ruinoſum à dextra ſcholarũ minxi, inde per callem inferiorem incedenti, later è muro è regione ruit, hoc ergo periculum devitavi ſolum ob nivem, quod ſuperiore tramite, maximè impellente comite, ire nequivi. Sequenti, ni fallor, anno M.D.XL. cum eſſem in via orientali, venit in mentem, & ſi nulla ratione, ut à ſiniſtro latere tranſgrederer ad dextrum, cumque ibi eſſem, magna pars cæmenti ex altiſſima ſubgrunda adverſo latere cecidit, tanto ſpacio ante me, ut certè niſi mutaſſem illud iter, totum me contriviſſet, & ſic evaſi Deo volente. Paulò poſt propè eundem locum, in mula ſedens ibam jun[illegible] currui, & tum à dextra volebam præcedere, [illegible] gocio invitante, & mora [illegible] cum, quid ſi ruat currus, & paulo poſt dum [illegible] ſtitiſſem, cecidit, nec dubium eſt quin op[illegible] rus me fuiſſet, manifeſto detrimento, & [illegible] etiam non levi: Non de hoc miror quòd i[illegible] tigerit, ſed quòd cum toties viam muta[illegible] nunquam ſponte, niſi in hujuſmodi [illegible]

[illegible]in alias non animadverti: Attamen res [illegible]na, non admiranda, ſi exemplum frequens adeſſet. Cùm puer, ni fallor, annorum x I. [illegible]m, ingreſſus cortem Donati Carchani viri Illuſtris, à cane non magno, mollis pili, demorſus ſum in ventre, & in quinque locis illius vulneratus ſum, licet non graviter, nigricantibus tamen plagis, in hoc nihil dicam niſi profuiſſe neſcire periculum rabiei, ſi majori natu contigiſſet, quod morbus non feciſſet, timor forſan peperiſſet. Anno M.D.xxv. quo Rector evaſi, in Benaco penè ſubmerſus ſum, cùm invitus ingreſſus eſſem habens equos conductitios, fracta malus, Temo, & è duobus remis unus, rupta vela, etiam minoris arboris, nox ſupervenerat: Sirmij ſervatus ſum, cùm nulla aliis ſpes ſupereſſet, mihi exigua: quod ſi dilatus fuiſſet ingreſſus vel xL. partæ horæ perieramus, nã tanta tempeſtas ingruit, ut vectes feneſtrarum ferrei in hoſpitio flecterentur: Ego vero qui ab initio timere viſus ſum, inducto Lucio piſce magno in menſam, lætus cœnavi: cæteri nõ ita, præter [illegible]torem erroris, & in periculo acrem defenſorem. Cum Venetiis eſſem Natali Virginis, pecuniam alea amiſi, ſequenti die reliquũ, eram autem in domo colluſoris: cumque animadvertiſſem [illegible] eſſe adulterinas, pugione ipſum vulnei a-[illegible]ie, tenuiter tamẽ: Aderant præſentes duo familiares adoleſcentes, & duæ haſtæ laquearibus affixæ; & janua domus clave concluſa: [illegible] ego ubi pecuni[illegible]m omnem tam ſuam, quam

propriam abripuiſſem, ac veſtes meas, tum a-
nulos quos pridie perdideram, ſequenti ab in-
victor recuperaſſem, domumque per puer-
meum jam amandaſſem, partem pecuniæ ſpo-
abjeci, quòd illum vulneratum viderem, ac pa-
tim aggreſſus famulos, cum educere arma re-
quirent, ſupplicantibus vitam condonavi, ea
conditione, ut januam domus reſerarent: Do-
minus tantam rerum perturbationem atque
confuſionem videns, moramque omnem ſuſpe-
ctam habens, quòd in domo (ut reor, chartis
adulterinis me circumveniſſet) poſtquam con-
jectura animadvertit parum differentiæ eſſe in-
ter lucrum, & jacturam, januam aperiri juſſit;
itaque ego abij. Eadem die dum periculum à
prætorio, ob injuriam ſenatori illatam, evitare
conor, armatus ſub veſtibus, hora ſecunda no-
ctis, lapſus pedibus, cecidi in mare: Ego cadens
mei non oblitus, jactavi dextram, & apprehen-
ſo tranſtro, à ſociis ſervatus ſum, cumque navim
ingredior, invenio (dictu mirum) cum quo
luſeram, faciem vitta ligatam ex vulnere haben-
tem, qui ſponte obtulit veſtes nauticas, quibus
indutus cum illo Patavium vectus ſum. Antver-
piæ cùm vellem emere gemmam (neſcio qua
ratione quo fineve foret in officina) in foveam
cecidi, læſus & attritus in aure ſiniſtra, ex-
bam ſatis leviter factum, qui non niſi in c-
ſenſus ſim. Anno M.D.LXVI. dum eſſem B-
niæ, me projeci, è carpento currente, quòd re-
tineri non poterat: unde confractus [illegible]
[illegible]

digitus dextræ manus, brachium quoque læſum, adeo, ut reflectere non poſſem; manſit per aliquot dies, inde tranſmutata eſt affectio ad ſiniſtrum, dextrum manſit illæſum, miro eventu, & magis mirum quod poſt annos IX. rediit nulla ex cauſa, quaſi omine, in dextrum rurſus, & nunc me fatigat; at digitus nullo præſidio adhibito, eo pervenit, ut nec noxam ſentiam, & ab obliquitate pene liberatus ſim. Quid dicam de periculo peſtis quod accidit anno M.D.XLII? inviſeram famulum Colonelli ex Inſula Genuenſis Illuſtris viri, is detinebatur peſte, venerat enim ex Helvetiis, & inter duos ægros qui objerant dormierat. Ego inſcius rei, umbellam Cæſaris Mediolanum ingredientis detuli; quòd rector eſſem Collegij Medicorum, cognita re, volebat Colonellus ut abſconderemus in villa mortuum, pro mortuo enim habebatur, nolui aſſentiri ut abſconderetur, nihil magis timens quàm dolum, & à dolo, ſed Deus juvit, convaluit enim æger, quamvis præter ſpem non parum adjutus præſidio noſtro paterno. Quid quod in anno M.D. [illegible]VI. hoc autem penè prodigioſum eſt, veniebam cura quaſi ſolutus, ex domo in qua canis pridie me parum attigerat, non tamen vulneravit morſu, ſed quòd clam, & tacitus intentaſſet, [illegible]bam ne rabidus foret, itaque oblata aqua licet noluerit bibere, non tamen aufugit, & Capi[illegible] [illegible]e jubente oblatum comederat: cum interim video canem magnum valde, ad me venientem pro[illegible]l tatis, & erat dies ſanctæ Crucis menſi

Aprilis læta admodum, via autem ſepibus utrin-
que virentibus munita, atque arboribus: dice-
bam ergo mecum, quid mihi hoc cum canibus
heri & hodie? vitavi metum vanum, qui ſcit qu[illegible]
hic verè non ſit rabidus, & dum hæc cogito, c[illegible]nis
jam appropinquabat, & ad unguem è regione
capitis mulæ, adeò ut conſilium capere neſcirem,
ſtatimque ubi appropinquavit, exiliit me inva-
ſurus, ego autem ſedebam in mula parva, quod
unicum fuit ſalutare auxilium jam tamen medi-
tatum inij, inflexo enim capite ſuper collum
mulæ, canis tranſiit collidens dentes, neque me
læſit, neque prorſus tetigit, quod ſanè poteſt in-
ter miracula adnumerari, adeò ut niſi hoc ſæpius,
& multis in locis ſcriptis mandaſſem, exiſtima-
rem me ſomniaſſe, & tum cogitatione halluci-
natum, niſi retrò reſpiciens ne forte rediret &
invaderet, puerum qui ſequebatur retrò, & à ſi-
niſtra propè ſepem interrogaſſem, dic quæſo
(nam canis jam abierat impetu curſus actus) num
tu vidiſti quid egerit canis ille, & an tibi mole-
ſtus fuit? dixi minimè moleſtus fuit, ſed appri[illegible]
vidi quid tecum egerit; dic ſodes rurſus inter[illegible]
gavi, quid egit? tum ille inſiliit recta ſuper caput
tuum, te vero inflexo tranſiit, nec læſit, tum ego
dixi mecum, certe non hallucinatus ſum, ſed [illegible]
tamen hæc ſupra fidem omnibus videri p[illegible]
In univerſum quatuor fuere extrema pericula,
id eſt in quibus niſi occurriſſem, de vita [illegible]
eſſet, ſubmerſionis primum, canis rabi[illegible]
dum, caſus cæmenti tertium minus, [illegible]
[illegible]

inchoatum; rixa denique in domo nobilis Veneti. Totidem maxima detrimenta & impedimenta, primum concubitus, ſecundum mortis ſævæ [illegible], tertium carceris, quartum improbitatis filij [illegible]u minoris: ſic examinari ordine vita debet. Omitto modo ſterilitatem filiæ, Collegij litem longam; tot iniquas nedum injuſtas inſectationes, malam corporis intemperiem, & imbecillitatem perpetuam, nullum conjunctum qui ſaperet, & frugi eſſet: nam ſi non defuiſſet, magna ex parte me allevaſſet, & à pleriſque incommodis minoribus immunem reddidiſſet.

Quod vero ad inſidias lethales attinet, narrabo mira dictu, attentus eſto, nam rara hiſtoria eſt. Profitebar Papiæ, legebamque in domo mea, erat mihi ancilla fortuita, & adoleſcens Hercules Vicecomes, duoque pueri, & famulus ni fallor: horum puerorum unus erat Amanuenſis, & Muſicus, alter à pedibus, agebatur annus M. D. LXII. in quo ego decreveram abire Papia, & munus profitendi derelinquere, ſed [illegible]atus hoc ægrè ferebat, tanquam in homine [illegible], itaque cum eſſent duo doctores, quorum unus vir callidus, & qui diſcipulus meus olim fuerat, alter profitebatur medicinam extraordinariam, ſimplex, neque ut puto malus: verum quid non agit cupiditas honorum atque opum, [illegible] cum ſimul, & honeſtis ſtudiis con[illegible]? Erat autem nothus hic: Æ nuli autem [illegible] quærebant, ut urbem relinquerem, [illegible], ut videbatur, hujus voti explendi

cauſa. Itaque cùm depellere propter Senatum non ſperarent, quamvis me diſceſſum quærere, injerunt conſilium trucidandi, non ferro propter infamiam, & metum ſenatus, ſed dolo, namque concurſor videbat ſe non poſſe eſſe primus, niſi ego diſcederem, ergo rem procul exordiuntur. Primum Epiſtolam exarant nomine Generi mei, adeò turpem, & adeò fœdam, imo etiam nomine filiæ, pudere affinitatis mecum, pudere nomine Senatus, & nomine Collegij, rem eò ſpectare ut me munere profitendi indignum putent, & ab eo removeant, perculſus tam impudenti, & audaci reprehenſione meorum, neſciebam quid agerem, quid dicerem quidve reſponderem: neque interpretari poteram quorſum hæc? tam impudens & importunum factum, & ſi nunc liqueat profectum eo conſilio, quo & alia excogitata ſunt, namque intra paucos dies, alia Epiſtola affertur nomine Floravanti, quæ in hunc ſenſum ſcripta erat, *Pudere ipſum nomine patriæ, collegij, congregationis profeſſorum, ut paſſim ſparſum eſſet me abuti pueris, nec ſufficere unum, niſi etiam alterum adjunxiſſem: rem prorſus inauditam: rogare nomine tot amicorum, ut publicæ infamiæ conſulerem, non aliud Papiæ quam hæc conſilia referri: domuſque civium deſignari ubi hæc agitarentur.* Ego cum hæc legiſſem obſtupui, nec credere poteram illius fore epiſtolam amici & modeſti viri: attamen adhuc in memoria hærebat prior Generi ut rebar Epiſtola:

nam

nam nunc, nunquam illam ejus fuiſſe puto, ſed nec quicquam tale unquam excogitaſſe, cum ab tempore uſque ad hanc diem, & amicus & itus, ſemper me coluerit, neque ullius de me ſinilæ opinionis, nedum tam abſurdæ veſtigium oſtenderit: Omitto reliqua ſi etiam hæc credidiſſet vir alioquin prudens, quorſum Epiſtolæ mandare, quæ in manibus multorum eſſe poſſet, & ſocerum reprehendere criminis, quod ut incertum ſaltem erat: ita fœdum, turpe, & ei grave futurum. Statim ergo veſtem poſtulo, adeo Floravantem, interrogo de epiſtola, fatetur eſſe ſuam: tunc magis etiam obſtupui: neque enim prorſus de dolo ſuſpicabar, nedum ut cogitarem. Cœpi rationibus agere, & interrogare ubinam hæc tam celebria concilia agitarentur? in hoc cœpit nutare, nec habebat quod diceret: ſolum jactabat famam publicam, & gymnaſij Rectorem, erat enim totus ille addictus Delphino: nihilominus ubi vidit rem eò ſpectare, ut potius ipſe in periculum non leve, quam ego in ſuſpicionem criminis traheretur, conſilium mutavit, & ceſſit, videbat enim, quamvis ut dixi ſimplex, quantam rem ageret. Itaque ex illa die ceſſarunt omnia hæc, & machinæ excogitatæ ruerunt: dicam autem, ut poſt intelligas, quonam pacto res agitata ſit: perſuaſerat lupus, & vulpes pecudi illi, ſi ego non eſſem, omnino decreviſſe Senatum, ut munus profitendi Papiæ illi ſecundo loco daretur; nam primum concurſor ipſe, ſibi arrogabat ſucceſſionem

antiquo quodam, & uſitato more, locum ſuum vulpecula retineret, ſed non ſic erat, ut poſtmodum eventus docuit. Ergo abſoluto primo actu tragœdiæ, inchoatur ſecundus, qui lucem attulit primo: ante omnia ergo curarunt, ut hic (qui rubori eſſe debuerat patriæ, familiæ, ſenatui, Collegio Mediolanenſi ac Ticinenſi, concilio profeſſorûm, diſcipulis denique) Academiam Affidatorum Papiæ ingrederetur, in qua erant plures Theologi egregij, duo ut referebant Cardinales, & duo Principes Mantuæ Dux, & Marchio Piſcariæ; & quoniam me ægrè eò deduci videbant, ut conſentirem, minas addiderunt; quid facerem, perculſus tanto filii caſu? omnia adverſa expertus, tandem acquievi, tum maximè, quòd me à profitendi munere in Academia, certis quibuſdam diebus liberarent: neque tum ego animadvertebam technam, ut vellent recipere eum, quem omnes ordines jam nondum xv. exactis diebus, vellent proſcribere, tanquam omnium puerorum conjugem, ô fidem Deùm! ô immanitatem mortalium! ô ſceleratorum amicorum, & proditorum atrocitatem! ô impudentiam, & ſævitiam ſerpentibus majorem! Quid plura? in primo ingreſſu animadverto ſic collocatam trabem, ut facile eſſet quemcunque ingredientem lapſu inconſiderato poſſe occidere: neſcio modo an fortuitò an conſultò id egerint. Verum quanto rarius poteram, fingendo cauſas, & cum item importune & inexpectatus, aderam: ob[illegible] dili[illegible]

muſcipulam, ſed nihil hac actum, ſeu quòd non
[illegible] publice facinus perpetrandum exiſtimave-
rint, ſeu quòd omnino de eo non cogitarent;
ſeu quod alia in conſiliis agitaverint. Unum eſt,
quòd intra paucos dies vocatus ad filium Petri
Marci Throni Chirurgi ægrotantem, extule-
rant plumbum in oſtio, quo juncea ſi paria reti-
neri fingebantur, quicquid ſit, quomodo, &
qua arte id factum, non aſſequor, ut decideret:
decidit ergo, ſi attigiſſet actum erat de me,
quam parum abfuerim, Deus novit: Ex hoc
tunc cœpi neſcio quid ſuſpicari, inſcius tamen
quid ſuſpicarer, tantus erat mentis meæ ſtupor.
Sed audi tertium actum qui omnia detexit, ve-
nit paulo poſt Pecus illa rogatum, quòd vellent
Miſſam celebrare novam, ut duos quos habebam
pueros muſicos, mutuo concedere vellem ad ce-
lebraturam: norant autem prægustatores eſſe
[illegible], & cum ancilla convenerant de veneno
dando: antea verò rogarant Herculem, ut huic
negocio intereſſe vellet; ille nihil mali cogi-
tans, pollicitus fuerat, ſed ut vidit etiam hos re-
quiri, malum ſuſpicatus eſt; itaque reſpondit,
illum unus eſt muſicus, non duo; tum Flora-
[illegible] ut rudis, adeo ardebat cupiditate abdu-
cendi, ut dixerit, det ambos, novimus enim
[illegible], & ipſe Muſicus eſt, & licet non adeò ex-
[illegible], cum aliis tamen chorum puerorum im-
plet, reſpondit Hercules, ſinite parum (erant
[illegible]) ut alloquar herum, venit itaque in-
ſtructus omnibus modis, ut ſi nō prorſus fuiſſem
amens

amens & excors, poſſem facile interpretari, quid agitarent, cum tamen neque tunc animad verterem: ſatis ergo habui pueros (hortante me Vicecomite) non dare: itaque diſceſſerunt illi: reſpondit enim Hercules, puerum alterum prorſus ne notam quidem muſicæ cognoſcere. Non exactis quindecim diebus, vel paulo pluribus, revertuntur iidem, rogant ut mutuò dem pueros illos, velle recitare comœdiam; tum verò Hercules ad me rediit, dicens, nunc jam aperta eſt fabula, volunt extrahere domeſticos omnes tuæ menſæ, ut veneno te enecent: neque ſolum diligenter hujuſmodi technis proſpiciendum eſt, ſed cuicunque occaſioni, haud dubium enim eſt quæritare illos in exitium tuum, dixi ego puto, ſed tamen non poteram tantæ rei acquieſcere. Quid dicam reſpondi Herculi, ille, tibi opus eſſe tuis domeſticis, & ita illi abierunt. Tandem ut reor multis conſultationibus actum eſt, ut omnino me perderent: Erat dies ſabbati vi. ni fallor, Junij, juxta mediam noctem expergiſcor, invenio me carere annulo, cui incluſus erat hiacinthus: jubeo puerum ſurgere & quærere, ſed frustra quæſivit, ſurgo, impero ut lumen accendat, vadit, & redit: negat adeſſe ignem, comminatus ego graviter: iterum jubeo quærere, venit lætus cum forcipe ferens ignem, carbonem ſcilicet ignitum quantitate piſi, dico non ſatis ſu- cturum, negat eſſe alium, jubeo ut inſufflet, cum ter inſufflaſſet, amiſſa ſpe flammæ, dum removet candelam ab igne, flamma emicuit magna; &

candelam

candelam accendit: Ego dixi animadvertiſti Iacobe Antoni (hoc enim erat prænomen) quidem ille reſpondit, quid? dixi, quoniam candela, inquit, nulla à carbone flamma edita, tamen accenſa eſt, dixi, ergo cave ne iterum extinguatur, quærimus annulum, inventus eſt in pavimento è regione media lecti, ut eò pervenire non potuerit, niſi magna vi excuſſus à muro, & reſiliens: Vovi ergo me non exiturum die ſequenti domo, favebat occaſio voto, feſtus enim dies fuit, & mihi nullus æger: Ergo mane adveniunt quatuor, aut quinque ex diſcipulis meis, cum Zapphiro: rogantque, ut velim intereſſe cœnæ, in qua omnes profeſſores Gymnaſij, & Academiæ nobiliores adfuturi erant, nego me poſſe, ipſi quod ſcirent me non prandere, & ob id intereſſe nolle exiſtimabant, inquiunt, tua cauſa diſtulimus in cœnam: rurſus reſpondi non poſſum omnino, rogant cauſam, dixi de prodigio, & voto, omnes admirabantur, ſed duo ex his ſe intentè reſpiciebant, rogarunt ſæpe, ne vellem tam celebre convivium mea abſentia conturbare, reſpondi ut prius: circiter poſt horam iterum redeunt enixius aliquanto rogantes, reſpondi nolle votum frangere: omninò decreviſſe non exire domo: quamvis veſperi obnubilato aëre, exierim ad inviſendum ma-[illegible]m haud divitem ægrum, nam voto non [illegible]. Itaque confuſus ſemper manſi, donec ex patria diſceſſi, nam ſtatim deprehenſum eſt Vulpeculam ſucceſſiſſe in munus profitendi à Senatu,

Senatu, & ſaltantem, & gaudentem quod ei obveniſſet: *ſed ò mortalium ſpes! non* aut quater profeſſus eſt, *invalit cum morbus*, audivi, qui *perduravit circiter tres menſes*, obiit: ſolo crimine perfuſus, *intellexi enim poſt* quendam è ſuis, à poculis in convivio deſtinatum rei conſcium: Mortuus eodem anno Delphinus, paulo poſt Floravantus. Quin etiam in inſidiis Bononiæ erga me fabrefactis, idem in totidem Medicis licet aliquanto ſerius accidit, mortui enim ſunt qui quærebant animam meam: ſi tamen Deus annuiſſet tot calamitatibus afflictum me pro beneficiorum mercede, quæ in humanum genus adeò aſſiduè contulit, ita remunerаſſent. Didiceram autem abſtinere ab hujuſmodi caſibus, patrui Pauli qui veneno obierat, & patris qui bis venenum ſumpſit, licet evaſerit dentibus amiſſis, exemplo.

Quid poſtmodum, eodem fermè tempore malorum non accidit? menſe Julio coactus iter agere, ob gravem morbum quo nepos infans Papiæ premebatur, cùm eſſem Mediolani: Ex illo correptus Eryſipelate in facie, tum etiam [illegible] dentis dolorem, parum abfuit quin ſectione venæ occurrerem, ni ſuccedens novilunium continuiſſet: à novilunio melius me habui, & it[illegible] evaſi utrumque morbi periculum, & auxili[illegible] necem intentatam à domeſtico ob pec[illegible] quam ſolum paucis horis præveni. His ſu[illegible] podagra gravis & longa: ſubij & anno L[illegible]X I I. vitæ pericula non levia ex inſidiis, cùm parum mihi

mihi notæ eſſent viæ Romæ, mores adeò inconditæ, ut multi Medici me ipſo cautiores, & peritiores conſuetudinis, cauſam mortis inde contraxerint. Ergo cum viderem me potius providentia divina ſervatum, quàm propria ſolertia, *deſij in* poſterum ſolicitus adeo eſſe de periculis: verùm quis non videt hæc omnia, quaſi fuiſſe gloriæ conſecuturæ præjudicia, aut vigiliam quandam? velut anni M.D.LXII. quam conſecutum eſt munus profitendi Bononiæ octo annis, honeſtum & utile, cum quadam intermiſſione tot moleſtiarum, atque laborum, & jucundiore vita.

CAPUT XXXI.

Felicitas.

QUanquam felicitatis nomen à noſtra natura longè abſit, cùm tamen quod proprius vero eſt, id ex parte aſſequi contingit, ideò & *ejus* particeps fui, primùm evidenti ſigno quòd ad amuſſim cuncta evenerunt, ſi cui mortalium, ut plerique fines atque principia, ſi paulo ſerius, aut citius incœpiſſent, vel finem diſtuliſſent, niſi fuiſſent everſa. Secundum eſt in portione temporis comparata ad totum: velut cum in S. Sacci oppido habitarem: cum inter Gigantes unus ſit neceſſario minimus, & inter pygmeos maximus: neque tamen paruus Gigas,

neque

neque magnus Pygmæus eſt : ita etſi dum in oppido Saccenſi fui, felix eram, non tamen ſequitur, ut aliquando felix fuerim. Itaque ludebamus, muſicæ operam dabamus, ſpaciabamur, epulabamur, licet rarò ſtudiis operam navabamus, nullæ moleſtiæ, non timores, ſuſpiciebamur, venerabamur, congrediebamur nobilibus Venetis, ætas mea floridiſſima: nihil fuit ea vita jucundius, quæ duravit quinque annis cum dimidio, à Septembri menſe M. D. xxvi. ad menſem Februarij M. D. xxxii. converſabamur cum Prætore, publica domus erat regnum & roſtra: Indicio quod tempus illud non ſolum evanuit, ſed memoria ejus adeò contracta eſt in anguſtum, ob voluptatis ſenſum, ut læta ſomnia eo me deducant. Tertium eſt majus omnibus quòd ſicut ad felicitatem pertinet, ubi non poſſis eſſe quod velis, eſſe quod poſſis: ita ad uberiorem felicitatem, ut ejus quod optimum eſt, ex his quæ deſideramus: Oportet igitur, ut dignoſcamus quorum ſimus poſſeſſores, & eorum unum quodque quàm bonum, ut optimum eligamus: ſeu duo vel tria ex his, & tale aut talia ardenter amare ac concupiſcere, & ut minore incommodo, non ſolum ob ipſa quæ eliguntur, ſed etiam ob alia poſſideantur: Demum ut optimè poſſideamus, aliud enim eſt poſſidere, aliud optimum eſſe quod poſſidetur, aliud optime, [illegible] perfectè poſſidere. Defuturos non ignoro, qui hæc ut paradoxa contempturi ſint, ſed vanitatem rerum mortalium intuenti, præterita memoranti,

ranti,

ranti, facile erit intelligere, hæc pluſquam vellemus, eſſe veriſſima: Quòd ſi nondum illi aſſentiris, tempus omnia deteget, & talia oſtendet ſic habere. Capiamus gratia exempli Auguſtum, M. Scaurum, Senecam, Acilium. Certè Auguſtus ampliſſimæ fortunæ vir fuit, & judicio hominum felix, quid nunc illius ſupereſt? non ſtirps, non monumenta, omnia extincta ſunt, ſi oſſium aliquid maneat? Quis ſecum habere velit, nedum cupiat? Quis illius nomini vim facienti iraſcatur: Et ſi etiam ſecus ſit? quid ad illum? Dum viveret felix erat? Quid plus illi quàm aliis fuit beatis præter meditationes, iras, furores, timores, cædes? domus plena tumultus, aula perturbationum: intimi inſidiarum, ſi non dormiebat infœlix fuit: ſi dormiebat ſomnus potior vigilia erat, vigilia ergo mala quando ſomnus eſt melior: qui tamen eſt indifferens. M. Scaurus quid cum tantis Theſauris, ſpectaculis, profuſionibus, quorum omnium ne umbra quidem ſupereſt: ætate ſua tumultus, anxietates, vigiliæ, labores authorum? ſpectacula, pompa, voluptas aliorum? Quid felicitatis poterat eſſe in Acilio cum opes evanuiſſent, dolores pro voluptatibus, & egeſtas loco divitiarum ſubingreſſæ forent? non laborabo ut oſtendam Acilium fuiſſe infelicem, cùm nil majus ſit infeliciſſimæ vitæ argumentum quam olim jucundè, & proſperè vitam egiſſe, nunc autem miſerè. At Senecæ quid nunc reliquum præter malam famam: anima beata eſſe non poteſt, cum viveret cum gregibus exo-

letorum,

lecto[illegible], cum menſis cedrinis eburneiſque, fœnore Italiam obruente, tot hortis ut etiam in adagium tranſierint? poſtquam coactus eſt metu venenorum Neronis, vivere pane & pomis ſo[illegible] ac aqua è fontibus hauſta; idem docuit nemini deeſſe, modo velit, victum ad felicitatem, poſtquam ſufficiunt tam pauca etiam luxurioſiſſimo nepoti: nam cætera erant ad voluptatem, non ad victum. Sed quid magis noſtra decreta confirmat ſtulta jactantia L. Syllæ? qui ſe, occiſo Mario juniore, felicem juſſit appellari, cùm tam maximè eſſet miſer, ſenex, cædibus, & proſcriptionibus fœdus, cum tot inimicis, depoſito magiſtratu: Quòd ſi ſic licet eſſe felicem, & nos multo magis eo nomine digni erimus. Vivamus ergo cùm nulla felicitas ſit in his mortalibus, quorum ſubſtantia eſt marcida, inanis, & vacua. Quòd ſi quicquam boni eſt, quo adornes hanc ſcenam, neque ejuſmodi fraudati ſumus. Cujuſmodi quies, tranquillitas, modeſtia, temperantia, ordo, viciſſitudo, hilaritas, ſpectacula, ſocietas, temperantia, ſomnus, cibus, potus, equitatio, navigatio, deambulatio, notitia rerum novarum, meditatio, contemplatio, educatio, pietas, conjugium, convivia, memoria præteritorum bene diſpoſita, munditles, aqua, ignis, muſicæ auditus, oculorum luſtratio, ſermones, fabulæ, hiſtoriæ, libertas, continentia, aviculæ, catuli, feles, conſolatio mortis, communis tem[illegible] tranſitus miſeris æqualis ac beatis, caſuum & fortunæ. Spes etiam inſperatorum, exercitatio in

aliqua

aliqua arte quam noris, tranſmutatio quæ mul-tiplex eſt, orbis amplitudo. Quid eſt ergo n... lum, in tot benefactorum, & ſapientum multitu-... e, ut omnia ſint plena ſpei? non ergo vivimus ...elices, & niſi communis conditio hominum repugnaret, auderem prædicare amplam felici-tatem: ſed turpe ac futile conſilium, ut alios de-cipias mentiri. Ergo ſi mihi optio loci detur Aquilam, vel Portum Veneris amœna ad habi-tandum loca me transferam: aut ſi extra Italiam Erycim Siciliæ, Diepam juxta Drudim fluvium, Tempeve Theſſaliæ: neque enim ætas fert Cy-renaicam regionem, aut montem Syon Judææ, vel ut quæramus Zeilam inſulam Indiæ: felices enim ferunt homines, regiones, non faciunt.

CAPVT XXXII.

Honores delati.

HOnorum neque avidus, nec cupidus, nec amator fui: ut qui intelligerem quantum mali in vita humana afferrent. Ira magnum malum eſt, ſed temporale, honoris incommo-da ſunt perpetua. Primùm honoris ſtudium ex-haurit opes, dum labores vitamus: & reliquas ...i...ſas, dum ambitioſè veſtimur, conviva-...r, plures domeſticos alimus: idem cogit nos ad m...tem, tot modis ut non ſuccurrat nume-rus, Monomachia, bello, rixa, litibus improbis, aſſidendo

aſſidendo apud Principes, conviviis importunis, concubitu cum uxore, vel meretrice: experimur maria, profitemur honorificum pro patria pugnare: familiare erat Brutis ſe devovere in prælio, Scævola exurit dextram, Fabritius aurum rejicit, hoc forſan prudentis, cætera ſtultorum, imò amentium exempla. Non eſt ut jactes patriam: Quid eſt patria, niſi conſenſus (maximè loquor de Romanis, Carthaginienſibus, Lacedæmoniis, Athenienſibus, qui hoc prætextu mali bonis volebant dominari, luxurioſi miſeris) tyrannorum minutorum ad opprimendos imbelles, timidos, & qui plerumque ſunt innoxij. O improbos mortales! An putas illos adeò vitæ prodigos, ut mortem pro patria honoris gratia ſubire vellent? ſed ruſtici, pauperes ſecum verſabant illud, quid me miſerius? ſed ſi vixero; ego numerabor inter Principes civitatis, & aliena ut hic & ille bona poſſidebo, ut nunc alij mea: ſi moriar, deſcendentes ab aratro ad currus, & pompas vocabuntur; hic erat amor patriæ, ſtimulus honoris. Nolim ſubjici his accuſationibus, neque urbes illas quæ pugnant pro libertate: neque eos Principes, quorum fructus Principatus ſolum eſt juſtitiam tueri, bonos fovere, miſeros elevare, virtutes [illegible]ere, proprios & eos qui plurimum jam potentiæ ſi[illegible] conſecuti meliores efficere, ut præmium talis [illegible]noris ſolum ſit labor: neque hoc eſt vitium [illegible]bium, velle dominari, aut civium præeminere aliis, ſed neceſſitas ordinis efficit dominationem, improbitas

Architecturam. Anno M. D. XLVI. oblata eſt conditio ab Illuſtriſſimo Morono profitendi Romæ, cũ honorariis etiam Pontificis. Sequenti per Andream Veſalium, & Legatum Regis Daniæ, in ſingulos annos aurei coronati Pannonici ccc & vi. ſuper vectigalibus pellium nobilium: hi à regia pecunia differunt octava parte, & quidem tardius numerantur, & non adeò integra fide, ſortique in parte ſubjacent. Et victum pro me & quinque familiaribus, & tribus equis. Tertia fuit in Scotia, verecundor ſummam explicare, ne in paucis annis fuiſſem ditiſſimus: Priorem non accepi, quòd regio eſſet admodum frigida, & humida, homines penè barbari, ritus ſacrorum & præcepta multum à Romana Eccleſia alieni: Hanc quòd non liceret pecunias per trapezitas ac curſores in Angliam, quanto minus Galliam, aut Italiam traducere. Hæc fuit anno M. D. LII. menſe Auguſti; menſe Octobris ſtudioſiſſimus Princeps Badolſiæ, & à Secretis Gallorum Regis Vilander conditionem aliam obtulerunt, Dccc. coronatorum in ſingulos annos: at ſi vellem ſolum regiam manum deoſculari (ut dicunt) ac ſtatim diſcedere, torquem aureorum D. Alii ſolicitabant pro Cæſare qui obſidebat Mediomaticum, ſeu Divodurum: Ego nulli volui aſſentiri: huic quòd viderem in ſummis difficultatibus (unde maximam partem exercitus frigoribus, & fame amiſit) verſari; illi quod non par eſſet relinquere dominum, ut hoſti illius adhærerem. Ergo dum Antverpia Baſilæam

me conferrem, Illuſtris vir Carolus Affaitatus me in villa ſua excepit, & vel invitum omnibus artibus conatus eſt Mula generoſa donare, quæ ad pretium propè C. aureorum accedebat. Erat enim vir ſingularis humanitatis, ac liberalitatis, & amator hominum virtute præſtantium. In eodem itinere nobilis Genuenſis Azalinus, Aſturconem obtulit (Angli eum appellant patria lingua *Obinum*) pudor me continuit, ſecus accepturus, cum nihil poſſet formoſius judicio meo, aut præſtantius deſiderari, Candidus totus, teres, erant autem duo prorſus ſimiles equi, o[...] tionémque offerebat: Anno ſequenti oblata e[...] conditio à Principe Dom Ferrando (ut mos erat eum appellare) xxx M. Coronatorum, ut fratri Mantuæ Domino, (& ut vocant Duci) perpetuo inſervirem: numerabant die prima inter reliqua M. coronatos, non placuit recipere: admirabatur Dom Ferrandus, & ægre tulit. Ad id propenſior, quòd tentaſſet me pro negocio illi honeſto, mihi non ita, & hortationes non valuiſſent, & ad minas converſus eſſet: intellexit denique cur mallem (more Hermelinorum) mori quam fœdari, plurimumque ab ea die in poſterum me amavit, ut mos eſt eorum qui animo ſunt generoſiſſimo. Fuit & ut dixi an. M.D. LII. ſexta Proregis Briſaci, qui omnia offerebat, præcipuè ſuaſu Ludovici Biragi Illuſtris Civiſque noſtri: Cæteri ut Medicum accerſebant, Briſacus ut Machinatorem, ſed multum aberat à votis. Interim antequam divertam à

propoſito

propoſito, verbo vel uno docere volo, cur tam locuples conditio à Rege pauperrimo, qualis eſt Scotiæ, cui non amplius ut referunt XL. M. aureorum redituum eſt in anno, offerretur? Subſint proceres, ut dicunt XIV. M. (quanquam non tot eſſe putem) hac lege devincti, ut pro Regno armati in Caſtris ſint per menſes tres, precario alij dicunt: Et dum moritur aliquis, Rex eſt tutor (& ex conſuetudine, cui Rex hoc unus delegaverit) filiorum, donec maximus natu XXI. annum attigerit, ſeu expleverit. Interim victu & veſtitu dempto, reditus omnes ſunt tutoris, abſque ratione reddenda, nam in locum Regis venit: Et quod majus eſt, ſeu maſculus, ſeu fœmina, tutor connubio cui vult jungere poteſt, modo is, vel ea quæ jungitur, & ipſa nobilis ſit, eamque dotem, non pro conditione pupilli, ſed dantis accipere cogitur. Redeo ad noſtra: ter Papiæ conductus ſum, ſeu quater à Mediolanenſi Senatu: ter à Bononienſi, quamvis irrita fuerit ultima. Reditum meum è Scotia Lutetiæ præſtolabantur XL. viri nobiles, ut meam experirentur in arte Medica operam, & unus M. coronatos ſui duntaxat cauſa, offerebat, ſed ego vix tranſire poteram, certè auſus non ſum: Extat Epiſtola Præſidis Lutetiani, Emari Ranconeti, viri (ut dixi alias, Latinè Græceque eruditiſſimi de hoc. Dum per Galliam, ac Germaniam tranſirem, non aliter accidit mihi, quàm olim Platoni in Olympicis. Teſtimonium quoque, de quo diximus, Collegij Patavini, recitavimus ad urbis

Præfectum; cui non abſimile fuerit, quod Venetiis, cum niſi nemine reluctante res confici poſſet, erant autem ſupra LX. ſuffragia, omnia obtinui: ſimili felicitate cùm eſſent x x I x. ſuffragia in Bononienſi Senatu, x x I x. electus ſum, cum minori numero x x v. non potuiſſem. Et illud, omnibus gentibus non ſolum notum fuiſſe, ſed etiam totius orbis Principibus, ac Regibus, & Imperatoribus nomen meum: quod & ſi abſurdum poſſit dici, & inane, illud negari non poteſt: ut ſi ſingula ſpernas, acervus contemptu indignus eſſe nequeat. Scientia multarum rerum, itinera, pericula, munera quæ exercui, conditiones oblatæ, Principum amicitiæ, fama, libri, miracula circa ſanationes, & in aliis quæ contigerunt, & res raræ penè ſupra naturam, Spiritus inſuper, & cognitio ſplendoris: E tribus eſſe Collegiis Mediolanenſi, Papienſi, atque Romano. Omnium autem honorum, nihil à me vel verbo quæſitum, præterquam Collegium Mediolanenſe in quo cooptatus ſum menſe Auguſti M.D.xxxIx. in fine; & profitendi Bononiæ, ambo neceſſitate coactus, non ambitione ſtimulatus. Decoratus præterea ſum civitatis beneficio à Bononienſi Senatu: In univerſum ut dixi, honor res miſera mortalibus, ſed ſi ad rem hic, non ſolum plus aliquid conſequutus, ſed multo quàm ſperabam, velut & illud cognominis, ſed de dedecore ſermonem faciamus.

CAPVT

CAPUT XXXIII.

De dedecore, quis locus ſomniis? De Hirundine in inſignibus.

DEdecoris igitur ratio longè aliter quam honoris, eſt interpretanda: ut fugere honores pleriſque præſtat: dedecora vero pati, nemini utile aut honeſtum juxta popularem opinionem credunt, dici enim conſuevit:

Veterem ferendo injuriam invitas novam.

Ubi enim ſentis, ut neglectum agredientur & profligabunt, neque de pueritiæ ætate agendum eſt, quia non eſt capax dedecoris, ſed ſi modo, conveniet illud Horatianum de patris educatione:

Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus, omnes
Circum doctores aderat.

Verum ut dixi dedecora & turpitudinem ferre, primum omnia parit incommoda quæ honor, ſed majora: Maximè autem ſunt talia quæ circa fœminas verſantur: cùm verò duplicia ſint dedecora atque honores, peſtifera illa eſt hominis ſors, quæ in cute habet honores; intus autem dedecore marcida eſt, honorantur à ſtultis, & à plebe, odio habentur à præſtantibus, ab inſolentibus irridentur: Contra qui intus hono-

rantur, extra contemnuntur: ho[illegible]
& quieta ſi per eoſdem liceat, ut[illegible]
ſorte ſua. Qui utrinque ſpreti, & in[illegible]
réque premuntur, hi ſunt ut geruli [illegible] agricolæ
apud nos, qui ſi ſub juſtis Principibus vitam
agant, ſatis bene valent, maximè ſi in unum per
ſocietatem cojerint. Qui verò intus & extra ho-
norantur, calumniis, inſidiis privatis, accuſatio-
nibus ſunt valde obnoxij: à publicis judiciis tuti
ſunt: quod homines tam juſtos offendendo, po-
puli invidiam, vel etiam vitæ periculum verean-
tur. Dum eſſem Bononiæ, & ageretur de con-
ditione paciſcenda, bis aut ter nomine Senato-
rum & Judicum venerunt [illegible]u, qui petebant,
ut ſubſcriberem, mulierem jam damnatam, de
impietate, & veneficio ſeu maleficio, prætorio
& Pontificio nomine eſſe abſolvendum: maxime
hoc argumento, quòd juxta Philoſophos nulli
eſſent dæmones: aliam mulierem (ſed hæc non-
dum erat à judicibus damnata) ut juberem à
carcere liberari cum periiſſet æger in manibus
aliorum Medicorum: afferebant quoque, nati-
vitatum faſciculos, ut de his pronunciarem, tan-
quam ariolus & vates, non ut medicinæ profeſ-
ſor, omnes tamen hi nil tulerunt, præter irritum
laborem, & malum nomen. Principio tamen
cùm eſſem XII. annorum, & exoneraſſem ſagit-
tam pyrio pulvere plenam, & chartaceo opercu-
lo vulnerata foret uxor honeſta muſici: in mala
colapho cæſus ſum adeò acriter, ut ceciderim.
Diſputatio habita Mediolani fuit cœpta ſupra
vires,

vires, & parum feliciter ceſſit. Violentia quo-[illegible]ndam Medicorum addactus ſum anno M. D. [illegible] ſeu x[illegible]xvii. turpi conditione paciſci cum Co[illegible] ſ[illegible] ut dixi, poſtmodum diſſoluta eſt, [illegible] D. x x x i x. & reſtitutus ſum integrè. Anno M[illegible]D.xxxvi. cùm curarem in domo Bonromeorum, vidi diluculo per ſomnium ſerpentem magnitudinis eximiæ, à quo interfici timebam: paulo poſt advenit nuncius ut inviſam filium Camilli Bonromei Comitis (ut vocant) & viri illuſtris atque primarij, eo ad illum: videtur puer (erat enim ſeptennis) exiguo laborare morbo, ſed obſervanti pulſum, quarto ictu perpetuo intermittebat: rogat mater Comitiſſa Corona, quomodo ſe habeat? reſpondi non videri magnã febrem, nihilominus quòd ad quartum ictum perpetuò ceſſaret vereri aliquid, quod neſciebam (nondum enim libros Galeni de Præſagiis ex pulſibus, habebam) itaque cum per eadem omnia uſque ad tertiam diem permaſiſſent, medicamentum quod vocatur Diarob, cũm Turbit, propinare in morſulis decreveram: & jam conſcripſeram, & nuncius ad pharmacopolam ire cœperat, recordor ſomnij, *Qui ſcio,* mecum dixi, *ne hic puer moriturus ex ſigno praſcripto?* (Et poſtquam libri apparuere ita inventum eſt) *cauſamque Medici iſti adeo mihi infenſi, in medicamentum referant*; revoco nuncium, qui nondum quatuor paſſibus ab oſtio aberat, dico deeſſe quippiam quod addere vellem, lacero prius factum, clam, & aliud ſcribo è margaritis, oſſe

 mono-

monocerotis,gemmis.Datur pulvis,evomit: intelligunt aſtantes malè ſe habere puerum: advocantur tres medici principales: ſed ex his mitior, qui in caſu filij Sfondrati in[illegible] vident medicamenti deſcriptionem: [illegible] quamvis duo me admodum odiſſent, Deo non permittente ulterius graſſari, non ſolum collaudant medicamentum, verùm denuo exhiberi jubent, quod factum me ſervavit; cum veſperi veniſſem intelligo omnia: mane ſequenti in auro[illegible] advocor, video laborare in extremis puerum, patrem plorantem, projectumque: *Ecce*, inquit, *quem dicebas non ægrotare:* (quaſi hoc ego dixiſſem) *ſaltem n[illegible] deſer[illegible]llum donec vivit:* pollicitus ſum, animadverto de[illegible]ri à duobus nobilibus. paulo poſt inſurgere tent[illegible] exclamans; non permiſerunt, cauſam in me rejiciebat: Quid plura? ſi locus fuiſſet medicamento Diarob cum Turbit (quod ſanè non tutum erat) de me actum fuiſſet, cum vel ſic tam graviter donec vixit de me quereretur, ut omnes fugerent: Velut me canidia afflaſſet pejor ſerpentibus Afris; ſic evaſi mortē, & commutavi jacturam ex infamia in ſtudia, ut poſtmodum non pœnituerit. Non credam ſomnium illud, ut neque alia narrata ſuperius, fuiſſe fortuita, ſed ut facile eſt videre monita, ut quæ ab animo pio à multis oppreſſo miſeriis, quem Deus noluit derelinquere: ſed eo ſtimulo excitatus, cùm viſio congrueret negocio, erat enim domus in campo B.Mariæ Pavo[illegible]is, tota depicta ſerpentibus, ut qui viperam habeant

junctam

junctam veteribus inſignibus Bonromeorum: ut [illegible] Cardani antea pro inſigni arcem rubram [illegible] ſuis tur[illegible]ibus, ſed turricula inſuper in medio nigra, [illegible]um circa arcem album, ut turricula [illegible]tur à Caſtellioneis, quorum nomen inſigne [illegible]clarat oppidum leone: Cæſar ergo Cardanis Aquilam nigram (præter roſtrum) totam expanſis alis (aliqui ore integro, alij diviſo depingunt) ſpacio croceo ſuper addidit: Unde [illegible]idam ſpacia utraque crocea ſeu aurata depingunt, alij antiquo more Aquilæ croceum, arcis album. Quin & ego ea die qua detentus ſum, hirundinis imaginem ſub tegete ſeu nubilario canentis, ſigillo adi[illegible], quod d[illegible]ficillimum eſſet inſignia ob [illegible]orum varietatem referre. Accepi [illegible] multis modis convenientem moribus noſtris, innoxia mortalibus: pauperum ſocietatem non abhorret, cum mortalibus verſatur perpetuò, nunquam tamen familiaris, mutat regionem, itque reditque ſæpius, connubialis non ſolitaria, neque gregalis, cantu oblectat hoſpitem, carceris impatiens, Redeunt (ſoli) oculi obcæcati, & cum tantula ſit, lapides perpulchros in ventre gerit, gaudet mirum in modum aëris clementia, & calore, Artificioſa in condendo nidū, ut ſoli Alcyoni hac in parte inter aves cedat: alba ſub ventre intus deforis nigra, remeat ad hoſpitium quaſi grata & memor, nulla avis etiam carnivora eam perſequitur, nulla illam volatu vincit, aut æquat: ſed redeo ad hiſtoriam, bis in Saccenſi oppido cura cum ignominia mihi

ceſſit, matrona cive noſtra Rigona cui in ſexta
ſanguinem miſi ex pede, in ſeptimâ obiit: Alteri
qui pauper erat, & patronalis Ecclesiæ (u[illegible]
cant) nolam, ſeu Campanam dictam [illegible]at,
cum medicamentum dediſſem, noct[illegible] fa-
lor obiit. Cauſa in utroque eadem, quod huju ſ-
modi morbum quo ambo laborabant, nunquam
videram: verùm parum abfuit infamia, quæ ſi
increbuiſſet malè actum forer mecum, adeo
profligatis rebus meis, tam privatis quam publi-
cis, ſed Vignani factum malè quoque ceſſit citra
mortem tamen, unde & nos dereliquit, cùm
novem ex illa domo ſanitati per me reſtituti
fuiſſent; ter ergo in [illegible]I. annis, quibus ſum à Me-
dicina, erravi, cùm Galenus non [illegible] accuſavit,
quia toties erraverat, ut accuſatio non habeat lo-
cum excuſationis. Itaque dedecori nulli publico
obnoxius fui, ſparſis verò vocibus nullo autho-
re, nemo magis, maximè Mediolani, Bononiæ-
que: credo ut redderent gratias locupletes civi
ſuo; Papiæ nihil tale, quamvis verè civis ejus
urbis, ut qui in ea natus & nactus domicilium.
Verùm ut febris quoſdam morbos finit, &
ægros, à morte liberat, qui nuſquam aliter ſanari
poſſent, ut Hippocrates author eſt in Aphoriſ-
mis; ita carcer ille ſuperveniens clamoribus tot
ſcelerum, omnia illa extinxit, ut nec ſuſpitionis
veſtigium emicuerit. argumentum ſanè quan-
tum poſſit invidia. Et vos Medici: Quid vobis fe-
ci? Ergo dedecora, & vituperationes finem quaſi
invenerunt, unde initium ſumpſiſſe ſperabant.

Sed

Sed relinquamus ſermones hos de infamia & dedecore, quæ noſtra ætate ad fœminarum oppro[illegible] magis quàm virorum pertinent: nonne inſigne illud commentum fuit Bononiæ, Dialogi hui[illegible]ferebatur ſub Melanphronis, id eſt obſcuræ & nigræ ſapientiæ nomine? ſed adeò incomptè fabricatus, & infeliciter editus erat, ut experientia ipſa docuerit, authorem facti, nec albam, nec nigram ſapientiam habuiſſe, unde coacti ſunt ſuum laborem ipſimet diſperdere. Sed redeamus ad patriam, ubi rejectus ſum à cura hoſpitalis B. Ambroſij, quæ in annum præſtabat VII. aureos VIII. non attingebat: & eram ni fallor annorum XXXVII. jam antea excideram anno XXIX. ex conductione villæ ſeu oppidi Caravagij, ſtipendium non attingebat LXXX. aureos: labor clitellarum, at Mazentæ jam pactum contraxerant; erat circiter L V. ego jam tranſacta hora me ſubduxeram, tam parum abfuit ne ibi contabeſcerem, ſi non potuiſſem conſeneſcere. Baſſani circa annum XXIX. quamvis intercedentibus amicis non accepi munus medendi, cujus munerarium erat centem aureorum: Eſt autem oppidum in agro Patavino. Sed præclara fuit oblatio Cæſaris Rincij Medici è primariis noſtræ civitatis, ut ſi vellem ſuſcipere curam villæ cujuſdam in agro Novarienſi, & diſtabat ab urbe noſtra L. M. paſſuum, daturos illos XII. ni fallor coronatos pro annuo ſtipendio: Non mireris ergo ſi Saccenſi oppido nihil habebam ſtipendij, & perſeveravi quinque annis:

Et Jo. Petrus Pocobellus Modœtiæ, & Jo. Petrus Albutius Gallarate patrimonium acquiſiverunt aureorum prope xx. Hoc contigit duabus uxoribus in ſpem hæreditatis; quamvis neuter eorum non aliud matrimonium inierit, prima ſuperſtite.

CAPUT XXXIV.

Magiſtri mei.

PAter meus in prima pueritia Arithmeticæ rudimenta, & quaſi tum artem (neſcio unde ſumpſerit) familiariter me docuit, anno circiter nono. Paulo poſt etiam Arabicæ Aſtrologiæ, dum & conaretur memoriam in me artificialem inſtillare, ſed ego ad memoriam illam minimè aptus eram. Poſt XII. annum docuit me primos ſex Euclidis libros, ſed ita ut quæ per me ipſum intelligere poſſem, nullam impenderet operam. Hæc ſunt quæ ſine ludo literario adeptus ſum ac didici, ſine lingua Latina: anno x x. fermè exacto ad Academiam Papienſem me contuli, x x I. in fine diſputavi ſub Curtio medicinæ primario, qui me dignatus eſt honore argumentandi, cum nil tale ab eo ſperare auſus eſſem. Audivi & Brandam Porrium in Philoſophia, & quandoque Franciſcum Taegium Novarienſem, anno M. D. X X I V. Patavij audivi Curtium, & Memoriam in medicina. Tum vidi Hieronymum

Accorum

Accorum bonum medicinam practicam (ut vocant) profitentem, & Toſetum Momum inter profeſſores, & Hiſpanum Philoſophum magni nominis.

C A P V T XXXV.

Alumni, atque diſcipuli.

PRimus eorum fuit Ambroſius Bizozorus, qui evaſit in navis Epidauricæ gubernatorem, vir ingenioſus & audax. Secundus Ludovicus Ferrarius Bononienſis, qui mathematicas, & Mediolani, & in patria ſua profeſſus eſt, & ſingularis in illis eruditionis. Tertius Jo. Baptiſta Boſcanus, qui à libellis fuit Senatus Cæſaris Caroli V. Quartus Gaſpar Cardanus nepos alterius Gaſparis patruelis mei, hic Medicus evaſit, & medicinam publicè Romæ profeſſus eſt. Quintus Fabritius Bozius, qui militiam exercuit Taurinæ regionis, licet pro Mediolanenſi habitus. Sextus Joſephus Amatus à Secretis Proconſulis Provinciæ noſtræ. Septimus Chriſtophorus Saccus, qui tabellio publicus factus eſt. Octavus Hercules Vicecomes Muſicus, juvenis lepidus, & gratioſus. Nonus Benedictus Catanæus Papienſis, qui operam dedit Juriſprudentiæ. Decimus Jo. Paulus Euphomia Muſicus, & ſatis eruditus. Undecimus Rodulphus Sylveſter Bononienſis qui evaſit Medicus, & Romæ dũ

hæc

hæc ſcribimus Medicinam exercet. Duodecimus Julius Pozus Bononienſis: hic ſolus deſeruit vadimonium. Tertius decimus Camillus Zanolinus, & ipſe Bononienſis muſicus, & tabellio publicus elegantis conſuetudinis. Quartus decimus Octavius PitiusCalabrenſis,qui nunc mecum eſt, ex his præſtantiſſimi Secundus Quartus & Undecimus:ſed duo priores in juventa obiere, Secundus annorum XLIII. Quartus nondum XL. ingreſſus:

Immodicis brevis eſt ætas, & rara ſenectus
Quicquid amas cupias, non placuiſſe nimis.

CAPUT XXXVI.

De Teſtamentis.

TEſtamenta plura condidi ad hanc uſque diem, quæ eſt Calendarum menſis Octobris anni M.D. LXXVI. ultima per Jacobum Macchellū, & Thomam Barberium Bononienſes; alia Mediolani per Bartholomæum Sormanum, Hieronymum Amatum, & Jo. Jacobum Cribellum. Et nunc decrevi aliud, & ultimum condere: ſed & codicillos confeci. Omnium ſumma eſt, ut velim mea bona in filios tranſire ſi fieri poſſet,ſed minor natū adeò malè ſe geſſit, ut malim tranſire in nepotem ex primo filio. Secundum eſt, ut deſcendentes mei, ſint ſub cura, quamdiu

quamdiu fieri poteſt, ob certas cauſas mihi notas. Tertium ut ſint ſubjecta bona fidei commiſſo, & ubi deficeret progenies mea, tunc ad agnatos patrimonium meum quantum fieri poteſt, in con[illegible] tranſeat in perpetuum. Quartum ut libri mei corrigantur, & edantur typis, ut ea mente qua conditi ſunt, talem uſum præſtent humano generi. Quintum eſt, ut Domus Bononiæ ubi ſtirps deficeret in Collegium Cardanorum familiæ addictum tranſeat, & hæredes ſi non ſint ex familia tamen nomen ſubeant. Sextum pro opportunitate variationem ſuſcipit.

CAPUT XXXVII.

Proprietates quædam naturales, mirificæ, inter quas ſomnia.

PRimum inditum naturæ ut ita dicam anomalæ, fuit ipſa nativitas cum capillis longis, nigris, criſpis, non ſanè miraculoſum, tamen planè portentoſum: ſed maximè cum exanimatus in hunc mundum venerim. Secundum apparuit anno quarto, & duravit circiter tribus annis: Ex mandato patris quieſcebam in lecto ad horam uſque diei tertiam, & cum ante illam evigilabar, quicquid ſupererat ad horam uſque diei conſuetam in ſpectaculo jucundo conſumebam, nec unquam vana expectatione de illo

fruſtratus ſum. Videbam ergo imagines diverſas quaſi corporum æreorum. (Conſtare enim videbantur ex annulis minimis, quales ſunt loricarum, cùm tamen loricas nunquam eousque vidiſſem) ab imo lecti angulo dextro aſcendentes per ſemicirculum, lentè & in ſiniſtrum occidentes, ut prorſus non apparerent: Arcium, domorum, animalium, equorum cum equitibus, herbarum, arborum, inſtrumentorum muſicorum, Theatrorum, hominum diverſorum habituum, veſtiumque variarum, tubicines præcipue cum tubis quaſi ſonantibus, nulla tamen vox aut ſonus exaudiebatur: præterea milites, populos, arva, formaſque corporum, uſque ad hanc diem mihi inviſas: lucos, & ſylvas, aliaque quorum non memini, quandoque multarum rerum congeriem ſimul irruentium, non tamen ut ſe confunderent, ſed ut properarent. Erant autem perſpicua illa, ſed non ita ut proinde eſſet, ac ſi non adeſſent, nec denſa ut oculo pervia non eſſent. Sed ipſi circuli opaci erant ſpatia prorſus perſpicua. Delectabar autem non parum, & ſpectabam intentus hæc miracula, unde matertera mea ſemel me interrogavit an aliquid viderem? Ego quamvis adeò puer, mecum cogitabam, ſi fatebor indignabitur quicquid cauſam præbet hujus pompæ, ſubtrahetque hoc feſtum: aderant enim etiam flores varij, & quadrupedia, & volucres cujuſcunque generis, ſed omnibus tam bellè fabricatis deerat color, nam erant aërea: itaque ego qui nec juvenis, nec ſenex mentiri ſolitus ſum,

diu

diu ſteti antequam dicerem: Tum illa, quid ergo fili tam intentè reſpicis? Non memini quid reſponderim ipſi, exiſtimo autem nihil reſpondiſſe. Tertium fuit poſt hoc ut dixi, quòd vix unquam niſi prope diem incaleſcerem, à genubus infra. Quartum quòd poſtmodum totus à ſomno perfunderer ſudore calido, & valde. Quintum quod viderem quam ſæpiſſime per ſomnum gallum, quem timebam ne loqueretur humana voce, inde paulo poſt ita contingebat: Erant autem verba plerumque comminatoria, nec tamen memini quid unquam in tot vicibus audierim: Erat autem gallus pennis rubris, & criſta atque ſubmentis ſimiliter, credo autem ſupra centum vices hoc vidiſſe. Poſt hujuſmodi tempora, jam ineunte pubertate, cùm hæc viſa ceſſaſſent, alia duo apparuerunt, quæ perpetuò ferme manſerunt, & nunc etiam manent: licet poſtquam problemata ſcripſi, & evulgavi amicis, unum ex his interciderit aliquando; idque eſt, quod quoties ad Cœlum oculos attollo, video Lunam, & verè video à fronte ex adverſo ſitam: cujus cauſam ibi enarravi: alterum, quòd cùm fortuito animadvertiſſem caſu ac fortuna, interveniente me rixis, nullum fieri ſanguinem, nec quenquam vulnerari, conſultò me immiſcui certaminibus, atque ſeditionibus, ſed neque tum cuiquam vulnus inflictum eſt: Poſt etiam cum venatoribus junctus nulla fera vulnerata, vel jaculo, vel à canibus eſſet, & id obſervavi comitatus aliquoties licet raro admodum, tamen nunquam fruſtratus

ſum

ſum hoc privilegio: Adeo ut cum ſemel (dum comitarer Iſtonij Principem Viglevanum) captus eſſet lepus, & à canum morſibus ſubtractus, inventus ſit illæſus, illis non parum mirantibus: Solum in voluntariis ſanguinis detractionibus, & his qui publicè plectuntur, hoc ut ita dicam privilegio, non ſum potitus. Et ſemel in area templi magni Mediolani, dum quendam inimici ejus in terram projeciſſent, & aliquot vulneribus confeciſſent, ipſo interventu meo unus eum clamantem percuſſit, ſtatimque alios deſcedentes ſecutus eſt; nec ſcio an illo ultimo ictu vulneraverit. Octavum eſt, quòd omnibus in occaſionibus tum emerſi, cùm jam nullus auxiliator eſſe videretur: Et licet hoc ſit naturale, modus tamen ut adeò frequènter, & ſemper, efficit ut nec naturale dici, nec exiſtimari poſſit: licet illud de gallo viſum fuiſſe in ſomnis, naturale ſit, toties & ſemper eodem modò certè prodigioſum dici merito poteſt: ſicut jacere alea legitima tria tantum puncta, agendo de re aliqua magna ac negocio naturale eſt, ac exiſtimari meretur, & uſque ad ſecundum ictum ſi repetatur: Ter autem & quater ſanè ſuſpectum etiam à cordato viro haberi poteſt. Et ſimiliter de ſucceſſu, quod non niſi deplorata jam omni ſpe illuxerit occaſio, ut omnino Dei voluntate factum videri debeat. Narrabo autem circa hoc duo exempla ſatis evidentia. Erat annus M.D. XLIII. ſalutis, æſtivumque tempus, in quo ſolitus eram adire ſingulis diebus domum Antonij Vicomercati

cati patritij noſtræ urbis, atque ibi totam diem abſumere certamine latrunculorum; certabamus autem realibus uno, & uſque ad tria, vel quatuor in ſingulos ludos, adeò ut cum ego vincere eſſem aſſuetus, auferrem aureum propemodum unum die ſingulo, aliquanto plus, modo aliquanto minus: ita illi volupe erat ſumptus eo modo, mihi utrumque ſumptus & certamen; ex quo tamen adeo eviluceram ut jam toto biennio aliquotque inſuper menſibus, neque artis exercendæ, neque lucri quod deperibat totum, præter id quod nuper dixi, nec exiſtimationis, neque ſtudiorum rationem haberem: Die quodam prope Auguſti finem, cœpit ipſe conſulto, ſeu quòd jacturæ jam adeò aſſiduæ pigeret, ſeu quod exiſtimaret ejus mihi æquum eſſe, quod nulla ratione, nullo juramento, vel execratione à propoſito dimoveretur: adeò ut coëgerit me jurare, nunquam in poſterum rediturum ludendi cauſa: Dejeravique Divos per omnes, atque ita dies illa fuit extrema, ſtatimque me totum tradidi ſtudiis: Et ecce menſis Octobris initio, Senatus, cùm ceſſaſſet ob bella Academia Ticinenſis, omnéſque profeſſores Piſas ſe contuliſſent, profitendi in urbe mea munus obtulit, idque inſperato obtigit, quod & amplexatus ſum, quia ex urbe non recedebam, alias nullo modo recepturus, ubi vel recedendum è patria fuiſſet, vel concurſorem habiturus: cum nunquam præter Mathematicas, eaſque diebus tantum feſtis profeſſus eſſem amiſſurus lucrum ex urbe quotidianum &

ſubiturus

ſubiturus incommodum transferendi meos ac ſuppellectilem, & de exiſtimatione periculum facturus. His de cauſis, cum ſequenti anno, nollem à patria diſcedere, nocte præcedente quem qua ſenatus miſit, qui à me ſciſcitaretur quid deliberaſſem (quis credat) tota domus funditus ruit, duntaxat ſervato cubiculo in quo ego, uxor, & filij dormiebamus: Itaque quòd nunquam ſponte facturus eram, nec ſine nota facere potuiſſem, coactus ſum recipere: Omnibus ſtupentibus qui rem norunt. Aliud autem dicam (cum horum exemplorum tota mea vita referta fuerit) ſed in alio genere: laborabam & jamdiu ad deſperationem vitæ uſque laboraveram (ut alias dixi) empyemate illo notho. Legeram in collectis à patre meo, ſi quis hora matutinâ VIII. Calendas Aprilis, exoraret virginem ſanctam, ut filium rogaret pro re licita, genibus flexis, adjecta oratiône Dominica, nec non ſalutatione virginis Angelica, obtenturum quod petierit: Obſervavi diem horamque, peregi ſupplicatiônem, & non tunc ſtatim, ſed die corporis Chriſti, eodem anno, liberatus prorſus ſum. ſed & alias multo poſt, memor facti pro podagra ſupplicavi, (nam propriè de hoc, duo exempla pater adducebat eorum qui liberati erant) & multum profuit, inde etiam ſanatus ſum. Sed in hoc, auxiliis etiam artis uſus ſum. Quatuor vero adducam exempla, atque proprietatum experimenta mirabilia de filio natu majore: unum à die ſacri fontis; ſecundum ab anno illius ſupremo; tertium in hora

In hora ipſa qua confeſſus eſt cauſam, propter quam objit; quartum quod à die qua captus fuit cœpit, & uſque in diem mortis perduravit. Natus enim eſt anno M. D. X X X I V. Pridie Idus Majas, & cum vitæ illius timerem XVII. Calendas Junij, quæ fuit Domini dies, levatus eſt à ſacro fonte, illuceſcebat Sol clariſſimus in cubiculo, hora diei inter quintam & ſextam: Omnes ibi juxta puerperam de more, præter puerum famulumve: à feneſtra abductum erat velamen lineum, & muro adhærebat: Crabro magnus ingreditur, circumvolat infantem, omnes qui aderamus timebamus illi, non nocuit, paulo poſt in velum impegit, tanto ſtrepitu, ut diceres tympanum verberatum: accurrimus nil inventum eſt, neque foras exire potuit, nobis id attentè obſervantibus: tunc omnes quod poſt evenit ſuſpicati ſumus, ſed non tam acerbum exitum. Anno quo interiit donaveram illi veſtem ſericeam novam de more Medicorum, erat dies rurſus Domini, ivit ad Portam Tonſam, ibi erat lanius, & de more ante oſtium Porci, ſurrexit unus è luto, & ita interturbavit, fœdavit, ac impulit filium, cum non ſolum famulus ejus, ſed lanij & vicini, cum haſtis porcum depellerent, ut appareret rem eſſe prodigioſam, vixque demum laſſus, & filio fugiente, ipſum reliquit: Ex hoc ad me triſtis præter moré venit, & narravit omnia, interrogans quid hoc ſibi portenderet? Reſpondi caveret ne vitam ducendo ſuillam, etiam finem ſimilem ſubiret, quanquã præter aleam & delitias gulæ, optimus

eſſet

eſſet juvenis, & inculpatæ vitæ. Erat menſis Februarij, atque initium ejus ſequentis anni, cùm ego degerem ac profiterer Papiæ, inſpiciens forte fortuna manus, video in annulari dextræ in radice, enſis effigiem ſanguinei, ſubitò expavi: quid plura, veſperi nuncius adeſt à pedibus, cum litteris generi, monet captum filium, ut veniam Mediolanum: eo die ſequenti, ſignum illud LIII. diebus intenditur, aſcendit, cùm ecce extrema die jam ad ſummum digiti pertingeret, & juberet velut flammeus ſanguis: ego qui nil tale ſuſpicabar, territus ac mei impos, neſciebam quid agerem, quid dicerem, quid meditarer: noctis medio ſecuri percuſſus eſt, mane ſignum penè evanuerat, ſequenti & altera die abolitum eſt. Ante jam per dies ferme xx. dum detineretur in carcere plus minuſve, ſtudebam in bibliotheca, ſentio vocem penè confitentis miſerentium, & quam brevi deſinentium; tum cor aperiri, dilacerari, avelli, coactus furore, exilio è loco in cortem, ubi alij erant è Palavicinis quibus domum locaveram: exclamo (non neſcius quantum officerem cauſæ filij, ſi ille crimen non fuiſſet confeſſus, imò vel ſi innocens ab eo fuiſſet) *Hei quia conſcius eſt mortis uxoris, & nunc confeſſus eſt, & damnabitur capite, & ſecuri percutietur.* Et ſubito accepta veſte ad forum pergo, in medio fermè viæ, invenio Generum mœſtum, qui dixit, Quo is: Reſpondi dubito ne filius conſcius facti omnia confeſſus ſit; tum ille ita eſt, nuper hoc accidit:

accurrit

occurrit explorator quem ego ſuppoſueram, totamque facti ſeriem renunciavit.

Inter propria mihi ſecundum naturam fuit illud, carnem meam quippiam olere ſulphur, thus, & alia quoque, præcipue contigit hoc circa xxx. annum, quo morbo illo tam gravi laboravi: unde ſanitati reſtitutus, nam tum ſulphur mihi graviter olere brachia videbantur, & tunc etiam pruritu laboravi, nunc autem ceſſavit hoc ſymptoma ab ingreſſu ſenij.

Aliud quòd cùm ſtuderem, vacuus curis, auxilio magiſtrorum, neque Archimedem, neque Ptolemæum intelligerem: in profunda ſenecta, cùm forſan xxx. annis intermiſiſſem, plenus negociis, impeditus curis, nullo auxilio, clarè utrumque aſſequor.

Somnia.

Nonne, & illud de ſomniis quòd tam vera fuerint, admiratione dignum videri poteſt? nec minimam partem attingere velim: Quorſum enim? ſed tantum lucidiſſima, & maxima decernentia negocia: velut cum circa annum M. D. xxxiv. in diluculo, cùm nondum quicquam conſtitutum haberem, & omnia peſſum in dies irent, vidi in ſomno me currentem ad radicem montis qui mihi à dextra erat, cum immenſa hominum multitudine cujuſcunque ſtatus, ſexus, ætatis, mulierum ſcilicet, virorum, ſenum, puerorum, infantium, pauperum, divitum variis

modis veſtitorum: interrogavi ergo quo cuncti irremus omnes? reſpondit unus ex his, ad mortem: exterritus ego, cùm mons à læva mihi eſſet, converſuſque ut à dextra ipſum haberem, vites (quæ medium illud montis, eouſque ubi ego eram frondibuſque intectæ erant, aridis, & ſine uva prorſus, quales Autumno videri ſolent) apprehendere, atque in montem aſcendere cœpi: idque primùm ægre ob montem, ſeu potius collem, qui arduus in radice multum erat: poſtmodum ea ſuperata, per ipſas facile aſcendebam: & cùm jam in montis eſſem vertice, ac tanquam ultra impetu voluntatis tranſiturus, nudi lapides, & abrupti apparuere: parumque abfuit quin in terram profundam, ac tenebroſam voraginem me præcipitarem, adeo ut memoria hujus ſomnij cum ſint XL. anni me contriſtet, ac ſimul terreat: itaque ad dextram converſus ubi ericeto contectus ſolùm campus apparebat, eo proceſſi propter metum, qua iter agerem immemor, in veſtibulo villici tugurij palea, & junco atque arundinibus tecti, me eſſe animadverti, puerum tenens dextra manu, veſte coloris cinerei, ætatis XII. circiter annorum: tuncque ſomno atque inſomnio ſimul ſolutus ſum. Quo manifeſtè ad nominis immortalitatem, ad labores perpetuos, & immenſos, ad carcerem, & metum maximum ac triſtitiam, duram ſedem ob ſilices, infructuoſam ob defectum arborum, & herbarum utilium, lætam tamen, æqualem, ac mollem. Perennem ergo in futurum gloriam docuit: nam

Singulis annis vinea vindemiam reddit. Puer ille ſi ſpiritus bonus, fauſtum, ſtrictè enim tenebam: ſi nepos minus. Caſa illa in ſolitudine ſpem quietis. Sed horror tantus cum præcipitio etiam caſum filij declarare potuit, qui nupſit, & periit indignum eſt credere fuiſſe præteritum, id verò Mediolani accidit.

Secundum, ibidem non multo poſt moranti: videbatur mihi quod anima mea eſſet in Cœlo Lunæ, nuda à corpore, & ſolitaria, & ob id querebar, audivi vocem patris mei dicentis, *Datus ſum tibi cuſtos à Deo, omnia hic ſunt plena animabus, ſed eas non vides, ut neque me, ſed illas neque alloqui licet: manebis autem in hoc cœlo vis. millibus annis, totidemque in ſingulis orbibus, uſque ad octavum, poſt pervenies ad Dei Regnum.* Id ego ſic interpretatus ſum. Patris anima tutelaris ſpiritus, quid amicius aut jucundius? Luna Grammaticam: Mercurius Geometriam, & Arithmeticam: Venus Muſicam, divinandi diſciplinam, & poëſim: Sol Moralem: Jupiter Naturalem: Mars Medicinam: Saturnus Agriculturam, herbarum ſcientiam, artes reliquas humiliores: Octavus orbis ſpicilegium, ſapientiam naturalem, & varia ſtudia, poſt hæc aliquando cum Principe requieſcam. Id quaſi expreſſum, etiam me non advertente, in ſeptem particulis problematum, quibus abſolutis vel [illegible]itis immineat tempus.

Viſus ſum etiam aliquando juvenem mihi blandientem agnoſcere, cujus tamen experrectus

minime memini, quem cum interrogaſſem qui eſſet, & cujas, gravatè reſpondit, *Stephanus Dames*: Non fert lingua Latina aliter explicari quam aliena ſonet. Ego ſæpius cogitavi de hoc, *ſiφανος coronam* ſignificat *μίσος media*, *medietasve*.

Aliud quod ſignificavit Romæ quam ducturus eſſem vitam: vidi enim me anno M.D.LVIII, VII. Idus Januarias cùm Mediolani abſque munere publico degerem: eſſe in Urbe quadam multis palatiis referta, atque ornata: Et inter cætera domo aurea, cui poſtmodum, ubi Romam veni, ſimilem conſpicatus ſum, videbatur autem dies feſtus, & ego ſolus cum famulo, & mula, & ambo latebant poſt domum, audiebam tamen vocem famuli: Ibi cum pauci occurrerent in via, & ab omnibus curioſe ſciſcitarer urbis nomen, nemine docente, anus quædam dixit, vocari *Bacheriam*, Latine virgam qua ſolent pueri vapulare, antiquo tempore ferulam: Juvenalis.

Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus, ſolicitus ergo ibam quærens, qui me doceret nomen verum; nam mecum dicebam, non eſt nomen hoc barbarum, nec in Italia unquam intellexi eſſe talem urbem, hæcque jam objeceram anui, addidit, *In ea ſunt palatia quinque*, *ut ego vidi* (inquio) *pluſquam viginti*, tum illa repetiit, *at non ſunt niſi quinque*. Itaque nondum invento famulo, nec mula, experrectus ſum. Quod afferam certi, non habeo quicquam, ſolùm illud

Illud apertum eſt Romam, & quid nomen illud Bachetta referret. Quidam dixit de Neapoli verbum. Hoc accidit in perturbatis cauſis, atque materia, aut divino conſilio.

Admonitus etiam M.D.XLVII. in æſtate, dum Papiæ filius natu minor ægrotaret, tanquam moriturus eſſet, ut linqueret animo: expergiſcor, & ſtatim ancilla accurrit dicens, *Surge, exiſtimo enim Aldum periturum:* Quid habet? *Oculus ei diſtortus eſt: tacet,* ſurgo, propino pulverem è margaritis, & gemmis in quo ſpem habebam, evomuit: iterum exhibeo? detinuit, dormivit, ſudavit: intra tres dies convaluit. Talia decent viros opere pios, fide in Deum firmos, conſilio prudentes, fine ſalutari ut providi patres familias, utiles captantes occaſiones, ſervandi corpora ac animam, quæ illi conjuncta eſt, & maximè congruenti medicinæ modo, quem volentes [illegible] alij, ridiculi habentur, velut vaticinationes: neque enim in artem redigi poſſunt. Niſi autem miſer ille eſt, qui tantum mihi attulit negocii. Multa quoque ſomnia mirabilia vidi, & ſupra fidem, quæ volens premo.

Hæc igitur mira, & diverſorum generum cogitationes, ſomnia, & momentanea quatuor, quorum tria ſuperius recitavi, conductio Mazente, caſus in mare, domus ruina, quantum ligulæ hiſtoria admirabilis, de qua ſupra egi. Itaque munera Dei à me ſunt recognoſcenda: nec quiſquam, quod mihi accidit hujuſmodi, vel caſibus vel occaſioni momentaneæ, vel ſomniis pro

regula communi ſtatuere velit : Abunde enim & forſan etiam graviter decipietur; nec multo minus, qui volet in merita mea referre: ſunt enim largientis Dei munera, non quicquam cuique debentis, & multo minus mihi. Multo etiam falluntur, qui ad induſtriam, ad labores, ac ſtudia mea, quæ vix milleſimam partem implere potuiſſent: peſſime vero qui confiĉta à me inanis gloriæ ſtudio, imaginati fuerunt, à qua plurimum abſum: deinde cur velim virtutem non ſolum mihi (ſi ita vultis) inſitam, ſed quam à Deo partam ſcio, frivolis his næniis, ac falſis fabulis fœdare?

CAPVT XXXVIII.

Proprietates quinque quibus adjutus ſum.

HUcuſque tanquam de homine locutus ſum, atque etiam aliquanto hominibus cæteris, naturà inferiore ac diſciplina: nunc de mei ipſius natura quadam admirabili, & eo mirabiliore, quod in me ſentio eſſe quippiam, quod quid ſit neſcio: Et id me eſſe, cum non à me proficiſci talia percipiam: adeſſe cum expedit, non cum nolo. Quod oritur inde majus eſt viribus meis, quod detectum fuit anno M.D.XXVI. in fine ſeu initio ſequentis, ut ſint peracti ex eo anni ſupra XLIV. ſentio ingredi foris in aurem, rem cum

cum ſtrepitu ex ea parte directè, unde fit ſermo
[illegible]me: & ſi ad bonum decumbit in latere dex-
tro, aut ſi à ſiniſtro venit penetrat in dextrum,
& fit ſtrepitus ordinatus: Et ſi contentioſus con-
tentio mira exauditur: ſi ad malum decumbit in
ſiniſtro latere, venit ex parte ad unguem, unde
voces illæ tumultuantur. Et ideò a quacunque
parte capitis ingreditur. Et perſæpe cum res ma-
lè cedit, vox ex ſiniſtra parte dum finiri deberet
intenditur, & multiplicantur voces. Et perſæpe
[illegible]res ſit ex urbe eadem, accidit ut voce vix finita,
ingrediatur nuncius, qui te vocet illorum no-
mine. Et ſi ex alia civitate, & veniat nuncius,
computa tempus interpoſitum à deliberatione,
& initio itineris, & incidunt in idem, & vides
ſententiam peractam ſub forma, qua concluſa
eſt. Et duravit ad annum uſque M.D.LXVIII. ſub
tempore cui conſpiratio ſuccedebat, & ego mi-
rabar quod ceſſaret.

Poſt paucos annos ſcilicet VIII. vel circa id
[illegible]D. XXXIV. cœpi videre per ſomnia quæ
[illegible]ra eſſent brevi, & ſi eadem die, videbam ut
erant clara, & poſt ortum ſolis, & explicata, adeò
ut aliquando cauſam Collegij prorſus judicatam,
pactam, & condemnatam viderim, & quod ob-
tenturus eſſem, profitendi munus Bononiæ, ceſ-
ſavit anno priore quam illud aliud, ſcilicet anno
M.D.LXVII. dum Paulus unus è contubernalibus
[illegible]ret, & ita duravit annis circiter XXXIII.

Tertium fuit ſplendor, hunc ſenſim auxi, ori-
ginem ſumpſit circa annum M. D. XX[illegible]. auctus

ſuit, ſed nunquam perfici potuit, niſi circa finem LXXIII. inter finem Auguſti, & initium Septembris anni M.D. LXXIV. ſed propriè hoc anno M.D.LXXV. nunc ut mihi videtur, habeo perfectum. Eſt autem res quæ non me deſerit, ſed loco duorum præcedentium quæ deſierunt, munit adverſus æmulos, & pro incumbente neceſſitate. Et eſt compoſita ex exercitatione artificioſa, & lumine circunforaneo: Jucunda nimis, & per ſe præſtat longè plus ad authoritatem, exercitationem, lucra & ſoliditatem ſtudiorum, quam illa duo ſimul juncta, & hominem non abſtrahit à communibus ſtudiis, & converſatione humana, & reddit promptum ad omnia, & ad compoſitionem librorum eſt præſtantiſſima, & videtur quaſi ultimum noſtræ naturæ, repræſentat enim omnia ſimul quæ ad rem illam faciunt: & ſi non eſt res divina, certe eſt perfectiſſimum opus mortalium.

Interim eſt quartum, quod incepit ab anno M.D. XXII. & perduravit uſque ad annum M.D. LXX. vel LXXIII, ſcilicet hoc mihi datum eſt, reor ad conſolationem: poſtquam ſervatus ſum in vita præter ſpem, & ut confirmarer in fide, ac intelligerem quòd à Deo ſum, & ille mihi omnia, ne aliquid indignum tot meritis admitterem. Et ſi quis dicat cur non omnes homines, aut ſaltem pauci hæc vident, & ſimilia? Quia ſi ſentiunt plures, aut per ſe clara non nobis? in quod amoris indicium, mors ſæva filij, ſi ſecus aliquis immortalis eſſe poteſt, expoſtulo: ſi non

quid

Quid mihi plus? Mors enim omnis acerba, & peſtis eadem præter ſimilem, quam æquat diuturna ætas, & certa expectatio.

Quintum peculiare fuit, quod & ipſum perpetuò duravit, ut non niſi deſperatis rebus emerſerim, non niſi florentibus merſus ſim, quales triremes in tempeſtate eſſe ſolent, modo ex imo ad ſuprema, modo ex ſupremis in vertices, idque tota vita. O quoties conditionem meam adeò miſerabilem mecum deflevi! non ſolum quod omnia perſſum iſſent, & omnis ſpes ſalutis ſublata foret, ſed quod neque res meas cogitatione diſponenti ut vellem, invenirem modum evadendi: cùm nullo meo ſtudio aut labore, intra duos aut tres menſes, vidi omnia commutata: ut majores effectus quam voluntatem, & actum poteſtate fore crediderim, idque toties ut numerum referre pudeat. Et hac viciſſitudine accidit ſæpe ut omnia ſimul ruerent.

CAPUT XXXIX.

Eruditio, vel repræſentatio.

SEu verè aliquid ſciam, ſeu videar: Grammaticam nunquam didici, ut neque Græcam, aut Gallicam, aut Hiſpanicam linguam, ſed uſum ſolum mihi neſcio quomodo tributum; non magis quicquam de Rhetorica novi, non etiam opticam, ut nec diſciplinam de ponderibus, quod

his ſtudium non impenderim: neque verò aſtronomiam, viſa enim eſt mihi nimis difficilis; ut contra in muſica ineptus uſui fui, contemplationi non impar: Geographiæ, Philoſophiæ illi altercativæ, diſciplinæ morali, Juriſprudentiæ, Theologiæ, operam non navavi, nimis enim prolixæ, & alienæ à meo propoſito, & totum hominem expoſcebant. Sed neque ulli diſciplinæ malæ, aut pernitioſæ, aut vanæ: Unde neque chiromantiæ, nec ſcientiæ componendorum venenorum, aut chymicæ: Phyſiognomiæ etiam non me dedi, nam longa res eſt, difficillima, & quæ multa memoria indiget, & ſenſibus acutis, quæ mihi adeſſe haud credo: non arti magicæ, quæ per præcantationes agit, aut evocandis Dæmonibus, aut animabus mortuorum. Ex laudabilibus etiam, minimè, cognoſcendis plantis ob memoriæ defectum: neque agriculturæ, quòd exercere oporteat magis quam ſcire. Anatomia autem multa me deterruere. Nec etiam pangendis carminibus, niſi neceſſariis & vanis parum. Quid ergo eſt, quod tot mihi, vel [illegible] cogitanti tribuerunt, niſi ut opinionem in arte medica minuerent?

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

Quod ad Aſtrologiam quæ prædicere docet, operam dedi, & nimis quam debui, fidi quoque in perniciem meam: ea quæ naturalis magis eſt, nulla uſui fuit: namque à tribus annis, id eſt, L X X I. ætatis citra, primùm illam edoctus ſum.

Callui

... ergo Geometriam, Arithmeticam, Medicinam: contemplativam & praxim: Dialecticam ... Magis; Magiam naturalem, id eſt proprietates rerum, & quæ ſunt illis ſimilia, ut quod ambra, calorem confirmet innatum, & cur, & (ſi adnumerandus) latrunculorum ludum: Præterea ... linguæ Latinæ, & aliarum etiam quarundam: ... Muſicam contemplativam: Nauticam autem non attigi: de Militari, non eſt ut inter diſciplinas hanc adnumerem, ob multa difficilia in ea tamen carui, ut etiam Architectura. Sunt etiam quædam ſemidiſciplinæ, velut ſymbolicarum literarum uſus, compoſitio, interpretatio. In proprio agro deſtituor Chirurgiæ uſu: Si igitur diſciplinarum celebriorum numerum ſtatuas, XXXVI. à XXVI. ſtudiis ac cognitione prorſus abſtinui: Decem mededidi. Exiſtimarunt autem aliqui majorem cognitionem, atque peritiam ... repræſentationem: repræſentatio adjuvatur contemplatione profunda, & ſtabili, ... nexu multarum rerum bene intellectarum, ... principiis melioribus non contradicendi ſtudio ut in Galeno; non nimis laxis, & partim falſis (liceat mihi ob veritatis ſtudium in aliquibus paululum, non multum ut quidam credunt diſcedere à communi opinione) ac imaginariis ut in Plotino: ſed judicio exacto, & firmo, ſenio, Harpocratia, & exercitatione illorum quinque modorum jam ſæpius commemoratorum auxilio uti. Verùm addamus illis decem quæ novimus, unum: cognitionem hiſtoriarum multarum,

quæ licet nulli diſciplinæ peculiariter propria ſit, tamen multum facit ad decorem, & ornatum eorum quæ, narrantur in illis: Hæc ſubjunxiſſe volui, quaſi hortando unumquemque, ut potius (quandoquidem vita noſtra brevis eſt, & plena variis impedimentis, tum etiam incommodis) paucis quam pluribus operam dare, atque his, diligenter, & aſſidue: eligere autem præter omnia, utilia humano uſui, & nobis ipſis primum: ac connexa & vera aſſumere principia, nec quæ ira aut ambitione vetera relinquere, ſed ut meliora hæc vel illa experiri. Et ſi nominis cura te trahit, aut utilitatem ex eo ſperare audes, melius eſt unum inventum perfectè expolire, quàm mille perſequi, & nihil abſolvere.

Sæpius in libro memoratur Perſius uno:
Quàm levis in tota Marſus Amazonide.

Quod videmus præcipuè Horatio, ut unum opus, nec magnum ſatis, ſed excultũ & aureum contigiſſe. Et nunc ut vates gloriari poſſit: *Dum Capitolium ſcandet tacita cum virgine Pontifex: victurum ſe in chartis, nec ſtygia cohibendum unda.* Satis enim conſtat, ceſſaſſe jam Pontifices ab aſcenſu illo, & Horatij famam adhuc floreſcere. Sic ergo nos Arithmeticam ad decuplum, ad medicinam, non parum auximus. Proprium autem gravis viri eſt, ſtatim ad rem properare: Et ad hoc, opus eſt multa lectione: toto triduo ingens volumen devorantes, judicio opus eſt, pertrita vel parum utilia præte-

præter eundo, obſcurorum expectare occaſionem, obeliſco ſignando. Eſt in noſtra ſtructura familiare, ut principium ſequentis, idem ſit fini *orationis.* Orationis hujuſmodi divinos habeo authores: Sitque ea nitida, pura, connexa, ornata, Latina, ſermonis ſervata proprietate, compoſitione & ſenſus ab uno deducta principio textura. Quæ vero infinitæ ſunt artes, non patiuntur ſe exornari, ut Geometria, & Arithmetica: aliæ contra non augentur, verum dividuntur & exornantur, ut Aſtronomia, & Juriſprudentia.

CAPUT XL.

Felicitas in curando.

1. Accidit ut anno M.D.XXXVII. ſeu M.D. XXXIII. in æſtate, cùm eſſet, mihi arcta conſuetudo cum Donato Lanza, cui ex hæmoptoi laboranti jam pluribus annis multum, contuleram, ut eſſet Sfondrato Senatori, & à ſecretis Cæſaris intimus, cui perſuaſerat ſæpe ut opera mea uteretur in cura filij majoris, puerili convulſione laborantis, qui potius inter mortuos quam inter vivos numerandus videbatur: imbecillis, tum diſtortus, parum mente valens, & ſi tandem convaluerit: Filius alter natu minor nonum, aut decimum agens menſem, febre corriperetur, & Lucas Crucejus eum curaret, ſpem bonam

afferens ut mos eſt : (Erat enim amicus v[illegible] Sfondrato, quod Crucejus eſſet collegij procurator, Sfondratus patronus, & longa conſuetudine, & mutuis officiis ac beneficiis vincti) & repente convulſio acerrima, non deſinente febre acuta, infantem invaderet : unde cum periculum mortis non obſcurè immineret Crucejus vocandum ſuadet Ambroſium Cavenagum, Sfondratus Lanzæ memor me : Adſumus hora diei ſecunda, & pater infantis : Ibi cum pauca Crucejus de morbo dixiſſet, quòd ſciret Sfondratum hominem eſſe prudentem, ipſe verò ſyncerus & eruditus : Cavenagus nil afferebat in medium, quòd locus ei ultimus deberetur : tum ego dixi, videtis quoniam infans hic opiſtotono laborat, ad quam vocem Prothophyſicus, quaſi vellem obſcuritate verborum illum circunvenire, obſtupuit : ſed hanc dubitationem ſtatim ſuſtulit Crucejus, dicens, intelligit contractionem nervorum retro: Reſpondi ego equidem, & ſubjunxi, & id nunc oſtendam, & ſublato capite pueri quod pendulum erat in poſteriora, idque Medici, & alij arbitrabantur ex imbecillitate, & pondere proprio capitis accidere, juſſi, ut in antiquam partem erigerent : ſenſim tamen, quod cum nulla arte fieri potuerit, omnes mirabantur, & præcipuè pater. Tum Crucejus in hæc verba prorupit. *Horbon.* 1. Ecce (vox eſt excitantis & ſermonem inchoantis) *In dignoſcendis morbis non eſt* Q. *H. par.* 1. æqualis, Modo, Sfondratus hæc verba excipit, converſis ad me, inquit.

inquitque, poſtquam morbum agnoviſtis, eſt ne remedio locus, aliis ſilentibus ne gloriam partam vana promiſſione ſauciarem, converſus ad ſocios, vos ſcitis quod dicat Hippocrates in hoc, *febrem convulſioni:* Et recitavi Aphoriſmum, [illegible]n Cruceius qui modeſtia amicitiam retinere [illegible]bat ſi poſſet, ut ſi puer ſanaretur locus eſſet benevolentiæ priſtinæ, ſi interiret, ne videretur gloriæ [illegible]ul invidiſſe, curationem mihi addixit, conſentiente Prothophyſico Cavenago, intelligebant. n. plus ex modeſtia laudis, quàm ex contentione ſperandum. Ego perfuſionem, & lintea madefacta ex oleis lini, atque liliorum adhiberi juſſi, molliter infantem tractari, donec collum erigeretur, nutricem à carnibus, infantem ob omnibus aliis cibis ac potibus abſtinere, præterquam à lacte: eoque etiam parcè jubeo. In cunis, loco calido habendum: agitandum perpetuo, & leviter, donec ſomnus obrepat. Dum reliqui Medici abſceſſiſſent, memini [illegible]iſſe mihi patrem infantis. *Ego tibi hunc pro [illegible]o do:* & me reſpondiſſe, *Malè conſulis illi, qui velis patrem pauperem pro divite ſubjicere:* tum ille, *at ego intelligo ut cures eum tanquam tuum, nil metuens quod hac cauſa eos* (ſcilicet Medicos) *ſis offenſurus:* dixi, *imo pl[illegible], ut ſocii ſint in omnibus, & ut me ad[illegible]ent.* Hæc igitur ita miſcui ut neque me prorſus deſperare de cura, nec confidere intelligeret, eſſeque magis modeſtum, quàm eruditum, aut peritia exercitationis utilem. bene ceſſit

Nam

Nam factum eſt, cùm eſſemus prope XIV. diem, & tempus calidum, ut infans intra quatriduum prorſus convaleſceret. Quo viſo non tam quòd cognoverim (ut reor) morbum, nam id exercitationi peculiari, nec quod ſanatus ſit, nam caſui tribui hæc poterant: ſed quòd in quatuor dieb. ſanaſſem, cùm fratrem ejus pluſquam ſex menſibus fruſtra vexaſſent, demumque emimortuum reliquerint; hoc ipſum de quo admirabatur, & cur omnibus aliis præponeret in poſterum, cauſam fuiſſe exiſtimo. Namque conſideraſſe eum probabile eſt, quod Cruceus æmulus, & inimicus, dum procuratoris officio fungi cogeretur; Cavenago, & ipſo patre præſente hoc dixerit, quod laudare niſi coactus Collegij hoſtem honeſtè non poſſet; invidiæ & æmulationis, non natalium conditionem mihi obſtare conſpicuum eſſe: itaque perculſum filij caſu, narraſſe cuncta in Senatu, & apud Proconſulem provinciæ, & cæteros miniſtros, ac purpuratos effeciſſe, ut ſimul ad Collegium à quo tot ſententiis, & demum conventionibus, ac pactis rejectus fueram, pateret ingreſſus, & muneri profitendi publicè in Academia adjicerer, ac etiam dono remuneraret, & ut omnibus acceptus forem.

2. Proxima cura fuit Archiepiſcopi Amulthopij Scoti, qui annos natus XLII. jam decennio laborabat difficultate ſpirandi: Medicos Regis Galliarum primum, poſt Cæſaris Caroli V. fruſtra expertus, miſit cc. coronatos primùm Mediolanum, ut Lugdunum irem: inde adjecit ccc.

[illegible]etiam me conferrem, & ſi per bella impe-
[illegible]etur, ut irem in Scotiam ; ivi, curam agebat
[illegible]edicus ex constituto Medicorum Lutetiano-
rum : crimini dabatur quod non proficeret, co-
[illegible]us ſum cauſam explicare : ille Medico ſuo in-
[illegible]abatur, is mihi, quòd aperuiſſem cauſam, ita
[illegible] metue[illegible]am, ab altero accuſabar dilatio-
[illegible] maxime [illegible]uòd ubi curare cœpiſſem, melius
haber[illegible]: inte[illegible] tantas turbas veniam diſcedendi
[illegible]ij, ægrè [illegible] tamen conceſſit, conſilio relicto,
[illegible]o poſt biennium convaluit : LXXV. diebus apud
illum manſi, ext[illegible] fides recuperatæ valetudinis,
miſſuſque primus è cubiculariis Michael, qui
magnis præmiis reduceret pro Medico, ſed non
acquievi : numeravit pro hoc acceſſu Archiepi-
ſcopus aureos coronatos M. D ccc. è quibus M
cccc. ad me pervenerunt.

3. In patria curavi Franciſcum Gadium fra-
trum primarium Canonicorum B. Auguſtini,
ex lepra biennali, in ſex menſibus, ſed hic & præ-
cedens (ô ſors hominum miſerabilis) liberati, ut
propter factiones, decennio poſt violenta morte
perirent.

4. Martham Mottam in duobus annis, quæ per
annos XIII. in cathedra ſedebat, nec unquam am-
bulaverat, cum duo priores violenta morte obje-
ri[illegible] circiter à curatione annis, hæc cum
d[illegible]ederē à patria jam XXIII. annis ſuperſtes erat,
[illegible]rum per totam vitam inclinata, obambulavit.

5. Julium Catium à phthiſi, hic paulo poſt inſti-
tutor teneræ ætatis Reguli Mantuæ evaſit.

6. Ex

6. Ex Hectica Jo. Mariæ Aſtolfi filium.

7. Ex Empyemate Adrianum Belgam, qui poſt-modum, mirum in modum mihi gratus, & uti-lis fuit, atque amicus, adeo ut in Italo tale ex-perimentum deſiderarem.

8. Inde Jo. Paulum Negrolum mercatorem [illegible] urbi notiſſimum, & duobus annis exper[illegible] omnium principalium Medicorum curation[illegible] demum pro phthiſico derelictum, & hic v[illegible] mihi amicus factus eſt.

9. Gaſparem autem Roullam Cauponem jam [illegible] per annum in lapidem penè molarem mutatum, ſanè per ſe prorſus ac perpetuo immobilem, ſa-navimus, remanſit obliquo, & obſtipo collo.

10. Quid quod ex febribus nullus, ex aliis mor-bis vix è trecentis unus perire ſolitus fuit: Indi-cio ſunt teſtimonia eorum qui obeunt, in ſani-tatis libris ſervata, nam mos hic magiſtratus, notiſſimus eſt cuique civi; Quapropter cum non promptum ſit id oſtendere, de aliis locis, teſti-monia adducere, aut gloriari, nec decens, nec commodum puto, præſertim quod Medic[illegible]-rum hæc curant.

11. Vocatus ſum etiam ad Ducem Sueſſanum ex Ticinenſi Academia, accepique C. Aureos coro-natos, & dona ex ſerico.

12. Similiter ad Cardinalem Moronum ex Bo-nonia Mutinam; à quo invitus munus rec[illegible] plus enim illi me debere ſentiebam: Verum [illegible] his duobus ſocios habui, & auxiliatores claros viros, & ego propriis contentus ſum operibus:

cùm

[illegible] univerſum plus centum viris deplora[illegible] Mediolani, Bononiæ, Romæque ſanita[illegible] reſtituerim: nec mirum videri debet me [illegible] ac feliciter exercuiſſe Therapeuticam, [illegible] etiam tenerem optimè diagnoſticam medi[illegible] partem. Indicio duo ſunt, quæ publicè [illegible]iæ po[illegible]ebar: omnem ægrum qui tem[illegible] manu[illegible] meas veniſſet, non natu majo[illegible] xx. [illegible]nnis, [illegible]ec VII. minorem (unde in Pro[illegible] ubi [illegible]jus ſæpe feci mentionem pro V. [illegible] legi debet) nec à cauſa procatartica morbus pendeat vulnere, ictu, caſu, terrore ingenti, aut veneno; (maxime repetito) quique ſit mentis compos, nec valetudinarius utpote Phthiſicus, aut cum ſcirrho in jecore, profundove ulcere in loco malo: ſeu lapide magno in veſica, aut comitiali, me curaturum. Aliud (ut tamen liberum eſſet conditionem mihi recipere vel non) ut ſi moriturus eſſet æger, locum morbi oſtenderem, & ſi mortuo illo aberraſſem, teneri pœna centupli acceptarum pecuniarum: Itaque cum plurimi apertè primùm ſperantes me arguere poſſe, quod aberraſſem, corpora diſſecuiſſent, ut Senatoris Urſi, Doctoris Peregrini, Georgij Ghiſileri: In quo illud viſum eſt admirabile prædixiſſe me morbum fore in jecore, cùm [illegible]eſſent optimæ; incolumen vero ven[illegible]lum qui perpetuò doleret: poſtea jam multos [illegible]os, nunquam errare me invenerunt, nec conditionem recipere auſi, nec ut reciperetur conſuluerunt.

13. Redeo

13. Redeo ad curationes, Bononiæ, Vincentium Torronem ex coxendicis dolore laborantem jam anno tranſacto, cùm perpetuo in lecto maneret, & nil levaret morbum, ne dum ut minueret, reſtitui ſanitati.

14. Et ex ſimili affectu uxorem Claudij mer[illegible]toris hyeme profunda.

15. 16. Verum Romæ nobilem matronam [illegible] mentiam Maſſam atque Jo. Cæſarem Font[illegible] pum Juriſconſultum ambos propè biennio laborantes, & ad ſummum calamitatis redactos, Medicoſque urbis celebriores expertos ita curavi, ut jam diu vivant. Curabam autem Mediolani Hiſpanorum gentem, in qua mira experimenta dedi: Primum quod nemo gloriari poſſit, aliquem ſanaſſe, quem ego ut inſanabilem reliquerim, cùm tantam multitudinem derelictorum ego reſtituerim? & alias dixi in arte non valere fortunam: Qua enim fortuna indiget tonſor ut tondeat, & muſicus ut canat aut pulſet? Ergo neque in medicina, ſed habet medicina tria præter artem, quibus caſui ſubjecta videtur: primum quod ſenſibus non adeò pateat ut cerdonica, & tonſoris, ſi quis ergo in profundiorem partem inciderit, aut morbum valdè multiplicem, & compoſitum non artis, ſed artificis imperitia, parum prodeſſe poterit: Eſt autem multarum partium hæc ars, adeò ut & nunc, & olim in multas diviſa eſſet vulnerarios, ocularios, Phyſicos, lapidarios, Herbarios, Oſſarios: ſed & unaquæque pars parvas multas ſortitur particulas, ſi quis ergo

[illegible]go incidat in morbum, in quo diu & feliciter [illegible]ratus fuerit, fortunatus dici potuerit, ſecus [illegible]ntra; præterea opus habet Medicus medica- [illegible], miniſtris, aſtantibus, pharmacopolis, [illegible]irurgis, coquis, & ut externa etiam ſine errore [illegible]cedant. Ignis, aqua, cubiculum, mundices, [illegible]tium, [illegible]: timor contra, triſtitia ira effi- [illegible], ut mor[illegible]s ſit ſanabilis, æger tamen pe- [illegible] Id verò ut breviter dicam, cum ars ſit, non [illegible]itur fortunæ; quatenus autem eſt plurium [illegible]m ut medicina, aut plurium agentium, ut militaris licet unius generis, aut plurium etiam ejuſdem generis, & ab eodem agente, velut fabrilis clavorum, & magis æreorum, & arandi & ſerendi, ita variis ſubjicitur. Et ſi quid facit ad rem, quod tamen plurimum facere teſtatur Hippocrates in pluribus locis exercuiſſe artem: primum Venetiis, poſt in Patavino agro Plebe Saccenſi, ut Italico utar verbo, Mediolani, Gallaratæ: Papiæ ſed hic parum, Bononiæ, Romæ: In Gallia, Lugduni ſcilicet, in Anglia, & Scotia. Contulit etiam ad hoc ætas, jam ingreſſo LXXV. cùm Galenus LXVII. non exceſſerit, Avicenna, id eſt Haſen LVII. uterque tota vita in itineribus conſumpta. Galenus XX. perpetuis annis, Haſen ſemper, Ætius in ſuo Epiſcopatu, Oribatius in Ponto proſcriptus, Paulus Vagabundus.

1[illegible] Sed mittamus hæc, & caſum Julij Ringlerij [illegible]oleſcentis Patritij enarremus, hic habitabat apud B. Jacobi templum, in via ſancti Donati Bononiæ XII. Calendas Julij M.D.LXVII. quem

quem jam xl. plus diebus decumbentem, cu
acutiſſima febre, gravique Phlegmone, amiſ
omnibus ſenſibus, cum de more conſigna
eſſet, liberavimus.

18. Quid de Annibale Arioſto juvene nob
& divite, quem laborantem ex abſceſſu in
ctore in fiſtulam converſo, & cum tabuiſſe
hecticæ febre adjuncta, & ad ſuas libras
in ſingulos dies expueret, nec dormiret,
dici tanquam phthiſicum, & toto pulmone
trido, ut prorſus inſanabilem reliquerunt.
ptumque erexere ne quatuor pueruli Michaelis
Angeli judicis Torroni inficerentur: hunc ego
in xxx. diebus plenè curavi intus & extra, & ita
pinguem reddidi, & bene coloratum, ut tota ci-
vitas miraretur. Nil forſan his duobus miraculis,
Bononiæ quingentis jam annis ſimile viſum eſt.

19.20. Quin etiam duos adoleſcentes ad portam
quæ Mutinam tendit, diarrhæa laborantes, Zeo-
narthum, & Jo. Baptiſtam contiguis domibus,
cum febre relictos ut mortuos, & nec tuſſi nec
ſpirandi difficultate tenerentur, jamque xi. exe-
giſſent, intellexi laborare ſuppuratione in pul-
mone, & prædixi ſolo ſputo ſaniei poſſe ſanari, &
ita ambo, admirantibus aliis Medicis; tum etiam
conjunctis, intra xxv. diem ab initio, dum ex-
puiſſent ſaniei puræ circiter libram in
quatuor aut quinque diebus plenè curati co -
luerunt.

21. E regione horum habitabat adoleſcens Mar-
cus Antonius Felicinus, qui eo longo morbo
cum

[illegible]tum loqui non poſſet (erat autem Senatoris no-
[illegible]ilis, ut audio ob familiam antiquiſſimam ex fra-
[illegible]e nepos) & febre perpetuò laboraret, nihil in-
[illegible]ll[illegible]s, mutus evaſiſſet, & debilitatus ad mor-
[illegible]m, de[illegible]lictu[illegible]que ab aliis Medicis, cùm confite-
[illegible]tur, neque morbum intelligere, nec ſimilem
[illegible]ſe, & [illegible] qui potione meretritia eo dedu-
[illegible] dicerent, [illegible]ſceptum in manibus, quatriduo
[illegible]di ſui com[illegible]tem, & loquentem, intra de-
[illegible]tem al[illegible]s aut duodecim dies perfectè ſa-
[illegible] put[illegible] ipſum vivere: ægrè ferebant ob id
Medici in his exemplis, quòd non redderem ul-
lam rationem, neque docerem.

22. Quid de Agnete uxore Claudij Galli mercatoris in urbe noſtra, pro mortua derelicta à primariis Medicis? & jure, quandoquidem nullum ægrum alium, tametſi viderim morti multos proximiores, majore labore curaverim.

23. Memini quæ alias commemoraverim in generali de inſanientibus comitialibus, cæciſque quibuſdam ſervatis: hydropicis, gibbis, inhibitis, claudiſque in melius traductis. 24. Filiis fabrilignarij ad portam Tonſam. 25. Itemque Laurentij Gadij miraculo propè, 26. ac Legati Mantuæ reguli, 27. & præclara inſignis Hiſpani Juaræ, eorumque omnium curatione. 28. Qui[illegible] de Simone Lanza: 29. De Mareſchal-c[illegible] 30. de filia Jo. Angeli Linati: 31. Antonio [illegible]zoſo: 32. Admirabili denique illo caſu filij Martini Mercatoris; 33. Uxoris pharmacopolæ trium regum; 34. à doloribus inveteratis:

35. alios

35. alios à ſanguinis mictu: 36. A quartana du[illegible] plici nemo à me non curatus eſt: 37. a veneno [illegible] Syrtiris filios omnes ſervavi tarde vocatus, tam[illegible] etſi ambo parentes objiſſent: 38. Auguſti[illegible]Fo[illegible] narij caſum in hydrope. 39. De certamine cu[illegible] Cavenago, & Candiano in cura Octaviani [illegible] riani: ſed non minoris bonæ fortunæ meæ [illegible] mentum, omiſſa incredibili exemplorum [illegible] titudine, 40. caſus Antonij Maioragij infa[illegible] & ex adverſo cura febris, peſtilentiæ [illegible] minime fallax: ob id Mediolanenſes Medic[illegible] cebant, hoc mihi non excellentia artis, ſed bona fortuna evenire, quoniam qui morituri eſſent in illorum, qui ſervandi in manus meas devenirent.

Ne mireris, ô Lector, nec mentiri ſuſpiceris, hæc omnia ita ſe habent, & hujuſmodi contigerunt, & majora, & longe plura: numerum non teneo, ſed exiſtimo ad c l x x x. accedere, & plus ultra: nec tamen inaniter gloriari ſuſpiceris, aut cupere, vel ſperare me præferri Hippocrati. Primum de mendacio, cur tam impudenter? indagare licet, uno deprehenſo mendacio omnia corruunt. Deinde cur ob gloriam & lucrum? at ſi graves morbi mihi plures occurrant, nil exiſtimem infelicius: neque enim confido uſuram me felicitate præterita. Refert Plinius & [illegible]chus Cæſarem cùm in acie aperta quinquagies co[illegible]is ſignis victor dimicaſſet, factum ſegniorem ad prælia, ne gloriam partam vitiaret atque pollueret. Quanto facilius id mihi accidere poſſet?

Deinde

Deinde quomodo ſperare quicquam magnum ex quotidiana opera poſſim? à Principe ſolum id licet, ſi modo ſuperſit aliquid ſpei. Verum quod ad gloriam attinet, non ſolùm multo minus, ſed prorſus nihil: nam non glorioſus eſt Hippocrates quod multos ſanaverit, ſuo enim teſtimonio xxv. ex xlii. objerunt, xvii. ſanati ſolum, ſed quod rationem ſervaverit. At ego bifariam in hoc inferior ſum: Primùm quod felicitas operum à divino auxilio videbatur prodire, non ab eruditione; & tot mihi in hoc genere fauſta ſucceſſerunt, ut ſpem operi æquari poſſe non confidam: raroque vere gloriari licuerit, quicquam ex conſilio & cogitatione, (quamquam in hoc præſtiterim quantum potuerim) accediſſe. Morbi etiam Hippocratis fuere violentiſſimi, regio ſaxoſa in Theſſalia & prope, venti aſperi, vina cruda, legumina, aquæ pravæ, modus vitæ inconditus, non medicamenta, non electio, exercitationes mortiferæ; ſi ego tunc ibi fuiſſem, non potuiſſem certe talia miracula edere, aut ſi ille compoſito ſeculo, molli regione, commodis omnibus abundante, medicinam exercuiſſet, nullum tale naufragium paſſus eſſet. Quæ ergo jactantia mihi in hoc, ſed fuerit modo (poſtquam Dominus ut nunc ſentio, mihi vera ob id [illegible] narranti favet) quid inquit ille, an [illegible] abunde, ne dicam ſolum ſatis fecit huic [illegible] voluptati, quandoquidem florem fructu privavit, in magna paupertate viventem, cum tot æmulis, tot expoſitum injuriis, tot afflictum

calamitatibus: ergo jam ſcio obtinuiſſe hanc quamcumque gloriam, non ſolum abſque mendacij ſuſpicione, ſed etiam ſine invidia.

CAPUT XLI.

Oſtenta naturalia viſa, rara tamen de Vita propria, & filij ultione.

INter naturalia oſtenta, primum illud unum & rariſſimum eſt, natum me eſſe hoc ſeculo, in quo totus orbis innotuit, cum antiquis paulo plus Triente cognitum fuiſſet: Hinc luſtramus Americam (nunc partem propriam appello) Braſiliam, maximam incognitæ antea portionem, terram ignitam, Patagones, Peru, Charcas Parana, Acutia, Caribanam, Picoram, Hiſpaniam novam, Quitum, Quiniram partem Occidentaliorem, Galliam novam, & ea magis meridiem verſus Floridam, Cortercalem, Eſtotitilant, Marata: Præter has ad Orientem ſub Antartico Antiſcios quaſi Scythas, & alios nondum notos Boreales, Laponiam, Binarchiam, Amazones, & quæ eſt è regione inſulæ Dæmoniorum (ſi hæ fabuloſæ non ſint) hinc certe ut æqua fiat diſtributio, magnas ſequuturas calamitates veriſimile eſt: crevit opinio, minuentur & contemnentur bonæ artes, & certa pro incertis commutabuntur. Sed hæc alibi, interim nos florente

prato

grato gaudebimus. Nam quid mirabilius pyrotechnia, & fulgure mortalium, quod pernicioſius multo eſt quam Cæleſtium. Nec te ſilebo magne Magnes, qui nos ducis per vaſtiſſima maria, & noctes tenebroſas, & tempeſtates horribiles in peregrinas, & incognitas regiones. Addatur quartum typographica inventio: manibus hominum facta, ingenio illorum inventa, æmula divinis miraculis, jam quid deeſt amplius ni Cœ[illegible]cupemus. O inſaniam hominum ſi vani[illegible], ſi principia non animadvertimus: ambitioſum ſupercilium, ſi non admiramur! ſed ad ordinem redeo.

Erat dies xx. Decembris anni M. D. LVII. cùm mihi proſperè cuncta ſuccedere videbantur: non dormio ad mediam noctem uſque, cùm vellem viſus eſt mihi lectus tremere, & cum eo cubiculum, terræ motum exiſtimabam: poſt tandem ſomnus obrepit: ubi mane dies illuxiſſet rogo Symonem Soſiam, qui nunc hic Romæ eſt, in curruli lectulo jacentem, an aliquid ſenſerit? reſpondet tremorem cubiculi & lecti: Qua hora? inquit ſexta aut ſeptima. Tunc ego in forum me confero, quæro à pluribus an terremotum ea nocte ſenſerint, nemo affirmat; venio domum, accurrit famulus admodum triſtis, nunciat Joannem Baptiſtam duxiſſe in uxorem Brandoniam Seronam puellam amatam ab ipſo, ſed omnium bonorum expertem: atque hinc dolor, hinc lachrymæ; accedo prope locum, video rem tranſactam. Hoc ſanè fuit omnium malorum

initium cogitavi divinum nuncium, quod [illegible] noviſſet concluſum veſperi, nocte voluiſſe [illegible]ficare, nam ubi illuxiſſet, antequam dom[illegible] diret, aggreſſus eram filium: dixi (non [illegible]tum monitus oſtento, ſed quòd videretu[illegible] alienus) fili cave tibi hodie, magni [illegible] pi[illegible]m ne efficias, locum memoria ten[illegible] [illegible]ſtio enim eram: ſed non, an ſubjeceſſim [illegible]ento. Non multis poſt diebus, ſentio rurſus treme[illegible] cubiculum, experior manu, cor[illegible]ent, [illegible]re, in latus ſiniſtrum enim decumbebam [illegible]vo me, ceſſat tumultus ille & palpitatio [illegible]rum decumbo, itaque cum utrumque r[illegible]iſſet, cognovi unum ex alio pendere. Memineram etiam quòd, cum viſum eſſet antea tremere, tum cor mihi palpitabat, ut eſſet res naturalis. verùm quomodo prior ille eſſet affectus non intelligebam, animadverti ſolum quòd duplex hic erat tremor: naturalis qui ex palpitatione cordis provenit, & à ſpiritu, qui eo medio provenit: quod ex ſimilitudine deprehendi non paucis ante annis, nam cum antea eſſem ſolitus, ſi antelucanis horis expergiſcerer, duris & gravibus curis angi, à paucis annis nunc citra, & ſi contingat vigilia, non tamen cura: quòd ea vigilia à morboſo habitu potius fiat quam ab afflatu.

Simile contigit cum anno M. D. XXXI. canis modeſta ulularet præter conſuetudinem aſſiduè: corvi inſiderent domus vertici crocitantes præter ſolitum, puer cum faſciculos lignorum fran-

[illegible] geret, erumpebant ignis ſcintillæ, duxi uxo-
[illegible] inexpectato, à quo tempore multa adverſa
[illegible] omitata ſunt: non tamen prorſus omnia
[illegible] vina fuerunt, nam cum eſſem annorum
[illegible] I I. corvus arripuit in campo B. Am-
bro [illegible] miam veſtis, nec dimittere magna vi
me [illegible] rahente, ac repellente voluit, nec quic-
quam tamen vel ad multos annos luctuoſum ac-
[illegible] aut mihi, aut meorum ulli.

[illegible] gna etiam, ſed prorſus naturalia obſerva-
[illegible] quæ ſuperius à Cælo, hora penè XXII. ſtellam
Veneri ſimilem (dum eſſem puer) quæ illuxit
tam clara, ut à tota urbe noſtra conſpiceretur.
Vidi tres inde ſoles anno M.D.XXXI. & omnes in
oriente, & cum radiis, Aprili menſe, Venetiis;
ubi tum caſu eram, duravitque ſpectaculum totis
penè tribus horis. Antea vero circa annum M.
D.XII. in agro Bergomenſi propè Abduam flu-
vium, ceciderunt nocte una ſupra M. ut referunt
lapides, cùm præceſſiſſet veſperi ingens flamma,
quæ in aëre ferebatur trabis ingentis ſimilitudi-
ne: vidi ego ex his unum dum puer eſſem, pon-
deris librarum ſupra C X (non recordor an com-
munium, an majorum: nam libræ C X I. majo-
res Mediolanenſes ſunt C C L I X) in domo M.
Antonij Dugnani, juxta ædem ſacram D. Fran-
ciſco dicatam, forma inæquali, & undique ab-
rupta, ut de caſu conjectari poſſemus: color ci-
neris, & ſaturior, ſi affricaretur ſulphuris odo-
rē reddebat, cotibus vulgaribus ſimillimus erat:
Potuit & eſſe techna, nam ibidem tales lapides

effodiuntur, & per orbem paſſim, cotium no-
mine deferuntur. Volui hoc ſubjeciſſe, quod ne-
que apud Gaſparem Bugatum, neque Franciſcum
Sanſovinum diligentes horum temporum [illegible]
Scriptores, ullam mentionem hujus rei invenio.
Sed quorſum tamen patritij illi hoc [illegible]-
ſcent? & paſſim alij licet minores oſtendebantur:
nec ſpectaculum gr[illegible]um futurum Princip[illegible]us
qui tum regnabant. Conſtat enim ſediti[illegible]
hujuſmodi ad res novas moliendas an[illegible]
dere, & forſan aliquid etiam in hoc [illegible]vident[illegible]
ſa poſſunt. Sed ſit modo utrumque, circ[illegible]
pus, conſtat Venetiis tam gravem fu[illegible] [illegible]rræ
motum, ut nolæ templorum ſpon[illegible]pul[illegible]nt,
accidit enim hoc prodigium anno M. D. [illegible] ut
anno M. D. XIII. cum Maximilianus Sfortia
Mediolani Princeps, amiſſo toto Principatu,
Novariæ obſideretur à Gallis, canes Gallorum
in urbem agminatim venerunt, canes Elvetio-
rum lingentes, atque illis blandientes, quo viſo
accurrit Jacobus Motinus Torſaninus Tribunus
militum Elvetiorum, qui pluribus præliis inter-
fuerat, Sfortiæ certam ex obſervatione victo-
riam ſpondens: quam ſequenti die adeptus eſt.
Hic ordinem & propoſitum videor tranſgreſſus,
ſed ad præſentia pertinet oſtendere, me eo tem-
pore natum quo multa mirabilia viderim. Juve-
ni (& nunc nuper à ſomno experrecto) videban-
tur quæ in cubili erant, ac ſi cum lumine fuiſſem,
ſed paulo poſt evaneſcebat vis illa, referunt Ti-
berio hoc accidiſſe.

Cum

Cum nocte præcedente x. Calendas Februarij M. D. LXV. qua die receſſit Cæſius, ingreſſus Craſſus, bis artiſſet lectus, prædixi me non permanſurum Bononiæ, & prima vice reſtiti, ſecunda non potui. Anno M.D.LII. catula domeſtica, & placida domi relicta aſcendit ſuper abacum, & lectiones meas publicas laceravit, librum de Fato, qui videbatur magis expoſitus non attigit. A fine anni præter omnem ſpem, profiteri publicè deſij per octo annos perpetuos. Nonnunquam ex minimis cum immodicè perſeverant, conjecturam facere licet: cùm ex minimis, ut alias declaravi, ac uniuſmodi, velut retium maculis omnia apud homines conſtent, repetitis, & in diverſas figuras ut nebulæ formatis: nec ſolum per minima augeantur, ſed & illa minima ſenſim in infinitas partes, ut ita dicam, dividere oportet; iſque ſolus in artibus, in conſiliis, in negociis civilibus præſtantiſſimus erit, & ad ſummum culmen perveniet, qui hæc intelliget, & in opere ipſo obſervare noverit: quamobrem in quibuſlibet eventibus talia minima erunt obſervanda. Die qua venit è Bononia Ludovicus Ferrarius cum ſuo patrueli Luca: Pica in corte tandiu deblateravit, præter ſolitum omnino, ut nos aliquem expectaremus, erat autem pridie Calendas Decembris M. D. XXXVI. nunquid hoc in cauſa? minimè, quoties in irritum ceſſerunt? Ergo his proderunt incerta ratione obſervata, ut Auguſto: aliis contempta ut Julio Cæſari & Syllæ: atque eadem ratio

in alea, ut nulla ſit aut obſcura. Quæ verò ſupra naturam ſunt, rationi naturali non ſubjacent; quæ ſubjacent, jam nil mirum continent, niſi ejus imperitis. Aliud fuit cum penè merſus ſum in Benaco lacu, timebam ingredi, cauſam ignorans, & erat aëris magna tranquillitas. Eodem anno plura apparuerunt quæ liberationem, alia calamitatem portenderunt, velut ſolutio vinculi quo ſmaragdus collo appenſus erat. At[illegible] annuli quos in digitis geſtabam (mir[illegible] [illegible]ctu) in unum confluxerant, ut tam[illegible] coitus non parum eſſet admiratione dignus, tum magis quod liberatio, & damnatio poſt ſubſecutæ fuerint: ſed dom[illegible] hæc ſunt Dei, nam quod ad prodigia attinet, nihil minus. Damnatus à prima pueritia ad mortem ſpirandi illa difficultate, frigore maximo pedum ad mediam noctem uſque, palpitatione cordis ea in ætate, ſudore copioſo; quem poſtmodum excepit urinæ profluvium perpetuum; dentes rari ac debiles admodum, manus dextra incompacta, linea vitæ valde brevis, inæqualis, interciſa, ramoſa, & reliquæ principales penè capillares aut valde obliquæ: aſtra quæ minitabantur omnino obitum, ut omnes dicebant ante annum XLV. omnia vana inventa ſunt; vivo, & annum ago LXXV. non artium fallacia, ſed artificum inſcitia: quin quod, ſi quid tale eſſet, non magis eluceſcere poterit, quàm in Ariſtotele, de quo nihil tale legitur. Sed ad filij hiſtoriam accedamus, quæ verè quippiam habuit dignius conſideratione.

Cecidit

Cecidit filius meus, intra c x x i. diem, ipſe mortuus eſt exclamans ſe perire ignorantia ejus, qui mortem filij mei ſuaſerat, & deprecatus fuerat Falcutius Senator: vir alioquin primarum partium, quem ſecutus eſt Hala, qui à damnatione filij ſic ſtatim ægrotavit, ut Phthiſi correptus rejecto pulmone expiraverit. Præſes ipſe Rigonus qui judicium urge[illegible], uxorem propriam [illegible]tulit ſine cereis, mirum dictu, verum tamen ut ſolu[illegible] audivi: referunt ipſum quamvis nominı[illegible]i, ſola morte judicium cujus inſimulabatur effugiſſe, tum etiam filium ejus unicum adoleſcentem morte ereptum, ut diceres domum illius diris excantatam. At paucos intra dies ſocer filij mei qui ejus mortem procuraverat, in vincula conjectus, tandem amiſſo exactionis munere mendicavit: filius ejus quem maximè amabat ſuſpendio vitam finivit, damnatus ut audio in Sicilia. Eorum qui ipſum accuſarunt, nemo non niſi magna calamitate evaſit, aut perculſus, aut enectus: quin etiam dominus ac Princeps alioquin generoſus & humanus, cum ipſum ob invidiam meam, & accuſatorum multitudinem deſeruiſſet, & ipſe multis modis conflictatus eſt gravibus morbis, cæde propriæ neptis à conjuge ſuo, litibus gravibus: tum etiam ſubſecuta calamitas publica, Zotophagite inſula amiſſa, claſſe Regia diſſipata, non quod tam impudens vel inſanus, ut quicquam horum pertinere ad nos putem: ſed homines bonæ mentis, ut in tempeſtatibus ſegetes evertuntur, & magnarum

 cala-

calamitatum tempore cadunt, præſidio optimorum Principum, tum occupatorum publicis aut propriis infortuniis deſtituti, quæ tempora obſervant improbi calumniatores ad amuſſim, non alia ſpe magis conſpicua.

CAPUT XLII.

Præcognoſcendi vis in arte, & aliis.

PОrrò qualiſcunque cauſa fuerit quæ mihi nominis hac in parte attulerit quam cuperem, ſeu divinus afflatus, ſeu Harpocratica conſtitutio, ſeu quædam judicii & mentis perfectio, non ſatis dicere poſſim. In medica primum arte emicuerunt Ceciliæ Madiæ, de filio Jo. Jacobi Reſte, totque aliorum, ut in tanto tempore nemo gloriari poſſit vidiſſe hallucinatum: quin imo etiam qui alias partes artis à me detrahere conabantur, in hac primas perpetuo reliquerunt, nihil mihi tale optanti. Sed omittam reliqua, Bononiæ nonne offerebam, ſi quis vellet pro ægris decem numerare coronatos, ut bis, vel ter, aut ſemel tantum ægrum inviſere ſtudioſè poſſem, me perſoluturum quod accepiſſem centies, ſi aberraſſem in parte quam mortis cauſam futuram prædicerem. Diſſecuerunt plures nobiles, & primùm quidem me præſente, deinde cum viderent non falli unquam, illis ne toties contingeret erubeſcere, clam diſſecabant: ſed nunquam.

nunquam in octo annorum ſpatio in quo ibi medicinam publicè profeſſus ſum, contigit, ut vel de hoc non ſolum contradicere, ſed neque hiſcere auſi ſint, tam fœlix hac in parte. At extra artem quæ in conſilio Regis Edoardi VI. Anglorum dixerim, & quomodo calamitates ejus Regni impendere, & quales, certè quis admiretur? taceo quæ in carminibus Næniæ mortis filij ſubticere volo, quod ipſi prohibuerint, & tamen palàm extare miraculo propiora quam oraculis, adeo quod futurum eſſet uſque ad octavum an- illius morte. Sed ut dixi, ea mihi non tribuo, quæ etiam malim perire, quàm ut gloriam hoc modo quæram; nam & de Cypri amiſſione ab initio pronunciavi, & cauſas reddidi; tum etiam de Aphricæ Arce nil hæſitans; nec velim quemquam opinari, quod hæc longius petita ſint, aut ex Dæmone, aut ex aſtris ſed ex Ariſtotelis oraculo: ſolum enim inquit ille prudentum, ac ſapientum eſſe veram divinationem: Exquirebam quæ in re eſſent, primum didiceram locorum naturam, mores hominum, Principum præſtantiam, Hiſtoriarum & nobiliorum, & ſecretarum magnum numerum evolveram, inde adjutus meis artificiis quæ nunc exponam, pronunciabam.

Audi ergo quæ & qualia, doctrina craſſa, dilemma, τρόποι amplificatio, ſplendor ſingularis, Dialectica, & in ea longa, diligens, aſſidua, exercitatio, & exercitatione major cogitatio. Quædam tamen ſic mihi contigerunt, ut cauſas vix

reddere poſſim, memini me cum eſſem adoleſcens, perſuaſum fuiſſe cuidam Joanni Stephano Biffo, quod eſſem Chiromanticus, & tamen nil minus: rogat ille, ut prædicam ei aliquid de vita; dixi deluſum eſſe à ſociis, urget, veniam peto ſi quicquam gravius prædixero: dixi periculum imminere brevi de ſuſpendio, intra hebdomadam capitur, admovetur tormentis: pertinaciter delictum negat, nihilominus tamen poſt ſex menſes laqueo vitam finivit, illi prius amputata manu. Non ita fortuitum dici poteſt, quod nunc accidit in Jo. Paulo [illegible]mia juvene alias alumno meo; intra menſem, & extat chirographum: ſanus erat, quo die veſperi jubeo mihi chartam exporrigi, ſcribo in illa ni caveat, brevi moriturum: non hic ſidera, non doli mihi explorati; reddo cauſas, tranſmitto, intra ſex vel octo dies ægrotat, non multo poſt perit: prope miraculum talia imperitis videntur, ſi prudens illud ſcriptum legat, & conſideret, dicet vidiſſe factum, non futurum prævidiſſe. Quid Romæ? tot ſunt teſtes quot aderant convivæ; dixi, niſi non æquo animo vos non accepturos exiſtimarem, dicerem aliquid: unus ex his inquit forſan dicere vis; unum è nobis moriturum, reſpondi, inquam, ita videtur hoc anno; & die prima Decembris, qui vocabatur Virgilius obiit. Adde quod minimis conſtant res noſtræ, & ab ipſis magnas mutationes accipiunt: atque ab ejuſmodi, ac minoribus ſi dicere licet, judicantur. Non dicam quod

quod ignoro, vt[illegible] Gallus dum habitarem in domo Ranutii Bononiæ, volens alloqui me ſeorſum, dixi ſufficere debere ne alii audirent: cùm perſtarem diſceſſit, ſuſpicatus mihi qui quærerent, non eſt inventus qui viderit: quid putas? ſcelus cogitabat ille.

Quid dicam de Cypro, non ſemel ut audivi quinam eſſent apparatus Turcarum & Chriſtianorum, dixi metuendum eſſe ne vinceremur: teſtis eſt Cardinalis Sfortia. Cauſas adducebam, [illegible] exitus oſtendit, & vi & errore inſulam [illegible]. Hæc & talia ſtudioſis diligentibus, & peritis accidunt, non tamen neque neceſſario, neque in omnibus, certiſſima enim ſunt quæ in artibus, ut fabrilis.

CAPVT XLIII.

Res prorſus ſupra naturam.

QUod mihi accidit dum ſtuderem Papiæ, ut mane quodam, antequam expergiſcerer ictum in muro ſenſerim, vacuum erat habitaculum quod loco illi erat contiguum: & dum expergiſcerer, & poſtea alium, quaſi mallei, & quòd eadem hora veſperi intellexerim obiiſſe Galeazium de Rubeis amicum ſingularem, & de quo tam multa, non id referam in miraculum: primum potuit totum ad ſomnium continuitate referri: Secundo, ut dixi, poteſt à cauſa quadam

naturali proceſſiſſe ut de vapore illo: Tertio ut cùm me viderent perculſum prodigio, & metu me intra domum tota die retentum, [illegible] mortem hanc, atque traduxiſſe ad illam [illegible]ram, cùm antea multo obiiſſet, paucos [illegible] deas, qui ea hora ex morbo pereant. [illegible] rem hoc prodigium non inter miracula [illegible]dis labefactatum rep[illegible]am: ſed cuiqu[illegible] ſtatuat, ut melius videbitur, ſimilia.

Ergo anno M. D. XXXVI. cùm habitarem in P. Tonſa, erat menſis ni fallor Julii, prod[illegible] è cœnaculo in Cortem, ſenſi maximum [illegible] cercorum quaſi nuper extinctorum [illegible] voco puerum interrogans an quicquam ſentir[illegible] cùm de ſtrepitu intelligeret, negabat, [illegible] non de ſono intelligere, ſed an odorem perciperet, dixit, O quam magnum ſentio ceræ odorem, dixi, ſile, & ancillam rogans, & uxorem, omnes mirabantur præter meam matrem quæ nil ſentiebat, credo gravedine præpedita: Itaque mortem imminere hoc oſtento autumans, cum ad lectum contuliſſem me, non poteram obdormiſcere: & ecce aliud prodigium priore majus, in via publica grunnientes ſues, cum nulli ibi eſſent, inde anates ſimiliter obſtrepentes: Quid hoc, mihi, & unde tot monſtra? Et anates cur ad ſues veniunt? qui tota nocte grunnientes perſeverarunt. Mane tot viſis perculſus, neſciebam quid agerem: vagabar extra urbem à prandio: & rediens domum, video matrem quæ me hortabatur ut properarem, ictum fulmine vicinum

Jo.

Io. præfectum alias peſtilentiæ : Hunc ferebant [illegible] xii. ante annis ei muneri vacaret, quòd pe[illegible]ntia ſæviret, multa rapuiſſe: concubinam ha[illegible], nec exomologeſim ſubibat : forſan & alia [illegible]miſerat : erat autem vicinus, ut non in[illegible] niſi domuncula, vidi & cognovi eſſe [illegible]n prorſus, tunc liberatus ſum à cura. il[illegible] Dices unde tibi hoc viſum ? an ut ſer[illegible] aliquando, licet rarò, ſub porticu ſua ſedere confabulandi gratia contigerat. Erat enim locus frigidiuſculus.

[illegible]um cum mater eſſet in extremis, experrectus [illegible] illuceſcente altius ſole, videns & nihil videns xv. ictus (illos enim numeravi) audivi quaſi aquæ guttatim in pavimento cadentis, nocte autem præcedente, circiter cxx. prope numeravi, ſed dubitabam quod hos à dextra ſentirem, ne quis domeſticorum mihi anxio illuderet, ut hi ictus non viderentur in die contigiſſe, niſi ut nocturnis fidem facerent : Paulo poſt ictum quaſi currus tabulis onuſti ſimul ſe exonerantis, ſupra laquearia ſenſi, tremente cubiculo, mortua eſt ut dixi mater, ictuum ſignificatum ignoro. Omittam illud quod circa medium Junij M.D.LXX. ſentire viſus ſim ambulantem noctu, occluſis oſtiis atque feneſtra clatrata, inde aſſidere mihi, ſtrepitum edente capſa ; forſan ad nimiam cogitationem referri poteſt, nam alium de hoc interrogare non potui. Quis fuit ille qui mihi vendidit Apuleium jam agenti annum ni fallor xx. Latinum, & ſtatim diſceſſit, ego verò

qui

qui eouſque neque fueram in ludo literario ni-
ſi ſemel, qui nullam haberem Latinæ linguæ co-
gnitionem, cùm imprudens emiſſem quod eſſet
auratûs, poſtridie evaſi qualis nunc ſum in lin-
gua Latina, nec non & Græcam quaſi ſimul, &
Hiſpanicam, & Gallicam accepi, ſed tantùm
ut libros intelligam: ignarus ſermonis, & nar-
rationum, & regularum Grammaticæ prorſus?
Anno M. D. LX. menſe Maij, cùm [illegible]
mortis filij paulatim ſomnum amiſiſſem [illegible]
inædia, nec verbera quibus crura ob [illegible]
per ſegetes diſcruciabam, non ludus latruncu-
lorum, quo tempus tranſigebam cum Hercule
Vicecomite adoleſcente gratiolo: [illegible] ille [illegible]
vigiliis conſumebatur, rogavi Deu[illegible]
miſereſceret: nam ex perpetuis vi[illegible] ut neceſſe
erat, aut me mori, aut inſanire, aut ſaltem mu-
nus profitendi deſerere. Itaque ſi deſererem non
erat quo vitam honeſtè protraherem: ſi inſani-
rem ludibrio futurus eſſem omnibus, diſperde-
rem quod eſſet reliquum patrimonij, ſpem nul-
lam affulgere commutandæ ob ſenectutem con-
ditionis: rogare itaque ut mortem immitteret:
namque hanc eſſe communem, & ſtatim conceſſi
in lectum. Erat enim hora tarda, & decima ſur-
gere cogebar: vix duobus horis licebat conquie-
ſcere in lecto: ſtatim abripuit me ſomnus, & ſu-
bitò appropinquantem viſus ſum vocem ex tene-
bris audire, quam neque cujus eſſet, nec quis eſſet
dignoſcere potui ob tenebras: Dicebat enim illa,
Quid quereris? ſeu quid doles? nec expectato
reſponſo

responso ſubjecit, *De filij nece?* cui ego, *an dubitas?* Tum is reſpondit, *Lapidem quem collo ſuſpenſum habes in os impone, & quamdiu tenebis, filij non recordaberis*; & ſomno illico ſolutus, cogitabam quid ſmaragdo cum oblivione? ſed postquam nulla erat alia evadendi ſpes, recordatus verbi illius *credidit in ſpem, præter ſpem & reputatum eſt [illegible] juſtitiam* (de Abraham [illegible]tis) impoſui lapidem, & ecce quod ſu[illegible]em omnem eſt, ſtatim ita omnium quæ ad filij memoriam pertinebant obliviſcebar; [illegible], cum iterum in ſomnum delatus ſum, [illegible] poſterum ad annum fermè unum cum [illegible] conſcripſi librum Theognoſton, [illegible] Hyperboreorum. Interim dum comederem, & dum profiterer, cum non liceret ſmaragdi beneficio uti, torquebar ad mortis ſudorem uſque; ſic ſomnum, & habitum prorſus ut mihi videtur recuperavi. Quod verò eſt prorſus admirabile, neque in una, neque in altera mutatione quicquam moræ unquam interponi viſum eſt.

Nocte quæ præceſſit Idus Auguſti M. D. LXXII. lumen aderat, & ego eram vigilans, paululum enim differebat à ſecunda hora noctis: & ecce ſenſi ſtrepitum ingentem à dextra, quaſi exonerantis currum tabulis onuſtum; reſpicio, erat hoc in ingreſſu cubiculi mei, ex cubiculo [illegible] puer dormiebat (erat autem oſtium aper[illegible]) video villicum ingredientem, reſpiciebam illum intentè ob multa, protulit ergo in ipſo

penè

penè limine oſtij, *Te ſin caſa*, quo dicto eva-
nuit: Ego neque vocem agnovi, neque vultum,
neque ulla in lingua potui quid ſignificaret a[illegible]
qui, reſpondi alias cur talia? ſed ſi quis obji[illegible]
cur adeò paucis ejuſmodi miracula? Et qua[illegible]
ſic eſt, homines regna adeo appetunt, magiſt[illegible]
tus, & ſpes, per tot etiam nefanda? Di[illegible] hunc
non eſſe locum ad ha[illegible]terminanda, neque [illegible]-
meros tanto ponderi idoneos, [illegible]
relegare: mihi ſufficiat hiſtoriæ veritatem [illegible]
raſſe. Omittam referre de Tonitru [illegible]
quod ſuperſtitit cubiculo ſine fulgure, [illegible] or-
que tremore quod, minus malum: ut [illegible] per
tabularum ſemper malus, quamv[illegible]io-
rum mors ſubſecuta ſit, niſi de mart[illegible]jam
peribat morbo, & ſenio confecta: item de con-
tumacia horologij, quæ in cauſas facile natura-
les referri poteſt: ut etiam de terra illa quæ anno
M.D.LIX. menſe Octobris, ac Novembris,
effoſſa ſingulis diebus ſub foco, & prope cerne-
batur. Quæ oculis meis non dormitans, ſed in
clara luce vidi. Circiter VIII. Calendas Aprilis
M.D.LXX. conſilium pro patrono meo Car-
dinali Morono conſcripſeram, cujus unum fo-
lium cum decidiſſet in terram, mœrebam: Ita-
que exurgo, & una mecum folium ſe erigit, &
tranſgreditur uſque ad abacum, ibique erectum,
tranſtris ejus adhæſit: Ego admiratione ductus
voco Rodulfum, & oſtendo rem miram, ille [illegible]
men non vidit motum: neque ego potui (a[illegible]
nec tot mala expectarem) intelligere quid por-
tenderet:

ſcendeſſet: erat autem ut everſis rebus meis, lenior aliquando aura afflaret.

Poſtea menſe, ni fallor, Junij, cùm ſcripſiſſem [illegible] eundem, ecce quæro pulverarium; cum diu ubique quæſiſſem, elevato folio, ut ex terra colligerem quem imponerem pulverem, video latuiſſe pulverariam pyxidem, altam uncia cum [illegible], rotundam, ut diametiens eſſet longum [illegible] in plano ſcribenti latere potuiſ-[illegible]: hoc ad illud pertinebat: confirmabatque [illegible] quam de illius humanitate & ſapientia conceperam, utque ille cum optimo Pontifice [illegible] ne pro tot laboribus tam adverſa per-[illegible] omnia æquavit, plana reddidit, & certa quod ſecutum eſt VII. Idus Octobris anni ejuſdem detentus eram pridie Nonas, fidejuſſionem pro M.DCCC. coronatis aureis dederam, die illa hora nona diei illuceſcente in carcerem ſole, ubi illi abierunt, dixi Rodolfo Silveſtri, ut clauderet oſtium cubiculi: hoc ille facere gravabatur, & conſilij mei præpoſteri, ſatis mirabatur; ego ſeu Deo ita volente, ſeu ratione inductus, ut quod perferre coactus eſſem, invitus permiſcerem cum voluntario: ergo paruit, ecce ſubito clauſo cubiculi oſtio, oſtium ipſum maximo ictu percuſſum eſt, ut procul exaudiri poſſet, ſtatim reſiliit nobis ſpectantibus ictus in feneſtræ operculum, quod irradiabat ſol, ſimili fragore, atque illico in feneſtram atque clatra[illegible] impingens, tanquam annexa ſtridebat, atque

hic

ſic evanuit: cùm hæc animadverterem ſtatim miſeriam meam lamentari cœpi, ſed apparuit quod pro ſigno certo mortis moleſtia interpretabar, ad vitam ſpectaſſe: Paulo poſt enim [illegible] mecum ratiocinari cœpi, ſi tot Principes tam, etſi juvenes, validi, feliceſque, pro regibus ſuis, ut grati illis videantur, ſe certæ morti exponunt, cum ab obitu nil ſperare poſſint prorſus: quî tu ſenex marcidus, ac penè infamis, [illegible], vel ſcelere, ſi reum te exiſtimabunt, vel injuria ſi hoc malo indignus coram Deo ſis, qui benignitate ſua oſtendit res tuas in illius conſpectu poſitas eſſe? Itaque jam tutus mihi à morte [illegible] timeſcebam eſſe videbar, & vitam [illegible] bam, quantum humana noſtra natura [illegible] modo vitam produxi, de qua actum erat, recordanti quòd antea non poſſem, vel momento in carcere morari, quin ſuffocari viderer. Huic oſtento adeò admirabili interfuit, ut dixi Rodulfus, qui ſequenti anno laurea decoratus eſt. Sed habent hæc mira in hominibus, ut cum adſunt, vel paulo ante acciderint, totum hominem ad ſe trahant: cum refrixerint adeò attenuantur, ut niſi aliquo tanquam clavo firmiter inſtauraveris, quaſi dubites an videris, vel audieris: quod reor maximè tum ob alias cauſas multo profundiores accidere, quam naturæ noſtræ diſtantia à cauſis, quæ illud efficiunt. Scio quales quidam de talibus (ut naſuti videantur) jocos & riſus excitabunt. Quorum princeps Polybius Philoſophus ſine Philoſophia, qui nec quod ſit munus hiſtorici

int.l

intellexit, ſed nimium extendendo ridiculus evadit, interdum admirabilis, ut dum de Achæis loquitur lib. 2. hiſtor. Quid plura? rectè dicebat Tartalea neminem ſcire omnia: imo, nihil eos omnes qui ſe multa ignorare non ſciunt, vides Plinium cum adeò luculentam tradiderit hiſtoriam, Bovem ſe præſtare, dum de Sole & aſtris agit. Quid igitur mirum de Polybio (dum altioribus atque divinioribus ſe infert) adeo clare prodidiſſe ruditatem ſuam? unum ſatis eſt harum rerum conſcientiam & ſenſum, univerſi orbis (ſanctè [illegible]o.) regno etiam diuturno, cariorem mihi eſſe. Quid ſi adjungere voluiſſem, quæ majores mei mihi narrabant fabulis ſimilia, & tum riſu digna viſa: poſtquam tamen ego tam certè deprehendi, nonne hæc ipſa parva videri poterant? ſed neque illorum prudentiæ, aut diligentiæ tantum tribuere auſus ſum, ut confirmari poſſe ſperarem: Verùm illud admonere ſatis habui, circa morituros & ex inſperato maximè, frequenter talia videri, præcipuè inſigniter bonos aut malos. Unde ſi ita eſt, non tam poteſt hoc eſſe fortuitum, quam naturale divinumve. Neque enim ſuſpenſis animis terrore, aut commotis, fluctuantibus, immodici enim affectus, cum alterius generis miraculis obruunt opiniones falſas, non augent. Quid enim puellæ ſupplicanti Deo cum patris juſſione, quem illa liberandum exiſtimaret? ſed hæc ſatis, nam ſolum cum accidiſſent & qualiter, & à quibus prorſus omnis ſuſpicio, aut erroris, aut technæ aberat, quam breviſſimè

viſſimè hic aſcripſi: aliorum etiam quæ [illegible] dèntia fuerunt, quòd non tam inſignis exempli eſſent, aut certiora mihi fuiſſent [illegible], ſed non locupleti adeò teſtimonio, immenſam [illegible] tudinem prætermiſi: ut etiam ex noſtris commentariis deprehendere cuique licebit. Solum hoc rogo te ô Lector: ut cum talia leges, non faſtum humanum tibi pro [illegible] proponas, ſed magnitudinem atque amplitudinem [illegible] ac Cœli, & ad has exiguas tenebras, in quibus miſeri & anxie volutamur compares, facile intelliges nil incredibile me enarraſſe.

CAPUT XL[illegible]

Quæ in diverſis diſciplinis digna adinveni.

NUllam quaſi eſſe ſcias quam præferas inventionem: in Dialectica cum una fuiſſet nota, (Ariſtotelica) rem & uſum diviſimus, ut ſinguli diſcipuli Euclidiſticæ, Ptolomaicæ, Archimedicæ, Hippocraticæ, Galenicæ, & Scoticæ præcepta perciperent. Præterea Dilemmatis uſum extendi, velut & Doctrinæ craſſæ, τεχνῶν, amplificationis, ſplendoris, per quas ſpectra videre plurimi contenderunt, & animam quaſi à corpore abſtrahere: tum ſapientiæ experimenta ea præferre, quæ mirabilia videntur, ut ex tam brevi ſpatio liceat tot depromere; quaſi in mortalibus per circulum, velut in immortalibus initia

omnia finibus coëant: nec liceat etiam lectione (modo non conſcribantur) ſimulachra, aut exempla, excerpere, ut labor plurium menſium, unius horæ ſpatium imitari, ſupplere, aut æquare poſſit: adeò verò res ſuper aucta eſt, ut extemporaneum profitendi munus, quod alias tanti faciebant, deſinant jure admirari. Dignique etiam venia ſint, qui ad malum dæmonem *talia* referunt, quando neque [illegible], neque Dei benignitatem agnoſcunt.

In A[illegible]merica totam penè, & capitula Algebræ appellata, & numerorum tot proprieta[illegible] rationem inter ſe ſimilem haben[illegible]um, ac jam inventorum tractationem, aut admirabilem, aut utramque. In Geometria confuſam, & reflexam proportionem; infiniti cum finitis, & per finita tractationem, quanquam ab Archimede prius inventam. In Muſica novas voces, novoſque ordines inveni, aut potius inventos in uſum revocavi, ex Ptolomæo & Ariſtoxeno.

In naturali Philoſophia, ſuſtuli ignem ab elementorum numero: omnia docui eſſe frigida: non commutari elementa invicem: palingeneſim: Qualitates veras eſſe tantum duas, calorem & humidum: vim ſalis & olei: non eſſe in miſtis principium ad generationem animalium perfectorum, niſi calorem cœleſtem: Deum debere dici immenſum: omnia quæ partes habent diverſas ordinatas animam habere, & vitam, animæ noſtræ immortalitatem, juxta Philo-

Philoſophos veram, non umbratilem: Numero omnia conſtare, ut in plantis foliorum & ſeminum certo: Principium ſimilitudinis, eſſe modum agendi ab uno agente, & una materia, a[illegible] hoc ſequi tot varietates & pulchritudinem: terram eſſe per ſe, & non ut miſtum cum aqua: inde prominere in partibus oppoſitis ſæpe: Cur Oriens ſit melior Occidente? cur recedente Sole poſt ſolſtitia, tam calor quam frigus multis diebus augeatur: Quid Fatum & quomodo de cauſis rerum mirabilium, velut cur mille aleæ in mille jactibus, ſi ſint legitimæ, neceſſ[illegible] monadem? Ab omnibus foliis plantarum putridis, diverſum juxta foliorum naturam animal generari: Naturam nullam eſſe, ſed rem fictam, & vanam, principium multorum errorum ab Ariſtotele introductam, ſolum ut Platonis opinionem nomine everteret: Tum alia innumerabilia, ſed illud præcipuè, quòd docui deducere contemplationem rerum naturalium ad artem, & opus, cum nulli ante me, ne id tentare quidem aggreſſi ſint.

In Morali Philoſophia, æqualitatem conditionis omnium, non ſolum hominum, ſed etiam viventium: unde naturaliter conjectari licet compenſationem à morte actionum, in hominibus utilitatem capere ex adverſis: Quænam optima vita, & quomodo cum æqualitate ſtare poſſit? Tria eſſe regna: Quòd in regno humano, melius perſæpe eſſet, neſcire quid bonum vel malum, ſi neſcias quantitatem, in aliis autem ſecus, ſicut

etiam

Verum de felicitate in unoquoque : cognitio monſtrorum omnium primo in genere, poſt juxta genera, & reliqua ut conſuetudines, demum hujus propriè vel alterius.

In medicâ arte, rationem veram criticorum dierum: curam podagræ, & febris peſtilentis generalem, tranſmutationes multiplices in olea, ex medicamentis non purgantibus *purgantia* conficere, de aquis ſingularibus : Artem condiendi cibos multiplicem & utilem, pravorum medicamentorum in utilia, & facilia tranſmutationem, item horribilium in facilia, præſidia liberant aſthmaticum & roborant, ut poſſit ipſa die per urbem ire: item quomodo ex unius membri cura, poſſimus in alterius morborum ac cauſarum, tum cognitionem atque curationem devenire, & quomodo unius libri repetita ter quaterve lectione, diverſorum morborum cognitio, & curatio haberi poſſit. Vera ſecandi hernioſos ratio, à me revocata in uſum eſt, & brevior, & hiſtoria locuples urinarum , cùm vix habeamus illarum quædam veſtigia, & umbras. Interpretatio etiam à me librorum difficiliorum ſcripta eſt Hippocratis, præcipuè legitimorum , ſed nondum perfecta eſt qua die hæc ſcribimus , ſcilicet XVI. Calendas Decembris M.D. LXXV. Præterea materiam de morbo Gallico ampliter, & experimenta ad morbos difficillimos comitialem , inſaniam , cæcitatem , in paucis , ut de ſeta equina ad hydropem, alia ad ſcirrhos, urigines mejendi, morbos articulares plurima, & ad lapidem renũ,

colicam, hæmorrhoida, & alia ad v. millia. Abſolutorum autem problematum ſeu quæſitorum ad xl. millia, minutiorum cc. millia reliquam: unde lumen illud patriæ noſtræ, appellabat *verum inventionum.*

CAPVT XLV.

Libri à me conſcripti. Quo tempore, cui quid acciderit.

Impreſſi Mathematici.

ARs magna.
De proportionibus.
Regula Aliza.

Aſtronomici.

Commentariorum in Ptolomæum.
De Genituris exemplaribus.
De Interrogationibus & Electionibus.
De ſeptem erraticis.
De uſu Ephemeridum.
De emendatione motuum & cognitione ſtellarum.
Aſtrologiæ Encomium.

Phyſici.

De ſubtilitate cum Apologia.

De Rerum varietate. 17
De animi immortalitate. 1

Morales.

De utilitate capienda ex adverſis. 4
De Conſolatione. 3
Exhortatio ad bonas artes. 1

Variorum opuſculum primum.

De libris propriis. 1
De curis admirandis. 1
Neronis Encomium. 1
Geometriæ Encomium. 1
De Secretis primus. 1
De uno. 1
De gemmis & coloribus. 1
De Morte.
Tetim ſeu de humana conditione. 1
De minimis & propinquis. 1
De ſummo bono. 1

Variorum opuſculum ſecundum.

Dialectica. 1
Hyperchen. 1
De Socratis ſtudio. 1
De Aqua. 1
De Æthere. 1
De Decoctis. 1

Medicinæ opuſculorum tertium.

De cauſis, ſignis & locis morborum. 1

Ars curandi parva.
Conſiliorum liber primus.
De Medicorum abuſibus.
Quod nullum ſimplex Medicamentum noxa careat.
Triceps.
Apologia in Theſſalicum Medicum.
Apologia in Camutium.

Commentarij Medicinæ.

Aphoriſmorum lib. 7. De venenis.
De aëris conſtitutione 1. omnes.
Prognoſticorum lib. 4. de ſeptimeſtri partu 1. omnes.
De aëre, aquis & locis lib. 8. Conſil. ſecundus lib. 1. omnes.
De alimento lib. 22. | Examen.
ægrorum. 2 |

In divinandi genere.

De Somniis.

Extant impreſſi quos non connumero.

De ſapientia lib. 5.
Antigorgias lib. 5.
Medicinæ Encomium lib. 1.
Ephemeridum ſupplementum lib. 10.

Scripti Mathematici

Geometriæ novæ.
De numeris integris.
De numeris fractis.

De numerorum proprietatibus.	1
De Alogis.	1
De Commentitiis ſeu fictis.	1
Muſicæ.	1

Phyſici.

De Natura.	1
De Secketis Quartus.	1
Hyperboreorum.	2

Morales.

De Moribus.	3
De optimo vitæ genere.	1
Memorialis.	1
De vitâ noſtra.	1

In Medica arte.

De urinis.	4
De habitatione Romæ.	1
De dentibus.	5
De tuenda ſanitate.	4
De lue Indica.	1
Conſiliorum tertius.	1
Actus.	1
Contradicentium Medicorum.	12
Manuarius.	4
In librum de victu in Acutis.	6
In Galeni artem Medicam.	1
Floridorum ſeu in primam primi.	2
In Hippocratis Epidemia.	5

In Theologia.

Hymnus. vita B. Virginis.
Vita B.Martini. cum diſpunctionibus.

Diverſorum Argumentorum.

Paralipomena.
De clarorum virorum libris.
De inventione.
Problematum.
De conſcribendis libris.
Proxeneta.
De ludis.
De carcere Dialogus.
Floſculus Dialogus.
De Nodis. 1
Antigorgias. 1
Medicinæ Encomium. 1
Metopoſcopiæ: 7
Technarum calidarum. 1
De uſu Ephemeridum ſeu inventionis novæ. 1
Sacra. 1

Qua cauſa permotus ſim ad ſcribendum, ſuperius intellexiſſe te exiſtimo, quippe ſomnio monitus, inde bis, terque, ac quater, ac pluries, ut alias teſtatus ſum: ſed & deſiderio perpetuandi nominis. Bis autem magnam copiam, ac numerum eorum perdidi: primum circa XXXVII. annũ, cùm circiter IX. libros exuſſi, quòd vanos, & nullius utilitatis futuros eſſe intelligerẽ. Aderat interim multa farrago, & præcipuè in medicina: nec

Nec ex his libris quicquam decerpſi, aut integrum ſervavi, præter librum de malo medendi uſu, à quo primam editionem inchoavi, & Arithmeticæ rudimenta: ex quibus conſtruxi Arithmeticam parvam. Paulo poſt, circa annum Domini M.D.XLI. opuſculum de ſupplemento Ephemeridum, quod ſemel jam editum, inde auctum denuo ſeperauxi & edidi. Anno autem M.D.LXXIII. annos LXX. libros, cùm jam calamitas illa ceſſaſſet cremavi, ſed non ut in prima: verum decerpſi quicquid utile mihi eſſe viſum eſt: Et præterea aliquos etiam integros ſervavi, velut librum thermarum calidarum ex opere fabularum, librum de libris clarorum virorum, alia commutavi, ut Diomedes qui recepit.

χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Feci quia placebant: corrupi, quoniam diſplicuerunt, & eventus favit utrique conſilio. Poſt ex geminatis ſomniis, ſcripſi libros de Subtilitate, quos impreſſos auxi, & denuo ſuperauctos tertio excudi curavi. Ex hoc ad artem magnam, quam collegi, dum Jo. Colla certaret nobiſcum, & Tartalea, à quo primum acceperam capitulum, qui maluit æmulum habere, & ſuperiorem, quam amicum, & beneficio devinctum, cum alterius fuiſſet inventum. Interim dum iter agerem in Ligeri flumine, nec haberem quod facerem, commentaria in Ptolomæum anno M.D.LII. conſcripſi. De proportionibus, & Aliza regula addidi anno M.D.LXVIII. ad librum Artis magnæ, & edidi; tum etiam librum Arithmeticæ,

& duos novæ Geometriæ, & Muſicam [illegible] hanc anno poſt VI. ſcilicet M.D.LXXIV. correxi & tranſcribi curavi. Libros de Rerum varietate anno M.D.LVIII. edidi: erant enim reliquiæ librorum de ſubtilitate, quas non potui ordinare, nec caſtigare ob multitudinem negociorum, filii quum parum morigeri, aut apti, nullus penè reditus, legendi munus non intermittens, domeſtica diſtributio, artis in urbe exercitatio, Conſilia, Epiſtolæ, totque alia, ut nec reſpirandi, nedum corrigendi locus daretur. Edidi libros de conſolatione primum inter tot ærumnas: poſt addidi de ſapientia, ut denuo recuderetur, anno M D. XLIII. Interim ſcripſi illa multa opuſcula quæ partim edita ſunt, partim nondum, ſed & univerſos medicinæ libros, è quorum numero quatuor vides editos, Aphoriſmorum, de Alimento, de Aëre, Aquis & locis, ac Prognoſticorum. Adhuc jacent Floridi duo, commentaria in Artem medendi Galeni, in Epidemia Hippocratis primum & ſecundum: Cum veni Bononiam de ſomniis editus eſt, utilis ſanè multis futurus ſapientibus, forſan rudi plebi incommodus, ſed quid eſt, quo ſi quis malè utatur, aut etiam inconſulto, non noceat? Equi, enſes, arma, munitiones improborum in manibus atrocia tela, bonis non tam commoda quam neceſſaria. Difficultatem affert diviſio, ut inter utiles, & inutiles, tertius ordo ſtatuatur ſolis Doctoribus legendus. Dialecticam conſcripſi ut ſpectra illa naturalia vix, veriſimilia,

fabricare

[illegible]are docerem: delectatus inde opere proprio, præ lætitia evulgavi, nec tamen habetur integra, nec emendata. Artem medendi parvam commodo publico, cum cætera tardius emitti in lucem animadverterem. Librum de [illegible]i immortalitate conſcripſi potius ſtudio rei, quam judicio, cùm tantæ moli non ſatisfaciat Hyperboreorum ſecundus ejus [illegible] ſuccedat: Dialogos unum ad leniendam calamitatem, qua preſſus eram, alterum ad coarguendam hominum inſaniam, ut quatuor contrariis ſatisfacerem [illegible]ori, & inſipiæ voluptati, ſtultæ cùpiditati, atque timori. Proxeneta fuit ex impetu, quod volui. Memoriale in quo præſtiti. Promptuarij libri quatuor, flores & fructus totius Artis medicæ, breviter comprehendunt, ut poſtea nullo indigeas, ſi priora non hos conſecutus fueris nil actum putato. Commentaria in libros de victu in acutis, ut per doctrinam ſolidam ratio habeatur eorum, qui ex morbis acutis ſervari poſſunt. In quo genere, ut dixi, morborum cùrando, admodum felix fui. Libri de urinis nondum abſolutiſſant: Hi teſtantur naturæ miracula, cum in tam parvis, tot contineantur, ut enim ad totum ita pars; ſimplex tamen [illegible]orum ratio, & in imitatione ob id ſumma difficultas; elaborata autem hæc compoſitio, multiſque, ut par erat, comprobata experimentis. Porrò cum libri contradicentium Medicorum, omnia dubia artis attingant, & ut mihi licuit diſſolvere aggrediantur, ſi placuit ſententia, cur d[illegible]re debeo? ſi

diffido, cur apposui? decrevi? determinavi? pro-
blemata ut ſolet dici

Et prodeſſe volunt, & delectare poëtæ.

Libros de ludis luſor, aleator, ſcriptor cur non de ludis ſcribat? Et forſan ut dici ſolet *ex ungue leonem.*

Metopoſcopiæ libros è XIII. in ſeptem contraxi, pars eſt Phyſiognomiæ: cœpi ex Hieronymo Vicecomite, Suetonius extulit artem laudibus mirum in modum, umbras quaſdam veritatis animadverti, ſeu vera ſeu falſa, difficillimum eſt quidquam determinare, nam ex falſis deceperis ob hominum & ſignorum multitudinem, & inconſtantiam mutationis eorum.

Paralipomena & ipſa ſervata ſunt, ex veteri ruina; quis putet alia ratione deleta quæ delevi, niſi quòd neque probabam confuſè, & ſine ordine ſcripta? non delectus obſervatus, infima ſupremis, fœda nitidis, utilia damnoſis, artificioſa fortuitis, curioſa abſurdis, permiſta: neque ſperabam, etiamſi multa ſuſtuliſſem, reliquum poſſe emendari, & in unum corpus rotundum redigi. Quamobrem melius eſſe putavi, ſi dum omnes vident, viventque, ſi donec res eſt nota omnibus, bene conſulerem amicis meiſque patronis, & quod majus eſt, compendio maximo facto temporis, longè plura, & clarius & certius poſſe poſteris relinquere, quàm quę abolevimus oſtenderem. Hoc dico pulcherrimum eſſe ita vivere, ut nemo deſiderare poſſit, quòd à bono viro,

officij

[illegible] loco ſit præſtandum. Quamobrem de Inventione, & conſcribendis libris, & de libris clarorum virorum ſcripſi, ut hæc eadem ipſo facto quod verbis laudaveram confirmarem. Hymnum, & Vitas illas, ut etiam illis à quibus [illegible] acceperam, animo ſaltem me declararem non ingratum. Expunctionem quod in ſumma utilitate, exactam diligentiam interponi debere non ſolum, ſed etiam exigi arbitrarer. Ut enim ſumma quæque dominantur, & exornant, ita errata neglecta, parum accuratè ſcripta, animos legentium labefactant, ipſis libris detrahunt authoritatem, communique bono detrimentum afferunt. Non me latuit exemplo Ariſtotelis, & Galeni, hoc ipſum facere potuiſſe: ſed illis hoc neceſſarium fuerat qui generaliter res tractarunt, mihi tutum & decorum, qui per particulas hujuſmodi diligentiam, in libro de optimo vitæ genere pro viribus adhibuimus, cum non aliam viam adverſus præteritorum memoriam, & præſentium incommoda, ac futurorum ingruentia pericula invenirem, niſi ſi quis immortalitate ſe immortalem fingere poteſt? ſine ſenij incommodis mori, & tamen ſuperare juventam; in perpetuo rerum tumultu [illegible]; in continua revolutione conſtantem? hæc quatuor ſufficere velim omiſſis tot caſibus, aliiſque moleſtiis, quæ ſunt longè plures his neceſſarijs cuique mortali. Eorum igitur ſumma eſt, quæ acciderunt omnino futura erant, utpote mors meorum. At non eo modo? Quid refert? Aliis omnibus idem reditus?

At non nunc. Quantum intereſt, ſi paulo poſt evenient: Numquam fuit, eritve requies [illegible] mortalibus; compara quæ nunc tibi acciderunt, his quæ erant & ſtatus in tempore Polybij: [illegible] roſarum calamiſtra, illa poterant dici calamitates. Nihil tutum illis, cædes ſine cauſa [illegible] ſpoliari fortunis omnibus, jocus erat. Aliud contemplatio æternæ & beatæ nobis [illegible] vitæ, quæ alienigenis non erat. Ergo quid calamitoſum hæc cogitanti accidere poteſt? [illegible] idem, finis idem communis, ſors eadem, præterquam, quòd nobis à morte gaudium relinquitur. verum fallimur, quatuor modis, ut ſupra expoſui: quòd credimus aliquid eſſe in hac vita ſolidum magis, etiamſi in mediis actionibus; & quod non animadvertimus nil eſſe diuturnum, nedum ſempiternum; tertio quod arbitramur ſeneſcere mentem, etiam ſi anima ſuperviveret, quoniam opus quod corpori commune eſt ſeneſcit. At prorſus dico nil ſeneſcere noſtrũ: non animam, quia ſi inſtrumentum manea[t] & operatio, ut mihi viſus nunc; non corpus [illegible] juxta Philoſophos maximè Platonicos, [illegible] Phœdone, non eſt noſtri pars prima: non operatio quæ prima eſt, & perfectiſſima cum impediri poſſit, non quòd indigeat, ſunt enim diverſa, Sol indiget aëre ut illuminet, aer eſt cauſa illuminationis Solis, aëris vitium impedit Solis illuminatione. Hæc igitur fuit ratio conſilij mei, hic ſcopus. Secundus liber vocatur memorialis, in quo tota illa doctrina quæ in priore collecta eſt,

ut

[illegible], hoc eſt diviſa, & in partes ſuis diſtri-
[illegible]ta, ut non ſolum conſolari poſſis, ſed etiam ju-
vari in quamcunque conditionem incideris. Ter-
tius eſt Promptuarij non ſolum ad lucrum, & ad
[illegible]orem ſpectans ſed quod pulcherrimum ſit
[illegible] officio pietatis, & præſtare quæ debeas, ſed
ut cognoſcas quanto plus etiam debeas in eo, in
[illegible] ij nec debere ſe [illegible]. Et ſi jucundum
eſt adeò architecto, ædificaſſe domum, non ca-
[illegible] ratione: quanto magis homini hominem
ju[illegible] ſervare potuiſſe, cognoſceréque quantum
poſſis? Quartus eſt hic ipſe umbilicus ſcripto-
rum, & ad voluptatem, & ad pietatem: quem ſi
ſciens aliquo defedaſſem mendacio, quo animo
erga Deum me eſſe velles? aut quam volupta-
tem capere liceret? Et niſi foret quòd homi-
nes ſunt veluti animalia bruta, quæ non bonis,
ſed his delectantur tantum, quæ conficere poſ-
[illegible] adeò ut muſcis araneæ, & ferro ſtruthioca-
[illegible]li. (Nam de his qui ſuſpiciuntur, ac arte va-
[illegible]ra voluerunt videri ſcire, quæ alij nulli ſciunt:
Et experimento compertum poſtea ſit, multa
[illegible] alij norunt, ipſos ignoraſſe, non curo) eſt
quinto loco opus de Tuenda ſanitate: ultimo Hy-
perboreorum [illegible] quinto, tertius, in
ſexto [illegible] perficitur: Optarem præter hoc de-
cemnovem, ex meis ſcriptis, librum nullũ alium
ſupereſſe. Miratur forſan aliquis, nonne Virgilius,
perditam Æneidem optavit, (imo voluit, & im-
peravit) ſuperſtitibus Bucolicis Georgicíſque Et
nos nonniſi poſtquam omn[illegible]ſtra recogno-

 vimus,

vimus, in hanc ſententiam deducti ſumus, libros ergo de Natura confecimus, quorum causa ſatis dictum eſt. Hyperboreorum ... Thegnoſcon, de morbus, imitatione Ariſtotelis, in quo in ſua Republica cenſuerit tyrannidem longiſſimam, vix uſque ad centum annorum ſpatium extendi, cum id falſum ſit. De vita noſtra ... videar ad hoc ... neceſſitate, & tot occaſionibus incitatus: nec iniucundum ſit mihi iam perluſtrare, ſi Epicurus non omnino fallitur. de Dentibus, quòd longorum morborum curam certa methodo, tradiderim, non ſecus quàm in Commentariis acutorum. De Indica lue, quòd tam multi de hoc ad me ſcripſerint, & ego farraginem grandem in hoc argumentū congregaſſem. Porrò de tuenda ſanitate multæ fuere cauſæ, Galenum primum nimis exactum, dum ſequitur ordinem, multa obſcura, pleraque incerta, omnia imperfecta reliquit. pudet dicere, quandoquidem adeo circa illas ſuas frictiones, & exercitationes aberrat, vagatur, immoratur, ut neque quale vinum ſanis, & juvenibus dari conveniat, in tot locis opportunis, tantiſque ... nibus, quaſi ex profeſſo vitaſſe videatur, docere meminerit. Omitto ... neque mos antiquorum, nec Græcorum ſanè conveniat Italis, & præſenti tempore: nec eædem penè res ſunt: refert enim in ſecundo de alimentis, Arum in Cyrenaica regione mandi ut rapum: nec ullo modo eſſe moleſtum. Ignoravit etiam diſtillationis artificium, ea ... nondum inventum. Non parum

[illegible] etiam debuit apud me valere imperium ejus, cujus & ſumma poteſtas, & bonitas conſpicua ſit. Libellum actus, ut actuarium, & in machi[illegible] igniculum addidi. Ceterum ſi [illegible] volet ad priorum decemocto normam, reli[illegible] omnes meos redigere libros, reſectis his [illegible]minus congruunt, aut neceſſaria ſunt, prout & nos quibuſdam in loc[illegible]mus, ut de varietate rerum, opera pretium fecerit, & ei gratias habebimus. Memineris autem quòd, cum libri omnes ſaltem [illegible], divino lumine conſcripti ſint, trifariam tamen hoc contineret, vel ut ab eo illuſtrati, quod eſt commune omnibus; omnis enim ſapientia à Domino Deo eſt, & ut Platonici putant, noſter intellectus à Bono cui jungitur, ſit intelligens, & animam ſupra converſam illuminet: alter modus eſt magis evidens, cum particulatim etiam ſe infundit, de quo falſò Platonici aliqui dubitaverunt, lex noſtra non ambigit, tribuiturque probis hominibus: Tertius eſt, cùm quibuſdam occaſionibus oblatis apprehenditur, velut mihi contigit anno [illegible] M. D. LXXVI. pridie *Idus* Martias, dum ſcriberem ferulæ hiſtoriam in libro de Tue[illegible] laudabam enim quod pl[illegible]nt ferulacea, occurrit mihi ſenex non togatus imò pannoſus, in foro olitorio Romæ, quod piſcario proximum eſt, qui me diſſuaſit ab uſu ejus, dicens, *Poſſe juxta Galeni ſententiam ſtatim perimere, velut & cicutam,* cui cum reſpondiſſe[illegible] dignoſcere

probe

probe cicutam à ferula: dixit [illegible] *dico*, & de Galeno quædam obmi[illegible] muravit [illegible] verſus domum inveni locum qu[illegible] alias non animadverteram: propterea etſi non prorſus magna ex parte, tamen mutavi ſententia priori, m[illegible] exceptiones addidi. Quod in Italia coll[illegible] ſent: de eorum caule eſſe intelligendum, [illegible] do tutus e[illegible] non obeſſe frigidi[illegible] poſſe tamen, ut medicam[illegible]ntum naturæ non [illegible] eo familiare, utendum eſſe eo non abutendum: colligendum vere novo no[illegible] æſtate ineunte, ortu ubi trifolium abundaret: ſi timeret aliquis ab eo prægustare, Zedoariam, aut malum Medicum, panem cum allio incoctum, cani aut gallinæ offerendum. Itaque ſi quis hæc animadvertat, fructum non levem ex lectione colliget, & promerenti, ut ab initio præfati ſumus, gratias aget, ſic hortor ut corrigant lege Auguſta[illegible]a. At noſtra quidem ut præfatus ſum, nova eadem arte conſcripta ſunt, diligentia non eadem.

CAPVT XLVI[illegible]

[illegible]

HÆc & talia meditanti, ſuccurrit ea interrogatio quam ſentio mihi obiici poſſe, ſcilicet an cum his omnibus malis, boniſque, ac mediis caſibus, pigeat me vivere, vel vixiſſe? ſtultum eſſet non præcogitare quid dicas, & dictis,

cur

cur dixeris non addere rationem. Infelicitates ſunt mors filiorum maximè ſæva, aut ſtultitia, vel ſterilitas: impotentia ad congreſſum mulie[illegible]: paupertas perpetua, pugna, accuſationes: [illegible]commoda, morbi, pericula, carcer, injuria in [illegible]endo immeritos, tot, & toties. Sed omit[illegible]s communia, ſi non eſt infelix, cui neque filij, non honores, non opes, quomodo ſenex, cui de omnibus nis aliquid eſt? compara te ortui & miſerioribus, non ſolis potentioribus: non poſſum jure pœnitere conditionis meæ, immo felicior etiam ſum (cognitione multarum, magnarúmque rerum, certa ac rara) ſi Ariſtoteli credimus. At dico magis, hoc ipſo, quòd potui contemnere mortalia, velut Stoici: cujus rei fructum nunc percipio ſatis uberem, ut qui nec mihi ipſi in juventa invideam, nunc decrepitus: neque ſorte corporeorum ſenſuum, aut fortunæ beneficiorum, neque cogitatione, miſer. At majus nunc dicam, eſſe me feliciſſimum, qui ſciam, divinitatis noſtram naturam eſſe participem. Quid ſi quis morte periclitanti nunciet, ſupervicturum XV. annos velut Ezechiæ regi, nonne lætior evadet? ſi XXX. aut centum etiam magis? ſed ſi jam ex centum in mille tra[illegible]at, quo gaudio immobilo afficietur? nonne etiam harum omnium mortalium delitiarum [illegible]bliviſcetur? ſi x. aut centies mille, non poterit ſui jam eſſe compos? Sed fac ergo perpetuum ſit: Quid jam erit quod amplius quærat, aut ſperet? At qui extra ſpem hanc vivit, duplic[illegible]roque bono

prit [illegible]

privatur, & ſpe ſcilicet, ac fructu. Si ergo [illegible] modi placuit Deo nos im[illegible] [illegible] tatis fieri participes, non decet negligere [illegible] dona, nec aliam de conditione noſtra habere [illegible]ſtimationem.

CAPVT XLVII.

Spirit[illegible]

SPiritus aſſidentes, aut præſidentes (Græci Angelos apellare ſoliti erant, quidam minus Latine Spiritus) faviſſe quibuſdam viris pro conſtanti, ut dixi receptum eſt: Socrati, Plotino, Synesio, Dioni, Fl. Joſepho, ſed & mihi. Omnes quidem felices vixere præter Socratem, & me, qui ut dixi optima tamen conditione fruor. At C. Cæſari Dictat. Ciceroni, Antonio, Bruto, Caſſioque mali licet illuſtres adfuerunt: Antonio, & Ciceroni glorioſi, ſed pernicioſi utrique: Joſephi præclarus & raræ nobilitatis fuit, bellica virtute, gratia apud Veſpaſianum ac filios, ac opibus, monumentis hiſtoriarum, triplici ſobole, & pugna cum calumniatoribus ſuæ gentis: tum providentia futurorum, qua illuſtratus [illegible] privitate, liberatus ab inſania propriorum, & ſervatus à maris fluctibus. Verùm Dæmones manifeſtè fuerunt; at nobis ut credo bonus & miſericors ſpiritus.

Mihi fuiſſe [illegible] perſuaſum eſt: ſed qua ratione me

:rtiorem redderet de imminentibus, non ... to an ... vitæ .XIV. deprehendere, dum ... m... am ... onſcribere adortus ſum, potui. ... enim in... inentia, & ipſo ſtatim limine (ut ... olet) & ad unguem & tamdiu cognita, & ... prævisa, majus penè miraculum eſt ſine au... di ... no, quam cum ſpi... ... expi... x dictis: cum enim prævideat ſpiritus ... imminet, ... pote filium (quem veriſimile erat eo veſpere pollicitum ſe ducturum Brandoniam Sero... (ſequenti die perfecturum matrimonium, movit illam palpitationem cordis, modo ſibi peculiariter noto, ut repræſentaret tremorem cubiculi: Et illud idem in puero tum, & ſic ego, & puer ſenſimus terræmotum, quem nullus civium, quòd terra non tremuerit, ſenſit. Et ſi non duxiſſet illam, quod abſque magna contentione accidere non poterat, non propter hoc deluſus videri poteram: ſed majorem gratiam meritò habiturus, tanquam vitare docuerit. Ita & in carcere, movit ſpeciem mihi, & ſocio adoleſcenti, repræſentantem ſtrepitus illos ut (cre... mandato Dei) confirmarer in divina ſpe, & à morte evaderem, & omnia illa mihi quæ paterer mitiora ... rentur.

... intelligimus ſpiritum illum eſſe potentem, ... in his quæ ſimul aliis viſa ſunt: aut in quibus hallucinati ſunt duo ſenſus ſimul, ut in illo *Teſin Caſa*. Item oſtenta anni M. D. X X X I. corvi, canis, ſcintillæ ignis, acciderunt quia poteſt ſpiritus movere animalium ... carentium animas,

animas, velut etiam homines ca[illegible]untur; no[illegible] ab umbris, & ſpe deluſi à re lu[illegible]da, tanquam gemma aut metallo.

In univerſum Dæmonum apud antiquos m[illegible]tiplices fuere differentiæ: Prohibentes ut So[illegible]tis, admonentes ut Ciceronis in obitu: do[illegible]tes quid futurum ſit, per ſomnium, per belluas, per caſus, hortando n[illegible] ut ad locum pam[illegible], & fallendo per ſenſum unum, aut plures ſimul, & eo nobilior: Item per res naturales, & demum per non naturales, & hunc [illegible]ſemus nobiliſſimum. Item bonus, & malus.

Remanent dubitationes cur hæc ſollici[illegible]do pro me non aliis? Neque enim eruditione, ut aliqui putant præſto, ſed forſan vice verſa: An amor veritatis immenſus & ſapientiæ, & cum contemptu opum, etiam in hoc ſtatu paupertatis, vel ob juſtitiæ deſiderium, aut quòd omnia Deo tribuam, nihil propemodum mihi, aut forſan ad aliquem finem ipſi ſoli notum?

Aliud: cur quæ admonet non apertè a[illegible]net? adeo ut vellem? ſed unam rem pro a[illegible]cet, velut ſtrepitibus illis inconditis, ut co[illegible]lerem, Deum cuncta ſpectare licet illum oculis non videam? Poterat enim per ſomnium admonere apertè, vel per aliud oſtentum [illegible], ſed hoc forſan indicavit magis curam divinam, majoraque quæ acciderunt timores, impedimenta, anxietates, & ſtridor timoris loco, obſcuritate etiam opus eſt, ut intelligamus eſſe opera Dei, non ut vetare [illegible]amur. Stultum ergo eſt præ-

propere

properè in hujuſmodi cognoſcendis ſollicitari: ſtultius profeſſe velle quæ tot modis impedita ſunt conſiliis hominum, conſuetudine longa, judiciis perverſis? & ſi vera futura ſint parum prodeſſe potes? ſi falſa quid juvant? Ergo ut à liberalibus viris quibus licet multa donare, quæ nobis non licet recipere.

Rurſus cur quædam [illegible] potuerunt intelligi velut illud: *Te in caſa*, & *Tamant*, & id de vita quatuor annorum ex reſponſione ſimij? Et de vermiculis qui in ſcutellis apparuerunt? Nec eſt veriſimile talia accidere ex errore, cum vis divina non habeat quidquam contumax, & cui nota ſit occaſio, præcipua? Et ideò quamvis non habeam quid certi, veriſimile tamen eſt, quod cauſa illa ſcilicet ſpiritus, ut etiam natura, moveatur certo ordine, & ſicut generantur monſtra in natura nunquam aberrante, vitio materiæ, ita, & hic: neque enim verum eſſe puto ut ſpiritus ſit nobilior naturæ intellectu, is tamen aberrat propter medium: Et ideò credendum etiam eſſe inſtrumentum. Et ſicut in qui[illegible]nis multa naſcuntur monſtra impedita vi Solis: ita impedita vi corporea quadam cœleſti aut anima, velut inſtrumento, accidunt imperfectiones & errores in cognitione futurorum per illa ſigna. Et ſi dicas quòd illi errores ſunt in actione per materiam, & hic in actione per voluntatem. dico quod ſpiritus cum ſit immaterialis, & res bona à Deo pendens, & eſt quod vocant Theologi (Angelum bonum) ex Dei voluntate

oſtendit

oſtendit quod futurum eſt rectè, & nun[illegible] aberrat. Natura eſt etiam edocta ſignificare animæ ſemper rectè, quod à ſpiritu percepit: ſed inſtrumentum quo docere vult, non ſemper eſt bene paratum ad recipiendum. Et hoc ſi[illegible] vapor, ſive aliud, & tunc fit forma imperfecta nihil oſtendens aliud quam ſpiritus velit, aut natura [illegible] aberrat, aut non cognoſcit: Sola differentia eſt, quod apud Philoſophos ex materia non apta recipiendæ formæ: apud Theologos ex voluntate Dei ob peccata plerunque.

Cæterum nolim pleroſque decipi, circa cognitionis noſtræ modum, de quo toties dixi; quaſi intelligamus omnia me accepiſſe à ſpiritu quæcunque novi; quorſum enim ſenſus? aut me omnia ſcire? eſſem enim Deus; quinimo ſcientia mea comparata ad immortalium cognitionem, eſt velut umbræ hominis, ad infinitum palatium. Eſt ergo cognitio triplex, à ſenſibus per obſervationes multarum rerum, quam plebs & imperitii in me magnifaciunt; at cum duplex ſit, vel tantum quod ſit, vel cur ſit, in pleriſque ſufficit ſcire quod ſit, quia indignum [illegible] eſſe judicavi, horum minimorum cauſam quærere. Secunda eſt cognitio [illegible] per cauſam, & juxta diſciplinas, quæ cognitio [illegible] appellari demonſtratio, quia ab effectu ſupra cauſam: & ea utor, ut pergam ad amplificationem, & ſplendorem, ad cognitionem generalem ex propria, licet in hac, tam raro ex arte aſſequutus ſum, quam frequentius adjutus à ſpiritu. Hæc

cognitio

cognitio placuit eruditis, exiſtimant enim procedere ex eruditione, & uſu, ideo etiam putabunt plerique ſtudioſum me eſſe, & memorem, cum nil minus. Tertia eſt cognitio incorporeorum, & immaterialium, hæc mihi tota fuit a ... per demonſtrationem ſimpliciter, id eſt, ... tem cauſam, & eſſe per demonſtrationem certiſſimam, non tamen ideo ſicut hic quæ rurſus erant, tum quia ſæpe deducunt ad abſurdum: tum quia quod angulus extrinſecus ſit æqualis duobus intrinſecis ſibi appoſitis, non eſt cauſa ut ſit, ſed ut ſciatur. Igitur hæc demonſtratio ſimpliciter, eſt ſolum in ſubſtantiis corporeis, aut incorporeis, ideo in Philoſophia naturali & divina: Mathematica autem eſt quaſi propter quid. Quod quamvis durum videatur, verum tamen eſt, cognitio enim quod ita ſit, eſt cauſa quod conſtruimus demonſtrationem: Problemata quoque, & linguas, tametſi loqui neſciam, ut etiam nec cogitanti occurrant. Amplificationem vero, & ſplendorem, partim ab exercitatione, partim ab eo accepi, nam ſplendori inhæſi pluſquam XL. annis, antequam adeptus ſim: ita conſcribendi omnem artem, profitendique extemporaneè à ſpiritu, & ſplendore habeo, hoc tamen ſcientiæ genus apud homines, plus invidiæ, quàm nominis, gloriæ, quàm utilitatis hucuſque attulit; ſed ad voluptatem potius non levem, neque vulgarem, & vitam producendam contulit, ſolatio in tot calamitatibus, auxilio in adverſis, commodo in difficultatibus atque

labo-

laboribus, ut opimam partem t[illegible] [illegible]plexu ſit aliarum majorem, omnibus [illegible]i [illegible] quæ decori neceſſarius. In univerſum [illegible] fictum hic conſi[illegible] in [illegible] abertare poſſim, re[illegible]it [illegible] id eſt, Theologos.

CAPUT XLVIII.

Teſtimonia clarorum virorum de me.

TEſtimonia de me quàm nobilia [illegible] tam à quatuor inimicis. Primum à Matthæo [illegible] tio viro clariſſimo, dum a Senatu interrogaretur de ſucceſſore, reſpondit me optimum, & nulli negotio, aut expectationi imparem. Aliud fuit à Delfino qui mihi concurſor ſecundo loco erat, coram diſcipulis & in foro coram me, dicenti cuidam, ſi ego diſcederem, Montanum venturum primo loco: & cum ego adjeciſſem, durius tibi negocium eſſet cum illo ambitus diſcipulorum perito, reſpondit. *Quod ad primum, ego nemini unquam cedam loco, etiamſi Galenus profiteretur: mihi autem honeſtius eſſe duco, ſi ſecundo loco tecum ſim, quam cum alio, ſi priorem poſſideam: neque durius negocium cum alio quo futurum poſſe eſſe reor, quam tecum: cum quo favoribus principalioribus, & tot in urbe hac, & tot aliis illuſtribus viris, non potui impetrare, etiam liberatus mea gratia [illegible] orientem tua ſchola æquare potuerim.* [illegible] alter concurſor, librum typis excuſſit, in quo graviter

[illegible] r, Papiæ, & aliis in Academiis, [illegible] citari adverſus Galenum: qui ſi [illegible] alius eſſet tot annis præmortuus, jure vel [illegible] extincta invidia, & tot authoribus illi [illegible]ribentibus, præferri non cunctanter deberet: conſtat liber ſuus apud omnes. Sebaſtianus, Juſtinianus, Venetus Prætor Patavii æſtate anni M.D. xxiv. vir ſapientiſſimus, & literarum humaniorum, ac Philoſophiæ, Theologiæque ſtudioſus: & qui multis legationibus pro ſua Republ[illegible]ctus fuerat, cum intereſſet publicæ diſp[illegible]i; in qua inter cæteros argumentatus er[illegible]ntius Madius Brixianus (qui paulo poſt profeſſus eſt Philoſophiam publicè Ferrariæ) ubi audivit me diſputantem poſt multos alios, rogavit quiſnam eſſem, cui quidam dixit, Mediolanenſis, vocatur Hieronymus Cardanus; ubi abſoluta fuit diſputatio, juſſit me vocari, & tota Academia præſente, inquit: *Stude ó juvenis, quoniam Curtium ſuperabis:* cumque ego attonitus [illegible] novitate tacerem, ſubjecit, *intellexiſti ó juvenis? dico tibi, ſtude quoniam Curtium ſuperabis:* obſtupuere omnes qui audierunt, & maxime, quod non ſolum ex ſubditis illorum regni non eram, ſed etiam ex urbe non prorſus amica, [illegible] bella quæ inter illos, & principes noſtros diu continuata interceſſerunt. At in ſcriptis, cùm multos alios teſtes, me hujus relinquere non ignorem, hos ipſos quorũ operibus honeſta cum [illegible] inſertus ſum, ſubjicere operæ precium duxi, cum ubique typis impreſſi proſtent.

Teſtimonia de nobis in libri...

1. ADolfus Crangius in Trithemium.
2. Adrianus Alemanus in Hippocratem de aere, aquis & locis.
3. Andreas Veſalius in Apologia contra Puteum: ſed ſub titulo Gabrielis filij Zachariæ.
4. Andreas Tiraquellus Juriſconſultus, de nobilitate, & in libro de Legibus connubialibus.
5. Augerius Ferrerius in libro de Morbo Gallico.
6. Annotationum author in Hermetem de nativitatibus.
7. Antonius Mizaldus in libro de Sympathia & Antipathia.
8. Amatus Luſitanus in Commentariis ſupra Dioſcoridem.
9. Andreas Baccius de aquis Thermarum, ſeu de Balneis: ſed invidioſè, ut oſtendi illi ipſi.
10. Andreas Camutius ut ſupra dixi in Diſputatione.
11. Antonius Maria, ſeu Marcus Antonius Majoragius ut ipſe mutato nomine ſe inſcripſit, in Antiparadoxis.
12. Adrianus Turnebus in Epiſtola quam præfecit interpretationi libri Plutarchi de oraculorum defectu: ſed ſuppreſſo nomine meo, ſtultus accuſat ſeipſum.
13. Brodæus in Miſcellaneis.
14. Buteo lapis molaris, qui nec ſcit nec docere poteſt.

par. Clu..us de Aromatibus Indiæ.

..hriſtofo..us Hiſpanus in itinerario Princi-
..bri..niæ.

..ronica Gaſparis Bugati inter Medicos
..ſens & profeſſores.

18. ..hronicæ ſupplementum per Sanſovinum inter Medicos & profeſſores.

19. Conradus Geſnerus ubique.

20. Conradus Lycoſthenes in libro de prodigiis.

21. Conſtantinus in Amatum, maximè ubi agit de lapidibus.

22. Chriſtophorus Clavius Bambergenſis in tertium elementorum.

23. Daniel Barbarus Aquilegienſis Patriarcha, in Decimo Commentariorum ſuper Vitruvium, cap. octavo.

24. Daniel Santberchius in ſeptimo Problematum.

25. Donatus de Mutis Aphoriſmos quoſdam exponendo.

26. Epitome Bibliothecæ.

27. Franciſcus Alexandrinus in ſuo antidotario.

28. Franciſcus Fluxatus Candala, cujus vituperati.. laudis loco haberi poteſt, in ſua Geometria.

29. Franciſcus Vicomercatus in ſuis Metheoris.

30. Fuchſius in compendio ſuo Medicinali.

31. Gaſpar Peucerus de divinationibus.

32. Gaudentius Merula de bello Eraſmicano,

hic

hic fuit primus qui nomen noſtrum Ty[illegible]
blicavit, Patria Novarienſis.

33\. Georgius Pictorius Medicus, in ſuis [illegible] qui plures ſunt.

34\. Gulielmus Gratarolus Bergome[illegible] Medicus.

35\. Gabriel Falopius de Foſſilibus, licet contradic[illegible]

36\. Gulielmus Rondeletius in hiſtoria aquatilium. Invidioſè.

37\. Gemma Phriſius in ſua Arithmetica.

38\. Hieronymus Caſtillioneus in oratione de laude patriæ.

39\. Hieronymus Tragus de Plantis.

40\. Hieronymus Montuus Medicus Regis Gallorum.

41\. Jacobus Peletarius in Mathematicis.

42\. Jo. Choul de Quercus Hiſtoria.

43\. Jo. de Coliado de oſſibus.

44\. Jo. Baptiſta Plotius Juriſconſultus, de in litem jurando.

45\. Jo. Schonerus, de Nativitatibus.

46\. Jo. Cocilæus in initio ſuæ hiſtoriæ.

47\. Joachimus Scelerus in Joannis Hiſpalenſ[illegible] Iſagoge.

48\. Jo. Ceredus de aquarum elevatione.

49\. Jo. Stadius in tabulis & Ephemeridibus.

50\. Jo. Barros Luſitanus in quarto Decadis primæ ſuæ hiſtoriæ de India Orientali.

51\. Julius Cæſar Scaliger in libros de ſubtilitate.

52\. Jacobus Carpentarius in Alcinoi Cõmento.

53\. In-

[illegible]. Ingraſſius in libro de tumoribus.
[illegible]. Liber aggregatus de aquis.
[illegible]. Liber aggregatus primus, de Gallica ſeu Indic.
[illegible]. [illegible]inus Lemnius de Naturæ ſecretis.
57. Laurentius Damiata in ſua Geographia nondum excuſſus.
[illegible] [illegible]avius de Arſenico & Aurip[illegible]
59. Luca Gauricus in ſuis nativitatibus, licet invidioſè.
60. Matthæus Abel in diviſione de ſitu orbis.
61. Martinus Henricus in quæſtionibus Medicis diffuſe.
62. Melancthon in initiis doctrinæ.
63. Melchior Guilandinus Boruſſius.
64. Michael Seifelius in ſua Arithmetica.
65. Michael Bombellus Bononienſis in ſua Algebra.
66. Nicolaus Tartalea qui cum male dixiſſet, Palinodiam Mediolani recinere coactus eſt.
67. Philander in Vitruvium.
68. Petrus pena, & Mathias de Lobel in libro ſtirpium adverſaria, capite de Thora & Antithora.
69. Reignerius Solenander de Aquis calidis.
70. Severinus Bebelius libro ſecundo de Succino.
71. Thaddæus Dunus in opere peculiari.
72. Valentinus Nabod Colonienſis in Commento ſuper Alchabitium.
73. Wareus in ſua materna Poëſi.

Plures alios; quorum nomina nunc non recordor, ſcio nomen meum literis publicè mandaſſe,

Ex his qui male audiunt, neminem [illegible] qui Grammaticam excellerit; neſcio qua [illegible] dacia eruditorum ordini ſe intulerint, [illegible] enim hi:

Brodæus	Rondelletius
Fuchſius	Buteo
Carpentarius	Fluxada &
T[illegible]	Tartalea.

Nam Scaliger, & Dunus, & Ingraſſias, & Gauricus, & Solinander ſibi nominis comparandi gratia contradixerunt.

Modo accipe alia teſtimonia hominum, nam de ſcriptis, quis dubitat Galeno, nec forſan Ariſtoteli (ſi non typicæ artis beneficio accidit mihi) totidem vix, illis viventibus contigiſſe, Andreas primum Alciatus ut alias retuli, quem honoris cauſa nomino, præter id quod ſoleret appellare *virum inventionum*, quotidie libros noſtros revolvebat, maxime illos qui inſcripti ſunt de Conſolatione. Ambroſius Cavenagus Cæſaris Prothophyſicus *Virum laborum*. Julius Cæſar Scaliger plures mihi titulos aſcribit, quam ego mihi concedi poſtulaſſem, appellans *ingenium profundiſſimum, feliciſſimum & incomparabile*: Neque cum tanta invidia effici potuit, ut publice profitendo nomen meum prætereatur Bononiæ, Papiæque cum alibi. Angelus Candianus, & Bartholomæus Urbinas, ambo inclyti viri, ac Medici famoſi, ô quoties inventi ſunt (nec abſcondebant) cum libris noſtris in manibus, quamvis non admodum forent amici!

ſed

finem jam imponamus, ne videamur ſectari hnij umbram, mortalia enim vana, & laus rum omnino inanis.

CAPVT XLIX.

Sententia de Mundi rebus.

DUæ ſunt cauſæ maximæ infelicitatis mortalium, ut cùm omnia ſint vana & inania, homo quærit aliquid, quod ſit plenum & ſolidum; Et quilibet putat ſe carere eo ſolido, æger ſanitate, pauper opibus, orbus filiis, infelix amicis: dumque quærit & non invenit, cruciatur: ſed multo magis invento, cognoſcit enim ſe deceptum, & aliud quærit: ſemper enim aliquid deeſt. Ideò Auguſtus ſe amicis carere, & pudicitia diſcendentium querebatur? Hi ſemetipſos decipiunt. Alia eſt eorum, qui putant ſe ſcire quod neſciunt: hi etiam decipiuntur, & alios etiam decipiunt, alij fingunt, atque hi alios decipiunt. His incommodis accedunt duo alia fortuita, ſi locis & temporibus vivas, quibus Reſpub. perverſis legibus patitur naufragium: Nam reſiſtere velle difficillimũ eſt, & anxietate plenũ, aut ſtultum prorſus: vitare non minus, aut periculoſum. Prædia enim & pecuniæ publicis ſubjacent calamitatibus: Aliud fortuitũ fluctuatio, ſub qua brevitas vitæ continetur, ideo plerique in labore ſuo, & lucro alieno commoriuntur. Difficilia ergo

hæc omnibus difficillima ſapibus, & penitum cau-tis impoſſibilia in expertis vel non advertenti-bus, ſiuntque deteriora aliena ſtultitia, quæ cum fuerit cum ignorantia finis, efficit improbos ſibi & aliis etiam deteriores. Propterea aliqui ſocie-tatibus ſe adjungunt: aliis id primum proponen-dum Deus, & mors: ille ut qui non fallat; illa ut quia ſumma ut malorum, cogitque non alia contemnere, certa, & malis finem impoſitura. Secundum, ut pluribus innitaris, ne ſi unum pe-reat, aut cadas, aut ſervus tuorum efficiaris. Ter-tium ut non res a quantitate, ſed qualitate judi-ces, parva enim magnorum initia magnis, natu-ra minoribus ſunt anteferenda: Cumque pluri-bus indigeas, nec omnia ad calcem homini de-ducere liceat, nulli debemus immoderate in-cumbere: ſed ad metam neceſſitatis, & ſecurita-tis: Ergo nec æqualiter, ſed juxta proportionem: velut virtuti, ut quæ nullo indigeat, & opibus quæ omnibus auxilientur. Sextum educatio plu-rimum poteſt in pueris, ſed ſi nil horum profue-rit, ut ſint natura mali, & ſtulti, ac ob libertatem contumaces, quin etiam adulti jam, & ignavi, & unus tantum, & tu etiam ſenex, hoc eſt ſummum malorum, ſi addes paupertatem, aut lites, aut diſ-perſum patrimonium, aut mala tempora, quæ omnia mihi nunc adſunt, præter hoc ultimum: tunc dico, præter reliqua dicta, adſunt auxilia, unum ut conſideres ſi non haberes, magis care-res: alterum ut approperes Scipionem invenire ex tuis, ut [illegible], aut agnatum: in hoc non

portet demum errare, inde totus negotio, tan-
tùm renatus, poſt tot ſtultitias, incumbas.

Ergo ut breviter concludam, cùm nunc om-
nia ſint exigua, & inania, quicquid etiam in acti-
onibus quæ relinquuntur, verſatur, poſtmodum
adeò ex momentaneis pendet: tum præcipue in
nobis, cum aliis multis exemplis, hoc uno decla-
rato: Anno M. D. XII. XVI. Calendas n. fallor.
Novembris, dum Mediolani eſſem, iturusque
Bononiam, antea circiter dies ſex, ex ligula, qua
caligas thoraci alligabam, aurichalcea cuſpis ex-
ciderat: Id eo magis neglectum, quo magis pre-
mebar negociis: Et tamen erant ligularum faſci-
culi ſex, quos deferre deſtinaveram Bononiam,
empti pridie quàm cuſpis excidiſſet. Die & hora
qua diſcedere (imo ipſo momento quo carpen-
tum aſcendó,) meiere, & ex more quaſi velle
cœpi, peracto negotio, dum volo nectere ligu-
lam, impedior, quapropter pertæſus incommo-
di, vado ad tabernas quæ circa domum meam
erant, emptum (tres enim propè, ni fallor, fue-
re) nullibi invenio: hæſitans igitur quid agerem,
recordor faſciculorum, peto clavem à genero:
reddit, aperio arcam, quæ artificio Germanico
difficillime aperiebatur, video faſciculos, &
ecce ſtatim animadverto librorum omnium, à
me conſcriptorum acervos ibi reconditos, ut
poſtmodum diſcedens, mecum omnes ſimul
portarem.

Obſtupui, ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit.

Aſſumpſi illos, detuli mecum, profiteri c... initio Decembris literæ advenere, noctu ſuſtulit[illegible] capſam, quidquid erat intus aſportatum. Si gula non fuiſſet, profiteri non poteram, excide[illegible] [illegible] munere mendicaſſem, tot monumenta perierant, ex triſtitia brevi obiiſſem: atque id ex momento pependit, ô humanam conditionem, aut miſeriam?

Ut vero hominum mores dignoſcas, diſciplinarum cultum, & perfectionem, ex natura, lege, & conſuetudine percipies. Rudes igitur ſimplices ſunt, & pertinaces, unde circa extrema verſantur, & ubi boni optimi, non enim pervertuntur, ubi mali peſſimi, non enim ratione vincuntur, nec perſuaſione moventur: circa venerem ergo nefandi, & ingluviem turpes: in ira ſævi, præcipue pauperes ob avaritiam, divites ob ambitionem: Inertes autem, & rudes, invidi ſunt, & tales maligni, avari etiam: Qui ſub tyrannis degunt, potentes in rapiendo aliena, pauperes in retinendo propria: ubi avaritia, neque amor, nec fides, nec miſericordia: Audacia [illegible]ra facit crudeles: inertia facit ſordidos, præcipue gulæ ac libidini juncta: laborioſi neceſſitate aut conſuetudine fiunt, & à ſiccitate ingenioſi: ſi legibus & diſciplinis interdicantur, & [illegible] nos ſit operibus, ambitioque locum [illegible] [illegible]ſi ab Optimatibus regantur, induſtr[illegible]

artificioſorum operum imminent, & maxi- me ſi regio varietate floreat. In Republica, vel ubi opes quæruntur, honori neutro modo con- ſulitur.

Adduxi regum exemplum, nunc ſubjiciam quale millies accidit: ridebis, & tamen tanti ſolum, advenit mors & vita. Accidit autem hodie, id eſt VI. Calendas Majas anni M. D. LXXVI. vado ad forum: dum volo gemma- rium convenire per anguſtam viam, dico auri- gæ torpido viro, ut eat ad Altovitarum cam- pum; ille dicit iturum, & aliud intelligit, eoque ſe confert; regredior, non invenio: ſuſpicor iſſe ad campum cuſtodis arcis: eò me confero, onu- ſtus pannis, quia carpento antea vectus eram, inter eundem occurro Vincentio Bononienſi muſico, & amico meo, animadvertit me non habere carpentum: accedo, ſed aurigam non in- venio: Ibi ſtatim me ſolicitudo maxima inva- dit, nam per pontem rurſus regrediendum erat, cum laſſitudine, jejunio, ſudore confectus eſ- ſem: poteram impetrare carpentum à Domino, ſed & huic multa obſtabant pericula, Deo me commendo, cogito prudentia, & patien- tia opus eſſe: regredior, ſed hac mente, ut om- nino nec defaſſarer nec conquieſcerem: ſed in fine pontis ad Altovitum me confero, ſub ſpe- cie querendi de permutatione Neapolitana pecu- niarum, quam ſcire cupiebam, & ita ſedeo: ille ſponte docet, advenit Dominus, ego ob id ſtatim abeo, video in campo aurigam, monitus

enim fuerat ab amico cui occurreram, aſcen-
do carpentum, dubius an item propter jeju-
nium, in crumena invenio tria grana Zibibi
itaque omnia rite perfeci, & etiam cum vo-
luptate. Hic vides quot occurrerunt momenta-
nea, Vincentius, inde illius, & aurigæ conſilium
de adeundo Trapezitam. ille vacuus tum car-
ri, tranſitus Domini, ex quo exitus meus è
domo, quo occurri aurigæ, & grana illa uvæ
creticæ, ut fuerint ſeptem, quorum ſingulum
ſi vel anticipaſſet, vel diſtuliſſet, quantum pro-
ferre vix duo verba liceret, aut perdidiſſet me,
aut incommoda, & moleſtiam maximam
attuliſſet: non nego, & aliis talia quandoque
accidere conſueviſſe, ſed nec adeo momentanea,
nec periculis magnis plena, aut maximis invo-
luta difficultatibus, quæ illi non animadvertunt.

CAPUT L.

Dicta familiaria quæ ſunt impoſterum obſervationes: excludit opinionem falſam; Nania.

AGenda ſunt illa quorum commemoratione,
nulla in ætate reminiſci pigeat, & facultas
prius deſtituat hominem quam voluntas: in
horum memoria tranquillitas ſita eſt, media
etiam eſt, ſi nullam deſideret curam.

Op

I. Optimum in contrariis haberi debet, quod in longo uſu minus affert detrimenti.

Ut Soranus dicebat, honeſtum eſt accipere ab offerentibus, à non dantibus non exigere.

In ancipitibus, partem elige natura commodiorem, ut boli exhibitionem, nam ſi potiorem, non licet redire, & in ancipiti confunderis, hec adeo gravitatem retines.

Qui non vult ratione agere, beſtia eſt: aut ergo verberibus dignus, aut ab illo te ſepara, ſolus enim homo ſermone res agit, ac tuetur.

Moroſi, intractabiles, duri, inertes non adeo inutiles ſunt in principali cauſa, ut in multis aliis ſæpe, ideò fugiendi præter cæteros.

Cum potentibus præcipue, hoc ſufficit (quod modeſtiam retinet) aut me injuria afficitis, aut ego injuria queror: Cum conjunctis ut hæredibus, ab obitu meo multis ne bona mea ſic cuſtodire? implicabis enim illos.

Objicienti paucitatem diſcipulorum, reſpondi, plures vendi Donatos, quàm Virgilios: & quod eſſem in opinionibus ſingularis, dixi: & ob id Monoceros in pretio, habet.

Juriſconſulto objicienti paucitatem ſcholarium, reſpondi, aliqui plus decoris afferunt ſua preſentia, alij plus dedecoris ſuo receſſu.

Glorianti ſe plures habere ægros, reſpondi, non de hoc, ſed quod plures ſanentur ex illis: aliis terius, turpiſſimum eſt tot in manibus perire.

Dehortaturus adoleſcentem à ſocietate improborum, dixi, pomum me oſtenſurum quod

acervum corruperit, ipſum non eſſe [illegible] acervum, qui corruptum pomum reſtituerit.

Objicientibus quod pueros multos alerem? reſpondi, bifariam mereor: quod bene ago, [illegible] quod male audio.

Sapientia ut alia [illegible]oſa, eruenda eſt è [illegible] viſceribus.

[illegible] doctis, [illegible]giliantur [illegible] objec[illegible].

Quid ſit idem [illegible] ſuperare [illegible]?

Juſſi ſæpe ut meditarentur hoc ſolum & maximè: quid majus, & quid minus?

Magnum ſapientiæ indicium eſt, habere præſtantem amicum.

Objicienti ſenium, ſenex eſt quem Deus deſtituit.

Amici in adverſis auxilium, adulatores conſilium fuerunt.

Malum bono, non malo medicandum.

Animos ſcio eſſe immortales, modum neſcio.

Plus debeo malis medicis quòd hoſtes meos perdant, quam bonis quamvis amicis.

Cum objicerent me erraſſe in prædicendo: cùm eſſem cum aliis malis, & imperitis, [illegible] mirum fuiſſet, ſi cum eſſem inter illos, [illegible] prædixiſſem, aut aliud quippiam bene feciſſ[illegible]

Cum facturus es aliquid, cogita quo[illegible] eris cum egeris, ſeu eveniat, ſeu non.

Homini præclaro, vivendũ ubi princeps [illegible]

Amicos læto vultu [illegible], promo[illegible] enim, inimicis ut [illegible]tis ſu[illegible].

Qui ſcribunt incondita, ſimiles ſunt cruda devorantibus, ob levem voluptatem, graves moleſtias ſubeuntes.

[illegible]lem hominum à commodo illorum metia-[illegible] non ſint omnino animo majores ipſa re.

[illegible]aximum in humanis eſt, terminum actio-[illegible] invenire.

Homines [illegible]oſtra ten[illegible]ate hum[illegible] q[illegible] præſentibus, & ſenſilibus ſolum inhæreant, impietatis, & ingratitudinis, atque imperitiæ uno verbo damnati.

Similiter famulum amandaturus, tu mihi ſatisfacis, ego non tibi, propterea cogeris me relinquere.

Dicenti cur cùm tu adeo ſis ſapiens, filij tui tam ſtulti ſunt? Quia non ego adeò ſapiens ut illi ſtulti.

Bene fortunati ſimiles ſunt pueris exilientibus è ſcalæ gradibus: qui quanto à numeroſioribus, eo lætiores, ſed majore periculo & jactura certant.

Melius eſt centum dicenda prætermittere, quàm unum tacendum proferre.

Pueri ſunt eatenus cogendi ad promptè reſpondendum, quatenus de aliis obliviſcantur, non de interrogatis obiter reſpondeant.

Roganti quid agatur Romæ? Quod in Regia urbium, & humanarum rerum.

An fuiſti in carcere? uni, an vis & tu ibi eſſe? [A]lteri ſocordiori, quid egiſti quo timeas?

Non ſunt inſerenda libris, quæ finem non ſunt conſecuta, aut digna lectu.

Cum

Cum callidè aliquid dicis, corticem profundiorem habere debes: cum ergo audis, & illum habere exiſtima.

In negociis non ut in artibus generis cognitio quidquam juvat, ſed quantitatem ſcire oportet: Poſſumus enim prodeſſe Rhabarbarum exhib[illegible] tertiana laboranti, et[illegible] neſcian[illegible] [illegible]ntum, at melius eſt tace[illegible] aut non iu[illegible] ſere clientem, ſi modum in actione adhibe[illegible] neſciveris.

Lachrymæ ſunt medicina doloris, & ita miſericordiæ, & neceſſitas maximè hiſtoria confirmata utriuſque. In univerſum in cunctis bonum eſt poſſe impetrare tempus.

In tuis rebus oppone vitium vitio, velut ſocordiæ litium curam, & exactionis, pertinaciæ iracundiam, ſuperbiæ injuriam, famem, & qui pugnis loco verborum agant, impatientem fac nuncium ad potentes.

Cum lavare vis, prius para linteum ad detergendum.

Anum pro ancilla ſumpturus, interroga an ſciat ſuere, lavare, panem facere, & jube ambulare, ac ignem accendere. Quereris etiam vinũ tibi deeſſe, & ſi habet conjunctos, quaſi opus habeas illis, aut amicos, & quomodo Dominum priorem reliquerit, quot conjuges, & filios habuerit: deinde abſtine, aut ſaltẽ oppone opportuna præſidia.

Celeritas in effundendo peſſima, in agendo quandoque neceſſaria, in deliberando mediocris eſſe debet.

Quæ

Quæ ſunt alieni juris ne exige, maximè à Do-
minis: quæ ſunt tui, ne poſtula in conditionibus,
utere arbitrio tuo, modeſtè tamen.

Cum hominibus quæ ſentis non dicas, ſed
ſto magis quam mutuum cui des, videto.

Quod in æternis eſt Deus, fingit ipſius um-
m tempus: ſed cum hoc etiam eſt impurum
viciſſitudinem.

In rebus periculoſis, aut calumniæ obnoxiis
propter rem ſeu propter te, ſi non certus ſis, ut
poſſis abſolvere ſermonem, melius eſt præterire,
in quo genere multi peccant, dum nimis ambi-
tioſi ſunt hujus nominis quod multa ſciant, vel
quòd omnia attigerint.

Cave ne deponas rem tuam in manibus gra-
tios, utetur enim, ſi relinquas? ſi redimas? peri-
culum affert ne cum illo in invidiam te trahat,
certè ſuſpenſum tenebit.

Fac ut liber expleat uſus, & uſus reddat illum
rotundum, hic & non alius perfectus eſt.

Dicenti miſereor tui, reſpondi non jure.

Malum eſt boni defectus, bonum eſt per ſe
virtus quæ eſt in poteſtate noſtra, aut quod eſt
neceſſarium.

Opes, filios, amicos ſi non habuiſti, & alia ha-
bes, felix es: ſi deſunt, & alia, brevi durabis.

Cum autem plures artes ſint, una eſt ars ar-
tium, per generalia dicere, quo plura paucis, ob-
ſcura clarè, certum per incerta dicere liceat: ſed
us indiges, ut ea generalia omnia conveniant
uni, ut complicent aptè includant atque
exclu-

excludant, & ut propria ſint tractationi, qu[illegible]
ſolum prætermiſit Ariſtoteles, propter penuria[illegible]
ſcientiæ temporibus illis. Memineris etiam [illegible]
cere aliquid dare lepori ut in hiſtoriis.

Injuſte queruntur plurimi de virtute [illegible]
illam famulari fortunæ, alij existimant [illegible]
citatis eſſe dominam; verba viro dign[illegible]
[illegible]

Victrix fortunæ ſapientia dicimus [illegible]
Hos quoque felices, qui ferre incommo[illegible]
Nec jactare jugum didicere, &c.

Bifariam enim peccat: primum [illegible]do, quòd ſapientia (intelligendo hanc noſtram), ſit potentior fortuna: cum quotidie experiamur contrarium: & ratio eſt, quia fortuna totam ſe exhibet, & vires omnes in quavis re explicat; at nos ſolum ſurculum, & exiguum, ac exilem ſapientiæ habemus: non ergo fortuna eſt potentior ſapientia, ſed multo minus noſtra ſapientia victrix fortunæ: Imo fortuna cedit ultro divinæ ſapientiæ, nec audet ponere pedem, ubi illius vel prætereuntis odorem ſenſerit. Haud etiam placet ſententia Bruti moribundi.

Infelix virtus, & ſolis provida verbis:
Fortunam in rebus cur ſequeris dominam

Quamvis enim Plutarchus Antonij teſtimonium adducat de Bruto, quod occiderit ſolus Cæſarem facti ſplendore, cæteri ob invidiam: tamen forſan corrigit ob [illegible]nas cauſas, qu[illegible] quod ita ſentiret: apparet enim ex teſtimonio

Cice

ceronis, in Epiſtolis ad Atticum: Brutum multa quæ contigerant ægrè tuliſſe, & moleſtia ...ectum de his quæ ſucceſſerant, quòd non con...t ſi finis fuiſſet gloria. Injuſtè autem que... d Antonius, qui vitam totam in armis ...oſcerat, ſibi qui in umbra & eloquentiæ ...vans à fortuna prælatus ſit. Fortia ...rum verba incondita, & incom... ...s autem vegetes: ut illud ad Neronem ... Tacitus. Ergo quàm ſtulte locum virtuti Brutus in ſeditione quærebat, cum in urbe ab hoſtibus circundata felix homo inveniri non poſſit, quanto minus in ſeditioſa. Et licet felicitas non ſit in fortuna, ſed virtute: fortuna tamen plus poteſt impedire quàm virtus, illa adverſante præſtare. Tria maximè mutant mores, ætas, fortuna, & conjugium; ideo cave: hominum quoque converſatio ut candens ferrum manibus tractatum nil pejus: malleis tuſum lucrum fabro, aliis commodum affert.

Nænia in morte filij.

Quis te ſubripuit nobis dulciſſime fili?
Quis potuit luctus tot noſtræ afferre ſenectæ?
Cui tam dira fuit mens? ô crudelia fata!
Naſcentem voluere meum quæ exſcindere florem?

Non te Calliope, non te ſervavit Apollo.
...m Cithara & cantus ſileant. Rhytmiq; ſonori.
...æ mihi pro charo moveant ſuſpiria nato;
...i memini dulci modulantem carmina voce.

Laurea

Laurea quid juvit medicæ artis ? tantaq;
rerum
Cognitio, & linguæ facundia rara Latinæ,
Tam ſubito longè ſi nunc periere labores ?
Quid ſervaſſe Duces Hiſpanos profuit ? atq;
quid
Præclaros cives, ſæva, ſi præſide [illegible],
[illegible]que Duce Hiſpano, cecidi[illegible] alte [illegible]
Heu quid agam ? morientem animus, [illegible]iſ-
ſime fili !
Dum tacitus mecum crudelia fata revolvo :
Nec licuit lacrymas noſtras mandare libello,
Proh, ſcelus! eripitur gnatus: nec flere licebit ?
Quaſque dabam cineri æternas pro munere
laudes
Immeritæ cauſas mortis reticeſcere cogor.
Nate haud immiti qui Principe, juſſa ſenatus,
Exemplo infando veterum tam dira tuliſti :
Crimina fallacis properas dum tollere mœchæ.
Conjugibus noſtris jam tuto inſultet adulter,
Plectitur egregij juvenis ſi dextera vindex.
Heu fili virtutis imago certa paternæ :
Vivere perpetuum dulciſſime dignus in ævum !
Sed non jam licuit: rapiunt ad ſidera Parcæ
Omne bonum: cæteriſq; adimunt illuſtria terris :
Macte puer virtute animi, cū ſanguine clarus,
Et patrij ſimul, & ſectator honoris avi[illegible]
Dum prius ipſe pr[illegible] Rex eſt ſpes certa ſalutis:
Et Phœbus terris negat, & ſua lumina Phœbe
Sidera nec Cœlo fulſerunt ulla ſereno :
Ne tetra aſpicerent polluta palatia cæde.

Omni

Quo ſequar? aut quæ nunc artus avulſaque membra
Et funus lacerum tellus habet? hoc mihi de te
Nate refers? Qui ſum terraque marique ſequutus.
Figite me ſi qua eſt pietas, in me omnia tela
Conjicite ô Sævi: me primum abſumite ferro.
Aut tu magne pater divum miſerere, tuoque
Inviſum hoc detrude caput ſub tartara telo,
Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam:
Sed non hæc fili dederas promiſſa parenti!
Cautius ut ſævo velles te credere amori:
Perdidit ille meum natum. O ſanctiſſima conjunx!
Felix morte tua, neque in hunc ſervata dolorem,
Ipſe ego nate tuum maculavi crimine nomen
Pulſus ob invidiam patria, laribuſq; paternis,
Debueram patriæ pœnas, odijſque meorum.
Omnes per mortes animam ſontem ipſe dediſſem.
Contra ego vivendo vici mea fata ſuperſtes:
Sed tamen æternum vivet per ſæcula nomen,
Nate tuum: notus Bactris, jam notus & Indis.
Mortuus es nobis, toto ut ſis vivus in orbe.

Morimur æque omnes, ut Horat. ait, ſolum ſupereſt gloria, quæ conſtat dignitate virtutis actione, & eo vate atque ſacro, id eſt, famoſo: quid adeo optabat Alexander Homerum: nam

hiſtoria decidit factis illuſtribus ſuccedentiu[m]. Poëtæ fabulantur, & ideo per ſe contemnuntur: magnum miraculum in Horatio, qui abſque hiſtoria auſus eſt ſuſtinere perpetuitatem nominis, quia abſque hiſtoria delectare non poſſunt: ideo ipſemet id teſtatur.

Lectorem delectando, pariterque monendo.

[illegible] quod alii obſtitiſſet, celebritas ſcilicet c[illegible] tatis linguæ Latinæ, illum reddidit ob ra[illegible]em ſingularem, deſiderabilem. Oportet igitur ut ſubſiſtat factum rei egregiæ, & celebris: hiſtoria collecta, & Poëticis figuris amplificata, [illegible]a-[illegible], quia in prolatione non ſuſtineret rotunditatem: unde illud,

Grajis dedit ore rotundo,
Muſa loqui.

Sitque ſacer ad orandum fabulas illas; ut tot præcepta ſerventur, quæ vix Ariſtoteles, luculento libro complecti potuit: cum ergo hæc quatuor ſimul affuerint erit nomen æternum illius, aliter non.

At quorſum hæc? H. ut ſciamus quæ ad vitam felicem ſunt neceſſaria, & quod felicitas nulla eſt in hac vita, ne eam fruſtra quærendo impingamus: & ſimus graviter infelices. S. verum hæc non ſufficiunt, [illegible] neceſſarium eſt enim, ut velut artifices alii [illegible] ſciamus etiam finem rerum, quas quærimus: velut faber ſcit, & docet [illegible] cere clavos, & ferras, incudes, & malleos, clavos.

jungendas tabulas: ſeras ad claudendum oſtia: ...udem ad ſuſtinendum ictus. At tu, inquiunt, ...il horum edoces: & neque conſtat quid fe-...itas ſit, neque tu eam eſſe affirmas: nec quis ...us, plane illud eſt difficillimum, quod non ſcimus, cum h...c tua inanitate, & vacuitate, ...er hanc doctrinam, aliquid plus tu invene-...s, ... an v... hoc inani aliquid ſit. Propte-... re vell... utilitatem, ſi aliqua eſt, ... ſinc... ſi enim nulla eſt utilitas, quorſum ſcri-be... docere, & diſcere? H. Eſt, & non eſt. Primum eſt illud, quod, ut dixi, ſcimus eſſe in-felicitatem majorem felicitate: hanc autem pe-ne nullam. Et in hoc inani eſſe quandoque ali-quid exiguum, & etiam breve: omnia tamen in nihilum redigi, ut novimus illud exiguum col-ligere ad tempus, & vitare infelicitatem. Et quod eſt infelicitatis (modo non ſit extrema ho-minis comparatione, nam poteſt talis eſſe: ſed per ſe, neque magna, neque medioeris, nedum extrema aut maxima) depellere, & in nihilum redigere, ubi hæc ignorando fieres infelix. S. er-go ut video utilitas eſt quintuplex. Prima, ut alleves infelicitatem, ſi non ſit extrema. Secun-da, ut augeas illud parum fecilicitatis quod eſt humanæ naturæ. Tertia, ut aliquid perexigui colligas, & ad breve tempus pleni, in vacuo illo. Quarta, ut ſciamus eſſe aliquam felicita-tem perexiguam & brevem, & quòd conſi-ſtit ſolum in virtute, non impedita à magnis in-commodis. Quinta, quod talis felicitas poteſt,

producl

produci aliquanto plus, quia ſubjecta ejus [illegible]
uſus eorum, poteſt in quibuſdam produci ſenſi[illegible]
liter, comparatione vitæ humanæ, ob illius b[illegible]
vitatem. Sed ſi vita humana eſſet quin[illegible]
aut ſexcentorum annorum, omnes de[illegible]one
vitam finirent. Et ſimiliter de fœlicita[illegible]
H. optime & tibi gratias reddo, q[illegible]iſ-
ſius rem declaraſti, quam eg[illegible] po-
tere. Verum illud plane ad[illegible] quod ſcdica[illegible],
quantumvis, ut dixi, tota minima & ex[illegible] mo-
quaſi (ut clare loquar) nulla, habet qua[illegible]uor
etiam gradus. Primus dum eſt in actu: [illegible] ille
eſt momentaneus, videtur aliquid eſſe[illegible] non
ſit. Indicio eſt quod conſenſu Philoſ[illegible]rum,
nihil aliud eſt quam indolentia. Secundus cum
nuper tranſiit, & manent ſubjecta & effectus il-
lius, ut quaſi præſens videatur. Tertius cum tem-
pus tranſiit, memoria tamen adhuc manet: &
hæc eſt umbratilis prorſus, nihil habens ſubſtan-
tiæ. Quartus, ut rerum quarum veſtigium nul-
lum manet: & ſunt v[illegible]t caſus quotidiani, quo-
rum memoria etiam exolevit: etſi adhuc recor-
daremur, memoria illa eſſet ſine affectu ullo. Ex
quo patet quod ſufficit in hac vita tr̃aduxiſſe eam
ſine calamitate magna valde.

CAPVT

CAPVT LI.

[illegible]n quibus deficere me ſentiam.

[illegible] aiunt Phryges, impoſſibile non errare[illegible] [illegible] errare neceſſe eſt eos, qui [illegible]us inſervire volunt. Maximus ergo error fuit in filiorum educatione, nam plurimum poteſt educatio; ſed carui mediis, filiis prudentibus, fratribus, ſororibus, conjunctis, amicis, [illegible], potentia, fidis miniſtris: at poteram eligere, voluiſſem parcere tot ſcriptis, vim inferre naturæ, & à voluptatibus temperare, in amicitia excolenda diligentior eſſe, expectare Senatus Bononienſis decreta, & ut profuit non rogaſſe, quanto plus non urgere? plus poteſt occaſio in hujuſmodi, cùm æmuli adverſantur, & ſibi amicorum non par eſt potentia. Nec ludum latrunculorum adeo damno, ſed ſententiæ Horatii magis adhæreo.

Vixi; cras vel atra
Nube polum, Pater occupato.

Adde, *modo futuris commodis non obſit:* At [e]go præter id, ut eſſem in cibo continens, & in [c]onverſatione decorem ſervarem, minus mentē [e]t ſtudium adhibui. Itaque [illegible] erat, ſi ſeptem [e]lementa in cunctis actionibus obſervaſſem, [q]ui bono? Et quamquam ſtudiis literarum im[m]odice addictus, profuiſſet eadem conſtantia,

etiam

etiam in cæteris negociis, ut prior non eſſet ad[illegible] admirationi. Nimis ſatis fuit defuiſſe tot, memoriam, linguam Latinam per adoleſcentiam, valetudinem integram, amicos, & familiam utilem, in venereis robur per longum tempus, gratiam quandam ac venuſtatem, alios vel ſaltem communis prudentiæ participes: co[illegible] cor timidum, lites etiam lon[illegible]c[illegible] [illegible]tolos, tempora bellis atque [illegible]ibus [illegible] ta? ſed inventis tot poteras teipſum ju[illegible] Veritas nulli obeſſe debet, quæ ab aliis inventa ſunt, pleraque falſa inveni, aut ego non intellexi, unde etiam reliquorum uſus inutilis fuit: inventa à me utiliora, ſed ſera, ut ſi licuiſſet quæ habui poſt, tempeſtivè invenire: aut quæ ab aliis quæſita ſunt, tempeſtivè mihi cognita eſſe, forſan non adeo laborarem. Nihilominus adhuc tanta ſuperſunt, ut ſi alius haberet, felicem ſe exiſtimaret: ſcientia tot rerum, ſtirps intacta licet oblæſa, libri editi, tot edendi, nomen, ordines, opes honeſtæ, amici potentes, arcana, & quod optimum eſt Dei veneratio: ſed ut dixi, neque uni, cuncta adeſſe poſſunt: nec in omni genere exuperare, nec ſi valde exuperet, in uno etiam tantum, vel in illo perfectus eſſe. Quid ergo eſt, quod requiras in me, omni hominum generi denegatum, vel quod admireris errores admiſſos à me, cum [illegible] alij aberrent?

CAPVT

CAPVT LII.

Ætatum Commutatio.

Ætates commutant mores, formam corporis, & temperamentum, atque habitum. In infantia ut audivi, eram pinguis ac ruber: in pueritia macilentus, facie longa, albus, & ſubruber, magni incrementi, adeò ut incrementum penè anno XVI. perfecerim, & tantus viderer, quantus nunc ſum, temperatura melancholica. In juventa, rufus, mediocris habitus, mediocriter iracundus, lætus, voluptatibus deditus, muſicæ præcipuè. Conſiſtenti ætate à XXX. ad XL. annum, conſtiti in eiſdem: habebam quæ me perturbarent paupertatem, cum filiis & uxore, infirmum corporis ſtatum, æmulos adeo acerbos, ut cùm ſanaſſem Bartholomæam Cribellam matronam nobilem, & poſt ejus fratrem, ipſe convaleſcens irrideret me, cui ego, quid faceretis (alij enim ſecum ridebant) ſi non convaluiſſet? Ergo quid non ſperandum, poſtquam non ante XXXIX. annum incepi reſpirare? neque tamen toto quadriennio ſequenti, id eſt, à Calendis Septembris, uſque ad Calendas Novembris M. D. XLIII. quid quàm actum eſt, nec privatim, nec publicè, niſi ut eſſem liberatus ab ea cura, & honore decoratus. Primus igitur annus mutationis fortunæ, fuit XLIII. ab eo ad LXX. interceſſere

 fermè

fermè anni XXVII. tempus belli Peloponeſiac[illegible] in quo omnia illa ſcripta condidi: nam à LXXI. ad LXXV. qu[illegible] anni fluxere. [illegible] ſcripſi XII. oper[illegible] libri ipſi ſu[illegible] j[illegible] pars imp[illegible]um erit, [illegible]tim conſta[illegible] ex antiqua d[illegible] partim nova. In ho[illegible] tempore me [illegible] annis volupt[illegible] atque aliis, ale[illegible], & p[illegible]ationi [illegible]: T[illegible] [illegible]putationes [illegible] exercui, d[illegible]ſque cor[illegible] [illegible] habui: dol[illegible] dent[illegible], & cecidere p[illegible] ex eis: Podagra [illegible], non tamen excruciavit, acceſſio erat [illegible] h[illegible]rarum, reliquum ad declinationem pert[illegible]bat, uſque ad LX. an. vires non declinaverunt ut appareat potius dolore animi, quam ætate fore imminutas. Ab eo anno citra, curavi ut conſ[illegible] rei domeſticæ; ſed tot impedimenta [illegible], ut mirum ſit me uſque nunc vivere potuiſſe: ſi quis enumeret labores, curas, triſtitiam, dolorem, errores meos in victu, rei familiaris occupationes, timorem egeſtatis, vigilias, moleſtiam ventri[illegible]li, flatus graves, pruritus & etiam Phthiriaſim, levitatem nepotis, filij malè facta, quis non miretur adhuc me ſupervivere? plurimi tamen mihi cecidere dentes, ut reſidui ſint XV. nec prorſus integri, vel firmi: Tot inſidiæ, tot laquei, anus furaces, aurigæ ebrij, omnes men[illegible]ces, ignavi, infidi, & ſuperbi: neminem habui [illegible]rem, unum ſemi auxiliarem: ſexies v[illegible]ite[illegible], ob tot incommoda, & errorem in victu, dor[illegible]tum iens, credidi me non amplius ſurrecturum: ex his, bis eadem nocte

noĉte periturum. Nondum teſtamentum quod [illegible] volo confeci. Dices quomodo eva-[illegible] r fuit medicina doloris, oppoſui primum ira[illegible] ndignationi, & amori inſano [illegible] meos, ſtudia ſeria: mediocritas mœrori- [illegible] latrunculorum; falſas autem ſpes, & [illegible]itatio[illegible] magnis: non prandebam, ſed [illegible] redacta e[illegible] ut *mane ſim contentus* pomo un[illegible], vel xv. uvæ creticæ granis, abſque vino, plerunque ſine aqua, ſi alterutrum, valde modicè: noviſſimè induxi mihi uſum qui placet, ſpero ſalutarem, jus album Galeni, atque in eo panem madefactum probè, & nil aliud: Cœna tamen uberior. In omnibus occurrit memoria libri de optimo vitæ genere: Recordabar quid acciderit filio Syllæ, quem Cæſar cum uxore, quòd eſſet Pompeij filia, juſſit interfici: Quid Q. Ciceroni? Quid Marco fratri? filia ſine hærede mortua eſt, patre vivente, unde inſanivit; filio quamvis ſuperſtiti, nullus aut filius, aut filia: ita infœlix Terentia omnibus ſuis ſuperſtes, cum ſuis centenis annis, cum conjugio olim tam florenti: O res humanas! Quid operibus Theophraſti tam pulchris atque utilibus? Cœna poſt longa experimenta piſces magni, leves bene cocti: ut bene nutriant, facilè concoquantur & ſolidum præbeant alimentum. Cyprinos eligo, ſed Romæ deſiderantur [illegible]um loco Paſſeres, & Rhombos, ac Lupos à quadrante ad ſeſquilibram: ac piſces leves, Lacos, aut etiam Triglas: Cyprinos non fontium, ſed paludum (ſcardeas

vocant) ob cauſas alias enarratas devito: jus verò betarum cum allio, aut Chamarum, vel Aſtacorum, vel Limaciarum cum lauri foliis viridibus, & loco betarum, ſonchi, aut radicis cichoreæ, boraginis folia ſana, & radices pro acetario ferculo: vel loco unius horum, vitellos ovorum & recentes ut perſæpe uno ſim contentus. Pi-ſces etiam albas, ſed ſeorſum, & bene coctos; pedes vitulorum, & jecur pullorum, & columborum, tum cerebrum, & quidquid ſanguinei ineſt: Carnes in veru aſſatas, inde minutim inciſas, aut tenues, & gladiorum dorſo verberatas, diu denuo involutas in omento hædi: & in patina cum jure coctas, aliis omnibus præfero. Pedes ubi frigent lavo, non enim poſt, adeò frigent: nec niſi calefactis, & ſiccatis partibus humidis, ſumo cibum. A prandio non ambulo, multo minus à cœna: Factus ſum animo quietior, & fortior ob cognitionem, non ob regimen: & quoniam mihi jure mors timenda videtur, eam odi: cæteris qui illius adventum non reformidant, Tauræ Campani exemplo, ſinamus occurrere, ſi expectare non ſatis eſt. Sed redeo ad propoſitum, ætatum mutatione, ſæpe inveni in rebus mei, etiam reconditis tantam variationum, ut diceres adeſſe Larem, qui omnia confunderet: ablatas pecunias, auctas, tranſlatas aliò: ne credas [illegible] mihi os, aut memoria lapſum, vide quid mihi acciderit heri, & nunc perſeverat (neque enim ignoro quanta poſſent objici illi mutationi) cœnavi ſatis lætus: a cœna

tantum

[illegible]tantum odium invaſit omnium librorum alio[illegible]m, meorumque, ſed editorum, ut non ſuſti[illegible]neam cogitare de illis, nedum inſpicere: ratio [illegible]manet, agnoſco eſſe cauſam in me ſimilē melan[illegible]liæ, maximè cum optimi ſuperſint: At de pe[illegible] ratio eſt, non dolus, non inſania, nemo [illegible]xit, non error, quid ergo an violentia?

CAPUT LIII.

Converſationis qualitas.

AD converſationem, ob multas cauſas, & eo magis hac ætate, parum idoneum me eſſe intelligo. Primùm quia diligo ſolitudinem, nunquam enim magis ſum cum his quos vehementer diligo, quam cum ſolus ſum: diligo autem Deum, & ſpiritum bonum: hos dum ſolus ſum contemplor, immenſum bonum, ſapientiam æternam, lucis puræ principium & authorem, gaudium verum in nobis, ubi periculum non eſt nē nos deſerat, veritatis fundamentum, amorem voluntarium, authorem omnium, qui beatus eſt in ſeipſo, & beatorum omnium tutela & deſiderium: Juſtitia profundiſſima ſeu altiſſima, mortuos curans & viventium non oblitus. Spiritus autem mandato illius me defendens, miſericors, conſultor bonus, & in adverſis auxiliator, & conſolator. Quem ergo mihi propones hominum cujuſcunque conditionis, qui ſecum perpetuo

perpetuo non deferat manticam ſtercoris , & matulam urinæ, etiam in venis? & plerique cum ſint gratioſiores , ventrem habent vermibus refertum : multi ex his , multæque quæ placere ſolent, ut omnia æqua lance diſtribuerentur, pediculis ſcatent : aliis alæ , aliis pedes os fœtet. Cùm hæc conſidero, quemnam talem (ad corpus reſpiciens) amare poſ quinimo Catulus,aut Capreolus multo purior,& nitidior erit. Sed animam amplector: quod animal inſidioſius , improbius, fallacius eſt homine? Mitto partes animæ perturbationibus ſubjectas, & intellectum amare volo: At quis intellectus ſyncerior divino, altior , ſecurior , & qui vera docere poſſit ? replentur bibliothecæ libris, animæ eruditione ſpoliantur : Tranſcribunt non ſcribunt , non deſunt ingenia , ſed alia. Quid ergo eſt , quòd ex hominum conſortio ſperare poſſim ? garruli , avari , mendaces , ambitioſi : Oſtendite in ſeculo tam florenti , in occaſione tam utili Typographiæ qui vel centeſimam partem invenerit , eorumque Theophraſtus , & do manum. Quinimo ſuis nugis, & ἐν ac ἐν, perturbant bene illa inventa , pulchra. Sed neque hoc expedit rebus ipſis : inventiones enim debentur tranquillitati , & quieti , ac ſtabili cogitationi , necnon experientiæ, quæ omnia ſunt ſolitudinis, non ſocietatis hominum , ut de Archimede legitur. Ego quod ad me attinet , L X. inventorum forſan , ne X X. quidem aliis , aut ſocietati debeo: nolim teneri de mendacio , ſi aliquanto

pauciora

pauciora ſint: fateor in Mathematicis aliqua, ſed paucula à fratre Nicolao accepiſſe; ſed quot exciderunt? tanta multitudo aliis debetur cauſis, ſed adhuc etiam latenti vi illi ſplendoris, aut [illegible] 1. Quid ergo mihi cum hominibus? Alia [illegible] non dignantur mea ſocietate, ego [illegible]rum [illegible] opus habeo: ſi blandiri velim, [illegible]anabo: ſi [illegible]ſperare, in malam trahunt partem: Sunt præterea ſenes moroſi, triſtes, queruli, invidi, dictis illorum quæ acceſſio fiet? Eſt etiam temporis anguſtia, *Dies noſtri l x x. anni & in potentatibus lxxx* ut parum ſuperſit ad nugas, quam. n. partem dedero illis? contemplationis, injuſtus & impius: ſcribendi ſtultus, ut redeam ad labores quos ſubterfugere poteram, ocii paricida mei: ut etſi exercitationis, ſomni, domeſticorum negociorum? Deinde cum quibus, amicis? fruſtra, operam enim meam deſiderabunt, non colloquia: aliis? quorſum? peritis illi plus multo forſan *exiſtimabunt* ſe ſcire quam ego? Et ſi ſciant, contentio erit de genere, ſi velim diſcere; quorſum? ſi docere, erit impudentia & prodigalitas, ſua effundere, ut nil niſi odium quæras? *An* etiam uni ſoli, an multis ſimul? ſi multis, quando finis? ſi uni, an tibi is Deus erit? Movebis etiam aliis invidiam, ut rurſus in pelagus cogaris deſcendere turbulentum: loquuntur etiam plures ſimul, & clam te irridebunt, multis occaſionibus te expones nullo lucro. Quod propterea ſummum eſt, in confabulatione lepor, in converſatione

 jucun-

jucunditas, ab his utriſque plurimum abeſt natura ſenis, ac mores: in omnibus teſtem alium non advoco quam Ariſtotelem. Ob hæc igitur ſemper difficilis fui converſationis: quæ etiam una fuit ex cauſis, ne itarem ad convivia. Non tamen rejicio, aut excludo bonos, ac [illegible] ſertim miſeros, nec bene me[illegible] me, [illegible] ſapientes. Sed dices, homo animal eſt ſoci[illegible] quid ages, cum renunties hoc facto Mundi regno, amicis: quid poteris? gloriaris te habere amicos potentes, aut ergo fruſtra hæc eſt jactantia, aut cui lucro? cum enim ſint qui eiſdem placeant convivando, jocis, ludis, quid eſt ut illos deſerant, te amplectantur? quid ſtudia proderunt ſi non credant?

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

Deinde ſi deerunt neceſſaria naturæ, multa patieris incommoda: hæc ſcio mihi objici poſſe: at non me latet multa dura videri & abſurda, quæ tractata ſecus apparent: ut etiam contra, alia mollia & utilia, quæ ſecus abſurda ſunt & dura. Et mihi cum hoc plerumque ſervatur quantum ſatis eſt, ob illos quos dixi me admittere, ſufficiunt enim illi, & plus turba utiles ſunt, ac magis ſecuri.

CAPVT

CAPVT LIV.

Et eſt Epilogus.

[illegible]urus de mendacii ſuſpicione, ut qui in veritatis ſtudio conſenuerim, cum qu[illegible] & Dei amor, & immortalium ſpes, & tantæ amplitudinis poſſeſſio, & ſapientiæ lucrum conjuncta ſunt: nolo jactu uno cuncta confundere. Sinamus hæc his, qui ob imperitiam falluntur, aut qui mentiri gaudent, vel audita, lecta, vel etiam viſa adaugent, dum ſperant imponere poſſe. At rogabunt qua ſpe freti, de iis quorum ne unum mille viri unius, mille referentis teſtimonio ſubſcribent? Ergo nil aliud niſi veritatis amor: at diſſentiunt plane homines, ut carnivoræ volucres, aliæ ſordidæ, corvi, cornices, qui in libidinibus, rapinis, dolis, ſævitiaque verſantur, alii nobiliores ut aquilæ, & accipitres: hi faſtu nimio & iracundia flagrant. Quid mirum ſi hæc non animadvertant, quamvis talibus tamen exemplis omnium hiſtoricorum, tam ſacrorum, quam profanorum libri pleni ſint, & nobis eorum vice qui adverſantur, Deus, ac plena machina beatis, & his [illegible] ſapiunt conſentit: infiniti pro exiguo num[illegible] [illegible]aces pro mendacibus, ſapientes pro ſtultis. Hoc unum deberent curare Principes, [illegible]os qui in probos, & eruditos invehuntur, juſtis pœnis, veterum exemplo puni-

punirent: Quod ſi neglexerint, [illegible] bus & pro omnibus (præter quod [illegible] tetur?) exiget. Ea ergo ratione n[illegible] exempla, ſuperius in arte adduxi ([illegible] eſſe adeò ineptum, ut hoc medio velim [illegible] ad ſarcinam?) ſed ut intelligant [illegible] talem eſſe, ſcilicet veracem, & p[illegible] tentem divino ſpiritu, dum poſſunt ex[illegible] veritatem. Porrò cum humana fiant periti[illegible] ratione, conſilio, afflatu, occaſione [illegible] & caſu: Peritia certa eſt ut fabri: Con[illegible] hominum ſubjicitur arbitrio, qui ſi amici [illegible] ſint, nec beneficiis ullis, nec repentinis crudelitatis experimentis, ut eventus docent, mutari poſſunt: Afflatus rara avis eſt, nec ulli in omnibus unquam ſatisfecit; occaſio maximè præviſa, bona: ſed & ipſa non ſemper affulget, ratio ut tutiſſima eſt in expertis, & elaborata, ita caſus malus, impetus peſſimus propter quam aliquando in pugna, quia ſtulta: pro ratione, liber Actus pro numinibus, ſplendor qui poteſt, innui non ſcribi: pro ſupra mortalibus, ſpiritus, qui nec ſcribi poteſt nec innui, nec eſt in poteſtate noſtra.

FINIS.

TESTI.

TESTIMONIA PRÆCIPUA DE CARDANO.

NON potuit Cardanus diem ſibi extremum in commentarios illos referre, quos de vita ſua, ad IV. uſque Kalend. Majas, anni M. D. LXXVI. ſatis accurate perduxerat: Quamobrem exhibemus illum ex illuſtris viri Iacob. Aug. Thuani nunquam ſatis laudata hiſtoria: ſingulaque ejus & ſummatum aliquot aliorum de tanto viro judicia, atque teſtimonia magis exquiſita. Nam capite cenſos qui Cardani laudibus quotidie in

Cælum efferunt, adhæc comitia vocare, non modo putidum & inane foret, ſed immenſi quoque laboris negotium. adeò nullus [illegible] ſcriptorum, qui Cardanum non miretur [illegible] ſuſpiciat; nec ars ulla, quam ipſe [illegible] pemodum ingenij ſui præſtantia non [illegible]ctiorem & ornatiorem reddiderit.

THUA-

THUANUS AD ANNUM M. D. LXXVI.

pag. 136. lib. 62. to. 4.

ROMÆ magni nominis ſive Mathematicus, ſive Medicus Hieronymus Cardanus Mediol. natus hoc anno itidem obiit. Varia ejus vita, ut mores, pluráque ipſe de ſe inaudita in viro litteras profeſſo ſimplicitate ſeu libertate ſcripſit, quàm curioſus quiſquam à me exigat. Romæ eum diverſo ab aliis cultu incedentem paucis ante obitũ annis conſpicati & adlocuti, ac ſæpius admirati ſumus; cùm celeberrimi tot ſcriptis hominis recordatio ſubiret, neque tamen quidquam in eo, quod tantæ famæ reſponderet, animadverteremus: eoque magis Julij Cæſaris Scaligeri accerrimum judicium ſuſpeximus, qui divinum ingenium ſuum in opere de ſubtilitate exagitando præcipuè exercuit, inæqualitate illius ubique diligenter notata, qui in quibuſdam interdũ plus

plus homine ſapere, in pluribus minùs pueris intelligere videatur. In Arithmeticis multa comperta eſt, & invenit: Judiciariæ, quam vocant, fidem apud multos adſtruxit, dum certiora per eam quam ex arte poſſint, plerumque prom[illegible]. Verum extremæ amentiæ fuit, imò im[illegible] [illegible]orum commentitiis legibus [illegible] a[illegible] [illegible]um dominum velle ſubjicere. Quod ille tamen exaratâ ſervatoris noſtri genitura fecit: Tandem cùm tribus diebus minus ſeptuageſimum quintum annum implevisſet, eodem, quo prædixerat, anno & die, videlicet XI. Kalend. VIII. ob id, ne falleret, mortem ſuam inediâ accelerasſe creditur. Corpus ad D. Andreæ depoſitum, deinde Mediolanum tranſlatum, & ad D. Marci in majorum monumento conditum eſt.

IN

IN PRIMO TOMO QUÆSTIONUM MARTINI HENRICI

Artium & Medicinæ doct. edito Papiæ in quarto 1567. liber 3. præfationem habet ſequentem.

Ad Hieronymum Cardanum Theor. ord. in Gymnaſio Bononienſi primo loco pub. profitentem.

CUM æſtimarem permagni mea intereſſe, *Cardane literarum decus,* ſi de omni mea ſtudiorum ratione, te unum præ cæteris maximè certiorem facerem; virum tam multarum, & optimarum artium ſcientia, quàm eloquentia inſignem. Operæ pretium eſſe duxi, quæ ſucceſſivis horis cùm eſt otium à medendi occupationibus, paſſim inter legendum colligo, tibi in omnibus diſciplinis præſtantiſſimo viſenda tradere. Quod nunquam tibi, aut lucubrationes ullas miſerim, aut Epiſtolam ſaltem ſcripſerim, quò tibi, ſi non ingenium quodcunque, doctrinaque mea, certè animus

animus tamen ac voluntas innoteſceret: [illegible]
tus ſum hactenus, ne mea eruditio, aut ulla [illegible]
nino virtus ejuſmodi eſſet, ut licitum mihi pu-
tarem, ſcribere ad te virum mea ſententia [illegible]
ſtro ævo, omnium literatiſſimum: cujus [illegible]
difuſa ubique, tranavit maria, & [illegible]
mos tranſcendit. Tanta enim tua jam [illegible]
claritudo, & æſtimatio, ut poſſis [illegible]
nitorem dare, faſtiditis gratiam, [illegible] ori-
tatem, & ut ſemel finiam, hæc [illegible] itos
tuorum ſtudiorum reverentia eſt, [illegible] ho-
norem deferunt docti omnes, quem Divus Au-
guſtinus ſcriptoribus Canonicis autumat ſeſe re-
tuliſſe, ut te nuſpiam in ſcribendo, errori conſi-
nem credant. Teſtes ſunt Scholaſtici ſexcenti,
ubique locorum tuæ ſingularis virtutis, & erudi-
tionis clariſſimâ voce præcones, & buccinato-
res. Quid multa, publice, privatim, in Gymnaſio
Ticinenſi, Bononienſi, aliiſque omnibus ubique
gentium, Cardanus ab eruditiſſimis viris extolli-
tur, celebratúrque meritiſſimo præconio. Eſt
enim tuæ virtutis ſplendor, in tanta celebritate
famæ, inque tam fuſo per univerſum orbem eru-
ditorum hominum ſermone, ut ad ſummam
laudem, & honorem, nihil poſſit accedere. Gra-
tulor tibi, qui tam præclarum ingenium, tam-
que eminentiſſimum nactus es, ut inter laudata
ingenia, primum locum tibi merito vindicave-
ris; cui præter cætera tam exprompta, fideliſque
memoria eſt, ut quæ ex tempore fluunt, quaſi vi-
vo, (ut ita dixerim) gurgite, ea unde [illegible]
in [illegible]

in [illegible] cœleſtis planè, immortaliſque naturæ lumi[illegible] ira effulget, ut non modo cum noſtri temporis ſcriptoribus, ſed etiam cum veteribus, vel [illegible] quidem eruditorum penè omnium teſti[illegible] conferendus venias. Quantum enim do[illegible] eloquentia, inter hujus ſæculi ſcripto[illegible] [illegible]as, facile judicant ij, qui tua ſcripta diligenter, & accuratè legunt; uno ore planè omnes fatentur, v[illegible] itum omnium exempla, omnium ſemina diſci[illegible] narum, omnium rerũ ſimulachra, & effigies, in tuis libris intueri, tantamque in tuis voluminibus utilitatem exiſtère, quanta vix fortaſſe in omni Græcorum, Latinorumque copia inveniatur. Itaque vel granditate heroïcâ, vel argumentorum varietate, ac multiplicitate, vel dicendi vano artificio, vel doctrina adeò quadam remota, ſententiis abſtruſioribus pollent, ut quicquid laudis, & dignitatis antiquis ſcriptoribus hactenus tributum ſit, id totum tibi (abſit verbi invidia) jure tribui poſſit; viro mea quidem ſententia, cum ingenij natura præſtanti, tum vero tot pulcherrimas arces penitus mente complexò. Nam ſi medicè ſcribis, admirandum Hippocratem, divina quadam ſapientia, & probitate mirabilem, Galenum graviſſimum Medicinæ Autorem, & mirum apprimè medendi artificem, probatiſſimum Avicennam, experientiſſimum Avenzoarem, ornatiſſimum Celſum, utiliſſimum Meſuem, ſubtiliſſimum Averroëm, & alios penè infinitos, citra tædium nominandos, effingis: ſi Philoſophiæ divinum Platonem dono quodam

provi-

providentiæ genitum, [illegible] Ariſtotelem ſummo ingenio, doctrina, eloquentia, rerum peritia, prudentiáque inſignem Philoſophum, & quem jure omnis [illegible]ratur poſteritas: lucidiſſimum Temiſtium, [illegible]rimum, atque acutiſſimum Averroem [illegible], atque alios quotquot [illegible] philoſophia [illegible]iſſimi atque eminentiſſimi fuere. [illegible] hiſtoriæ cognitione præcellis: calles Theologiam, Mathematices peritus es, & ita mea ſententia, ut [illegible] alium uſquam habeat hæc ætas, qui tecum conferri poſſit. Quod ſi meum judicium in hac re, non ſatis habebit apud te ponderis, idem teſtantur uno ore omnes, quotquot apud Italos cognovi hujus artis peritos. Neque ſolum [illegible] plenum calles has omnes artes, verum etiam in ipſis authorum adytis, es diligentiſſimè verſatus, ac libros omnes habes in promptu, ut digitos ungueſque tuos. Habemus enim, obſervandiſſime præceptor, hujus rei veraciſſimos teſtes, quos quidem in præſentia recenſere ſupervacaneum eſt. Equidem ut demum finiam, ubi ubi dego; quoquo proficiſcor, clariſſima una omnium voce, Cardanum celebrari audio, virtutis excellentiam circumferri, venerandam, & omni ætate admirabilem doctrinam extolli, & pro numine adorari, & ad Cælum uſque laudibus evehi. Itaque [illegible]tatem quam ago, vitam, quam ſpiro, lucri feciſſe mihi videor, qui hoc hoc numen vidi, hunc hunc Cardanum Præceptorem habui, quo poſt Hipprocratem, Galenum, Platonem, Ariſtotelem, Cicerones, & Fabios, doctiorem

doctiorem nulla ætas habuit: qui divinis, humaniſque doctrinis, & admirabili eloquentia cum præire. Quo circa cum ubique gentium notiſſimus ſis, & dignus, qui univerſo innoteſcas orbi, poſteritati quoque celebris, plauſibiliſque futurum, harum noſtrarum lucubrationum partem [illegible], manu mea inconſiderate ſatis effuſam, tandem & impolitam adhuc, mandamus, ut pro tuo arbitratu, eas vel emittas, vel ſupprimas: quod ſi benè ceſſerit, nec laudem putabo meam, nec dedecus, ſin ſecus, tuum in utranque partem æſtimabitur conſilium. Nam te critico, facile ſcio, blateratorum aculeos optime devitabunt, & ſub tuo præconio, quaſi clypeo Palladis, jam ſe oſtentabunt multis invulnerabiles. Adeoque, tuo judicio, mihi confido, ut modo plena, quod ajunt, cera ſubſcribas, igniculos bonæ immittens ſpei, me ad ſcribendum, quàm fuerim antea, longè facias alacriorem. Vale ornamentum orbis, hujus ſeculi decus, & diſcipulum tuum ex animo dilige. Corti *ſolonæ Idibus* Januarij.

PRÆ-

PRÆFATIO IVL. CÆSARIS *Scaliger in libros* XVI. *exotericarum exercitationum, quos non ſemel innuit ſcriptos à ſe fuiſſe adverſus Hier. Cardani præclarum opus de varietate, edita vero fuit ſimul cum aliis ejuſdem Scaligeri literis & orationibus Toloſæ 1621. ex M.S. clariſſimi Mauſſaci.*

POſtea quam mei fati ſævitia, tam miſerè mihi ſævit, ut cum mea unius gloria publici luctus conjunxerit acerbitatem atque tam egregios meos, & officioſos natus, tam dira calamitas ſit conſecuta: Non putavi committendum mihi, quin quanta eſt ob leviſſimas caſtigationes meas affectus moleſtia Hieronymus Cardanus, tantum me ex ejus interitu cœpiſſe mœroris, teſtatum relinquerem poſteritati. Nam tametſi ejus vita mihi terrori eſſe poſſe videbatur: tanta tamen in omni genere literarum exſtabant ejus merita, ut ego quoque, qui me unum ex hiſce civibus profiteor, communem omnium utilitatem, meis commodis debuerim anteferre. Orbata eſt enim Reſp. literaria viro maximo atque incomparabili: eamque jacturam fecit, quam fortaſſe nullis poſthac ſeculis reparare poſſit. Ego etſi privatim [illegible] & teſte, & [illegible]

judice, atque etiam (pro Dij immortales!) laudatore lucubrationum mearum: eas enim ita approbavit, ut ſpem omnem defenſionis ſuæ, in declinatione ſola poſuerit, in deſperatione potentiæ ſuæ, in ſuarum virium ignoratione: quibus ille tam pollebat, ut cum nullus modus, nulla ratio latere potuerit, qua meas quoque caſtigationes poſſet ad celebritatem nominis ſui comparare. Atque ille quidem talis tantuſque fuit, ut oſtendere potuerit ſtudioſis ſe eadem ſenſiſſe, quæ ego tanquam contraria ſcripſerim, ſi bona judicaret: ſin aliter ſentiret, eadem animi præſentia corrobo, are aliquando, quæ ſemel ſtatuiſſet, qua ſtatuerat ea, quæ corroborari poſſe judicaſſet. Ego vero, qui eo animo, ac ſpe ad eum virum ſcripſiſſem, quem equidem omnium mortalium ingenioſiſſimum atque eruditiſſimum ego prædicarem, ut me invictum illi fore con[illegible] tem: ex ejus vita operoſam laudem propter aſſenſiones, non ex interitu, ignavam quietem, ex hac quaſi cauſſæ deſertione mihi expectaſſe. [illegible] non videt? Profecto, viri illuſtriſſimi, & quem ego acerrimum, atque ſuæ fidentem magnitudini cognoviſſem, benignitate, atque beneficio frui licuiſſet. Facile enim, ut erat omnium humaniſſimus, ad amicitiæ jura communia, vel ſimpliciſſimis literulis evocabatur. Me qui in præliis diu exercitatus ad pericula omnia audaciam meam abjeciſſem: qui in aſſiduis diſputationibus pene attritus, in diuturnis ſcribendi ærumnis pene conſumptus eſſem, diſputare tam

ſupinè

ſupinè de tanto heroe, in tanto conflictu, tanto pulvere, ſomnolentum, victoriam concupiſſe haud ſane veriſſimile eſt. Neque ſolum abeſt à ratione rerum, & ab opinione hominum judicioſorum abeſſe debet, verum etiam abeſt ab omni utilitate nominis mei. In eo enim ſemper adhæreſcere voluit animus meus, ut putaret omnem hominem (ut ſanè omnes nihil aliud, quàm pene nihil ſumus) adeo errare poſſe, ut ſibi etiam licere poſſe contendat. Quod ſi conſummatiſſimo viro contigit aliquando: quod ſi ſæpe mihi, & nonnunquam aliis uſu venit, prolapſiones illas non eſſe errorum cenſibus adſcribendas, niſi quis poſtea porro eas tueri velit. Pro conſtantia enim pertinaciam, pro humanitate feritatem profiteri neceſſe eſt. Neque enim errat is, cui aliquid excidit paulo importunius, ſed ſi quando ſuam culpam propriam facit et infami defenſione. Igitur illo vivente, ſi ex conſcientia rerum, meos conatus ſilentium eſſet conſecutum, quid mihi potuit honorificentius evenire? Nempe tanquam præceptorem, aut patrem modeſtiſſimis aſſenſionibus excepiſſet. Quod ſi ad pertinaciorem diſputationem rem revocaſſet, quotus quiſque nunc jam non intelligit, ex priore mentis agitatione futurum, ut ad inſaniam propius accederet? Id quod divinus ille vir cùm acutiſſime perpendiſſet, quod non potuit ferre, tulit. Id enim animi conſtantiam ad vivendum afferre non potuit, ad moriendum potuit: & quod potuit ferre, non tulit, hoc est communionem

animorum

[illegible]ſorum noſtrorum, atque judiciorum ad publicam ſtudioſorum utilitatem. Quamobrem doleo vicem meam, qui ad prelium hoc luculentiſſimas ſuſceperim rationes, ad confictum habuerim explicatiſſimas, ad victoriam quam ſperarem ... cas, quas neque ſperare licuit conſtanti viro, (quis enim talem eventum rei expectaſſet?) neque concupiſcere viro forti. Hujus laus in hostium laude penitus poſita eſt. Doleo vero vicem totius reipublicæ, cujus doloris cauſas vulgus quidem literatorum pro ſuo captu capere poteſt, pro meritis illius divinitatis nullo modo poteſt. Cum enim in Homine doctores tres partes omnino excellere debeant, morum integritas, atque civilitas, eruditio varia & multa; ingenium ſummum cum acerrimo judicio conjunctum, tria hæc ille puncta adeo bene tulerat, ut ad unum modo totus pro ſe, ſolus pro omnibus factus à natura eſſe videretur. Nemo enim humanior cum minimo quoque, nemo apparatior ad omnia cum maximis quibuſque viris inventus eſt. Lenitas regia, celſitudo animi popularis, non ſolum omnium horarum, ſed etiam omnium locorum, omnium hominum, omnium fortunarum homo. Quod vero attinet ad eruditionem, circumſpiciamus quæſo totum hunc hujuſce ſeculi [illegible]iciſſimi conſummatiſſimum orbem literato[illegible] [illegible] magnoſque viros efferent meri[illegible] cu[illegible] [illegible], ceterùm hos una tantum, aut altera in [illegible] Philoſophiæ occupatos. Ille vero [illegible] [illegible] naturæ, Deique arcanis

humaniores literas ita conjunxerat, eaſque tam eloquenter explicarat, ut nihil aliud toto ætatis tractu profeſſus fuiſſe videretur. Magnus vir ſane, magnus etiamſi hoc ſolum præſtiterit. Cæterum ſi ingenij expromptam celeritatem, igneam ad omnia vim, æqualem ad minima, & maxima quæque, vel laborioſam diligentiam, vel invictam conſtantiam conſideremus, proprior impudenti fuerit is qui ſe illi comparare auſus fuerit. Non igitur vel immenſus animus, cujus ego veſtigia ne mea quidem, neque livor, cujus ne umbra quidem attigit unquam umbram meam: ſed tot tantæque illius monumentorum illuſtres rationes ad hoc me impulerunt, ut de illis aliquid ſentirem, & abſolutis de ſubtilitate Commentariis, exiiſſet, priorum appendix quaſi quædam, eruditiſſimus liber de Varietate rerum. Atque ego illico antequam de ejus morte quidquam allatum eſſet, exemplo ſane meo meipſum imitatus, triduo ea curſum in breviſſima capita congeſſiſſem. Poſtquam de ejus interitu reſcivi, in unum congeſſi libellum, ut ejus ſane adjuvarem labores: ſed ita, quemadmodum ſe ille voluiſſet, ſi quando mecum, aut alio quo doctiore viro, de rebus ſuis conferre debuiſſet.

EIVS

EIVSDEM SCALIGERI IN librum de Subtilitate, ad Hieronymum Cardanum.

PRÆFATIO.

NOminis tui ſplendor, atque magnitudo, Hieronyme Cardane, vel ignauiſſimum quemque poterat accendere ad obtrectationem: niſi nobis omnibus compertum eſſet: te tuam gloriam non cum publica utilitate ſolum, ſed cum ſingulorum quoq; laude coniunctam eſſe voluiſſe. Quocirca licuit nobis procul ab omni ſtudio contentionis otio frui, atque tranquillitate literaria: noſtroſq; animos tanquam in arce quadam veritatis collocatos continere, quantum tu poſteritati magnis operibus exædificaſſes. Neque enim lectiſſimæ deerant obſervationes infinitę penè *lectionis*: aderat ingenij vigor inſignis ad omnium ſcientiarum minutiſſima quæque momenta conſequenda. Acerrimum vero iudicium, quod ego animam ſapientiæ vocare conſueui, etiam ſupererat. Diligenter ego legenti mihi diſceptationes tuas, *in* quibus de medicorum controverſiis cognoſcebas, veniebat in mentem, non ſolum debere nos hæc *tibi*, quæ apud veteres Autores deſiderarentur: verùm etiam exoptandum porrò nobis eſſe, tum ut multò pluraſcriberes, tum

L 2 ut quæ

ut quæ ſcripſiſſes, in manus noſtras pervenirent. Qua in re, quanta animi noſtri cupiditate fueramus inflammati, tanta nos benignitate proſequuta fortuna fuit. Ea namque de ſubtilitate ſubtiliſſimis vel inventis, vel judiciis diſputaſti: ut nihil in univerſa natura præterea requiri poſſe videatur. Nam qui liber de Mundo Philonis circumfertur, patriis hæret narrationibus, paſſim admodum verſatur in noſtrati Philoſophia. M. T. Commentarius de univerſitate mutilus eſt injuria temporum. Apuleij ſimilis conatus Autoris inſcitia, aut incuria depravatus fuit. Solus ille labor, qui Ariſtotelis nomini attribuitur ejuſmodi compendij inſcriptione, ſuſtinebat univerſæ naturæ dignitatem quæ humana poterat intellectione capi. At enim vero cum Philoſophus ille ſumma faſtigia delibaſſet, Ejus exemplo tu non tam imitationem inſtituiſſe, quam perinde æquis propoſitis gloriæ præmiis, cum ipſius diligenti. ac magnitudine certaſſe viſus es. Hos equidem libros ingentis laboris, variæ doctrinæ, ſummi ingenij pleniſſimos cum animadvertiſſem, in eam adductus ſum opinionem: ut mihi jam pauciſſimarum rerum cognitionem ſupereſſe ſperarem. Tandem vero cum nactus locum, ubi dicis: aliquem aliquando exoriturum, qui materiam ipſam hanc fuſius tractet, tibique fore gratiſſimum, id ſi ullo unquam tempore contigiſſet: ſane vero qui antea tot ſcientiarum cumulo, quo cæteros mortales anteis, in te admirarer: hanc tuam æquanimitatem, qua teipſum ſuperabas.

bas, ad affectum quempiam divinum referebam. Feliciſſimi fuerat hominis, attigiſſe metam ultimam judiciorum noſtrorum: at tibi ipſi tanto Philoſopho, vel ſolos anteponere conatus aliorum, nonniſi certæ fuit divinitatis. Hunc ego arbitror eſſe habitum illum, quem ſapientiæ noſtræ Dux Ariſtoteles extra, ſupraque omnium habitum virtutum in heroicis animis ſtatuebat: quare dum hæc ſtupidus, atque alia tua circumſpicio: dulcedine quadam, neſcio an deceptus, certe captus ſum imitandi tui, quem ad ejuſcemodi faſtigium, nonniſi multarum artium, ac primarum virtutum aggreſſione evectum eſſe judicabam. Igitur avidius horum librorum lectione repetita, nihil in rebus mancum, nihil in oratione ſuperfluum occurrebat: arbitrabar tamen brevitatem illam, qua in utroque Ariſtotelem repræſentat, non tam egere præſidio propter ſe, quam parere cupiditatem aliis auxilii petendi ad intellectionem. Mihi verò præter cæteros, qui ante hac meliorem ætatem inter arma & temerè, & fruſtra, & miſerè prodegiſſem: nunc ſeræ eruditionis rudimentum novitatem meam trepidatione quadam minus liberali, ſed non impudenti, & ſui conſcia profiterer. Ut enim quæque maximè præclara, ita diligentiſſima egere diſquiſitione viſa ſunt. Paulatim ergo cùm me ipſum multis locorum difficultatibus obtuliſſem: (arridebat enim aditus rerum varietate, quæ ſe facilem dare nobis per initia videbatur) ea me in loca indui, unde pedem

referre non liceret. Crevit ibi tamen ſimul animus cum periculis: ſubjitque indefeſſum opera multa, atque laborioſa. In quam minus ten[illegible] ſtiva imprudentia impulſum ſæpe ſui conſc[illegible] imbecillitas revocavit: ſapientiæ ſtudium perpulit, ut ad calcem uſque deducerer obſtinatè. Quod ſtudium in partes quidem varias ſæpe numero ſcindebatur adeò, ut jam & pœderet [illegible] laciæ, & tæderet laborum, & pæniteret progreſſionis. Quoad [illegible] firmavit humanitatis tuæ recordatio: unde meipſum adigerem ad hoc genus exercitationum, in quo circa res alias & plurimas, & maximas, diu multumque verſatus eram. Ut quæ ad acuendos animos nŏſtros vel ultro omiſeras, vel conſultò innovaras, viciſſim tibi proponeremus, vel tanquam ſupplement. recenſenda, vel quaſi publico in certamine perpendenda. Non n. contradicendi, aut contendendi ambitione motus, ſed communi omnibus ſtudioſis jure excitatus, ea protuli coram te maximo omnium conſenſu literarum dictatore judicanda: quæ non niſi tua opera nobis eſſe plana poſſent. Quamobrem qui videas hæc, quaſi ſeſe dedere in clientelam tuam: ſpero haud committes, ut vel animi noſtri candorem negligas, vel contemnas novitatem: ſed jam nos exercere incipiamus.

EX JOAN. BAPT. SILVATICI libro de Collegij Mediolanenſium Medicorũ origine, antiquitate, neceſſitate, dignitate, &c. Mediolani 1607.

Hieronymus Cardanus cap. xx.

SEu nemo profitentium Medicorum Hieronymo Cardano, omnium ferè ſcientiarum dogmata, plenius, purius, atque nitidius in Scholis publicis explicavit, tanquam ad omne ſcientiarum genus eſſet natus, inter omnes ſui, & antiqui temporis profitentes Medicos, eminentiſſimus, verum Medicinæ lumen: In omnibus propemodum Italiæ Gymnaſiis publice docuit, & in celebrioribus urbibus ſumma cum ſui nominis gloria, & authoritate, artem medicam exercuit, ex puriſſimis Græcorum fontibus, hauſtis præceptis. Erat non inſignis modo Medicus, ſed & ſummus Philoſophus, & in omni Philoſophiæ parte maximè excellens: Aſtrologus maximus: item, & veteris Magiæ peritiſſimus: ita ut de eventu rerum, mira quadam prædictione uteretur. Patre natus eſt jure conſulto collegiato, & Mathematico optimo. Scripſit libros quatuor de Fato: novæ Geometriæ unum, de Arithmetica alterum, & de Aſtrorum judiciis unum: de rerum ſubtilitate, earumdemque varietate duos: contradictionum medicorum volumen magnum: de malo medendi uſu

de venenis: de cauſis, & ſignis morborum: de ſanitate tuenda: de arcanis æternitatis: de animi immortalitate, & de ſecretis. Commentaria item in lib. de Aëre, locis, & aquis Hippocrati: in ejuſdem Prognoſtica: in librum de Alimento: in libros Epidemiarum: in Aphoriſmos, & librum de Providentia ex anni conſtitutione: libros ad hæc de ſomniis quatuor, & opuſcula quibus continentur liber de libris propriis, de curationibus admirandis, de Prædictionibus, Neronis encomium, & Geometriæ encomium, de uno, Actio in Theſſalicum Medicum, de Secretis, de Gemmis, de Coloribus, Dialogus de Morte, Dialogus Tetim, ſive de humanis conſiliis, de minimis & propinquis, de ſummo bono. Quis quæſo Medicus Hippocrate, & Galeno exceptis, plura, & tam varia ſcripſit? Ejus ſunt conditionis hi libri gratique, adeo accepti, atque utiles omnibus gentibus fuere, ut ubique locorum, & in omni Europæ regione, ſumma diligentia fuerint illi, ſæpe etiam excuſi, decertantibus inter ſe Typographis, de eorum politiore, & emendatiore editione, nunquam proptereà perituri. Verè itaque aliquando de ſe ipſo dicere ille potuit, plura ſcripſi quàm legi, plura docui quam didici: Princeps nullus Italicus, dum is viveret, ejus in medicina opem, vel conſilium prætermiſit. Fama verò ejus, etiam apud maxime longinquos divagata inſigni, cum Johannes Amulthon è Regia Scotorum ſtirpe, atque apud illos Pontifex Primarius, ad ſe vocavit

multis

multis maximiſque, ob reſtitutam ei ſalutem, illum donavit præmiis. Quod ſi omnia, quæ de maximo hoc viro dici poſſunt admiranda, perſequi voluerimus ſingula, & in dicendo deerit procul dubio oratio, & in ſcribendo manus deflectetur. Unum hoc loco illi à Poëta illuſtri decantatum elogium, commemorare ſufficiat.

... Epidauri inter omnes,
Sat Cardane caput, &c.

Mortuus eſt Romæ, anno ſalutis humanæ 1576. vixit annos ſex & ſeptuaginta, ſibi diu aliis nunquam ſatis.

EX CELEBERRIMI DOCTISſimique viri Jacobi Philippi Thomaſini Nobil. Patavini, & Civitatis novæ Antiſtitis meritiſſimi Elogiorum parte prima edita Patavij 1630.

Hieronymus Cardanus.

PATRITIUS Mediolanenſis, qui in Academia Patavina prima virtutis ſuæ rudimenta hauſit, mathematum inſignis cultor, & explicator, ſuprà cæteros, propter edita ingenii monumenta innumera, toti terrarum orbi probata, præconiis efferendus. Natus eſt anno CIↃ.IↃI.IX. Kal. Septembris, hora ſexta, m. 40. à Meridie, ex Matre Clara Micheria,

& à Patre ſene Fazio Cardano illuſtri Juriſcon-ſulto; per vim ex utero extractus (ut ipſemet te-ſtatum reliquit) revixit lavacro vini, capillatus antequam natus, ater enim capillus prælongus & craſſior ei naſcenti fuit. Infans frigidis humoribus obnoxius, procedente ætate, totoque rerum, quæ vitæ curſu, cum adverſa, tum ſecunda, inſperato, ſupra mortalium omnium cogitatione eventu, paſſus, utramque fortunæ aleam iniit. Modo enim calamitatibus vexato, bonorū illi occurrebat: modo bonis ingentibus affluentem, calamitatū Myriades adoriebantur. Principibus cognitus, & Regibus, Eccleſiaſticis quoque proceribus gratiſſimus extitit. Sæpè per ſomnium admonitus, non levia pericula evaſit, & quod adjutus à Numine non obſcurè, multa conſcripſerit, perſuadere poſteris conatus eſt. Vir ætatis mediæ, uxorem duxit perſpicacem, quæ tres maſculos abortivit, duos edidit, & puellam unā; obiitque poſtquam ſecum vixiſſet annis XV. agente tum Cardano annum XLVI. Filiorum educationi comprimis ſtuduit: deinde ſcriptioni deditus, multa publicis tabulis conſignanda mandavit. Novarum rerum inventione feliciſſimus; plura ſcripſit, quàm legerit; plura docuit, quàm didicerit, laudis enim, ac gloriæ maximè appetens, immodicâ ſciendi cupiditate flagrabat, & ut ad immortalitatis apicem perveniret, ſtudiorū labores omnes, & moleſtias alacer exantlabat. Quiſquis es, qui noſſe id exactiùs cupis, librum de libris propriis, vel librum XII. Genitu-

[illegible]rarum [illegible], quarum octava eſt Hieronymi Cardani, moreſque ejus, ingenium, fortunas, opes, & eventus omnes, mirâ eloquentia ſpectandos exhibet, ferè verax. Senex naturæ legibus ſatisfecit, eo fermè anno, quo ſe prædixerat moriturum. Sepultus eſt Mediolani in eccleſia Divi Marci [illegible]tumulo, quem Facio Cardano Patri, ipſe poſuerat [illegible] verbis.

FACIO CARDANO
I. C.

Mors fuit id, quod vixi, vita mors dedit ipſa.
Mens æterna manet, gloria tuta quies.

Obiit anno M.D.XXIV. IV. Kalend. Sept. anno Ætatis LXXX.

Hieronymus Cardanus Medicus Parenti poſteriſque V. P.

Cæterum tanti viri effigiem, & numiſma, debemus excellentiſſimo, & omnibus virtutibus ornatiſſimo Felici Oſio, Sexennio jam in Patavini Gymnaſij luce, primariam eloquentiæ Græcæ & Latinæ cathedram, ſummâ cum laude obtinenti. Ab eo ſcilicet nobis utrumque curatum eſt, Opera humaniſſimi, & eruditiſſimi viri Jo. Antonij Caſtellionæi, juris utriuſque, & ſacræ Theologiæ Doctoris, Vicariique perpetui

Abbatiæ S. Vincentii in Prato apud Mediolanenſes. Numiſmatis meminit etiam Cardanus ipſe in libro de libris propriis hiſce verbis, *Somnium hoc velut initium gloriæ noſtræ, ſi qua omnino eſt, erit vè in ectypo ex adverſo imaginis meæ depinxi.* Adeat librum ipſum, cum ſomnium, & interpretationem ejus noſſe penitius cupit.

JUL. CAPACIUS IN EL[…] giis virorum in literis Illuſtrium.

Hieronymus Cardanus.

EX ſordido ſtatu priuſquam naſceretur, exilium expertus (abortivum enim medicamentum alieno mandato mater biberat, ut de ſe ipſo in Opuſculo de paupertate teſtatur) omnium Doctrinarum apicem conſcendiſſe Hieronymum Cardanũ dixerim; quibus non tantùm Mediolano in qua urbe ortus eſt, & Bononiæ, cujus Academiam illuſtravit, ſed omni ferè Italiæ, in qua provincia claruit, attulit honores. Doctiorẽ fortaſſe ejus non novit ætas, ſed varium, ſed curioſum, ſed Naturæ arcanis perditè delectatũ, ut ſuperſtitionibus ſe emanciparit. An dices in ſcribendo nõ fuiſſe cultũ, cùm quicquid in buccã venerat, ſcripſiſſe viſus fuerit? In re medica multus fuit, ſed quem perſæpè aliorũ opinionibus adverſari hujuſmodi animadvertes, ut illud ſibi ambitioſus popoſciſſe credas, ut appeteret laude

Eques

Equis ipſe melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque ſegni pede victus.

Nec tradidit in ſubtili rerum varietate ea narraſſe (num puerilia?) quibus ingenij acumen exerceret Scaliger. Accuſas in eodem, genituras? meritam Matheſin ad naturæ auctorem transferre, [illegible], tam inani labore de Christo loqui? Quàm latè dominum prorupit audacia! Hoc verò illepidum condire cum judicavi, cùm in Raimundum Lullium animadvertit. Quid facere potuiſſet præclarius, quàm nebulonem illum, literarumque paraſitum ex Doctorum cœtu exploſiſſe? Quid eo ſtolidius, aut ſpurcius? Quid Lullianorum aſſeclarum amentius? An & amentem Cardanum appellaveris *in arte magna* quas *alegebraicas regulas* dixit, & amentiorem in *judiciis geniturarum*? Sanioris hoc ingenij judicium eſto, ſcripſit præterea *de immortalitate animæ*; *Contradictiones Medicorum, de ſanitate tuenda, de ſimplicium medicamentorum noxa, Commentaria in Ptolomæum, Arithmeticam, Arithmeticam practicam, de utilitate capienda ex adverſis* libros quatuor, quibus ut in omnibus excelleret, in Ethica praxi ſe verſatum præbet, ut Mathematicus, Medicus, Orator eximius, Philoſophiam quoque ex omni parte calluiſſe pateſaceret.

EX PROMPTVARIO ICONVM *Gulielmi Rovillij pag. 268.*

HIeronymus Cardanus, Medicus Mediolanenſis ſubtiliſſimus, multa ſcripſit tam acute & diligenter, [illegible] t[illegible]b omnibus literatis ob e[illegible]mum ingenium, exactiſſimamque plurimarum rerum cognitionem, paſſim exiſtimetur. Scripſit Arithmeticam abſolutiſſimam, practicam Arithmeticæ & menſurandi ſingularem, Artis magnæ ſive de regulis algebraicis librum unum, qui totius operis de Arithmetica (quod opus perfectum inſcripſit) eſt in ordine decimus, de ſapientia libros quinque, de conſolatione libros tres ab auctore recognitos, de immortalitate animæ librum excuſum à Gryphio Lugduni anno Domini 1585. contradicentium medicorum librum, continentem contradictiones 1081. de malo recentium Medicorum medendi uſu libellum, centum errores illorum continentem, & infinitos alios quos hæc pagina non poteſt capere. Floruit anno ſalutis 1544.

HENRICVS MONANTHOLIVS *in Ludo Iatromathematico pag. 9.*

AT his veteribus contenti, quia recentiorum etiam exempla plurimum movent, recentiores

tiores etiam aliquot ſelectos viros proferamus, quibus eandem ſententiam mirum in modum placuiſſe novimus; inter quos primum pono Hieronymum Cardanum, cui hoc elogium merito à Rodulpho Sylveſtrio Bononienſi Medico tributum eſſe arbitror, quum de eo dixit, illum unum in omnibus humanis ſcientiis tantum [illegible]iſſe, quantum in eorum ſingulis, qui præ[illegible] viri excelluerunt. Hic ſcripſit Arithmeticam, decem libros Geometriæ, commentarios doctiſſimos in IV. Libros Claudij Ptolomæi de judiciis, & alios quamplurimos; quorum qui videre volet titulos, legat in libro quem ipſemet edidit de libris propriis. Idem ille paſſim multis in locis, quam Mathematicæ ſint Medico neceſſariæ nobis expreſſit, unum duntaxat locum attingam, &c.

PETRVS RAMVS IN Proœmio Mathematico pag. 470.

SCripſit Hieronymus Cardanus doctiſſime Mathematica plurima, Medicinam tamen profitetur.

Idem ibidem pag. 480.

HInc præſentia ornamenta Bononienſis Academiæ, Sigonius Orator, Cardanus Medicus, Papius Jureconſultorum Craſſus Scævolaque,

F. THOM-

F. THOM. CAMPANELLA IN *Syntagmate de libris propriis, pag. 67.*

CArdanus denique Phyſiologica, ſecuriora plura confirmat & moralia, & medicina, & omnibus ferè ſcientiis, addit quę ſuperſtitioſa multa, ut Arnaldus; & hoc præſertim nomine bonus eſt, quia nihil negligit, nihil intacti relinquit, unde homo conſiderationes augeat, & ſcientias locupletet.

PAOLO MORIGIA NELL' *hiſtoria dell' Antichità di Milano, lib. 1. cap. 59.*

MA venendo à tempi più vicini, dico che di gran lume ſono ſtati alla noſtra Città, li famoſi, & immortali Andrea Alciati, & Girolamo Cardano. il primo dottore Leggiſta, & laltro dottore fiſico, & l'uno & l'altro nominatiſſimi non ſolo nella noſtra Italia, ma anco per tutta l'Europa, & ambi ſono ſtati famoſi lettori de primi ſtudij, non ſolo d'Italia, ma anco di Francia, con tanta concorrenza di ſtudenti da tutte le parti d'Europa, che pareva, che correſſero all' oraculo d'Apolline. In queſti v'era la nobilta della lingua, & l'ec-

& l'eccellenza delle altre ſcience, come ſi puo vedere dalli gran volumi: de componi menti Laſciati al mondo, à perpetua loro immortalità, & [illegible]oria [illegible]lla patria.

[illegible]ocrates Lectori commentariorum [illegible]on. Cardani in Aphoriſmos.

Grajorum culpa everſus, [illegible]um ſim ante meorum
Inſuber ex obitu me mihi [illegible]ſtituit,
Quem pro tot meritis, Dii [illegible]xint, ut vice verſa,
Alterius generis reſ[illegible]t pietas.

Cardanus de ſeipſo ſub initium libri 1. contradicentium M.

CVm Medici, patria, affines, fortuna, parentes
Me inviſum odiſſent, non potuere tamen
Extremos juſſu Fati ſuperare labores.
Sic vivam ſemper, major & invidia.

Idem ſub Effigie ſua in libris de Subtilitate & alibi.

NOn me terra teget, Cælo ſed raptus in alto
Illuſtris vivam docta per ora virum

Quid.

Quidquid venturis ſpectabit Phœbus ab annis
Cardanos noſcet, nomen & uſque meum.

Sub ejuſdem effigie in Iconibus Jo. Sambuci, qui verſus referuntur etiam, à Joan. Crato in Elogiis lib. 2.

SPiritus hunc proprius verſat, præcordia ris
Dotibus extollit, ſidera clara movet:
Neſcio quid dicam, mirabor, nil latet iſtum
Quam legiſſe putes, ſcribere plura ſolet.

Marc. Antonius Majoragius ſub Cardani Perſona.

Extat ſub finem lib. 2. contradicentium.

EXacta immenſi ſunt monumenta laboris,
Quæ nunquam fulmen, non ſæva incendia, durum
Non poterit ferrum, non longum abſumere tempus
Jam tenebris adoperta caput, quæ corpus in ipſum
Tantum bella gerit, veniat mors improba nobis:
Mens tamen illa mei melior pars aſtra ſubibit:

Clariſſ.

Clarius, & noſtrum vivet per ſecula nomen
Omnia; quaque patet Latia præſtantia lingua,
Me leget aſſidue doctorum Turba virorum.

Marci Ant. Maioragij Rhetoris Hendecaſyllabum, ad Hieron. Cardanum Med. Mediolanenſem.

Extat ſub initium lib. I. contradicentium M.

Cardane omnibus è meis amicis
Doctrina, ingenio, ſagacitate
Princeps, quem Medicæ repertor artis
Humano generi favens Apollo,
Impellit per iter nec uſitatum,
Iam trita à reliquis via relicta,
Ægroſque edocet, atque deſtitutos
Conſervare homines levi labore.
Cur illa aurea tam diu premuntur,
Quæ ſcripſiſti opera in tuis tabellis?
Cur non efficis imperitiores,
Vt tandem ingenio tuo fruantur?
Cur non Cælitus attributa dona
Vulgas? ut quibus haud data eſt facultas
Ægris confugere ad tuos Penates,
E ſcriptis habeant tuis ſalutem?
Nam fama ante fores ſtat, uſque clamans,

Teſta-

Teſtatúrque Deos ſibi annuentes
Immortale decus tibi futurum,
Ægrorum ſi hominum miſertus, edas
Quam primùm monumenta jam peracta.

Incerti ad Hieron. Cardanum, inſertum ab eodem Cardano in oper[illegible] bris propriis, edito Baſileæ 1562. & a Jo.Bapt. Silvatico in Elogio Cardani.

Æ*Mulos Epid*[illegible]*ii inter omnes*
Sat Carda[illegible]*, ſa*[illegible]
Europæ Populi [illegible]*tur,*
Cunctos faſtigio tuo reli[illegible]
Artis devotas choris ab alt[illegible]
Pandentem obſtupuit corona quo[illegible]*,*
Magnos ingenij ſtudiique fructus
Paginæ variæ ferunt per orbem:
Quas docti manibus fovent ubique
Delectant, ſapiunt, tenent, aluntque,
Doctrina procul abdita legentes.
Te reges Aquilonij vocarunt,
Vt mortem fugerent ſibi propinquam.
Qui per te reduces, Charonta fallunt
Expectat ſtygiis dum eos arenis.
Quot cives patriæ tuis medelis,
Quos flebat mulier, tamen reducti?
Hæc Cardane ſatis ſuperque monſtrant,
Aſtra te digito ferire ſolum.

Deſpe-

BOMBAY BRANCH OF THE ASIATIC

[illegible]tem alios humi relictos.
Nunc tantis preme copiis habenas,
Ora contrahe fontium tuorum;
Quorivi tenues fluant in orbem,
[illegible]undis dum proprias opes abunde:
Palam apparuit eſſe ter puſillas
Doctrinas hominum, medendi in arte,
[illegible] & [illegible] ſcientiarum,
[illegible] diſputant mereri.
Non ſine ſentiunt dolore
Gravi, non niſi parva ſe tenere,
Toto nec ſecus orbe judicari.

Jo. Matthæus Toſcanus, in Peplo Italiæ lib. 4.

Cardani ne manus plures curaverit ægros
Eſt dubiũ, an plures ſcripſerit una libros.
Quiſquis enim volvit tot ſcripta volumina, dextra
Hunc calamum nunquam depoſuiſſe putat.
Hunc qui pallenti reduces tot novit ab orco
Incubuiſſe ægris, nocte, dieque putat.
Felix qui ſemper venturo profuit ævo,
Ætati at nunquam defuit ipſe ſuæ.

Hieronymus Cardanus Mediolanenſis Medicus, Philoſophus & Mathematicus æque illuſtris, publice medicinam Papiæ, ac Bononiæ ſumma cum dignitate profeſſus eſt. Ad quem ex longinquis regionibus delatos deſperatæ valetudinis,

non

non paucos utriuſque ſexus brevi convaleſcentes in patriam rediiſſe ipſi vidimus. Libros tot edidit ut ipſemet eorum indicem in lucem emittere ſit coactus.

Gaſpar Cunradus in Proſopographia meliſſæ millenario primo.

ME variis rerum doctore leguntur agones:
Naturæ hinc dici Dædalus an merear?

N. 24. Sept. A. 1501. O. 21. Sept. A. 1576. Æt. 75.

Carmen Thomæ Venatorij in laudem Cardani. Extat in libris de Subtilitate, editis Lugduni 1550. apud Rovillium 8.

EBibit hic ſophiæ fontes, & flumina Muſis,
Et Phœbo, & doctis non inamœna viris.
Hinc Medicos miſcet ſuccos, & corpora Regum
Illi creduntur ſummaque cura, fides.
Deinde Syracuſij ſunt nota Mathemata civis,
Cætera ſunt terris cognita, & aucta polis.

Carmen Laur. Durnhoferi in laudem ejuſdem. *Ibidem.*

NOn Cardane tuam potuerunt extinguere laudem
Ignes flammiferi, fluctiſonæ nec aqua,
[illegible]que potens in toto perſonat orbe,
[illegible]quæ celſum venit ad uſque Polum.
Dum res occultas, quadam caligine tectas,
Et varias, aperis, difficileſque doces.
Dumque tua humanos ſanat Medicina dolores,
Tuque Dei curas vulnera cordis ope.
Dum ſtellas monſtras, [illegible] picti ſidera Cæli,
Atque artes, Orbis [illegible] ſpecioſius habet.
Dumque omnes diſciplinas producis in uſum,
Qui facit egregios artificeſque bonos.

Annibalis Crucæi ad lectorem Arithmeticæ Cardani.

MVltiplices numerorum uſus, diſcrimina parteis,
Quæque voluminibus mille legenda tenes.
Exiguo, facili, docto, digeſta libello,
Hic tibi Cardani ſedula cura dabit.
Perlege mox, iſti tantum debere libello,
Te dices, quantum mille voluminibus.

In Aſtronomicum opus Hieron. Cardani de ſupplemento Almanach, carmen Ioachimi Hetteri Leuco Petræi.

Extat in ultima editione anni 1547.

Dicitur in tenui finxiſſe volantia vitro
  Aſtra Syracuſij machina docta ſenis.
Fertur & errantis radiantia cornua Lunæ,
  Deduxiſſe ſuis ſedibus Endymion.
Ingenio ſic magnus Atlas, & fortis Orion
  Nomina jam Famæ, non morientis habent.
Te quoque ſera manet venturi gloria ſecli
  Cardane, ingenio nobilis & arte potens.
Qui tanquam Aſtrifero ſuperum ſis lapſus Olympo,
  Tempora, ſigna, orbes, ſydera, fata doces.
Et rerum varias oſtendis in Æthere cauſas,
  Multaque præterea, quæ latuere prius.
Hæc vere eſt animus moderatus digna voluptas,
  Inclyta cognati quærere jura poli.

FINIS.

HIE-

HIERONYMI CARDANI MEDIOLAN. CIVISQ. BONONIENSIS

DE PRÆCEPTIS AD Filios Libellus.

Ex Bibliotheca GABRIELIS NAUDÆI *Medici Regii.*

HUMANISSIMO Lectori S.

CUm audiveris (Amice Lector) libellum hunc Hieronymi Cardani *de præceptis ad filios* ex Bibliotheca *Gabrielis Naudæi Regii Medici*, & *Gallorum Romæ degentium* eductum fuiſſe: ſtatim intelliges cui viro referendæ tibi ſint gratiæ pro tanto beneficio reipub. litterariæ collato. Is enim eſt non ſolùm librorum helluo, ſed artium & diſciplinarum omnium conſultus. Verè, ut eſt apud Eunapium, ἐμψύχη βιβλιοθήκη καὶ θησαυρὸς βιβλίων, ita quicquid ubique monumentorum editorum, manuque exaratorum ſcrutatus eſt & complexus. Cùm in poſteriori ſua peregrinatione Italica Urbini manuſcriptum hoc opus nactus

 eſſet,

eſſet; putavit non committendum, ut tam pretioſum opuſculum obſcuro carcere premeretur, ut pote è quo licet breviſſimo eximia præcepta ad inſtituendam vitam depromi poſſint. Ne autem de veritate operis dubites, revocabis in memoriam Cardanum de libris propriis profiteri *ſe circa annum ætatis quadrageſimum octavum cùm Genuam rediiſſet, conſcripſiſſe folia quatuordecim libri de præceptis ad filios cujus initium ſit:* Cùm multi, ô filij, &c. Aitque *hunc contineri omnem ſapientiæ humanæ rationem breviter traditam atque explicatam, quoniam non argumentis, ſed præceptis atq; exemplis indigeant pueri, docere quoque quibus modis patresfamilias domeſticos continere & in obſequio & in officio debeant.* Ejuſdem libelli meminit in catalogo librorum ſuorum Moralium, quem ſcribit foliorum eſſe quatuordecim: eum quoque recenſet inter libros ſuos exiles tã editos quàm edendos, atque eum ordine vigeſimum conſtituit qui legi debeat. Præterea vero inter germanos Cardani fœtus eum ipſum libellum enumerat & agnoſcit vir ut inſignis pietatis ſic eruditionis eximiæ *Iacob. Philippus Thomaſinus, libro de viris Illuſtribus*, qui ut multa rara & inaudita hactenus de viris illis, ſic niſi vera & probata obſervavit: hæc te volui ne neſcires cuinam & opuſculum & opuſculi editionem deberes. Vale & felicitatem *Naudæo* exopta, à quo nonnulla alia ejuſdem *Cardani* expectabis.

HIERO-

HIERONYMI CARDANI Mediolanenſis, civiſque Bononienſis, Præcepta ad Filios.

PROOEMIUM.

CUM multi, ô filij, exiſtimaverint maximam partem felicitatis pendere à fortuna, ſcitote illos eſſe deceptos; aliquid enim poteſt Fortuna, & in aliquibus; verùm maxima pars in noſtra conſtitutione poſita eſt.

CAPUT PRIMUM.

De Dei Cultu.

DEo ut maximo ſingulis diebus gratias agite, ſic meliores fietis.

De Deo parcè, nec niſi cum reverentia loquamini.

Jurare nolite ſecretum, ne ex liberis vos ſervos reddatis.

Cum prudentiæ res non ſubjacet, à Deo auxilium implorate.

Ubi humanum ſuppetit auxilium, confugere ad divinum temeritatis eſt.

Qui à Deo ſcientiam quærit, animum à [illegible], corpus à cibis mundum habeat.

Nolite laborare in ſenſibus ſacræ paginæ, multiplices enim ſunt, & cum periculo labor eſt.

Quæ nobis bona eveniunt, à Deo accepta ſcitote.

Nolite credere vos aut dæmones alloqui, aut mortuos videre, ſed nec tẽtate, multa enim latẽt.

Cap. II.

De Principum obſervantia.

PRoxima Deo cura habẽda eſt de Principibus, ne illos offendatis. Placidè igitur, aut tacitè.

Nolite coram Principibus cum aliis loqui, nec clam, nec apertè.

Iracundis Principibus nolite omnino ſervire, nec ſuſpicione plenis, nec eſſe in illorum poteſtate: fulmen enim eſt ubi poteſtati iracundia, aut ſuſpicio jungitur.

Principibus aut adminiſtratoribus nolite vos ſponte inſinuare; ſuſpecta enim res eſt, cui plus placet quàm par eſt, plus vult, quàm licet.

Nolite Principibus, aut valde potentibus, aut multitudini reſiſtere, etiamſi jus æquũ habeatis.

Nolite quod Principibus diſpliceat facere, nec, ſi feceritis, placatos unquam exiſtimetis.

Ubi juſtitia non colitur ſi habitaveritis, neceſſe erit vos meritò multa pati.

Nolite ambiguis verbis, nec ad Principes, nec de Principibus loqui.

Tempus Principibus imperat, Principes hominibus, expectate ergo tempus.

Memen-

Mementote quia Principes ſunt ſicut montes, ad quos acceſſus quamquàm difficilis, longè tamen tutior eſt quàm receſſus.

Cap. III.

De Vita.

POſt hæc duo, vitæ ratio habenda eſt maxima, ipſa enim eſt principium omnium.

Somnus laborem, labor cibum, cibus potum præcedat, & ſuperet.

Cibo unius generis ſingulis vicibus eſtote contenti, ne etiam edacitas vos perdat.

Aqua vobis vino ſit potior; inter vina potius album.

Bella, peſtem, famem fugite, pauci enim ſervantur, plurimi pereunt.

Cibo, potu, venere, nec ante deſiderium, nec ad ſatietatem utamini.

Fungos, anguillas, nec ranas edite, nec quod dentibus ſtridet, nec duo vina bibatis.

Bis in die tantùm edite; ſemel verò tantum carnis quantum convenit.

Bona ab ignotis oblata, nec quæ neſcitis unde veniant, nolite deguſtare.

Cũ meretricib., aut cõcubinis nolite comedere.

Nihil aut aſſum, aut frixum præter olera & legumina nolite comedere.

In conviviis ubi eſtis invitati, ſi cogamini cedere, fidos habete pincernas.

Super plumam non dormite.

Tempus cum in lecto decumbitis ab omni cura liberum omnino ſit.

Ferte Hyacinthum in digitis ad ſomnum conciliandum, & adverſus peſtem & fulgura.

Smaragdum collo pueris ſuſpendite ob Comitialem morbum; cerebrum enim confirmat.

Cavete ab aqua quæ ſine igne fervet: terra quæ ſine labore ſudat: pluvia quæ ſine nebulis eſt.

Res malè olentes aut corrupti ſaporis, ne comedatis prorſus.

Nolite ſedere in faſciis patentibus feneſtris.

CAP. IV.

De Itineribus.

Viam communem ne relinquatis niſi neceſſitate coacti, aut tutò, aut utiliter.

In caupona ſolitaria nolite diverſari, nec noctè equitare.

Soli nolite unquam iter peragere; aut ire per urbem, multa enim obiter contingere poſſunt.

Nolite ob viæ brevitatem vos latronum, aut aquarum periculis obijcere.

Cum in via eſtis de ſolâ viâ cogitate.

Ne unquam ſub ſubgrundiis ambulate: hoc enim præcepto bis mortem lapſu tegularũ evaſi.

Aquam inexploratam equo, aut furentem naviculâ ne tranſeatis.

Equo præter neceſſitatem non curretis, nec natetis in profundâ aquâ.

Urbem, aut oppidum, aut domum ne ingrediamini niſi per portam.

Cum iter ingreſſuri eſtis, omnia prius præmeditata ſcribatis.

Ne in viam quam neſcitis, abſque fido duce ingrediamini.

Ignotum hominem nunquam in viâ in ſocietatem admiſeritis.

Comes facundus in viâ pro vehiculo eſt.

Cavere ne occurratis homini incognito properanti, aut belluæ: Rabidi etiam canes rectâ ſemper incedunt.

Equum incognitum ne aſcendatis, & ſuper manſuetum nonniſi habenis comprehenſis.

Euntes per urbem ſupra & infra aſpicite, extra urbem humiles habete oculos.

CAP. V.

De Virtutibus, & 1. de Fortitudine.

OMnes virtutes honeſtæ ſunt & pulchræ, ſola fortitudo nos ſimiles immortalibus diis beatos reddendo facit.

Pericula magna non niſi periculis depelli ſolēt.

Scitote quod bonus animus in malâ re, dimidium fert mali.

Pro eâ infamiâ quę vel falſa eſt, vel celari, vel ſarciri poteſt, periculo mortis vos nolite cōmittere.

Lætè vivite quando licet; curæ enim hominem atterunt, non liberant.

Rerum quæ mutari nequeunt, omnem prorſus curam abijcite.

Nolite in adverſis animo concidere, nec in ſecundis extolli.

Conſtantes ut ſitis opto, cōtumaces nequaquā.

CAP. VI.

De Prudentia in generali.

NIhil eſt poſt fortitudinem, quod adeò ad felicitatem conducat, quàm prudentia.

Dum ſapientum prudentiæ res ſubjacent, vatem non conſulite.

Ea, quæ ad vos non pertinent, nec pertinebunt, etſi ſcire liceat, non attingite.

Somniis ne confidite, nec ea contemnite, maximè cum peculiaria ſint genti noſtræ.

Cognoſcite vos ipſos & alios cum quibus verſamini, & occaſionem.

Aliena nonniſi ſuperabundante otio, curate.

Sine utilitate nolite futura prædicere.

Quatuor bonæ matres totidem malas filias pepererunt, veritas odium, felicitas faſtum, ſecuritas periculum, familiaritas contemptum.

Ratio agendorum ſeu prudentia 1. ſumenda eſt prout à Deo; inde à naturali inventione; ultimò à vatibus.

Quæ nullum afferunt detrimentum, agite juxta conſuetudinem.

Prudentiæ laus non conſiſtit in ſolâ contemplatione, ſed in applicatione ad opus.

Prudentiæ majoris eſt pecunias utiliter expendere, quã conſervare, quia plura attendenda ſunt circa uſum pecuniæ, qui aſſimilatur motui, quàm circa conſervationem, quæ aſſimilatur quieti.

In animi perturbationibus nunquã deliberate.

Mementote quod unam tantum habetis linguam, & duas aures.

Pauca loquamini; in multo enim ſermone multa excidunt imprudenter.

Nolite credere, ubi credendo periculum ſubitis levitatis, aut ignorantiæ.

Negotia

Negotia omnia ut equos tractate, quos in via, etiamſi manſueti ſint, vinculo retinetis.

Nolite in alienis calamitatibus jocari, ne maximam provocetis iram.

Neminem ante finem felicem exiſtimate, maximè cum non ſecundum virtutem vixerit.

Duo ſunt tempora loquendi; vel cum neceſſitas cogit, vel cum exploratiſſima narratis, quæ cum dixeritis ſilere amplius non poteſtis, quæ ſilueritis plerumque dabitur dicendi occaſio.

Ne loquamini coram gentibus res ſerias, aut coram nimis ſe efferentibus.

Senes veneramini: deteriore enim eritis conditione niſi id faciatis.

Nolite ad pugnantes accedere, niſi veſtri ſint neceſſarij.

Nolite ridere cachinno, riſus enim abundat in ore ſtultorum.

Nolite uti verbis triſtibus, nec levibus, nec impudicis, nec diſſimulatis, nec ironiâ.

Nolite flere ridentibus aliis; muliebre enim eſt.

Nolite luctum multum oſtendere; brevis enim vitæ conditio ipſum non meretur.

Utilior eſt magna prudentia cum parvâ ſcientiâ, quàm magna ſcientia cum parvâ prudentiâ.

Sceleris aut infamiæ, quam inferre non cogitis, omnem devitate ſuſpicionem.

Fortunam reperire facilius eſt quam accipere, accipere autem quàm retinere.

Necromantia nulla eſt; Alchymiam non eſſe credere præſtat; ab infamibus igitur abſtinete.

De vobis ipſis, filiis, & conjuge nullam penitus apud alios mentionem faciatis.

Res omnes mediocris ſaltem momenti ſcripturæ mandate, memoria enim fallax, & ſic liberius aliis negotijs intendetis.

Mundo & ornato, ſed exigui ſumptus veſt[e] contenti eritis.

Cavete ne taciturnitas ſit cum periculo, [aut] cum jacturâ procacitas.

Cavete ſcire ea, quæ æqualiter fermè habent periculum tacendo atque loquendo.

Nihil agite tanquam protinus morituri; nec certam ſpem vitæ vobis præfinite.

Sapientes ab operibus, non ex verbis, ſtultos autem ex utroque judicate.

Beneficia & inclyta opera ſunt propugnaculum injuriarum.

Minima maximarum rerum ſunt initia, ne igitur polliceamini facilè.

Cum loquimini cum aliquo malo aut improbo, ſemper manus, non vultum inſpicite.

Nolite adhibere fidem literis ſine nomine, à perſonis ſcriptis dicentibus malum de domeſticis, aut amicis, quia ab invidis ſic fingi ſolent.

Fortunâ nolite inſpicere, nec contemnere, nec virtuti amicâ exiſtimare niſi & illi uſui neceſſaria eſt.

Mementote quod beneficium beneficio, [&] inſigni injuriâ rependi ſolet.

CAP. VII.

De prudentia circa domeſticos.

NOn metu, nec amore, ſed reverentiâ quæ ex utroq; cōſtat, familia continenda eſt. Fi-

Filios amate, fratres veneramini, parentes & domeſticos omnes, vel diligite, vel excludite.

Pudorem in geſtu & ſermone ſervate ubique, maximè autem inter domeſticos.

Quæ non vultis ſciri, nec coram pueris, nec ſervis, nec mulieribus dicite.

Cavete ne filios ac domeſticos nimiâ acerbitate reddatis inutiles.

CAP. VIII.

De prudentia circa uxorem.

UXoris cura divitias antecedit; nam divitem improba uxor infelicem reddit, pauperem proba felicem.

Uxorẽ abſq; divitiis mediocribus ne ducatis.

Mulier, aut odit, aut amat, nihil habet mediũ.

Uxorem nunquam irritamini, ſed monete.

Uxorem litigioſam ne ducite, omnis enim eſt inobediens.

Uxorem à gente ſtultâ, aut tabificâ, aut comitiali morbo laborante ne ducatis, luctum enim inde perpetiemini.

Uxori aliquibus præſentibus nec blandiamini, nec ſuccenſeatis.

Mulier cum ſola cogitat, aut nimis blanditur, mala cogitat; ſemper cavete ergo.

CAP. IX.

De Prudentia erga filios

FIlij matris naturam & conſtitutionem magnâ ex parte ſequuntur.

Novercam filiis ne ſuperinducatis, ſuperinducentem adverſus filios ne habeatis.

Filium ſpurium ut legitimum educate, ſangui enim veſter eſt.

Filios pædagogis erudiẽdos, nõ alẽdos, tradite.

Filiis nomina pulchra, artẽ utilẽ, mores bonos, Muſicam, Arithmeticam, ſcriptionem tribuatis.

CAP. X.

De Prudentia erga divitias.

OPes parantur hæreditate, Principum gratiâ, arte inclytâ, laborioſâ, mercaturâ.

Fortuna in omnibus auxiliatur per ſe, & præſtat aliqua, ut theſauros.

In arte & mercaturâ quatuor ſunt neceſſaria, ſcientia rei, aſtutia, parcitas, prudentia.

Qui opes parare vult, nonniſi ob certam utilitatem itinera ſuſcipiat.

Nolite opes effundere, nec contemnere; ſunt enim inſtrumenta omnium bonorum.

Domũ unam, campos & villas plures habeatis.

Artem unam tantum profiteamini.

Procurate ut à quinquageſimo anno ſufficiant reditus in vitâ, ſenectus enim indigẽs miſera eſt.

Nolite oſtentare pecunias aut gemmas.

Chyrographos & tabulas diligenter cuſtodite.

Mutuamini cum pignore, aut talibus, ac tantum ut donaſſe non pigeat.

Scire vinci, & amittere nõ malũ eſt aliquando.

Aurum bis numerabitis, pondere & ſono explorabitis.

Longa & diuturna inſtitutio deſcẽdentiũ par[illegible] divitias. Nã ſi quis prudens annis 400. vivere[illegible] privato, orbis, imperiũ adipiſceretur; hoc i[illegible]

...idem eſſe continuâ ſerie prudentiũ contingeret.

Parvæ divitiæ longo tempore parantur, & magno labore, magnæ brevi & parvo labore.

Nolite conqueri de patre qui filios pauperes reliquerit, modo victus illis & induſtria non deſint.

Emere oportet ea, quæ vel uſu non ſeneſcunt, vel ſurripi non poſſunt.

Fortunam ſævientem nolite formidare, nec adverſus ire; tempus enim cogit induſtriæ favêre.

Si igitur his utamini, opes congregabitis, ſi contrariis relictas diſſipabitis.

Cap. XI.

De Prudentia circa honores.

HOnores immortales, mortales voluptates, gloria tempore ſeneſcit, factis reſurgit.

Honores & magiſtratus præbent Principum gratia, amici, divitiæ, & bonum nomen.

Honorari parva res eſt, promereri autem honores non mediocris.

Nolite de rebus magnis niſi ex officio judicare.

In convivio & aliis locis publicis ſublimiorem locum ne quærite.

In certamen non-niſi moniti & præmeditati nolite deſcendere, nam ſic omnino deſcendiſſe vos exiſtimabunt.

Honorem delatum ultro libenter accipite, non oblatum non deſiderate.

Cap. XII.

De Prudentia erga negotia.

FEſtinate lentè ſeu tardè, deliberate, & promptè exequimini.

Mercatura optima; infelicis eſt, nihil agere.

Artem unam antequam aſſequamini perfectè, aliam ne aggrediamini.

Facta maſculina, verba fœminina, epiſtolæ neutrius generis.

Quæ facturus es, nemini dixeris; ne impediaris vel invidearis.

Duobus magnis negotiis in eodem genere ne operam dederitis.

In parvis rebus potius decipi expedit quàm decipere; in magnis ſecus.

In novo negotio diem, in tractatu temporis modicum expectate.

CAP. XIII.

De Prudentia erga parentes, fratres, & affines.

AFfines pauperes ne deſpicite, ſanguine enim conjuncti ſunt ac famâ.

Parentem æquum amate, non æquum, aut ferte, aut diſcedite.

Non ſolum nobis nati ſumus, ortuſque noſtri partem patria vendicat, partem amici, & poſteri.

Nec parentes, nec amici negligendi, etiamſi ad ampliſſimam fortunam perveneritis.

Eſtote inter vos optimi amici, coram autem aliis diſſidete.

CAP. XIV.

De Prudentia erga amicos.

AMicos probate diſſimulantes non ſolum calamitatibus, ſed etiam felicitatibus: multi enim invident.

Vicinos amicos & probos quantũ licet habeatis.

tis, plurimũ enim ad famã & commoda utile eſt.

In electione amicorum hoc unum ſpectate, quod cum aliis grati fuerint.

Amicitiam ubi opus erit deſerite, & diſſuite, non lacerate.

Concordia ſi cum aliis pulchra, & utilis, quanto magis inter vos eſſe debet?

Amicos ſolos monete & de rebus magnis tantùm.

Nolite inter duos amicos judicare.

Amicos palam, non tantum præſentes laudate.

Amicorum crimina non niſi coacti prodatis, adverſos vero caſus nunquam.

Ne deſeratis amicos veſtros, ob affines, aut blandientes.

Cap. XV.

De Prudentia erga inimicos.

ADulatores inter inimicos deteriores reponite.

De veteri inimico nunquam confidite.

De inimicis veſtris verba nulla unquã habete.

Inimicis occultis blandiamini etiamſi ulciſci propoſitum ſit.

Quem oderitis & ſi ſecretò, ne in illo confidite, odium enim vix latere poteſt.

Inimicum nullũ eò neceſſitatis compellatis, ut ſalvũ ſe eſſe poſſe non putet niſi pernicie veſtrâ.

Ut dulcibus venena mixta fallunt faciliùs, ita inimicos permixtis beneficiis.

Cum inimicis veſtris ſermonem non habeatis, ſed internuncijs agite.

Mercatura optima; infelicis eſt, nihil agere.

Artem unam antequam aſſequamini perfectè, aliam ne aggrediamini.

Facta maſculina, verba fœminina, epiſtolæ neutrius generis.

Quæ facturus es, nemini dixeris; ne impediaris vel invidearis.

Duobus magnis negotiis in eodem genere ne operam dederitis.

In parvis rebus potius decipi expedit quàm decipere; in magnis ſecus.

In novo negotio diem, in tractatu temporis modicum expectate.

Cap. XIII.

De Prudentia erga parentes, fratres, & affines.

Affines pauperes ne deſpicite, ſanguine enim conjuncti ſunt ac famâ.

Parentem æquum amate, non æquum, aut ferte, aut diſcedite.

Non ſolum nobis nati ſumus, ortuſque noſtri partem patria vendicat, partem amici, & poſteri.

Nec parentes, nec amici negligendi, etiamſi ad ampliſſimam fortunam perveneritis.

Eſtote inter vos optimi amici, coram autem aliis diſſidete.

Cap. XIV.

De Prudentia erga amicos.

Amicos probate diſſimulantes non ſolum calamitatibus, ſed etiam felicitatibus: multi enim invident.

Vicinos amicos & probos quantū licet habea-

tis, plurimũ enim ad famã & commoda utile eſt.

In electione amicorum hoc unum ſpectate, quod cum aliis grati fuerint.

Amicitiam ubi opus erit deſerite, & diſſuite, non lacerate.

Concordia ſi cum aliis pulchra, & utilis, quanto magis inter vos eſſe debet?

Amicos ſolos monete & de rebus magnis tantùm.

Nolite inter duos amicos judicare.

Amicos palam, non tantum præſentes laudate.

Amicorum crimina non niſi coacti prodatis, adverſos vero caſus nunquam.

Ne deſeratis amicos veſtros, ob affines, aut blandientes.

CAP. XV.

De Prudentia erga inimicos.

ADulatores inter inimicos deteriores reponite.

De veteri inimico nunquam confidite.

De inimicis veſtris verba nulla unquã habete.

Inimicis occultis blandiamini etiamſi ulciſci, propoſitum ſit.

Quem oderitis & ſi ſecretò, ne in illo confidite, odium enim vix latere poteſt.

Inimicum nullũ eò neceſſitatis compellatis, ut ſalvũ ſe eſſe poſſe non putet niſi pernicie veſtrâ.

Ut dulcibus venena mixta fallunt faciliùs, ita inimicos permixtis beneficiis.

Cum inimicis veſtris ſermonem non habeatis, ſed internuncijs agite.

Cap. XVI.

De Prudentia circa Converſationem.

VItate ſceleſtos, invidos, ſtultos, loquaces, iracundos, ſuperbos, detractores, ingratos.

Nolite eſſe queruli, nec moleſti, nec moroſi, nec multum curioſi.

Cum quis loquetur, cogitate quid ad eum pertineat de re, qualiterque ſit erga vos, atque ſi mentem, non verba obſervate.

Nolite contradicere in his quæ nec ad vos, nec ad veſtros pertinent.

Longobardo rubeo, Germano Nigro, Hetruſco luſco, Veneto claudo, Hiſpano longo & procero, mulieri barbatæ, viro criſpo, Græco nulli confidere nolite.

Cavete à blæſis, varis, ſtrabis, valgis, compernibus, meretricibus, & nimium blandis hominibus: ſunt enim proditores, aut avari, aut irriſores.

Pueri petulantes & loquaces; adoleſcentes procaces & multa petentes; juvenes ſalaces, ſenes timidi, àvari, queruli, invidi; mulieres inanes conſilio, & ſecreta minimè ſervantes.

Nihil magis viteris quam homines verbis bonis, factis autem prorſus iniquis.

Pauperi nolite credere multas pecunias; neceſſitas enim violentior eſt naturâ.

De incertis, aut contra iracundos, aut contumaces, aut contumelioſos non litigate.

Suſurronem ne in ſocietatem admittite, multo minus in ædes.

Cum fælicibus & fortunatis verſari pars eſt felici-

felicitatis ; vitate igitur diligenter infelicium conſuetudinem.

Qui dicit luſorem, dicit vitiorum ſentinam.

Molitores, fures, lanij, mendaces, luſores, procraſtinatores, milites rapaces.

Hominem incognitum cavete diligentius lupo & ſerpente.

Cavete nimis blandos, decipere enim tentant, aut deceperunt.

Nolite quempiam ob corporis deformitatem contemnere, totus enim homo animus eſt.

Superioribus ſtatim parete, aut diſcedite.

Procraſtinatio, negandi inſtrumentum eſt.

Nolite formâ decipi; ſub virginea enim facie plerumque latent anguinei mores.

Conſilium ne dederitis niſi rogati.

Unicuique ſuum crimen ineſſe ſcitote.

Cavete illum qui verbo ſuo, vel alieno ſubridet, deceptor enim eſt.

Nec ingrediamini ad comedentes, nec in lecto exiſtentes.

In convivio, aut omnino tacete, aut parciſſimè ſi neceſſarium ſit, loquamini.

Quod aquâ non molleſcit, igni cedit; quod igne non ſolvitur, aquâ molleſcit, quædam utroque : ita tractanda ſunt hominum ingenia.

In alienis infortunijs, cum eos non præmonueritis, nolite videri ſapientes.

CAP. XVII.

De Sapientia.

COgnoſcite delicias Sapientiæ, & eas non aſpernamini.

Sa-

Sapientia ſummæ probitati juncta viros cunctis populis admirabiles efficit; ſed & in verâ Sapientiâ probitas continetur.

Jacturam temporis maximam eſſe ducite.

Libris optimis in unâquâque diſciplinâ operam date.

CAP. XVIII.

Qui libri ad legendum admittendi.

AUctores hi ſolum digni qui legantur cùm vita hominis his vix ſufficiat, quidquid verò alijs impenderis his detrahes, unde aurea æreïs commutabis.

In Poëſi Homerus, Virgilius, Horatius.

In Grammatica Priſcianus.

In Rhetorica, Cicero, Quintilianus.

In Hiſtoria Xenophontis aſcenſus, Salluſtij Catilinarius, Suetonius, Argentonus, Navigationes ad Indos, Plutarchi vitæ & Carionis compendiũ.

In Mathematicis Euclides, Apollonius, Archimedes, Vitruvius, Ptolomæus.

In Medicina Hippocrates, Galenus, [illegible]cenna, Rhaſis ob copiam, Dioſcorides, [illegible] Bellonius, Geſnerus, Veſalius.

In Phyſica Ariſtoteles, Theophraſtus, Plotinus, Plutarchus.

Varij. Pauſanias, Plinius, Athenæus, Petri Bellonij ſingularia, Pierij Hieroglyphica, Natalis Mythologia, Cœlius Rhodiginus, Cælius Calcagninus, Fabulæ Boccatij, Polyphilus, Theſauri linguæ Latinæ.

Non ultra igitur progredi licebit, & ſic fiet temporis

temporis compendium, doctrina longè uberior, lucrum ex libris non emptis maximum, nihilque deerit ad doctrinam, ad ornatum, ad voluptatem.

C A P. XIX.

De Probitate & virtute.

CUrate ut meliores ſitis & præſtantiores quàm videamini.

Virtutẽ & probitatem, nec tegite, nec oſtentate.

Virtutem & probitatem invidia comitatur ut umbra corpus, nolite ergo terreri.

Non major eſt labor eſſe fortem quàm timidũ, vegetũ quàm inertem, comem quàm agreſtem.

Cùm virtus ſit clarior & utilior vitio, nec difficilior, ideo eam eligite.

Doctrinam magis quàm aurum æſtimate.

C A P. XX.

De Fide.

POllicita ſummâ fide præſtate, fidei enim opinio apud homines quædam opes ſunt.

Fides ad eum quem reliquerit non revertitur.

Summam ingratis præſtare fidem, aut malevolis, ſimplicis, non probi eſt.

Dominorum negotia ſummâ fide tractate, ut ex dominis ſervos reddatis.

C A P. XXI.

De Gratia & officio.

IN ingratos nolite beneficia conferre; opera enim perditur, & animus alienatur, & malo eſtis exemplo.

Officium cum ſuſcipitis, mementote vos oppignerare libertatem.

Prom-

Promptiores eſtote ad conferenda officia in amicos, quam ad ulciſcendos inimicos.

Beneficia per vos, aut veſtros collata, nolite exprobare niſi neceſſariò.

Beneficiarios veſtros in causâ juſtâ cognitos, qui pro vobis nõ ſunt, pro inimicis habete: nullo officio obſtrictos, aut in injuſtâ causâ cognitos, qui contra vos non ſunt, [illegible] amicos.

CAP. XXII.

De Servis.

ANcillas juvenes non quæratis, ſi habeatis, non ipſas in conſortium lecti admittite, ne aut dominas, aut veneficas habeatis.

Ut corpus abſque animâ nihil agit, ita ſervus abſque domino.

Affines, ſervos, aut famulos nolite habere, ne conjurare inter ſe poſſint.

Omnis ſervitus eſt miſera; tũ verò eſt intolerabile ſervire impudico, impuro, effœminato viro.

CAP. XXIII.

De Vitiis in genere.

VItia non proſunt niſi ut venena, quibus adverſus ipſamet vitia utendum pro antidoto.

Vitia ſunt ut ſal, ignis, piper, modica condiunt, copioſa corrumpunt.

Vitia animi, velut in veſtibus maculas, ſi quæ ſint ſaltem tegere oportet.

Vitia non tam à nobis expellenda ſunt quàm repellenda, quia utique facilius eſt non ſuſcipere, quàm ſemel ſuſcepta deponere.

Vitiorũ tria ſunt cum voluptate, Avaritia, Gula,

Luxuria: unũ cum dolore Invidia: reliqua modò cum dolore, modò cũ voluptate, Ira & Superbia.

Fures nec emendantur unquam, nec reſtituunt.

Cap. XXIV.

De Amore.

AMor eſt jucundus cruciatus, ac inſania unius generis.

Amare juveni fructus eſt, ſeni crimen. Eſt enim regiæ ſtultitiæ dignum, aut caput.

Amare & ſapere ſolis conceſſum ſuperis.

Amatur quis propter tria, videlicet affabilitatem, pulchritudinem, & manſuetudinem.

Infelix puerorum amor & inſulſus. Mulierum autem periculis plenus.

Cap. XXV.

De Voluptate.

VOluptates ſunt corruptibiles; honores verò immortales.

Ludite ad animi relaxationem, non autem de pecuniis certate.

Voluptates corporis morbi ſunt.

Voluptaté coërcete, ſpõte enim nimis augetur.

Ita diis placitum, voluptatem ut mœror comes conſequatur.

Cap. XXVI.

De Injuria.

PArvas injurias omnino negligite.

Læſus graviter animus dubiam non habet ſententiam.

Alienas tanquam veſtras injurias nec ope, nec pretio nolite vendicare.

Pro

Pro parvis rebus nolite contendere; plurimi enim minimis ex cauſis periêre.

Furor fit læſa ſæpius patientia.

Animo dolenti nolite credere.

Cùm injuriam alicui intuleritis, nolite conſidêre manſuetudini ejus, vel ignorantiæ.

CAP. XXVII.

De Odio.

ODeritis plerumque ut amaturi, & ſemper amate ut oſuri, hoc autem ad conſidentiam etiam pertinet.

CAP. XXVIII.

De Avaritia.

SEni è tribus vitiis quæ delectant, ſola avaritia relicta eſt, liceat ergo uti.

In nullum avarus bonus eſt, in ſe peſſimus.

Avaro quanto plus diſſimiles, tanto plus eidem amici eritis.

CAP. XXIX.

De Luxuria.

LUxuria plerumque aut hominem perdit, aut ſecum pœnitentiam affert.

CAP. XXX.

De Gula.

GUlæ cupediæ pauperes faciunt, aut morboſos.

Qui plus comedunt quàm par ſit, mentem ſæpius gerunt pinguedine obſitam, corpus verò excrementis onuſtum.

CAP.

Cap. XXXI.
De Invidia.

Os, qui vos ſolum ob invidiam oderunt, amicos futuros nunquam ſperate.

Eſt etiam pars invidiæ lætari de aliena infelicitate.

Cum invidiâ laboraveritis, utile & honeſtum negotium ei quod quæritis, prætendite.

Cap. XXXII.
De Ira.

Ra eſt furor omniũ generalis, & ſtultitia ferox ac temeraria, propterea ad iratos ne accedite.

Mementote quod nunquam vidi hominem iratum qui rectè aliquid fecerit.

Cap. XXXIII.
De Superbia.

Superbia multos precario parit hoſtes.

Superbia prima origo invidiæ.

In ſuperbiam tantò quis facilius incidit, quanto ex humiliori gradu ad dignitates evehitur.

Cap. XXXIV.
De Mendacio.

Mendax lucratur, ut veritas ei non credatur.

Nolite unquã mentiri, ſed circumvenite.

Mendacem ſciatis aut ſtultum eſſe, aut à fure & proditore abeſſe parùm.

Cavete cùm veram cauſam tuemini, ne confictis mendaciis eam infirmetis.

Ut mendaciis locus non ſit, aſſueſcite veritati, rebus magnis agite; atque ne argui poſſitis vete.

CAP. XXXV.

De Adverſis.

CONſcientia rectæ voluntatis maxima [illegible]ſolatio rerum incommodarum.

Magnanimi eſt, neque ſecundis rebus in[illegible]re, neque dejici adverſis.

CAP. XXXVI.

De Animalium educatione.

DE Mulo nolite [illegible]fidere.

Equum aut nullum, aut egregium in via nunquam liberum relinquite.

Aves nec feras nolite habere in domo.

Qui ponit pecunias ſuas in animalibus, de[illegible]ſidet, de manè lachrymatur [illegible]

Equos aut mulos quos equitatis [illegible]ter tractare, panem manibus præbere, ne qu[illegible] cadentes, vel liberi dimiſſi negotium faceſſa[illegible]

In ultimo Animalia non alatis ultra par[illegible] millesimam redituum.

CONCLUSIO.

Non eſt neceſſe hæc omnia ad felicitatem ſervare, ſed tamen qui omnia hæc obſervav[illegible] felix erit.

Longè autẽ facilius eſt hæc ſcire quàm exe[illegible]

FINIS.

GOUDÆ.
Typis GUILIELMI VANDER [illegible]
CIↃ IↃ C [illegible]

00021192

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 15 June, 2016